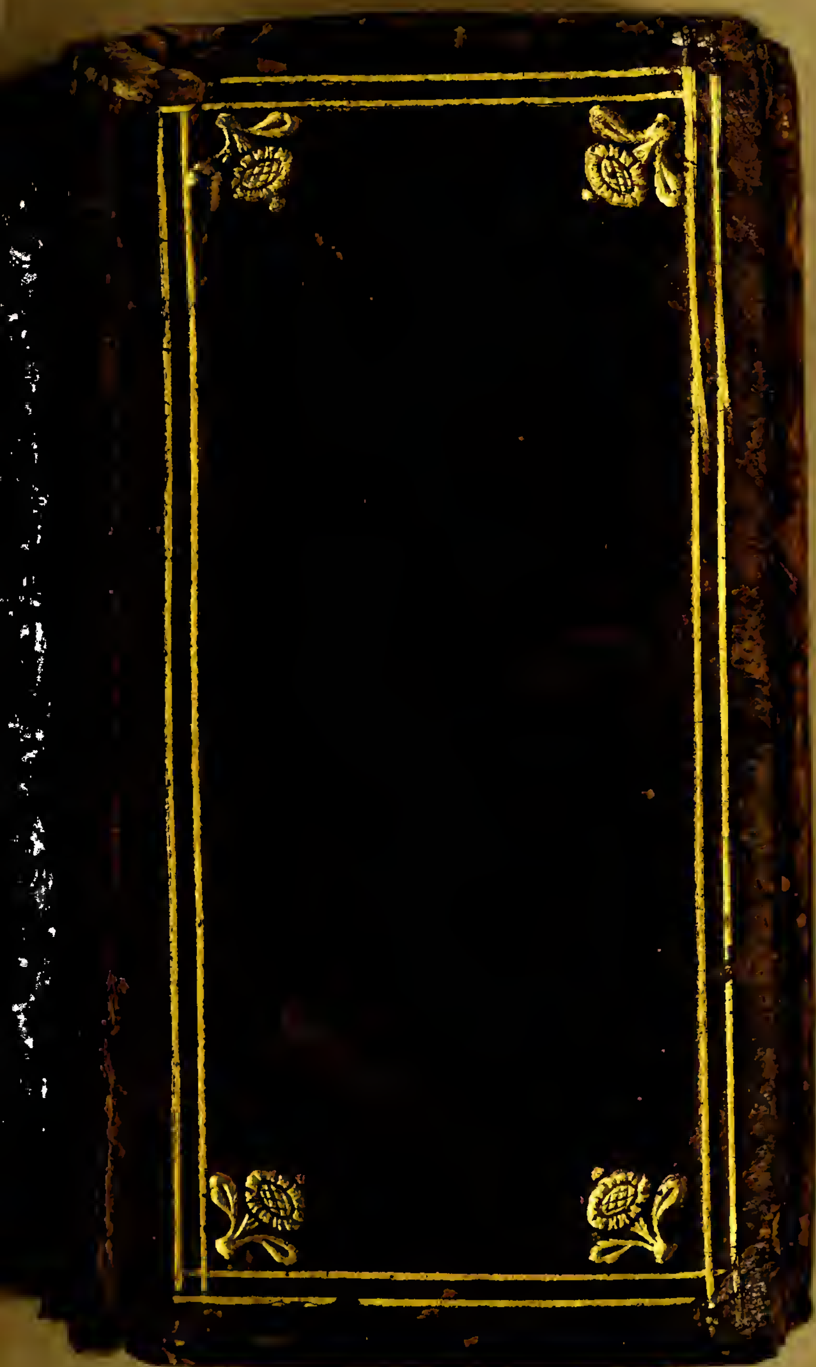
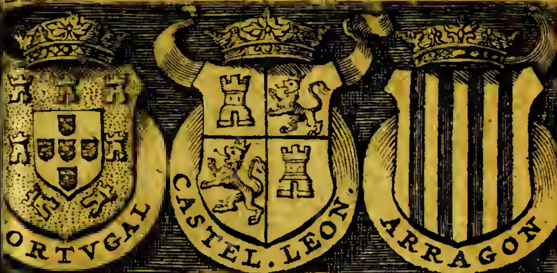
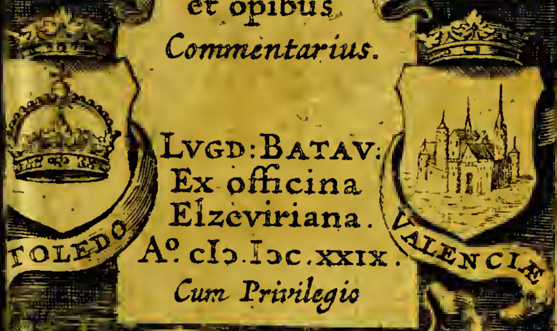

HISPANIA
SIVE
DE REGIS HISPANIÆ REGNIS et opibus
Commentarius.

LVGD: BATAV.
Ex officina
Elzeviriana.
Aº. cIↄ.Iↄc.xxix.
Cum Privilegio

Nobilißimo, Amplißimo, Consultißimoque Viro,

D. EDVARDO POWELLO Equiti Baronnetto, Serenissimi MAGNAE BRITANNIAE REGIS supplicum Libellorum Magistro, Affini suo honorando

IOANNES DE LAET S. P. D.

Vir Amplißime

SVmmorum Principum primo, deinde & Procerum qui ipsis à Sacris consiliis sunt, officium est, non modo Regnorũ & Principatuum quibus summus rerum Arbiter ipsos præposuit, condicionem probe noscere, quidque in illis validum, quid debile sit, ad unguem scire, atque subditorum suorum ingenia & mores, vires denique & facultates accurate pensitare; sed etiam vicinorum Principum, atque adeo longin-

quiorum, cum quibus aut pacem colunt, fœderatique sunt, aut bellum gerunt, status, ad eundem modum diligenter examinare. Id quo fieri possit modo, in amplissimis Regis Hispaniarum Regnis atq; dominiis, hoc libello adumbrare conatus sum. In quo, primo singula illius Potentissimi Regis Regna atque Dominia (Regno Neapolitano & cæteris illius ditionibus in Italia, de quibus alibi jam egi, & Burgundia, Belgicisque provinciis solum exceptis) compendiose descripsi, & quid in illis robustum, quid invalidum sit, obiter designavi: deinde subditorum mores atque ingenia, prout à probatis authoribus produntur bona fide expressi: Tertio regimen civile & politicum adumbravi: Regumque seriem & connubia, nec non Primariæ Nobilitat

dign

dignitates & census exposui: denique Regis potentiam & Ærarii illius copiam atq; inopiam æqua lance, expendi. E quibus omnibus liquido patet, Hispanici imperii corpus quidem maximum & longe amplissimum esse, sed membris longe lateque disjectis, non bene compositum; & mole sua laborare, omniumque ictibus ubivis pene expositum esse: quumque Rex hic plurimum alieni possideat, multosque populos perquam invitos duro servitio premat, denique omnium pene aliorum Principum aut odium meruerit aut invidiam merito metuere cogatur, quorumdam etiam arma in se provocarit; manifestum est, vel integris ærarii sui nervis, tot sumptibus totque simultatibus vix parem esse posse: ut ex illo proclive sit judicare, ærario

illius adeo exhausto, & dominiis illius hæreditariis incolarum infrequentia tam insigniter laborantibus, nullum ipsi præsidium superesse quam in Thesauris Indicis, quibus principalium ministrorum in æmulis Regnis fidem quotidie labefactat; atq; in dolosis consiliis quibus Principes sibi suspectos aut infensos, inter se committit, ut ipse interim vires recolligat, & illos mutuis armis conquassatos, aut obnoxios reddat aut inopinãtes opprimat. Sed hæc Principibus penitius scrutãda & cautius vitanda relinquo. Quod superest, *Vir Amplifs.* Deum Opt. Max. supplex veneror, ut te cum lectissima tua conjuge diu incolumem & florentem conservet.

Lugduni Batavor. Anno S. cIↃ IↃ cxxviii. sub finem Decembr.

IN-

INDEX
Capitulorum quæ hoc libello continentur.

Regum

Redi-

INDI-

INDICVLVS

Præcipuarum Provinciarum & Insularum quæ in hoc libello describuntur.

A.

B.

C.

Congo

Xalis-

HISPA-

I.

HISPANIÆ CHOROGRAPHICA DESCRIPTIO,

Ex probatißimis quibusque Authoribus excerpta.

EXTREMA terrarum ad Solis occaſum eſt Hiſpania, quæ naturæ ſolertis ingenio velut alter orbis, partim Pyreneis montibus, artim Oceani æſtibus concluditur. Ejus ngitudo, (auctore Strabone) ſex milla ſtadiorum, latitudo quinque millia bi latiſſima eſt complectitur. Appiano Ibericis, tam latitudine quam lontudine ſua decem mill. ſtad. explet: à ujus calculo Plinius non multum diedit, nam mill. & octuaginta duo . P. in longitudine habere oſtendit; titudo ejus inæqualis eſt. Aliis duo ill. quingenta & octuaginta milliar. ambitu habere dicitur.

Hiſpania omnis Romanorum temribus, primum in duas provincias viſa fuit, citeriorem & vlteriorem, parante vtramque nobiliſſimo fluine Ibero. Labente tamen æuo,

& provinciarum terminis mutatis, tres effectæ ſunt; vlteriore in Bæticam & Luſitaniam diviſa; citerior vero etiam Tarraconenſis eſt appellata, à Tarracona urbe illius tum primaria. His tribus Hiſpaniæ provinciis duę ſunt additæ, Conſtantini magni imp. temporibus, Carthaginenſis & Gallæcia. Romanorum demum imperio inclinante Gothi Hiſpaniam ſui juris fecerunt: quibus devictis & pulſis Saraceni illam inundarunt, & pene totam poſſederunt. Qui rurſus variis temporibus varias illius partes amiſerunt, & poſtremo omni Hiſpania pulſi ſunt, Granatenſi Regno demum auſpiciis Ferdinandi & Iſabellæ à Mauris recuperato.

Superiori denique æuo Hiſpania in duodecim Regna fuit diviſa; Legionis Caſtellæ antiquæ & novæ, Arragoniæ, Portugalliæ, Nauarræ, Granatæ, Valentiæ, Toleti, Gallæciæ, Algarbiorum, Murtiæ, Cordubæ. Ex quibus priora quinque majoris famæ nominiſque fuerunt, & continuam habuerunt Regum ſeriem. Ea autem tandem ad tria contracta ſunt; Arragonenſe ſub quo Catalaunia & Valentia comprehendebantur; Caſtellanum ſub quo Biſcaja, Legio, Aſturia, Galæcia, Eſtremadura,

Andaluzia, Granata, Murtia, vtraque Castella, & denique Nauarra; Portugallicum sub quo Algarbiorum. Nunc de singulis porro dicam.

CATALAVNIA.

FORMAE triangularis est, extenditurque à Salsas ad Iberum, longa & lata pene iter tridui; Hieron. Paulus in longitudinem ferme centum septuaginta millia porrigi scribit; in latitudinem vbi major centum triginta, continet quinquaginta & sex partim civitates, partim municipia muris cincta. Civitates sunt IX. Perpinianum, Gironda, Vrgel, Vic, Silsona, Lerida, Barcelona, Tortosa, Tarracona; pagorum numerus magnus est. In omnibus quidem circiter sexcenta millia animarum numerantur.

Perpinianum haud multo antiquius quingentis annis, circiter quatuor millia focorum numerat (inquit *Boterus*) quantos vix ulla alia civitas præter Barcinonam. Vrbs (inquit *Nonius*) tribus leucis trans Pyreneos montes sita loco plano, nisi quod meridiem versus in clivum leviter assurgat, cui arx imminet: alluitur amne Theti, cujus pars intra muros recepta est. post vltimam

Gallorũ obſidionem ann. cIↄ Iↄ XLIII. muros egregiè communierunt incolæ, additis nonnullis propugnaculis: caſtellum autem illius cætera Hiſpaniæ facile præcellit. Lanificii hic frequentes opifices; urbs ipſa inter amœniſſimas Hiſpaniæ numeratur, licet aura minima de cauſa maximas mutationes patiatur, & vti univerſa quoque Narbonenſis provincia, ſævis ventorum turbinibus obnoxia ſit.

Girona olim Gerunda aſſurgit levi tumulo, antiquo muro circumdata, triquetra forma; alluitur flumine Vnda, vulgo *Ontiar.* quod ſe alteri flumini immiſcet ab incolis *Ter* vocato, & foſſas oppidi implet, quod ideo & muniticiſſimum eſt. Vrbs licet parua, opificũ tamen, mercatorumq; numero eſt locuples. Vrgel ſub montibꝰ Pireneis in regione quondam Ceretanorum. Marin. Siculus Ilergetum quondam civitatem fuiſſe ſcribit in fructifero ſolo ſitam.

Vicq, ejus regio (inquit *Boterus*) aſpera & pene deſerta, incolæ autem inculti & inurbani, ignorantia & ruditate præ cæteris Hiſpaniæ populis ſingulari.

Lerida antiquitus *Ilerda,* ſita eſt in modico colle (inquit *Nonius*) qui paulatim in vallem deſinit, ad Sicoris amnis

nis ripas; vrbis muri è vivo ſaxo ſtructi,
ædes non contemnendæ: ſuburbano
igro, Bacchus Ceres & Pomona mi-
rum in modum favent: nec Pallas fœ-
cundam oleam invidet: Cathedrale
templum affabre extructum eſt editio-
i urbis loco. Epiſcopali dignitate à
multis ſeculis ornata; uti & Acade-
nia. Licet urbs felici ſatis ſit ſolo, ube-
iores tamen quæſtus ex ſalſamentis
& ſalitis piſcibus percipit: nebuloſo
per hyemem cœlo taxatur. Ilerda (in-
quit *Mariana*) in arduo colle ſita eſt
objecto ad Septentrion. tumulo unde
ormentis peti poteſt ad nonnullam
nunitionis injuriam. Orientale latus
icori alluitur qui flu. paulo inferius
Cingæ confuſus non magno intervallo
n Iberum evoluitur.

Barcino, hodie Barcelona. ſita in
gro Laletano, loco campeſtri (*Nonium*
udis) multis hinc inde villis conſpicua;
nuro cingitur ex laterculo coctili, quẽ
urres opportunis locis diſpoſitæ in-
erſtinguunt; foſſam habet latam &
rofundam. Domus ſunt ex vivo
axo conſtructæ, quas hortorum
mœnitas egregie ornat. Plateas ha-
et latas & apertas, quod in Hiſpa-
a rarum, cloacarum beneficio mun-
as. Mercimoniis imprimis floret &

opificum induſtria. vini, leguminum & hortenſium fructuũ ferax; frumenti oleiq; indiga, ſed defectũ hunc vicini abunde ſupplét. Inter geminos amnes ſita eſt, qui ſub incolarũ pene oculis mari ſe infundunt. Ab Oriente Betullus Melæ, hodie *Beſons*, ab occidente Rubricatum. Non procul ab vrbe mons ſe attollit prærupte altus, vulgo *Monyui*, inexhauſta & perennis lapicidina. vrbs incolis frequentiſſima eſt & opulentiſſima, nam in urbe optima vitra conflantur; pilei, cultellique conficiuntur. Hieronymus Paulus qui peculiarem commentarium de hac urbe ſcripſit; Ambitum illius circiter xxv ſtadiorum eſſe ſcribit Neapoli magnitudine æmulam, ſed frequentia ciuium & advenarum inferiorem. vicinum mare hodie illi infeſtum.

Tortoſa Ptolemæo *Dertoſa*, urbs ad Iberum ſita. Agro perfertili nobilis. ejus pleniorem deſcriptionem videre eſt apud Luc. Marineum. lib. 16.

Tarracon nobiliſſima citerioris Hiſpaniæ urbs. duo millia ædium poſſet capere (inquit *Boterus*) licet tantum quingentas habeat; omnibus ad vitam & voluptatem neceſſariis affluens. Ager frumenti, olei, pecoriſque abundans, vini laudatiſſimi ferax; multa hic an-

tiqui-

tiquitatis visuntur monumenta. Archiepiscopatum habet percelebrem.

Ad Catalauniam pertinet Ruscinonensis comitatus ab aliquot seculis Hispaniæ annexus, nomen illi dedit antiqua Romanorum colonia; solebat hæc urbs esse, ubi nunc castellum quoddam est ejusdem nominis, media leuca à Perpiniano, quæ urbs hodie Comitatus caput. Concluditur, hic Comitatus inter duo Pyrenei veluti brachia, quorum unum ad Salsas, alterum ad Illiberim tendit, hodie *Colibre*. defuncto Gerardo Comite Ruscinonensi absque hærede anno M. C. LXVIII. ad Alfonsum IX. Arragoniæ Regem devolutus est. Sed Ioannes II. Arag. Rex. ærarii inopia compulsus, Ludovico XI. Gallor. Reg. trecentis aureorum millibus hunc Comitatum oppignoravit: quem Carolus VIII. ann. CIↃ CCCC XCIV; Ferdinando Regi restituit non alia condicione (vt scribit *Boterus*) quam ne illi in Regno Neapolitano subjugando, impedimento esset. Sed *Mariana* lib. XXVI. hoc quoq; fœderis tabulis perscriptum ait; ne Ferdinandus R. filias cuiquam principi jungeret, nisi ex Galliæ Regis voluntate.

Arx Salsas campestri loco sita & egregie munita & propugnaculis instructa,

ut hoſtiles impetus contemnere videatur. Tali vero arte hæc propugnacula diſpoſita ſunt, ut non una ſed plures arces videantur; ſubliciis enim pontibus ita ſunt diſtincta ut uno capto, nihil damni hinc reliqua accipiant: aer hic peſtilentior æſtate ob vicinas paludes. Ad oram præterea maris aliquot oppida & portus viſuntur cum ſuis portubus, aut ſtationibus; quæ magis neceſſariæ ſunt (inquit Boterus) quam tutę, quia & anguſtę ſunt & variis ventis expoſitæ.

Helna urbs epiſcopalis, olim caſtrum Helenæ ubi Conſtans imperat. interiit.

Colibre olim Illiberis, magnæ quondam urbis & magnarum opum tenue veſtigium.

Roſæ vulgo Roſes; Rhoda ut putatur Livio.

Ampurias olim Emporiæ, maritima urbs inter Tarraconem & montes Pyreneos.

Palamos atque Blanos.

Porro inter nobilia Catalauniæ loca cenſetur Cardona, ducatus caput: hic mons eſt cujus terræ farinæ eſſe videntur, & fons cujus latices vinũ rubrum. Sed principales illius divitiæ Sal, partim candicans inſtar nivis, partim cryſtallinus, partim cæruleus, viridis, croceus,

ceus, ruber & aliorum colorum, Sed qui contusus candidus evadat; perenniter crescit, & licet salsissimus sit, in ambitu tamen multæ plantæ & præsertim pini crescunt.

Inter loca Sacra; monasteriũ monachorum Cisterciensis ordinis, *Poblette* vulgo, divitiis eminet; Mons Serratus vero Benedictinorum, opinione sanctimoniæ.

Catalaunia duo habet munimenta contra Franciam Perpinianum & Salsas de quibus supra. Est & tertium ad oram maris, licet inutile (inquit *Boterus*) *Peniscola* dictum, in scopulo, pyramidali situm & pene undique mari cinctum. Benedicti XIII. latibulo nobile cum Romana Ecclesia schismate laboraret sub Sigismundo Imperatore.

Denique in Catalaunia, secundum *Boterum*. Sunt ducatus vnus, nimirum Cardonæ; tres Marchionatus, vndecim Comitatus, multæ Baroniæ & Dominia cum mero & mixto imperio: longè autem populosior esset, nisi nimius amor libertatis, animos, ipsis tolleret, quo fit ut agriculturam & pecuariam atque adeo mechanicas artes viles ducant; unde non frustra creditur in hac provincia supra centũ millia Gallorum aut Gallicę originis habitare.

Irruentibus ſub Honorio & Theodoſio in Hiſpanias barbaris, captaque & diruta à Vandalis ejus tractus inſigniore urbe Tarracone, ſuccrevit habitatoribus Barcino: paruit poſthæc Goticæ genti & Alanis, ut reliqua Hiſpania. Goticam deinde gentem poſt ducentos annos in mores latinos pœne transformatam, ſed diuturna pace præſegnem, plurimoque luxu & variis & flagitioſis etiam libidinibus enervatam evertere Sarraceni & Maurorum permiſtum genus. Recepta deinde ſub Carolo & Ludovico Auguſtis Barcino, à principibus gubernari cœpit, qui Comites appellati ſunt; junctis denique Arragonenſium & Catalaunorum imperiis; ſub Innocentio II. conſpicua cæpit incrementa; captis præſertim, Balearibus, pulſiſque è præculto agro Valentiæ Afris; quo tempore mercaturæ pariter & militiæ dedita Barcino, brevique hoſtium ſpoliis & commerciorum lucris amplificata, inter primas Hiſpaniæ iterum & celebriores Europæ comnumerari cœpit; continuata vſque ad noſtra tempora gloria.

ARRAGONIA.

ARragonia (inquit *Boterus*) ad ortum terminatur flu. Cingia ad occidentē montibus Cauno & Molina, ferri metallis perquam nobilibus, ad septentrion. flu. Ibero; ad meridiem Brabantæ jugis. habet præter Cæsar-Augustanam Metropolim, hæc oppida; Balbastro, Huescam, Iacam, Tarrazzonā, Albarazin, Teruel; & circiter septuaginta alia municipia muro cincta, pleraque exigua & quæ non supra quingentas casas numerent: nam cum solum multis locis nitrosum sit & aquarum penuria laboret, plures incolas uno loco alere vix potest.

Cæsar Augusta (hodie *Saragossa*) sita est (inquit *Nonius*) ad amnem Iberum loco cāpestri & patenti, in qua sive soli vbertatem sive situs amœnitatē, urbis nitorem & ornaméta requiras, nihil in ea deesse reperies; ædiumque splendore nulli Hispaniarum vrbium secunda, quę è laterculo coctili ut plurimū sunt, plateas latas & apertas ac pontem habet egregii operis, quo Iberus transitur. Templa majora XVII. monasteria XIV. & alia minora fana & sacella: augustissimum templum *Neustra Sennora del Pi-*

Pilar. Vrbem hanc à Mauris recepit Rex Alphonſus anno 1118.

Balbaſtro nobilis urbs ad ripam *Veri*, ager illius fertilis & olei imprimis ferax.

Hueſca olim Oſca epiſcopali dignitate prædita, Academiam habet antiquam, & à Sertorio ut volunt inſtitutam.

Iaca, hic Philippus II. arcem quinque propugnaculis haud ita amplis comunivit, dubium an contra Francos, an contra Arragonios tum tumultuantes.

Albarazin urbs (quam veteres Lobetum Turiamve dixerunt inquit *Mariana*) in tumulo ſita eſt & egregie à natura munita.

Tervel opulenta civitas & mercatoria, habet Epiſcopatum.

Tarrazona (inquis *Nonius*) in Caſtellæ & Arragoniæ limitibus ſita, non procul à monte Cauno, quem incolæ *Mancayo* vocant: çamporum glebis feliciſſima & annonæ copia abundans; epiſcopali dignitate à multis ſeculis ornata.

Calataiud vel Calatajuba non procul antiqua Bilbili à Mauris exſtructa, ex præcipuis Arragoniæ hodie urbibus; ſubditam Taraſſonenſi Epiſco-

piſcopo, ſolum habet fœcundum, rumenti, vini, olei, frugiferarumque arborum patiens; omnis generis opifices alit: in convalle poſita, alone flumine alluitur. Præter has civitates ſunt alia quinque in Arragonia municipia quæ civitatum privilegiis gaudent, Tauſte, Exea, Sadava, Sos, Onacaſtiglio.

Iacæ vicinum eſt monaſterium S. oannis *de pegna*, ubi monumenta Regum Sobrarviæ viſuntur cujus regni caput fuit Aynſa; unde ſeſe diduxit in Ripagorziam, & poſtmodum complexum fuit (inquit *Boterus*) Comitatũ Arragoniæ, ita dictum à flu. Aragone, quod prope Iacam labitur: & limitibus ſenſim productis in regnum evaſit, abſorptis regnis Sobrarviæ & Ripagorziæ: Ripagorziæ caput eſt Benavare cum aliquot municipiis, (inter quæ eſt Venaſque, & Roda) & circiter trecentis ſexaginta pagis; & in Sobrarvia ſexaginta.

VALENTIA.

VALENTIAE regnum (inquit *Boterus*) patet in longitudinem LX. in latitudinem, vbi maximè XVII. leuc. continet quatuor civitates, ſexaginta

ginta municipia muris cincta & mille pagos. triginta quinque amnibus qua parvis qua magnis rigatur, quorum quinque principales Migliar, Morvedre, Guadalviar, Xucar, Segura. Inter Guadalviar & Xucar visitur famosa Albufera, tres leucas longa, unam lata, plena canneto, grata piscibus habitatio. præsertim anguillis, sed magis avibus palustribus. Regnum hoc incumbit duobus sinubus, inter quos promontorium eminet, quod antiqui Hemeroscopium & Artemisium & Dianium & Ferrariam dixerunt, hodie puto Imperatoris Cornu appellari. Alter sinus Sucronensis dicitur à flu. Sucrone, alter Ilicitanus ab Illice municipio grandi hodie Alicante. Portus habet Vineri, Deniæ, Xabiæ & Alicantæ. Regnum universum circiter centum millia familiarum putatur continere, qua veterum Christianorum, qua Maurorum conversorum, quos, vocant Moriscos; quorum in hoc regno major numerus quam alibi in Hispania. Baptismum quidem receperunt, sed cum impune licet ritu Machumetano vivunt: optimi sunt agricolæ & locis ripestribus & irriguis delectantur, parci admodum in victu atque vestitu. Regnum in quatuor regiones dividitur, quarum prima à fini-

bus

us Catalauniæ pertinet ad Migliares.
iontibus magna ſui parte aſpera, cæ-
rum ſerici, olei, vini, pecorumque
ives. Continet magiſterium S.Georgii
planiciem fœcundiſſimam, ubi ſunt
enicardo, S.Mattheo, Caſtellone am-
la municipia.

Secunda à Migliares ad Morvedro,
ontinet inter alia, Villareal. & Borria-
am in planicie montibus cincta, præ-
erquam ad mare mediterraneum,
nultis fontibus & rivis irrigua.

Tertia à Morvedro ad Molinellum,
n qua parte flos regni, Segorbia, Va-
entia, Villar, Livia, Xelua, Xativa, Al-
ira, Benifagio, Carcaſens, Gandia, Oli-
va, Albaidia, Alcoii & multæ valles
fructiferæ.

Quarta à Molinello ad Seguram, in
qua ſunt municipia Xixono, Denia, Sa-
bia, Alicante, Biar, Elche.

Valentia (inquit *Nonius*) Hiſpaniæ
citerioris nobiliſſima & amœniſſima
urbs, à mari tantum III. M.P. diſtans,
ſita ad amnem Turiam; cœli ſolique
miti temperie, nulli cedit, nec felici
Campaniæ inferior: Lanificium hic di-
ligentiſſime excolitur. Incolæ feſtivi &
elegantis ingenii. Valentia (inquit
Mariana) in Edetanis ſita eſt, ad ma-
ris littus, locis irriguis atque amœ-
niſſi-

nissimis, proventu læta, commercio exterarum gentium & civium frequentia atque elegantia peræque nostra ętate atque superiori nobilissima.

Morvedro Sagunti reliquiæ, opidũ II. M.P. à mari remotũ. Xativa vrbs regni Valentiæ, non procul ab ipsa Valentia. Sita est in editiori colle & flumine Sucrone alluitur: fontibus saluberrimis, arborum fructibus & præsertim malis punicis abundat: laudatissimi tenuissimique lini proventu celebris. tria millia focorum à *Botero* continere dicitur.

Denia oppidum ad rem maritimam opportunum; cum enim in colle exstructum sit, speculam etiam habet mari imminentem, quæ longinquum navigantibus prospectum præbet. Habet Marchionẽ: cccc & quinquaginta focorum esse dicitur à *Botero*, cum arce & à natura & ab arte munitissima. Duos habet portus, qui multum à mercatoribus frequentantur.

Biar optimi & candidissimi mellis copia nobilis.

Secundum regni oram maritimam Carolus V. circiter viginti septem turres locis opportunis fabricari curavit, in quibus duo pedites & vnus eques jugiter excubant, ut pyratarum aut hostium

nostium adventum speculentur & incolis obnuncient.

MVRTIA.

MVRTIAE regnum secundum sinum Virgitanum extenditur à romontorio de Palos, ad promontorium de Gates: Secatur à duobus fluiis Segura & Guadalentino; ad ripam eguræ sita est Murtia regni caput; suraGuadalentinum Lorca municipium rande.

Murtia (inquit *Nonius*) regni caput, ta in planicie, amœnissima regione, uam Staberum amnis interfluit (alii tabim vocant) & derivatis hinc inde vulis agros irriguos facit: malis treis consiti campi; sed bombycum ræcipuus proventus, & sericæ vestis opia.

Cartagena (olim Carthago nova) rbs quondam amplissima, nunc neue grandis neque bella: portum tamen abet amplissimum & tutissimum; ibiem & Scombrorum piscatio opulen-, à quibus insula objecta quæ portum oncludit Scombraria dicitur; & in tione illius maxima copia sparti naitur. *Nonius* scribit à Philippo II. reaurari cœpisse ne à pyratis aut Turcis cuparetur.

Sex leucis à Cartagena verſus occidentem ſitum eſt caſtellum Almacarron, ubi ingens aluminis copia reperitur, è qua dux Eſcalonæ & Marchio Velæ maximum capiunt emolumentum.

Reliqua nobiliora loca ſunt Guardamar, Portilla, Vera olim Virgi vnde ſinui nomen; Muſiacra.

GRANATA.

GRANATAE regnum patet in longitudinem LX, in latudinem viginti quinque, in ambitu ducentas triginta leucas à finibus Murtiæ ad Andaluziam. Cum Mauri hoc regno potirentur incolis frequentiſſimum erat; quatuordecim continebat civitates, municipia muris cincta nonaginta ſeptem; regibuſque ſuis quotannis ſeptingenta millia Coronatorum pendebat: hodie neque tam incolis eſt frequens, neque locuples: Secatur à duobus fluv. Xenil & Darro.

Granata (inquit *Nonius*) omnium Hiſpaniæ urbium maxima; multis collibus diſtincta, inter quos gemini cæteris altiores cõſurgunt, quos amnis Darrus per mediam vallẽ fluens interſecat: in quatuor regiones, ſitu quaſi ſeparatas dividitur. Prima in qua maximum templum Granatæ nomine gaudet: Se-

cunda

unda Alhambra, in qua regium pala-
ium vetus vermiculato opere & im-
nensis sumtibus exstructũ: novum hic
Palatium Hispaniarum reges exstruxe-
unt magnificentissimum & amœnissi-
no vndiquaque prospectu: Tertia est
Alvesim duobus collibus ornata, ma-
na hic ædium frequentia, solis olim
Mauris incolebatur, qui agricultura &
erici textrina victitabant: Vltima An-
iquerula ædium frequentia, & stru-
tura cæteris non inferior, situ plano.
mbitu suo urbs circiter XII M.P. com-
lectitur, tota undique muris cincta &
ropugnaculis mille triginta ornata.
ëris temperies hic saluberrima; opifi-
um frequentia, qui serico texendo vi-
titant quanta sit vel ex eo colligi po-
est, quod è solis mori arboris foliis, qui-
us bombyces vescuntur, præter mul-
as serici libras, Regibus triginta mil-
a aureorum quotannis in vectigal ce-
ant. Episcopali dignitate insignita est:
uridicus etiam hic conventus celeber-
imus habetur.

Prętet Granatam habet hoc regnum
i mediterraneis Guadix & ad oram
naris Almeriam & Mallagam.

Guadix novem leucis à Granata in
patiosa planicie sita undique asperri-
nis montibus cincta, quam quatuor

amniculi ſecant, pecoris, vini, frumenti & fructuum divite; ſed ob frigus neque aurantia mala patitur neque oleam.

Almeria loco commodo ſita haud longe à Charidemi promontorio in fertili territorio, ſalubribus aquis, fructibus, oleoque abundanti; ad Cæſiam Granatam reſpicit; ad Caurum Almancoram & Bacam, ad ortum Cartaginem ad Murgim poſitam; ad ocaſum denique Alumecanam & Veleſium Malaccæ.

Malaga (inquit *Nonius*) Emporium ſatis frequens agro undique felici & amœniſſimo cinctum; huc ſtatis temporibus undiq; mercatores confluunt, ut ſapidiſſimos & paſſos autumnales fructus avehant: vini & olei copia fœcunda. turribus & propugnaculis egregie inſtructa: armamentarium habet omni telorum & machinarum genere longe inſtructiſſimũ; Epiſcopalis urbs à multis annis. Duo habet caſtella ſibi invicem imminentia; ab uno ad alterum deſcenditur inter duos muros; ſuperius appellatur Giblalfarro, inferius Alcazzava.

Præter civitates ſunt hic municipia plura inter quæ excellunt Baca & Ronda.

Baca

Baca quondam caput Baſtetanorum, irmo muro & caſtello munita, circiter ıuatuor millia focorum continet.

Ronda in monte ſita undique flu-mine cincta: ab oppido ad flumen de-cenditur quadringentis gradibus è ru-e opera Maurorum excïſis. Munda op-idum ſitum eſt quinque milliar. à Ma-aga, amniculum habet, qui ſe per pla-ıiciem ſpargit, eamque riguam & amę-ıam reddit.

In hoc regno plura ſunt loca à natu-a atque arte munita quam in reliqua Hiſpania; inter quę merito commemo-randa; Alhamá, diſtans à Granata VII. Millarib. immenſis undique præcipitiis & aſperrimis rupibus ambitur, agro tamen lætiſſimo fruitur. Salubres & uberrimi hic ebulliunt fontes, tam temperato calore ut nudo corpori nul-la inde ſit noxa: epotam variis ægritu-dinibus & præcipue nervorum affecti-bus conferre ferunt, præſertim Mar-tio & Septembri. Thermæ hic excita-tæ magnis impenſis.

Præterea Conil, Settenil, Lazza can-nabe dives; Galera ſuper rupem poſita; Orgina, Marbella ad mare, cum com-modo portu.

Ad oram maris ſunt duo munitiſſi-ma caſtella in quorum uno Reges Mau-

 ri The-

ri Thesauros suos; in altero filios & fratres veluti in custodia asservabant. hoc Almuguecar, illud salubregna dicitur.

Zahara sita est super rupem grandem, unico aditu & difficili, è rupe exciso, & castello in vertice rupis.

Antiquera castellum in medio Regni, inter Granatam & Rondam, loco edito situm & aspero, portas habet ferratas. Despicit pulcherrimam regionem campos, fontes; rivos & montes, in quibus optimæ salinæ reperiuntur, quia aqua fontana & pluvia humilioribus locis collecta, ardore solis in perfectissimum salem cogitur.

Alpuxarra (inquit *Thuan*.lib.XLVIII) id monti nomen, qui ad occasum XVII. leucarum spatio porrigitur, X. leuc. latus, asper ac ferè sterilis, nisi quibus locis miti jugo in planiciem descendit, Mauriscorum cura & industria excultus, ita ut fruges producat armentis ac pecoribus abundet & serici maximam copiam præbeat.

Cartama (inquit *Nonius*) amœnum oppidum non procul à Malága ad maximi montis radices situm, qui quantum ad aquilonem patet sterilis est & aspretis siluisque horridus, sed adversa parte culturæ patiens & passim vinetis consitus amygdala, ficusque sapidissimas

mas magna copia producit, quæ in boreales regiones magno incolarum emolumento asportantur.

ANDALVZIA.

ANDALVZIA conclusa est montibus Granatensibus & Morenæ jugis, freto Gaditano ad meridiem, & ripis fluminis Anæ ad Septentriones. Sedet veluti ad portam maris mediterranei, beneficio freti Gaditani, quod in latitudinem (inquit *Boterus*) duodecim milliaria patet, in longitudinem viginti quinque. A parte Hispaniæ in tria cornua prominet, super quæ condita sunt Gribaltar, Tariffa, Barbatæ: ab Africæ parte totidem, ubi sunt Septa Alcazzar & Tianger.

Gribaltar ad radices montis Calpe, qua occidentem aspicit, qui mons fere totus mari ambitur, nisi qua angusto calle continenti jungitur, cui in opposito Africæ littore objacet Abila.

Extra fretum ad Oceanum Altanticum jacet insula Cadix, septingentorum pedum intervallo, (inquit *Boterus*) à continenti disjuncta. In qua vnum est oppidum, Romanorum temporibus florentissimum, nunc exiguum & quod potius inter opportunas stationes quã

ſplendida oppida annumerari poſſit.

Gades (inquit *Nonius*) inſula eſt ad [d] Bætis oſtia, qua Europa ab Africa dirimitur & vnde Tyrrheni maris faucibus, oceani æſtus immittitur, anguſto ſpatio à continenti & veluti flumine abſciſſa, hodierno die navigationis beneficio & ſalinis fovetur; tum ex Thynnorum captura multum emolumenti capit; omnis generis frugum & generoſi vini feraciſſima, cum olim à continenti ſeptingentis paſſibus divulſa eſſet, nunc ponte cum continenti jungitur.

Inter Gades & continentem eſt Portus Regalis, vulgo *Puerto Real* & paulo ultra S. Mariæ, ubi Guadalæte amnis in Oceanum exit. hic magna reperitur candidi ſalis copia, quæ aliis Europæ regnis infertur. Hinc exiguo promontorio ſuperato S. Lucar de Barameda aditur, nobilis navium ſtatio. Metropolis hujus provinciæ Hiſpalis hodie *Sevilla*, urbs (inquit *Nonius*) amœniſſima ad Bœtim amnem, murorum ambitu, ædificiorum ſtructura & cultu conſpicua; ſuburbium habet amœnum & amplum cui Trianæ nomen, ponte ſublicio urbi conjunctum.

Ager vicinus planus & lætiſſimus, ſummumque hic Liberi & Cereris certamen,

tamen,

āmen, ſed præcipuus olei proventus: olivas muria maceratas inſigni magnitudine tum ſuavitate ſuppeditat. Pagi vicini incolarum infrequentia ad magnam raritatem ſunt dilapſi. Huc ex univerſi orbis plagis maxime vero ex occidua India, incredibiles opes advehūtur. unde opib⁹ ita pollet ut Regi ſuo conātur annuo ſeſquimillionē aureorum obſequii & vectigaliū ergo pendere. Portum ipſi aperit flumē Bœtis hodie Guadalquivir, ad cujus ſiniſtrā ripam ſedet; æſtus autem marinus duas leucas ſupra oppidum aſcendit & magnam copiam ſturionum & aloſarum ſuppeditat.

Secunda civitas Corduba, ad Bœtis ripam ſita eſt; quatenus navigia patitur; pomerium illius ampliſſimum, ſed domicilia ob multitudinem hortorum rariora; quadratæ eſt figuræ, ſed longior quam latior: ſuburbana illius ſpatioſa, ita ut aliud opidum videantur, maxime id quod orientem ſpectat. Ad occidentem palatium eſt regium ſuis muris cinctum. Habet & ſub ſe Lorenam, cum aliis 550 habitationibus, inquit *Boterus*. Maximum damnum paſſa eſt hæc urbs anno 1589 à terræ motu qui multa magnifica ædificia poſtravit.

Tertia Iaen oppidum amplum & opulentum templis cœnobiiſq; egregie

ornatum (abundat vino, oleo, tritico ferina carne, melle fructibusque omnis generis (copiosum ibi sericum, nobilitas frequens & illustris. Vrbs (inquit *Marineus*) sita est sub alto colle cincta muris & propugnaculis, fontes habet amoenos.

Numerantur prærerea in Andaluzia centũ & octo magna municipia: nobiliora sunt Alcaraz, Vbeda, Baeza, Andivar, Alcala real, Martes cum castello super rupem, Cabra, Aquilar, Archidona, Palma ubi Xenil fluvius in Bœtim confluit, Pegnaster, Cermona; Estopa frumenti dives, Vtrera, Nebrissa urbs antiqua, Arcos, Moron frumenti dives, sed aquarum inops.

Nebrissa hodie Lebrixa (*Nonius*) VIII. M.P. à Bœti distat, oppidum peramœnum cum vetusta arce, agro beatissimo vndique cinctum.

Sequuntur quatuor maxima municipia; Eciza ad ripam Xenil ubi copia Xyli & cannabis colligitur. Eceia (inquit *Nonius*) olim Astigi & Augusta firma; solum undique fœcundum & compascuum & pecori optimum: unde incolæ lanificio maximam operam impendunt.

Antiquera in duas partes divisa, quarum una in monte, altera in plano sita.

Ossu-

Osſuna oppidum (*Nonius*) aqua ca-
t; conterminus ager arborem nul-
m præter oleam fert: cæterum peco-
s, meſſiumque uberrimus. Vrbs eſt
ıatuor aut quinq; millium focorum.
Xerez de la frontera urbs murorum
nbitu conſpicua; ager eſt vineis, ar-
ſque lætiſſimus: nulla ejus portio in-
ılta aut otioſa, ſed vel vitibus aut fru-
feris arboribus egregie conſitus, aut
lea ſegeteque ornatus, generoſiſſima
ina fundit quę non ſolum Europæi no-
ri, ſed & Indi expetunt. Moris hac in
rbe eſt ditioribus immenſę altitudinis
uteos defodere. quibus annonã mul-
ɔs in annos conſervant, quos lapidum
ıole contectos, ſine peculiari Senato-
um conſenſu aperire eſt vetitum.
Municipia cætera numerare longum
ſſet, minime tamen prætereunda duo,
ılmaden & Marchena. Almadẽ in dio-
æſi Cordubenſi ad ordinem Alcantarę
ertinet, hic ditiſſimæ ſunt argenti vivi
enæ. Marchena in confinibus Granatę
c Andaluziæ, in huj⁹ agro optimi equi
ıaſcũtur quos vulgo Ginettos vocant.
Trans Bætim Palos occurrit cum mo-
lico portu, & mox Lucena; & trans flu-
ium Tinto, Niebla; & paulo vlterius
. Michaël & Aiamontium cui boni-
as & præſtantia vini famam dedit,
portum

portum habet percommodum & ingressum è mari satis altum.

ESTREMADVRA.

ESTremadura; Bæticæ illa pars (inquit *Nonius*) quæ inter Bætim & Anam amnes porrigitur; vt soli felicitate & ubertate à Bætica superatur, ita etiam mutato nomine Bœturia vocatur, in duas olim divisa partes, hodieque plerisque Estremadura dicta. Strabo macræ esse telluris regionem hanc & immensæ siccitatis tradit. hæc regio secundum Boterum extendit se à Citta Real ad Badaioz & à montibus Morenæ ad Tagum sive ultimos fines territorii Coriæ & Placentiæ.

Hujus Provinciæ Metropolis quondam fuit Merida nunc est Badaioz.

Merida antiquis Emerita quondam (inquit *Nonius*, Lusitaniæ Metropolis, sita est loco campestri, juxta flu. Anam, vulgo Guadiana, pulcherrimo stratum ponte: duo hic aquæ ductus fuerunt, quorum adhuc arcus hinc inde sparsi visuntur, multaque alia antiquitatis monumenta; vrbs olim nobilissima ad magnam incolarum infrequentiam dilapsa priscæ claritatis nihil præter ruinas ostendit.

Bada-

Badaioz abeſt à Merida leuc. novem; in Pax auguſta dicta, nomine cor- pto à Mauris in Baxaugus primo & in Badaioz, ut Gaſpar Barreiros tra- : ſita eſt ad Anam fluvium.

In eadem provincia jacet Placentia pidum à Rege Caſtellæ Alfonſo con- ũ ann. 1178, ſolo melius quam cœlo.

Coria exiguum oppidum nec ultra- centos focos numerans, nihil illu- e ſortitum præter Templum.

Præterea municipia aliquot, Vilarta, ugillo Cazzeres, Canaveral, Alcan- ra, Oropeſa, Medellinum, alia.

Alcantara (inquit *Nonius*) ad Tagi pas ſita mirandi operis ponte præ- pue ſpectanda, qui latitudine ſua CLXX. pedes, latitudine circiter XXVIII. mplectitur: altitudo vero aqua te- us CC pedum eſt; totus autem pons x concamerati operis pilis ſubnititur: raiani Imp. opus eſſe confirmant In- riptiones antiquæ.

Noſtra ætate magnam huic provin- iæ famam addidit (inquit *Boterus*) uadacanil, ditiſſimis argenti metallis, ã licet in dies ſingulos non ſupra ſex- entos ducatos eruantur, tamen ſupra res milliones jam exhauſtas eſſe con- ans opinio eſt.

CA-

CASTELLA NOVA.

CASTELLA duplex est vetus & nov
quæ à se invicem dividuntur jug
montium, qui à finibus Navarræ or
totam Hispaniam ad mare vsque med
terraneum pervagantur; ab una auter
ad alteram transitur Guadaramæ.

Castellæ novæ caput est Toletum
vrbs (inquit *Nonius*) in totius pene H
spaniæ vmbilico sita, loco aspero &
clivoso, majorique ex parte amne Ta
go ambitur, à reliqua vero parte muri
validissimis & CL propugnaculis egre
gie munita; cœli solique egregia feli
citate fruitur: lanificii, sericique com
mercio opulenta. Aquæductus hic mi
randi operis. Augustissimo & splendi
dissimo templo nobilitatur. Agri solū
(inquit *Boterus*) leve & arenosum; raro
hic pluit; rari fontes atque rivuli; qua
Tagus fluit vallis est admodum læta &
fertilis licet angustior.

Regnum hoc dividitur in Sierram,
Algarriam & Manciam: Sierræ caput
est Cuença, quæ rupes est (inquit *Bote-
rus*) aspera inter duo flumina & mõtes,
ædificiis optimis ornata & multis fon-
tium scaturiginibus; superius aream ha-
bet cui Cathedralis Ecclesia superstru-
cta, & Palatium Marchionis Cannetæ
aliaq; ædificia.

Algar-

Algarria à Mancia flu. Tago dividi-
r, frumenti, vini, olei, cannabis, croci,
ellis, fructuum dives: Tajuna amne
catur. Marchionatum habet Mon-
egiar, & ducatus Paſtranæ & Infan-
atus & multa ampla & ſplendida mu-
icipia; quorum caput eſt Guadalaicara,
iille & quingentorum focorum, ubi
ux Infantatus Palatium habet magni-
cum & armamentarium inſtructiſſi-
ium, ſita eſt vrbs (inquit *Gaſp. Bar-
eiros*) in colle haud ita edito ad ripam
um. Henares. antiquis muris cincta
ſt, & ædes habet ſatis commodas.

Mancia à Tago rigatur, illius caput
ſt Civitas Regalis; Marchionatum ha-
et Viglienæ & Prioratum Caſtellæ, &
lures alias regiones & municipia.

Primaria civitas eſt Madritum, oppi-
ũ totius Toletanæ Diocœſeos (inquit
Nonius) fæliciſſimum, ſitum in editiori
livo & Septentrioni majori ex parte
xpoſito, cujus radices alluit modicus
mnis, vulgo Guadarrama dictus, qui ſa-
xeo ponte tranſitur. Situs amœnitate,
ëris ſalubritate, ſoli fœcunditate inter
primas numerandũ. Pyritę lapidis toto
territorio largus proventus. frequẽs hic
receſſus & habitatio Regum. Sexto inde
lapide abeſt Eſcuriacũ, vbi magnificen-
tiſſimum illud S. Laurentii monaſteriũ.

Bote-

Beterus ſcribit nunc vix mille quingen-
tis familiis conſtare, cum Regis curi-
hic manente viginti millibus conſtare-
Alcala de Henares (inquit *Nonius*)
ab amneHenares qui urbis muros præ-
terfluit; olim Complutum: urbs eſ-
in planicie ſita, figura ovali, concinni-
ædificiis, agro feraciſſimo: plateam ha-
bet inſignem in longitudinem porre-
ctam; porticibus utrimque ornatam
ſub quibus frequentes diteſque merca-
torum tabernæ: Academia denique hic
nobilis habetur. Cifuentes urbs à mul-
titudine fontium ſic dicta.

Medina Cœli jam olim ampla civi-
tas, & nunc ducatus caput, ad quem
octuaginta circiter pagi pertinent.

Arangiuez locus delitioſus, à Tago &
Xarama flu. rigatur; multis fontibus,
hortis & fructiferis arboribus ornatur.

Hipes, ſedulis agricolis frequens op-
pidum.

Ocanna bellum municipium ſupra
tria millia focorum numerat.

Talavera ad Tagi ripas ſalubri aëre
& ſolo fœcundo poſita eſt: ab hac in
Prioratum Caſtellæ tranſitur.

In Prioratu Caſtellæ tredecim ma-
gna municipia numerantur, quorum
præcipua, Tembleque, Conſuegra, Al-
caſſar, ſequitur deinceps antiquiſſimus
Vigli-

iglienæ Marchionatus, in quo sunt
ıeda, Albacete, Cinciglia, Villar, S.
ɛmente, Vigliena.
Trans Anam jacet Civitas Regalis,
planicie satis depressa, ager illius est
ıeis fœcundus & optimi vini ferax,
. aquæ fere insalubres sunt.
Almagrũ huic vicinum, magnũ mu-
ɛipium, ab acidis fontibus ita dictũ.
Præterea commemorat *Boterus* loca
ɛ visa in itinere, quod egit cum prin-
ɛe Sabaudiæ.
Ab Ocanna profecti, (inquit) transi-
nus per S. Crucem de Zarza; per Ve-
, caput ordinis S. Iacobi; per Cam-
ium, per Poblam, per Vtiel, & per Ri-
ɛnam; municipia trecentorum & o-
ngentorum focorum; quorum Ri-
ɛna in confinibus regni Valentini si-
ɛst, loco perquam delectabili. In re-
u autem viderunt Salinas Mengra-
læ, ubi pene ducentis gradibus sub
ram descenditur in speculcã, quæ ab
mensa colũna salis Cristallini susten-
ur, sunt hic quoque Salinæ Infestæ.
Hita (*Caspari Barrerio*) urbs Infan-
us, ad latus editi collis cõdita, & mu-
cincta; cum arce in ipso collis verti-
ad quam ab imis radicibus opidi mu-
ensim ascendunt. Circiter quadrin-
ıtas familias illi attribuit.

CASTELLA VETVS.

CASTELLAE veteris Metropolis est Burgos, magnis concinnisque ædibus ornata (inquit *Nonius*) incolæ mercaturæ student; tēpla & cœnobia habet frequentia; Episcopalis sedes est ab anni. clɔ xcvii. Castellum habet (inquit *Boterus*) magis à natura quam ab arte munitum. aër hic frigidor & humidus. Multa habet ædificia splēdida, inter quę excellit amplitudine & splendore, Palatium Com. stabuli. Præter hanc sunt in Castella veteri; Siguenza (licet ab aliis novæ attribuatur) Segovia, Avila, Osma, Vallodolid.

Siguenza vrbs sita in clivo (inquit *Nonius*) muris egregie vallata & adjuncta arce, collis pedem flum. Henares alluit. Episcopali dignitate jam pridem ornata. Septingentas numerat casas (inquit *Boterus*) habetque Academiam. In Diocæsi illius est.

Molina municipium octingentarum casarum.

Segovia (inquit *Nonius*) vrbs editior loco sita, turribus vndique & propugnaculis munita, lanificio præcipue clara, nec nobilior tota Hispania pannus quam hic texitur, vnde incolis magna opes. Atrium hic est visendum, in quo omnium

mnium pene Hispaniæ Regum effi-
ies conspiciuntur: præcipuum vero
rbis ornamentũ aquæductus mirandi
peris. Hic nostra memoria Germano-
um ope & aquarum, inventa ratio
udendæ monetæ, non malleis colliso,
d fuso ac liquato, demumq; impresso,
uctili ære, auro, atgentoque. Solum
ecundum. Episcopatus splendidus &
pimus.. Septem millia casarum nu-
ierat (inquit *Boterus*) Palatiumque ha-
et regale, situ & fabricæ magnificen-
a nulli secundum.

Avila oppidum trium millium
ocorum, in media planicie situm,
uam montes ambiunt, fructibus &
ræstanti vino nobiles; secatur à flumi-
e Algerbe.

Osma vrbs trecentarum tantum ca-
arum, habet nihilominus Academiam
ujusvis pretii.

Vallodolid (inquit *Nonius*) nobilissi-
mum Hispaniæ oppidum ad ripam Pi-
urgæ flum. ædificiis tam sacris quam
rofanis, publicis ac privatis ornatissi-
mum; omnium scientiarum nobilissi-
moLyceo honestatur; aëre saluberrimo
isi interdum obscuris Pisurgæ amnis
ebulis fœdaretur. hortis fontibusque
mœnissimũ, rerum omnium copia di-
issimum. Reges tanquã placidissimum

domicilium illam lubenter frequentant: plurimi Hiſpaniæ Principes hic ædes habent proprias: inter cætera habet forum rerum venalium ampliſſimum & pulcherrimum, quod ambitu ſuo ſeptingentos paſſus complectitur. *Boterus*: vrbem vndecim mille caſas numerare ſcribit, & multa magnifica Palatia inter quæ Comitis Beneventani excellit: ſecat illam amniculus Sgheva ſatis amœnus, ſed aquæ illius ne piſcibus quidem ſatis gratæ.

Præter hæc oppida ſunt in Caſtella veteri multa municipia, Frias, Birbieſca, S. Domingo de Silos, quæ Ioanni de Velaſco Comiti Stabuli Caſtellæ parent. Miranda, Lerma nunc famoſi ducatus caput; Soria, Almazzan, Barlanga: Arãda vaſtum municipium. Pægna fiel id eſt penna fidelis, cum caſtello in vertice montis & belliſſimo ad radices Palatio ducis Oſſunæ. Roa, Olmedo, Martimugnoz: Arenalo mille quingentorum focorum cum ampliſſimo territorio.

Sepulveda ſitu à natura munito; quippe excelſo loco condita & aſperis rupibus & flumine circumdata.

Pars Caſtellæ appellatur terra de Campos, in qua ſunt Medina, Aguilar, Carnon, Palenza, alia:

Ad Oceanum habet Santander & La-

redum

edum magna & opulenta oppida cum
uis portubus, ſatis commodis, & ſinu
otius hujus plagæ piſcoſiſſimo.

LEGIO.

LEgionis regnum dividitur à Caſtella linea imaginaria ducta ab Oceano per Glianos & Columbres ad fontes Piſ- rguæ & ad flu. Durium: & inde tranſ- undo per Salamancã, Avilam, Coriam x Placentiam ad limites Portugalliæ. Oppida habet Legionem, Aſtorgam, Palentiam, Zamorram, Salamancam & Cuidad Rodrigo.

Legionenſis vrbs (inquit *Nonius*) hoc evo nobiliſſima & templo pulcherri- mo conſpicua; auguſtum ſacrarium habet in quo XXXVII Reges & vnus Hi- ſpaniæ Imper. ſepulti ſunt. Vrbs nullius pene rei indiga eſt.

Aſtorga paruum oppidum ſed muni- tiſſimum natura, agrum illius perlabi- tur flu. Torto optimas trutas nutriens. Aſtorgæ vicinus eſt Sanabriæ lacus, v- nam leuc. longus, vix dimidiam latus, permeat fl. Ter, vndas voluit inſtar exi- gui maris, piſcoſus admodum. Comes Beneventanus in medio lacus magnifi- cas ædes habet ſuper rupem conditas.

Palentia oppidum ad ripam flum. Carricon, antiquum & nobile, Epiſco-

patum habet, qui ditiſſimis Hiſpaniæ annumeratur.

Zamora vrbs ad ripam flum. Durii, pontem habet magnificum & agrum ſupra modum fertilem. vrbs egregie munita eſt, (inquit *Nonius*) totusque tractus Zamorenſis ſcatet divite vena lapidis Cyanei, vulgo *Turqueſa.* In ditione illius eſt Sagiago multis exiguis pagis habitata à gente ruſtica & invenuſta tam in ſermone, quam in corporis cultu atque veſtitu.

Salamantica Accademia toto orbe illuſtris (inquit *Nonius*) Caſtellæ veteri nunc accenſetur, fluvio Tormis appoſita, qui ſe in Durium amnem exonerat, non ſolum læto agrorum proventu felix, ſed & Epiſcopali dignitate & Equitum frequentia conſpicua. *Marinæus* hic ſuo tempore ſeptem millia fuiſſe recenſita ſcribit eorum qui literis dabant operam.

Cuidad Rodrigo à Ferrando Rege Legionis condita, eo loco vbi quondam fuit Mirobriga, ut munimentum eſſet adverſus Portugallos.

Sunt præterea hic multa municipia, inter quæ maximi momenti, Villa Franca, Cacabelos, Ponferrada, Vierzi agri copioſiſſimi caput, Ponte della Reina, Orzanaga, Ledeſma à natura admo-

dmodum munita, & annonæ copia
ives, habet ſub ſe trecentos octuagin-
a vicos, qui circiter ſedecim millia fo-
orum continent; Betanzos, Manſilla,
Villalpando, Beneventum, Saldag-
na, Medina de Rio ſicco, Tordes-
llas, Toro vino & fructibus abun-
lans.

Methymna (inquit *Marinæus*) co-
gnomento Campus, etſi ſæpius incen-
dium paſſa, ſoli tamen ubertate, nundi-
nis & mercatorum commerciis ditiſſi-
na: honorificis privilegiis à tributis &
vectigalibus immunis. in qua neq; Rex
habet officium nec pontifex ſacerdo-
tium; quæ res potius mali quam boni
cauſa eſt, propterea quod in ſacerdotiis
conferendis & magiſtratibus incolæ
plerumque crudeliſſime digladiantur.

GALOECIA.

GALOECIAE regnum olim ampliſ-
ſimum (inquit *Boterus*) hodie con-
cluditur inter mare & Aviam, & re-
gna Portugalliæ & Legionis. Litt⁹ mul-
tis ſinubus lancinatur in quibus ſunt
ſupra quadraginta portus quorum ca-
paciſſimi ſunt Corunna & Ferrol.

Quinque habet oppida & quinqua-
ginta ſeptem municipia muris cincta.

Compoſtella non fluxæ antiquitatis veſtigiis (inquit *Nonius*) aut rerum geſtarum titulis tumens, ſed Hiſpaniæ tutelaris D. Iacobi reliquiis ornata. bis mille focos numerat (inquit *Boterus*.)

Lugo magnum fuiſſe oppidum, murorum ambitus oſtendit, fontes habet aquæ calidæ, imo bullientis.

Orenſis vrbs (inquit *Nonius*) ſita ad amnis Miny ripas, agro non amœno ſolum ſed & felici, ſapidiſſimis vndique fructibus egregie ornatur, præter generoſi & nobiliſſimi vini copiam; cathedrale habet templum. Sed præcipue vrbem nobilitant, non vno loco erumpentes calidi & ſalubres fontes, quorum nonnulli ita moderati ſunt caloris, vt corpus innoxie illum queat perferre: alii vero tam intenſe feruent, vt tactus calorem aſpernetur, & ova in illis facile coqui poſſint.

Tui & Mondogneto licet minora ſint oppida cœlo ſalubri, ſoloque gaudent perfœcundo.

Cætera municipia aut ad oram maris ſita ſunt; vt Bajona, Vigo, Pontevedra bis mille quingentos focos numerans, Padro, Noja, Muros, Cea, Finisterræ, Mongia, Corunna, Pontedeaume hortus Gallæciæ, Ferrol, S. Maria, Biuero, Ribadeo: aut ad ripas flumi-

num

m vt Sarria, Betancos, Riuadavia,
onterei; Viana.
Coronæ (inquit *Thuanus*) duplex op-
lúm eſt, alterum ſuperius in declivi
ontis poſitum, arce & mœnibus fir-
atum, cui inferius, (Peſcariam vulgo
cant) ab ima parte mœnibus con-
ngitur, à cæteris partibus mari penin-
læ ſpecie alluitur. Portum habet ma-
ıæ cujusvis claſſis capacem. Non pro-
ıl ab hoc oppido præſtantiſſimi jaſpi-
s ſunt fodinæ.
Marineus ad Dutii ripam comme-
ıorat Taurum civitatem in alto loco
lanoque ſitam; & rubeo vino, frugi-
us & arborũ fructibus abundantem.
Oppida Galæciæ maritima hoc or-
ine jacent: Avila à quo oppidulo ad
uarcam ſex numerantur milliaria; à
uarca ad Ribadeo decem: à Ribadeo
d Viuero; à Viuero ad opidum S. Mar-
i vnum; ab oppido S. Marci ad pro-
nontorium Ortegal ſex, pone quod
aſtellum viſitur: ab hoc promontorio
d Sedeiram quatuor; à Sedeira ad Fer-
ol ſex: à Ferol ad Coronnam tria: à
Coronna ad Inſulam Cyſargam ſex: à
Cyſarga ad Queres duo: à Cyſarga iti-
lem ad promontoriumBellem novem
ut decem; à promontorio Bellem ad
promontorium Corianæ itidem duo;

inter vtrumque autem promontorium sinus est ad cujus dextrum latus opidum Mongia situm est. Denique à promontorio Corian.ad promontoriũ Finis terræ duo sunt milliaria: à promontorio hoc ad Sechen sive Corconiam vnum:ab eodem ad Pontevedra septem, oppidum hoc longius abest à mari in interiori sinu cujus ori insula objacet,à qua ad Bajonã quatuor sunt milliar. intermedio autem spatio jacent Cannas & Vigo. à Bayona ad Caminam sunt tria: à Camina denique ad Vianam quinque vbi ora Galæciæ terminatur.

Asturia(inquit *Boterus*)à flum.Ribadeo se extendit ad Santandrũ;hoc ævo (inquit *Nonius*) divisa est in duas partes, Asturiam d'Ouiedo & deSantillana dictas. ejusMetropolis estOuiedo,refugium quondamHispanorum &Gothorum cumArabes Hispaniã inundarent.

BISCAIA.

BIscaia, Guipiscoa & Alava Provinciæ sunt ejusdem pene qualitatis, ferro dites, populo frequentes, qui exemti sunt ab omnibus oneribus. Biscaia quidem leucas vndecim in longitudinem & totidem in latitudinem patet. Viginti vero & vnum municipia

habent

bent muris cincta cum suis pagis;
orum præcipua Laredo, Vermeia, ad
pulchrum maris sinum sita, Ordu-
a: Bilbao urbs (inquit *Nonius*) Can-
riæ præcipua non solum ob situs op-
tunitatem, sed & ob uberem anno-
copiam & mercatorum insignem
ncursum. Sita est loco plano, duo-
s à mari milliaribus loco egregie
rtuoso: aëre vtitur temperato &
abri, qua continentem spectat. Ma-
os montes objectos habet. Lanæ hic
mmercium summopere viget, ita vt
otannis circiter quinquaginta na-
s in varias partes hic onerétur: puel-
hic passim incedunt capite nudo &
nso capillitio, nec virginibus fas est
tequam nuptę sint aut capillum ale-
aut caput peplo veláre.
Guipiscoa à tribus fluminibus seca-
r, præter sex & vinginti minores am-
s, qui partim in hæc influunt, partim
r se descendunt in mare, quorum ri-
e præsertim dextræ habitationibus
equentes. Metropolis Tolosa; cætera
cujus nominis, Motrico, Placentia
ad littus Denia, Eria, S. Sebastian mu-
cipium grande & commerciis dives;
ortum habens non modo commodū
d & munitum, ore quippe angusto &
uabus arcib⁹ vtrimq; adversus subitos
hostium

hostium incursus præmunito. Passag
& Fonterabia.

Alava regio viginti octo leucas i
longitudinem patet, in latitudine
octodecim; frumento & fructibus ab
undans, inprimis vino: Metropolis illi
Vittoria magis bella & commoda, qu
grandis aut splendida, plena equitibu
& nobilium familiis; opificum insupe
& mercatorum copia; nam hic no
modo ferri sed & lanæ, vinique com
mercia vigent.

Passagium portum habet commodum & satis tutum, ore licet angusto & scopulo conspicuo eidem objecto, cæterum mari satis profundo & nullis vadis aut brevibus inquinato. Reliqua loca sunt Saluaterra, Trevigno caput celebris comitatus.

NAVARRA.

NAvarra olim satis ampla fuit nam & Biscajam & Logronnum & Calahorrã complectebatur; nunc ab vna parte Pyreneo, ab altera Ibero concluditur, nisi quod Tudela cum aliquot oppidulis trans Iberum jaceat, dividitur in sex partes, quarum capita sunt Pompelona, Stella, Tudela, Olite, Sanguezza, S. Guan di Pie di Porto. Præter quæ minime reticenda sunt, Alfaro, Taffaglia & Viana.

Pom-

Pompelona sita est haud longe à Py-
eis montibus ad flumen Argam, in
tilissimis campis; magna est & opu-
ta; firmo muro cincta, & duobus
tellis uno intra, altero extra muros,
egie munita.

In toto regno (inquit *Boterus*) non
do supra viginti millia focorum
:.

Oppidum S. Ioannis, Pedis portus
gnominatum (inquit *Marineus*) in
issimis montis jugis positum, cujus
ontis ascensus est XII. M. P. undique
ntibus uberrimus est & multis rebus
tilissimus, in quo plurimum ferri
oditur: in jugo præterea montis
anicies est & campus amœnus &
nni tempore viridis.

Navarræ appendix est Rioscia pro-
ncia ad latus Idubedæ montis sita,
elo salubri & solo & vini, frumenti &
ellis feraci. Oscia amnis haud longe à
Dominico de la Calzada ortus, in Ibe-
um descendit prope Haro; ibidem est
agera, Navarette S. Dominico, Guar-
a, Bastida.

PORTVGALLIA.

Portugalliæ regnum (inquit *Bote-
us*) ambitu suo complectitur octin-
enta septuaginta novem milliaria
aut

aut ut alii volunt quinquaginta sup octingenta; maxime ad oram ma sita; longa est trecenta viginti milli ria, lata sexaginta.

Lusitania tertia Hispaniæ pars, his finibus (inquit *Thuanus*) circumscri bitur, à Septentrione Durio flu. inde a ipsius ostio ad eum usque pontem q Septimancis adjacet; ab occasu ea At lantici maris parte quæ Anæ & Dur ostia intrat; à meridie Bætica; ab ort provincia Tarraconensi, quæ duæ reli quæ Hispaniæ partes sunt, clauditur; l nea ab Oretanis ad eum pontem duct cuius è regione Septimancæ sitæ sunt Lusitania autem antiqua angustioribu atque adeo aliis limitibus, quam Por tugallia nunc, continebatur, quipp quæ Cistaganam & Transtaganam, à Tago mediam perlabente, dictas re giones tantum olim complecteretur nũc vero & interamnem & transmon tanam, quę ambę olim Taraconensi at tributæ sunt, atque adeo Bœticæ par tem ambitu suo claudit.

Dividitur in duo regna Algarbiam & Portugalliam: quarum illa ad meri diem, hæc ad septentriones posita est, & linea imaginaria dividuntur. à Ca stello Odexera ad oceanum sito ad Al cotim arcem super Anam.

Algar-

lgarbia continet quatuor civitates uno Epiſcopatu, Tavilam, La-, Sylves & Faro: quarum Tavila & os portus habent percommodos, erato autem promontorio S. Vin-tii, antiquis Sacro, portum inſuper et Villænovæ præter alios minores. ortugallia continet tres archiepi-patus, Bragæ, Oliſiponis, Eboræ, quibus ſunt novem epiſcopatus. ıcara hodie Braga, in ea Portugalliæ te quæ hodie interamnis dicitur, de matu Hiſpaniæ cum Toletana Eccle-certat, & indeciſa lis in hodiernum m pendet; inquit *Nonius*.

Lamego, Viſeo, Porto, Miranda, rtalegre, Guarda, Leira, Eluas, Bra-nza licet non habeat Cathedralem cleſiam, civitatis tamen privilegio udet, ſub duce tam potenti & opu-ıto, vt monſtri ſimile ſit in regno m parvo, præter Regem, tam poten-m & locupletem principem reperiri. antarenum (inquit *Nonius*) opidum rvetuſtū Tagi ripis appoſitum, quin-ıageſimo ab Oliſipone lapide, in edi-ɔre colle ſitum: ager olei viniique ma-mè fœcundus, tritici feraciſſimus & et arctis limitibus concluſum ſit ter-orium, ingentes tamen tritici acer-ɔs fundit.

Portus

Portus habet nobiles quorum prim
Setubal viginti ab Olisipone mill.v
sus austrum,ad sinum maris trigin
milliaria longum, latum tria. 11. Set
bal (inquit *Nonius*) urbs non ince
bris, portu gaudet commodo & nol
lium piscium piscatura abundat: acc
dit ingens candidissimi salis inexhaus
copia, ob insignem toto illo sinu sa
narum frequentiam. Ager tritici vin
que feracissimus.

Secundus, Porto quem Durius fl
aperit.

Famosissimus Olisiponensis, que
Tagus efficit qui quindecim aut vigi
ti mill. maximis navibus ascenditu
Vrbem paulo post describam.

Ebora sita est loco campestri, sit
plane amœno; lata & porrecta est pl
nicies, quæ impendentibus undiqu
montibus clauditur, ipsi montes no
investes aut steriles, sed densis venusti
que nemoribus ornati: campi subja
centes fertilissimi & opimæ messis fe
races. at tantæ felicitati solus amni
deficit. Archiepiscopalem sedem habe
& nobilem Academiam. *Nonius*. Ia
cobus *Menœtius*, Ambitu tria milli
passuum quingent. quinquag. conti
nere scribit. plures de illius antiquita
tibus scripserunt, quos adi tom.2 Hispa
Cæ

Cæteræ civitates sunt Coymbra
a Academia: urbs loco sita amœnis-
, in rupe undique olivarum sylvis,
etisque cincta, ad amnem vulgo
ndego dictum, qui duas urbis par-
pulcherrimi operis ponte conjungit
at autem à fluvii ostio VIII. leuc.
Præter hæc (inquit *Boterus*) in Por-
allia, qua castella, qua municipia
ris cincta numerantur CCCC L XX.
ime inter Tagum & Minium sita;
a pars regni inter Tagum & Anam
s habet habitationes & incolas
cos, quia magna sui parte montosa
c sterilis: inter Durium autem &
ium frequentes quidem incolæ, sed
peres & magis Galæcis similes, quam
tugallis.

Portugalliæ plenior descriptio.

NNO CIƆ IƆ CXX prodiit Olisiponi
Descriptio regni Portugalliæ vel po-
mum urbis Olisiponensis authore
ol. de Olivera, diligentissimo juxta
atriarum rerum scientissimo; qui
patria lingua scripsit obscurior il-
est liber & paucorum manibus te-
r: Ex eo quæ maxime cognitu ne-
aria sunt excerpenda & vertenda
i.

Regnum Portugalliæ longum eſt no-
naginta leucas latum quinquagint-
ambitu autem ſuo complectitur duc-
tas & octuaginta. Dividitur in ſex pro-
vincias ; Prima vocatur Alentejo,
eſt, Tranſtagana reſpectu urbis Oliſipo-
nenſis, & pertinet à Cimes pago
civitatem Eluas, occupans totam r-
gionem quæ jacet inter Tagum & A-
nam, & reliqua municipia cum pag-
quæ trans Anam ſunt ab Alcoitim u-
que ad Olivencam, inter quæ ſunt f-
moſa opidula Cerpa & Moura. Pars h-
longa eſt leuc. xxxvi. lata xxxiv.

Secunda appellatur Eſtremadu-
quæ ad mare quidem à Caſcais perti-
ad Mondego; intra continentem aut-
linea imaginaria clauditur ab Abran-
ad Coymbre pontem; tenetque in lo-
gitud. xxxv. leuc. in latitud. xviii.

Tertia dicitur Beira, atque à Coy-
bra pertinet ad Guardam, continet-
totam illam regionẽ quã vocant Rib-
de Coa; longa leuc. xxxiv. lata nu-
rando ab Aveiro ad Tourones, xxx-

Quarta, inter Durium & Mini-
dicitur, pertingitque ab oppido Po-
ad Valencam ſuper Minium; lo-
leuc. xviii, lata xii. ubi latiſſima; n-
nuſquam tantum octo. Hæc licet
exigua ſit, tamen centum triginta n-

naſt

ſteria habet opimis reditib⁹ dotata;
mille quadringentas ſexaginta Ec-
ſias parochiales, præter Bracaren-
ı metropolitanam, & Epiſcopalem
tuenſem, aliaſque collegiatas quin-
. habet ultra quinq; millia fontium
ennium; & ducentos pontes è ſa-
fabricatos;& ſex maritimos portus.
Quinta appellatur Tranſmontana,
tinetque à flu. Tamaga, ad Epiſco-
um Mirandæ; longa xxx. leuc. la-
x.
exta Regnum Algarbiæ, quod à
ke pertingit ad Caſtromarinum, è
one Ayamontii: longa xxvii.leuc.
viii. ubi longiſſima & latiſſima.
et itaque totum regnum in longi-
linem ad oram quidẽ Oceani cxxxv.
cas, in mediterraneis vero cl. in la-
idinem tantum quinquaginta; lon-
m enim eſt, ſed anguſtum.
Complectitur octodecim civitates&
ılta atque grandia oppida, quæ ſunt
mero quadringenta & quatuorde-
n.quibus ſi addas ducenta &aliquot
ınicipia eiſdem oppidis ſubjecta, ef-
iunt numerum ſexcentorum & ſu-
ı triginta oppidorum; neque deſunt
a loca, quæ vocant Aldeas, quæ ſunt
initæ, nam ſolum oppidum Covil-
an ſub ſe complectitur ſupra trecen-

tas & sexaginta, quarum quædam su
majores ipso oppido, quod tredeci
habet parochias, quarum principa
intra muros ipsius continet sexcen
familias. Civitatum denique tres su
archiepiscopales Olisippo, Ebora & B
ga sine Bracara; novem Episcopal
Miranda, Porto, Coymbra, Lame
Viseu, Guarda, Portalegre, Eluas & Le
ria: reliquæ quinq; sunt Bragauca, Be
Tavita; Lagos, Fares & Sylves; qu
rum quatuor posteriores sunt in reg
Algarviæ, & sub uno Episcopatu co
prehenduntur.

Civitatis Olisipponensis & i lius districtus descriptio.

Ex eodem Oliveira.

CIVITAS Olisipo hodie Lisboa, pa
in longitudinem à Belem, ad
Bento duas leucas, quod intervallu
continuis ædificiis occupatur, in me
autem ipsa Civitas jacet, septem sa
altis montibus superstructa, quoru
non modo convalles sed & clivos o
cupat.

Primus mons qui est ad oriente
S. Vincentii dicitur hic Mauroru
temporibus extra civitatem fuit, na
vet

us civitas exordium sumebat à Ca-
o, & ab eo descendebat ad ripam
ninis, & secundum illius ductum
rus pertinebat ad turres quæ sunt è
one EcclesiæMisericordiæ ab Eman-
le. R. fabricatæ, & hinc murus per
tam ferream ad castellum redibat,
circuitu septem parochiæ conti-
tur. Deinde novus murus ductus
à porta Civitatis secundum ripam
ninis ad portam Crucis, & ab ea ad
nasterium S. Vincentii quo ambi-
octo parochiæ comprehenduntur.
astello autem ubi murus hic novus
sus ortum terminatur; murus rur-
ad occidentem perductus fuit ad S.
chum, a quo denique ad ripam flu-
nis descendit, & decem complecti-
parochias; ita ut hic ambitus in to-
n viginti quinque parochias conti-
t. Sed ut ad primum hunc montem
ertar, is ad orienté assurgere incipit
llustri monasterio S. Claræ, & subit
S. Vincentium, à quo descendit ad
tram Sennoram de Gracia, ubi &
rus civitatis desinit, ab hac ad me-
em descendit per S. Andream & Sa-
torem ad equile Regium, ita ut in-
hunc montem contineantur, sex
s grandes parochiæ: nimirum S.
graciæ extra muros, intra autem S.

Vincentii, S. Marinæ, S. Andreæ, Salvatoris & S. Stephani.

Secundus mons, ad occidentem prioris, ab ejusdem termino initium sumit & ascendit ad portam S. Andreæ, atque inde Secundum occidentale Castelli latus ad equile Regium protenditur; continetque parochias tres, ad orientem quidem S. Michaelis, ad occidentem S. Petri & in vertice quasi S. Thomæ.

Tertius qui altissimus & undique præceps & rotundus, munitissimum habet Castellum, altis muris & turribus cinctum. Incipit hic mons ad orientem à porta S. Andreæ, & abruptis clivis descendit ad equile Regiũ, & inde magno ambitu, mediæ pene leucæ ad portã S. Andreæ redit; continetque parochias sequẽtes, S. Crucis in Castello, S. Bartholomei, S. Iacobi, S. Martini, S. Georgii, S. Ioannis, Seæ, Magdalenæ, S. Mamedæ, S. Christophori, S. Laurentii & magnam partem S. Sebastiani de Mouraria.

Quartus dicitur S. Annæ, qui triangularis est formæ & medius inter Castelli montẽ, & S. Rochi. Ad radices illius versus orientem itemq; versus occidentem duæ sunt valles oblongæ, quæ terminãtur inter hanc vallem quæ inter Castellũ & S. Rochum interjacet; in tertia hac visun-

ſuntur parochiæ Conceptionis S. Iu-
ani, S. Nicolai & S. Iuſtæ; in orien-
ali autem valle viſitur parochia dos
nios, in qua ſunt 933. foci; & bona
ars parochiæ S. Sebaſtiani, in qua ſunt
oci 870. occidentalis denique, quæ de-
init ad S. Sebaſtianum de Pedreira, &
uartam partam leucæ in longitudi-
em patet, ab una parte grandibus &
obilibus ædificiis ornata eſt, ab altera
ertiliſſimis hortis conſita; continet
parochiam S. Ioſephi, in qua 620. foci,
& magnam partem parochiæ S. Seba-
ſtiani de Pedreira.

Quintus mons dicitur S. Rochi, qui
à porta do Ouro ſecundum vallem quæ
media eſt inter ipſum & montem Ca-
ſtelli ſenſim ad S. Rochum aſcendit,
rurſuſque per anguſtam vallem ad ri-
pam fluminis deſcendit. Continet ma-
gnam partem parochiarum S. Iuliani,
Iuſtæ, Ioſephi & Nicolai; parochiam
martyrum Trinitatis, Loreti, & bonam
partem parochiæ S. Pauli.

Sextus mons à quinto verſus occi-
dentem, dicitur vulgo das Chagas id eſt
quinque plagarum Domini; propter
Eccleſiam quam hic ædificarunt nau-
tici homines qui in Indiam navigant;
præter hanc autem continet tres pa-
rochias, videlicet majorem partem

parochiæ, Loreti, partem parochiæ S. Catharinæ & S. Pauli.

Septimus mons S. Catharinæ montis Sinai, qui versus occidentem à Sexto amplissima valle divisus.

Cæterum in civitate Olisiponensi quadraginta sunt parochiæ quæ à nostra Sennora de olivis ad nostram Sennoram de vinda, duarum leucarum intervallo continentur. In quibus parochiis, ratione superioribus annis accurate subducta (peregrinis omnibus exceptis atq; advenis Portugallis nequaquã annumeratis) fuerunt supra viginti novem millia familiarum; & centum & decem mille & octingentæ animæ; præter trecentos clericos in eisdem ecclesiis ministrantes. Sunt in eadem viginti monasteria religiosorum, in quibus variorum ordinum monachi mille trecenti sexaginta quinque; & octodecim religiosarum virginum, in quibus itidem variorum ordinum monachæ mille octingentæ & triginta.

In macello Olisiponensi quotannis mactantur undecim millia boum, centum millia ovium, quindecim millia caprarum. ita ut vectigal carnium in macello veneuntium in annos singulos locetur quinquaginta quinque millib. ducatorum. Anno. 1617. E Brasilia Olisiponem

ponem advectæ ciſtæ Sacchari 26413,
iarum ſingulæ ut minimum quinde-
m arobas pendunt. Ex Madera autem
Inſula S. Thomę ut minimum 10000.
odem anno in oppido Vianæ venditæ
ere ciſtæ 5000. Notandum: in unam
ivem quam vocant Caraquam, cum
is armamentis & nautarum ſtipen-
o (mercibus omnibus exceptis) an-
quam è portu Oliſiponenſi egrediatur
npendi 127500 ducat.
Porro quinq; ſupra dictorum mon-
um firmo muro cincti ſunt, in quo
nt ſeptuaginta ſeptem altæ turres &
ginti duæ portæ ad ripam fluminis,
versus terram ſeptendecim; tantus
item concurſus è vicina regione fit
l urbem, ut à curioſis obſervatum ſit,
er portam S. Antonii indies 1500. ju-
ienta ingredi; per S. Vincentii ſupra
il.; per S. Crucis ſupra 900; & per Spei
pra 1200. farina onuſta & fructibus
nnis generis.
Inter Civitatē hanc & Caſcaiis quin-
ue leuc. intervallo ſex ſunt arces; qua-
m prima, munitiſſima & ſplendidiſ-
ma eſt Belem, in qua multæ machi-
æ bellicæ diſpoſitæ.
Secunda maxima, multiſque propu-
aculis & machinis inſtructa arx S.
liani ad ipſum Tagi æſtuarium ubi

mari miſcetur; in qua ſeptuaginta majora torméta bellica & præſidium quadringentorum militum.

Tertia quæ Cabeca Secca dicitur, in medio æſtuario, ſitu à natura munitiſſimo.

Quarta arx. S. Antonii à monaſterio ejuſdem nominis illi vicino ſic dicta.

Quinta deniq; in oppidulo Caſcaiis omnibus rebus ad propulſandas hoſtiles naves abunde inſtructa.

Vt autem intelligatur quantum hæc civitas in mari poſſit, obiter hic annotandum; præter Claſſem qua Rex Sebaſtianus copias ſuas in Africam traduxit, quæ ſupra mille velis conſtabat: Cum Philippus II. Caſtellæ Rex Portugalliam intraret & Gallorum claſſis cui Philippus Strozza præerat, metueretur viginti duarum dierum ſpatio XXVII. majores naves hic inſtructæ cum quibus marchio S. Crucis Gallorum claſſem profligavit. Anno autem CIↃ IↃ LXXXIII. claſſis centum & ſeptem navium ſub Marchione S. Crucis hinc profecta Terceranos rebellantes ad obſequium reduxit. Anno dein CIↃIↃLXXXVIII. in formidabili illa claſſe qua Hiſpanus Angliam invadere propoſuerat, tredecim portugallicæ, qua Zábræ, qua Galeones fuerunt; inter quas eminebant

nt Galeon S. Martini qua dux Medi-
e vehebatur & mille milites: & S.
annis qua octingenti milites, & de-
ique S. Mathæi qua sexcenti.
Sunt in hac civitate varia armamen-
ria, quibus sunt multa tormenta, &
mnis generis apparatus bellici & nau-
ci.
Præterea in ambitu urbis ad quin-
; leuc. veluti circino circumducto, hæc
nt oppida & pagi. Primo oppidũ Cas-
aiis, quod comitibus Mosanti paret,
milias numerat circiter nongentas,
n duabus parochiis degentes, in quibus
unt personæ 3500. Suntque in illius
itione tres aliæ parochiæ Alcabede-
æ 350. focis constans, personis, 1500.
S. Domingo de Rana 150. foc. person.
00. Carcauelos 140. foc. person. 400.
Duabus à Cascaiis leuc. situm est op-
pidum Collares omni fructuum genere
abundans, quorum vectigal quotannis
ad mille quingentos coronatos ascen-
dit: vnam habet Parochiam 180. foc. in
quibus 800. pers. Ab hoc vnius leuc. in-
tervallo distat antiquissimum & nobi-
lissimum municipium Sintra, quod
Reginis Portugalliæ attribui solet, quæ
in illius districtu possident sex ditissi-
mos prioratus; quorum prior qui S.
Martini dicitur in ipso municipio situs
386.

386. focos complectitur, in quibus animæ 1389 Secundus S. Mariæ 90 focorum in quibus 290 animæ: Tertius S. Michaelis, qui licet tantum 40. foc. & 80. perſon. contineat, tamen annuatim mille ducatos reddit. Quartus S. Petri 170. foc. 630. animar. Quintus Terrugẽ 150. foc. 560. animæ. Sextus Eccleſia nova 196. focor. in quibus animæ 690. Præter hos prioratus ſex parochias habet annexas in quibus ſunt 1203 foci, animar. 4000.

Duabus à Sintra leucis ad orientem jacet municipium Chileiros 95. focor. in quibus animæ 279. & ab hoc mediæ leucæ itinere ad orientem Mafora duaduabus conſtans parochiis in quibus foci 350. animæ 1220. Sequitur deinceps Ruda in qua duæ parochiæ in quibus 430 foci animæ 1500.

Porro ad ripam Tagi, unam habet parochiam, 180. foc. 600. animas.

Villa franca municipium dives, una hic parochia, 900. foci & ſupra 3500. animar.

Huic vicina Alhandra. Archiepiſcopi Oliſiponenſis municipium, una hic parochia 650. foci 2000. animar. Sequitur deinde Alverca ad Regem pertinens, una parochia 340. foci 1180. animæ.

Povoa

Povoa de don Martinho, quod est
omitis de Villa nova municipium,
na parochia 270 foc. 600 animę. Hinc
m in agrum Olysiponésem transitur.
ui incipit à Villa longa, ubi una paro-
nia, 460 foci, 940. animæ. & ne mi-
utatim cætera persequamur in distri-
u sive ambitu quinque leucarum su-
ra dicto, parochiæ cum suis templis
nt quinquaginta & novem 13403. fo-
46400. animar. E quibus frequentia
ivitatis Olisiponensis censeri potest.
Trans Tagum autem in simili distri-
tu & distantia à civitate sunt munici-
ia aut pagi viginti novem cum suis pa-
ochiis, in quibus numerantur 7177.
oc. & 26386. animæ.
Denique tam in Civitate quam in
prædicto circuitu circulari sunt 128. pa-
ochiæ, 173217 animæ. Præter religio-
os & religiosas.

Hactenus ex Oliveira.

LVSI-

LVSITANIÆ loca aliquot descripta,

Ab And. Resendio.

LAGOS olim Lacobriga, nobilissimum nostro ævo oppidum, frequensque ac nuper à Sebastiano regi in civitatis titulum & honorem evectum; sicut & Faro à Ioanne III. Sebastiani avo.

S. Iacobus de Cacem oppidum in excellenti colle situm, qui prospectum maris aperit.

Sinis maritimum oppidum, & propter piscationem non parum vicinæ regioni conducibile.

Eluas vrbs fertilitate soli & nobilitate civium vt postremas non fert, ita olei bonitate, sine controversia, primas obtinet.

Ab Io. Antonio Viperano.

ALmerinum est pagus è regione Santarenæ (quod oppidum veteres Scalabim appellarunt) inter quæ fluv. Tagus fluit XL. M. P. supra Olysiponem. Locus planus & patens, à dextra & sinistra collibus late cinctus, frugum ferax, venatione amænus, hyeme Saluber, regiis ædibus nobilis; ubi Portugallen-

ensium Reges Hyberno tempore
pter aëris temperiem vitam degere
ısueverunt.
Tomar est oppidum, (quod veteres
obantiam appellarunt) in Cistagana
er Scalabim & Conimbricam, ab
: 36. ab illa 24. m. pass. distans, in
ıga sed angusta planitie ; quam à
xtra fluvius non longe illinc Oriens
luit, à sinistra colles vitibus & olivis
nsiti cingunt ; in quorum summo
i oppido imminet, templum est anti-
um & augustum, ac templo juncta
gens ac pulcherrima domus, olim
ilitum Templariorum, nunc Christi
ilitiæ Fratrum.

II.

I I S P A N I Æ
Cœli Solique qualitates è quibus
& opes æstimari
possunt.

Ariana. Hispania terrarum plaga cõparanda optimis ; nulli cedit neque salubritate cœli, neque frugum omne genus vberta-e, neque metallorum gemmarumque opia, quibus tota ferme scatet. Non vt Africa violento Sole torretur, neque vt

ut Gallia ventis, cœli rigore, humid
tate terræ aërisque fatigatur, sed m
dia inter utramque verni caloris tem
perie & tempestivis sæpe imbribus ge
luque hyemis tempore fœcundatur
adeo ut Hispania non indigenis tan
tum, verum externis etiam remotisqu
nationibus, ipsique Italiæ multarun
rerum copiam suppeditet. Omni enin
materie affluit, cuicunque pretium au
vitæ necessitas fecit, aut humani inge
nii vitium & ambitio conciliavit. Sua
ves imprimis arborum fructus sunt,
vinearum vinique nobilitas præcipua
frumenti, mellis oleique copia: pe
coris, saccari, bombycis, lanarumque
vis maxima: argenti & auri secturas
habet: ferrariæ ubique occurrunt: sunt
& speculares lapides: sunt & marmorum lapidicinæ, mira ludentis naturæ colorum varietate. Minii nulla regio feracior. Soli multiplex & varia natura: alibi multa arbor, alibi arboribus nudi montes agrique, rari sæpe fontes, pingue solum, cum vigesimo trigesimoque sæpe efficit, nonnumquam octogesimum exedit, sed rara ea felicitas agrorum est. Quæ mitiora sunt frugibus, frumentoque serviunt; cætera pabulo pecorum. Magnam Hispaniæ partem squalida siccitate loca,
rupes

ipes horridæ & ſaxa tenent (non ulla ea injuria eſt) qua certe parte ad ptemtrionem vergitur: auſtralia be-gniora ſunt, eximiaque felicitate con-icua. Maritimi piſcatu abundant, cu-s in mediterraneis penuria eſt, prop-r maris longinquitatem, raris flu-inibus, paucis ſtagnis: nihil tamen iioſum, nihil ſterile: quacunque parte ugum meſſis denegatur, ſparti co-a funditur ad nauticos funes con-ciendos, varioſque vitæ uſus. Equo-m velocitas tanta eſt, ut ex ea re com-ento probabili, vento gigni, apud ex-ras nationes & veteres ſcriptores per-ilgatum ſit. Plinii etiam teſtimonio extrema hiſtoria naturali, quacun-ue ambitur mari, omnium terrarum ptima & uberrima Hiſpania eſt ſe-undum Italiam: cui ipſi læta cœli fa-e atque aëris nulla paludum gravi ebula infecti, æquabili ſalubritate ræſtat: ac niſi per æſtatem aliquan-o terræ ariditate, pluviarumque in-pia laboraret, rebus omnibus ad ictum cultumque vitæ neceſſariis, æteras omnes Provincias Europæ que Africæ abſque controverſia vin-eret.

Ludovicus Nonius. Cœli temperies ta vitalis ac perennis ſalubritatis.

Quippe nec violento æſtu excoquitur, aut nimio frigore tellus aduritur, non ventorum procellis aut gravi paludum nebulæ obnoxia, ſed aura eſt ſuda, ſerenaque. Fontium copia, nemorumque frequentia, montium articulis & portuoſis littoribus egregie ornata. In omnia (inquit Iuſtinus) frugum genera fœcunda eſt adeo, ut non ipſis tantum incolis, verum etiàm Italiæ, urbique Romanæ cunctarum rerum abundantia ſufficiat. Olei vero, melliſque & vini non abundans modo, ſed & prodiga. Lina & nobilia pecoris vellera ubi gentium meliora? Equorum tam pernices alit greges, ut non fruſtra vento conceptos antiquitus creditum ſit. Nihil denique in ea ocioſum (ait *Solinus*) nihil ſterile, quicquid cujuſcunque modi negat meſſem, viget pabulis etiam quæ arida ſunt ac ſterilia, rudentum materiam nauticis ſubminiſtrãt. Strabo lib. III. Aurum, argentum, æs ac ferrum nullibi terrarum neque tantum neque tam probatum generari eſt author. Æque ac priſcis ſeculis in omnia frugum genera fœcunda eſt: ſed deeſt induſtria. Nam cum natura ſua in arma magis, quam in aratra propenſi ſint Hiſpani, per longinquas in utramque Indiam expeditiones & continuata bella,

ex-

ıauritur juvetus. Hinc agricolarum ïrequentia, hinc agri neglecti potius, am ſteriles cernuntur. Nec desierunt : metalla; ſed Regum interdicto, ſpaniæ parci jubetur, donec India eſauros ſuos ſuppeditat.

Ioannes Barclaius. Hiſpania antia ubertate inſignis, hodie per vaſtas itudines, fidem tot hiſtoriarum cormpens. Nudum in pluribus locis ſom & ſterilibus arenis incultum; egens uæ, non herbarum, non meſſium core ſpectabile. Sed qua tepentibus nis frugum aut vinetorum alimenta ggeruntur, mirum eſt quantum Nara indulgeat. Illic ubertas eximia & ne reliquæ plagæ ſterilitatem penſara.

Ioannes Boterus. Hiſpania commuter eſt montoſa & aquarum indiga, ıia fluvii illic rari, nec pluviæ admoım frequentes, præterquam in Galcia: venti frequentiſſimi & validi, ıi tellurem adhuc magis exſiccant. b hac ſiccitate fit, ut plantæ, animaı atque adeo homines minori ſint oceritate. Commercia ne quidem in editerraneis niſi mediocria: nam ea pportunitaté commeandi & condundi ſequuntur, quæ à regionis planie & navigabilibus amnibus pendet;

Hiſpania autem in colles monteſq; aſſurgit & paucis navigabilibus amnibus pervia eſt, qui ne ipſi quidem crebrius navigantur. Ad oram maris non deſunt portus commodiſſimi & commerciis frequentes & opulenti, præſertim Oliſiponenſis & Hiſpalenſis. Porro quia montes ſunt aſperi & planicies in multis partibus aridæ & ſteriles, fit ut pro regni magnitudine parva hic ſint oppida & pagi haud admodum frequentes.

Aer ut plurimum propter ariditatem ſoli ſalubris algidior verſus ſeptentriones & Pyreneos montes, temperatior ad oceanum & mare mediterraneum. Caret paludibus & lacubus, nam cum terrra ſit elatior & præruptis oris undique cincta, neque mare multum ſe inſinuat, neque fluvii ripas egreſſi reſtagnant: Solus Ana vulgo *Guadiana* paucos lacus facit, habetque aquam adeo inſalubrem ut ne piſces quidem illius (anguillas excipio) probentur. Genuinæ Hiſpaniæ divitiæ ſunt vina, fruges, oleum (licet oleæ raro limites Novæ Caſtellæ egrediantur) cera, mel, ſaccharum, crocus & omnis generis fructus. Carnes, non minus quam fructus longe optimæ, præſertim vervecinæ & ſuillæ. Vix dici poteſt quanta ſit hic optimo-

morum piſcium copia in locis mariti-
‑is, Andaluziæ potiſſimum, Portugal-
æ, Galæciæ & Biſcajæ. Piſcatio hæc
‑anti momenti eſt ut Thynnorum cap-
‑ura in ſingulos annnos centum qua-
‑raginta millia ducatorum credatur
‑iperare. Abundat præterea tellus ra-
‑ia, cocco, pice, minio, ſparto; There-
‑inthina, alumine, & omnis generis
‑netallis, maxime argento vivo, auro,
‑rgento, ferro. Lanæ, muli, equi toti
‑orbi notiſſimi. Harum omnium rerum
Hiſpania magnam copiam emittit, ma-
xime fructuum, aut recentium ut ci-
triorum & aurantiorum; aut ſiccorum;
ut paſſarum uvarum, ficuum; aut mu-
ria conditorum, ut olivarum: denique
theſaurum mellis, olei, lanæ, vini, ſerici.

Atque hæc de Hiſpania in univer-
ſum, nunc de ſingulis provinciis pauca
dicamus.

Catalauniæ ſolum (inquit *Boterus*)
eadem omnia fert quæ reliqua Hiſpa-
nia, præter ſaccharum & ſpartum. Ad
divitias nativas accedit opificum indu-
ſtria, neque enim ulla eſt Hiſpaniæ re-
gio, in qua omnes artes plus aut melius
excolantur.

Arragonia magna ſui parte ſolo eſt
aſpero atque ſicco, præſertim verſus
Pyreneum, ubi integri diei itinere nullæ

habitationes obviæ ſunt; non tamen deſunt aliquot valles optimarum frugum fœcundæ & fructuum omnium feraces, vbi aqua rigantur; non minus ſteriiis eſt trans flumen, vbi vix ullum oppidum occurrit alicujus momenti præter Calatajud.

Valentiæ Mediterranea petroſis & ſterilibus montibus ſunt aſpera, maritima vallibus & planicie amæna. Metalla argenti habet Burioli; auri Loderi, ferri Finiſtrati; Alabaſtri, Iabeæ, Aluminis Piacenti; Cementi & Gypſi pluribus locis.

Granata temperatiſſima provincia eſt & licet montoſa, tamen omnium rerum copia abundat. Cum Mauri hoc regno potirentur omnium rerum copia erat opulentum; hodie defectu populi agricultura defecit & tamen inter locupletiſſimas provincias cenſetur; quippe ſolo eſt fœcundiſſimo, & quod levi cultura indigeat, vix (inquit *Boterus*) explicari digne poſſet, multitudo herbarum odoriferarum, eſculentarum & medicinalium, quibus montes & campi paſſim ſcatent, non varietas fructuum; Sacchariq; copia; non Serici abundantia pariter atque præſtantia; denique non omnis generis animalium multitudo. Fontes paſſim ſcaturiunt &

tot

ot rivulorum sectuɾis & decursibus olum rigant, vt nulla amænior regio acile pingi possit.

Andaluzia nulla Hispaniæ pars frutibus ditior, frumento abundantior, regibus & armẽtis copiosior, maxime quis; ita ut merito horreum, penuarium & stabulum Hispaniæ dici possit. Andaluzia (inquit *Nonius*) potior Bæticæ pars, corrupto nomine à Vandalis quondam incolis. Regio omnigena frugum copia mire luxuriat, sive vinearum proventus, sive arborarios fructus requiras. Olivetis vero unice dives est. Cumque omnium ferax sit, tum vel præcipue inexhausta & diviti metallorum vena scatet; sed minio inter cætera felix. Auræ hic ita lenes, annique tempestates adeo mites, ut non frustra antiquitas hac potissimum Hispaniæ parte Elysios campos esse crediderit.

Estremadura regio totius Hispaniæ maxime aprica, unde hieme armenta à partibus magis septentrionalibus, præsertim Soria & Cuenca, ad hanc regionem non minus traducuntur quam in Italia ex Aprutio in campestria Apuliæ: nam ripæ Anæ optimis pascuis abundant; fluvius Anæ qui provinciam secat, medio quasi spatio absorbetur, & post quindecim leucas sub terris actas

rurſus emergit; toto autem illo ſpatio lætiſſima ſunt paſcua; unde inter mirabilia Hiſpaniæ recenſetur hic fluvium eſſe ſuper quem animalia paſcantur.

Caſtella nova veteri præſtat, & bonitate cœli atque ſoli & fructuum omnimodorum copia: nam inter alios fructus, excellentibus olivis abundat, quibus vetus fere deſtituitur. Pars tamen illa veteris quæ vulgo terra de Campos appellatur, inter Hiſpaniæ, fertiliſſimas numerari poteſt, reliqua montoſa ſunt & ſatis ſterilia.

Galæciæ aer temperatus ad oram maris, in mediterraneis frigidiuſculus: ſolum inæquale & magna ſui parte montoſum: inter opida Orenſe & Monterei planicies ſpacioſa, cætera montes & anguſtæ valles occupant, in quibus plurimi fontes ſcaturiunt, & infiniti rivuli diſcurrunt, & circiter ſeptuaginta amniculi, inter quos eminent Sil, Migno, Vlla & Tambra. Hæc provincia nullius rei indiga, magnam copiam piſcium tam recentium quam muria conditorum evehit.

Alturia (inquit *Nonius*) regio univerſa aſpera, montibus ſyluiſque horrida; minii, chryſocollæ & auri præcipue fœcunda.

Cantabria (inquit *Nonius*) regio mon-

ontosa & aspera & Hispaniæ pene
simılis, Baccho prorsus inimica; præ-
plumbum & magnetem lapidem,
piosas ferri venas fūndit, quæ hodie-
ne durant; hodie in Biscajam & Gui-
scoam divisa est.
Navarræ solum maxima sui parte
rtile, aër salubris.
Portugalliæ aër valde salubris quip-
e qui ventis marinis multum eventi-
tur; solum magna sui parte monto-
im, prȩsertim in Algarbia. fructus pro-
ucit longe perfectissimos; Abundat
leo, vino, melle, frumenti nonnullam
enuriam patitur, quod plerumque à
rancis & Septentrionalibus populis
ccipit; Nec expers est metallorum, au-
i, argenti, aluminis, marmoris candi-
di & varii: Sericum habet excellens
maxime in Braganzæ regione; copiam
salis non modo sibi, sed & exteris suffi-
cit. Piscosa admodum est ora, & Thyn-
norum captura nobilis; habentque hic
piscem quem alibi vix reperias Soleæ si-
milem, quem ipsi vocant Azzeviam. In
hoc regno (inquit *Nic. d'Oliveira*) tāta
est olei copia, vt singulis annis supra tria
millia doliorum in Belgium solum eve-
hantur. Non minus frumento abunda-
ret si agri industria colerētur, nam ann.
cIↄIↄcvIII. duo opidula Cerpa & Moura

tantam messem habuerunt, vt decim
1470. modios tritici redderent, præte
cæteras fruges. Piscatio Sardinarur
(ita minutum quoddam piscium genu
vocant) hic admodum locuples, nam e
sola urbe Olisiponensi interdum supr
centum minora navigia simul ad han
egrediuntur: decimæque horum pi
scium soli duci Bragancæ viginti duc
millia ducatorum annuatim reddunt.
Pecorum præterea & Armentorum
hic ingens copia.

III.
HISPANORVM ingenia & mores.

MAriana. Hispanorum hoc tẽpore vitiis & laudibus multum est additum; nam sapientiæ studia, vt si qua alia in orbis parte, coluntur vigentque maximè, nullibique majora virtuti certioraque præmia proposita sunt, cursusque ad laudem apertus magis quam in ulla alia gente, humaniorum litterarum cultus desideratur, sine injuria tamen cæterarum disciplinarum. Iustitiæ cultores maximi sunt, summos cum mediis atque cum his infimos, æquabili jure devin-

vinctos tenent, legibus armati, auctoritate muniti Magistratus. orum industria latrocinia sublata, à dibus, ab injuria manus abstinent. ulli enim impune est, quicunque vel crosanctas leges, vel quemvis de po- llo violare ausus fuerit. Retinendæ teris religionis constantia, quo tem- pre sacra omnia apud nationes alias rum novarum cupiditate mutantur convelluntur passim, clari atque ræstantes. Domi consilium viget, fo- s arma pulsis intestinis hostibus, atq; rofligata Saracenorum impietate, ma- nam urbis terrarum partem invicta irtute pervagata sunt. Laborum atque nediæ, quibus virtutibus omnes diffi- ultates terra marique superarunt, pa- ientissima natura corpora. Nostra ta- nen ætate affluenti copia voluptatum, llecebris omnis amœnitatis maritimæ erresstrisque, atq; commercio gentium xterarum ad copiarum Hispaniæ fa- niam accurrentium, easque importan- tium merces, quibus vigor animorum extinguitur, emolliuntur labefactan- turque vires, enervati & peregrinis mo- ribus depravati, tum obsequio Princi- pum & licentia lascivientis plebis cor- rupti, nec libidini, nec sumtibus, nec vestium pretio modum faciunt. Vnde

quasi

quasi ex summo voluente se fortu[na] graves calamitates prudentibus videri tur imminere: cum præsertim ab in geniorum austeritate, morumque se veritate atque arrogantia, odium na tionum omnium sustineant, gravissi mum atque individuum magnorum imperiorum asseclam.

I. *Boterus.* Hispani temperamento corporis sunt melancholici, quod co gnoscitur (ut alia indicia prætercam) ex illorum exercitiis, festis, taurorũ vena tionibus, lusu cannarum, decursu eque stri, quæ omnia sunt melancholica & semel visa quasvis nationes satiant: & quia melancholia, humor tenax est & viscosus, hinc fit ut Hispanorum delibe rationes sint tardæ, & executiones len tæ, processus graves, molimina firma. Antiqui moris sunt tenacissimi, & à no vitatibus adhorrent. idé temperamen tum facit ut visu sunt hebetiori, colore terreno, & vultu tristi; fœminæ tamen magis formosæ, gratiosę, vivaces & agi les quam mares; quia humoris abũdan tia melãcholiam in illis minuit & adu stionem temperat. In bello melius res gerunt sub imperatore Italo, quam sub Hispano; quippe ad fortudiné militum accedente Ducis promtitudine & rei militaris scientia, militandi industria

persi-

icitur. Plus pedestri quam equestri
itia valent,& plus bombardis quam
marmorum genere ; & foris inter
oncordes,invictum robur præstant.
iem melancholia, quia non tantum
enii promtitudinem remoratur sed
eloquendi dexteritatem facit ut hæ-
ent, & propterea magis consilii ca-
ces sint; inclinentq; ad pietatem; ab-
rreant à laboribus, paucis contenti;
udeant præsentibus, de futuris secu-
, neque de acquirendo neque de con-
vando nimium solliciti sint. In pu-
icis fabricis, pontibus, monasteriis,
mplis, palatiis, castellis splendidi &
agnifici; in privatis penatibus parum
egantes, præcipue in mediterraneis,
bi domus, ex creta aut materie minus
fabre factæ. Eadē melancholia tristes
: parum urbanos facit: nam licet hac
lac peregrinētur,raro admodum cum
eregrinis amicitiam contrahunt; ne
nter se quidem impensius colunt, a-
bundant enim in proprio sensu, & am-
bitiosissimi pariter atque suspicacissimi
sunt; facile se contemni putant; phi-
autiæ denique vitio laborant,quo nul-
um vitium sinceræ amicitiæ magis in-
fensū,quæ non quærit quæ sua sunt,sed
quæ alterius: amicitia quippe natura
sua facilis, liberalis, larga de suo; res
omnes

omnes maxime contrariæ iis, qui omnium primas ferre optant, qui passus suos expendunt, sermones ponderant, & nihil magis verentur quam ne quid honori suo decedat. Hæc tanta etiam de minimis rebus cura. Italis *Puntualita*, non modo amicitiæ sed & rebus magnis gerendis impedimento est. Nam præterquam quod cum magnanimitate consistere nequeat, propior est vilitati. Cujus evidens experimentum superioribus annis dedere expeditiones in Angliam atque Africam; quæ cum subtili cuidam & nimis anxio horarum & momentorum discrimini essent alligatæ, infelicem & infamem exitum sunt sortitæ. Porro Hispani externam pompam supra modum amãt, itaque magnam facultatum suarum partem in vestimenta & ornamenta profundunt, etiam inopiam magna industria celant: multum de se præsumunt & mirum in modum res suas extollunt; quippe cum multa apud ipsos pessime se habeant, pauca illa quæ bona sunt, plura ipsis videntur, quam revera sint. Adversus subjectos arrogantes, erga superiores humiles. In dicendo sententiosi, tardi; non facile in verba minacia aut absona erumpunt: Lingua illorum acuta, efficax, brevis,

propria,

pria, gravis, plena proverbiis, argu-
metaphoris & amphibologiis. Non
ıus comte rustici & tenuiores, quam
ani & nobiles ratiocinantur; nam
n lingua illorum phrasibus haud
ıquam abundet, necessario iisdem
borum & sententiarum modis
ıntur. Ecclesiis, rebus sacris, & præ-
:im sanctorum reliquiis, & potissi-
ım beatæ virgini summam reveren-
m exhibent: fidem facit Cleri Hi-
ni opulentia. de qua alibi. Hacte-
s *Boterus* de Hispanis in communi,
singularum provinciarum populis
judicat.

Catalani natura sunt vehementes,
ɔbiles atque iracundi; laborum im-
tientes, latrociniis supra modum
diti, factiosi. Arragonenses magis
i sunt & propositi tenaciores. Va-
ıtini ingenio sunt amæno, in publi-
splendidi, privatim delicati, religio-
privilegiorum suorum tenaces. Gra-
ıtenses humani sunt, dextri in rebus
rendis, armis habiles & in civili con-
:rsatione faciles: Iunioribus vinum
:gant; majores, mares quidem pau-
ɔ, fœminæ paucissimo utuntur. In-
ɔlæ Andaluziæ corpore sunt eleganti
: bene composito, animo fero, & ar-
ɔganti; cauti, suspicaces, furaces,
meri

meri oſtentatores; magis dextri praeliando quam fortes. Eſtremadurae incolae, animo ſunt grandi, corpore robuſto, audaces, & magnarum rerum gerendarum avidi: quippe ex his ſuperioribus annis orti Vaſcus Nunnez Balboa, maris pacifici inventor; Franciſcus Pizarrus Peruviae domitor, & Ferdinandus Corteſius Novae Hiſpaniae. Galaeci aut ob humiditatem aëris (nam Compoſtellae fere novem anni menſibus pluit) aut quia omnibus rebus neceſſariis domi abundant, aut denique quia paucis ſunt contenti, non multum commerciis delectantur, aut artibus mechanicis. Biſcaini libertatem ſuam acriter tuentur, adeo ut ſi Rex, qui tantum Dominus Biſcajae dicitur, eo ſe conferre velit, bene armatum & comitatum ire neceſſe ſit. Navarrani ingenio & manu promtiſſimi ſunt.

Bodinus. Hiſpani animorum motus habent moderatiores & propter inſitum atrae bilis humorem ad quietem & contemplationem nati videntur.

Thuanus lib. XLVIII. Hiſpanis quorum virtus militaris & exacta extra fines patrios diſciplina à caeteris orbis nationibus praecipue praedicatur, nullum majus periculum impendere poteſt,

t, quam si bellum domi ex quacun-
e occasione habere cogantur. Nam
llo Granatensi anno cIↃIↃLXIX &
x. Livor, pravæ æmulationes, invi-
ı, obtrectationes, privata odia, in
lite voluntario soluta disciplina, nul-
fidei aut decoris cura, sævitiæ, libi-
ıis, avaritiæ horrenda exempla pa-
erunt.

Idem lib. LXXVIII. Ita est ingenium
tionis Lusitanæ ut inexperti pericu-
non visa audacter contemnant, visa
liter expavescant.

Hieronymus Conestagius. de Lusita-
: magna laude digna est hæc natio,
æ cum exigui & sterilis regni angu-
s inclusa esset, disciplina, parsimo-
ı & virtute nullorum suorum Re-
m hoc assecuta est, ut non tantum
ınia Hispaniæ regna æquaret: ve-
n etiam cum summa gloria multis
nis bellum gereret cum Castellæ re-
ɔ, quod Lusitaniam ut & reliqua
cum vicina regna, divitiis & po-
ıtia superabat. Ejusdem imo etiam
ıjoris fortitudinis specimina edidit
ɔcul à patria, tam in Africa quam
India. Hæc gens omnium ar-
gantissima, in ultima expeditio
, quam in Africam susceperat
Arabibus & Mauris in servitutem

 reda-

redacta & cum pene libera antea esset, brevissimi temporis spatio armis subjugata fuit, idque à Castellanis quos semper pro capitalibus hostibus habuerat.

Ioannes Barclaius. Ingentibus incrementis, non mutati quidem in Hispanis mores, sed magis aliquanto excusati. Quippe rebus eorum adhuc humilibus, dignus tamen hodierna magnitudine tumor fuit, in quem suæ naturæ sponte nati sunt: & hic illis vitiorum ac virtutum causa est. Graves enim animi & cum pondere quodam elati, non subito impetu effunduntur in diversa: nec vincere magis sciunt, quam victoria vti. Ita ad omnia pericula pervicaces, ne tempore quidem & tædio vincuntur; factamque natura & arte constantiam vix de illis locis amoveris quos semel insederit. Sed verba, quibus se suosque attollunt, ingrata audientibus, fabulisque scribentium traducta, vultus quoque cum hoc grandi sermone conspirans, & convictus, nisi servientibus & domitis animis gravis, severæ majestati pene quoddam odium addit. Vnusquisque in acie, ac maxime Phalange, quam singulari discrimine melior. Servatas parcimonia opes & ac

tempe

emperantiam institutis corporibus ӕpe negatas, in vestitu consumere amant & sic ad ostentationem proerre; immensa sui fiducia, sed apud imidos aut patientes majore. Illis fru;alitas eximia non tantum in suæ Hipaniæ æstu (ubi corpora nimio Sole narcentia cibum pati non videntur) ed ubicunque suorum nummorum ericulo edunt. Modicus panis, nec retiosa herbarum condimenta, assueis tam rigidæ virtuti plerumque suffiiunt. In alieno autem sumtu, haud faile alii ad mensarum hilaritatem meiores. Nulla tunc series opulenti conivii, quam non totam oculis manuue percenseant. In ultima paupertate upercilium non omittunt. Fallunt tanen Hispani tantorum Spirituum speie, quales naturæ sponte & sæpe incoitantes effundunt. Nam plerique illoum parca modicaque sorte contenti, e spem quidem ad majora fastigia & upercilio suo digna videntur attollere. Hinc videas ad arcium præsidia modio stipendio collocatos, velut in patriis aribus, inter impares tam ambitiosis erbis curas, ad senectutem pervenire. n Hispania, studia litterarum eo cultu non nitent, quem hæc ætas nudis & qualentibus Musis reposuit: non enim

latinæ eloquentiæ ſtudium ibi viget: non venuſtas poëtices, non hiſtoriæ priſcorumque rituum utilis & robuſt lepiditas. Veterem ac pene barbaram in quærendis ſcientiis rationem obti nent, philoſophiæ incumbunt, Theo logiam amant, non ſpernunt Legum & Canonum peritiam; ſed illas ſcien tias græca latinaque eruditione mitiga ri indignantur; putantque hoc modo fucum addi, quo virilium literarum lineamenta elangueant. Reconditæ ill mentes & ad lenta cōſilia idoneæ: hinc longos cuniculos agere & veluti obſeſ ſis inaſpectos. Arma & pacem & ſu temporibus ſapientiſſime æſtimare opibus animos ſubigere & hac invict arte de fortiſſimis gentibus triumpha re. Maxime autem ſolemne eſt, ad pa randam reverentiam, nomine cœl tum uti, ſpecieque ſacrorum ſubduce re ambitum oculis vulgi. Numini ſua cupiditates imputant & veluti pro ill depugnantes ſolertiſſime ſibi vincun Illa veluti præfatione, in omnium re rum cepta, tanquam in ſcenam & tra gœdiam intrant. Ferdinandus & Iſa bella, hunc jam patrium morem nepo tibus tradiderunt. Quippe in hoſtibu ſuis inveniebant publici odii cauſam adeo ut ſemper in bellis credi vellent
div

ivinæ iracundiæ miniſtrare. Cum exernarum gentium Principibus acturi, on ex optimatibus, ducibuſve oraorem legebant, ſed ab alicujus monaterii ſolitudine extractum. Ita præter ecisſos legationis ſumtus, fidem quoque ejuſmodi feciales & reverentiam negotio faciebant.

Hiſpanis (inquit *Thuanus*) ſolemne eſt poſt pugnam ut Germanis ante pugnam, non ſoluta ſtipendia per ſeditionem expoſcere; exitioſo pariter exemplo & exitu, cum alteri rei bene gerendæ occaſionem adimant, alteri re bene geſta, ut ſucceſſu careat, efficiant. Plurima exempla in Hiſtoriis obvia ſunt tam hujus quam ſuperioris ævi, quæ hic referre longum eſſet.

Hiſpanorum autem ſævitiæ & prodigioſæ crudelitatis non modo ea quæ in novo orbe geſſerunt, faciunt fidem, ſed & quæ in Germania, quæ alibi, & potiſſimum quæ in Belgio perpetrarunt.

Guicciardinus lib .x. nupero experimento conſtiterat peditum Hiſpanorum virtutem, antiquæ ipſorum famæ reſpondere, nulloſque magis idoneos eſſe ad obſidenda oppida propter agilitatem illorum & induſtriam.

Idem lib. XVI. Hiſpani ſunt natura avari, ſuſpicaces, & cum ipſis licet ingenio ſuo uti, inſolentiſſimi & arrogantiſſimi.

IV.

INCOLARVM HISPANIÆ pro amplitudine Regni paucitas & illius cauſæ.

OMNES omnino Scriptores qui de rebus Hiſpanicis, ſuperioribus annis ſcripſerunt, teſtantur Hiſpaniam pro amplitudine ſua, pauciores habere incolas & indigenas. Ioannes Boterus annotat Incolarum Hiſpaniæ numerum pene æqualem eſſe, numero incolarum Italiæ, id eſt octo aut novem milliones. Hujus autem paucitatis, præter naturales cauſas, quę à ſterilitate ſoli in multis regni partibus, & minori fœminarum fœcunditate in plagis meridionalibus, quam in Septentrionalibus, petuntur, variæ aliæ cauſæ aſſignari poſſunt.

I, In Hiſpania (inquit *Mariana* lib. XXXVI. c. I.) Ferdinandus & Iſabella Reges

ges bello Maurico exemti, quamprimum depellendis universa ditione Iudæis, inter se consultarunt. Eo consilio Granatæ mense Martio ann. cIↄ. ccccxcii, per Edictum voce præconis denuntiarunt, Iudæi omnes, nisi mutarent, uti ex omni ditione discederent. Parando exilio quatuor menses dati sunt, cum facultate eo spacio vendendi bona, secumve quo vellent asportandi. Id edictum nova Thomæ Turrecrematæ Inquisitoris Sanctione amplius est astrictum mense Aprili, piis omnibus vetantis cum ea gente commercium habere, graviq; supplicio sancientis siquis eo decurso tempore victu aut re alia quapiam eos homines juvaret. Sic innumera Iudæorum multitudo mari ex Hispania solventes, tum Africã, Italiam & Orientis solis oras tenuerunt: ubi in hunc diem patriam linguam Hispanorum mordicus retinent, tum pleriq; in Portugalliam vicinam abierunt.

Fecit eo migrandi potestatem Ioannes II Portugal. Rex, ea tamen lege, ut per capita octonos aureos singuli penderent hospitii pretium: atq; intra certum tempus rursus ex iis finibus emigrarent, captivitatis pœna proposita iis qui secus fecissent. Itaq; multi in servos eo transacto tempore dati sunt: quos

omnes tamen, Emanuel Ioannis successor, cum primum regni insulas suscepit, mitiori censura reddidit libertati. Iudæorum multitudinem qui ex Hispania discesserunt, ad certum numerum revocare promtum non est. Plerique scriptores centum & septuaginta familiarū millia abiisse confirmant: quidam ad octing. millia capita ait pervenisse. Ingens numerus ac vix fidē facturus, sed unde tamen multis occasio extitit hoc decretū accusandi, gentem copiosam & quæ omnes vias pecuniæ noverat, amovere, à prudentia Ferdinandi alienum existimantibus. Magno utiq; compendio fructuq; earum provinciarum, ad quas copiarum Hispaniȩ magnam partem, aurum, argentum gemmas, vestemque pretiosam secum detulere. Multi ex eo numero, ne patria carerent, Christo dedere nomina, pars synceris animis; alii simulata pietate, tempori servientes, brevi ad ingenium, fraudes & mendacia redierunt.

II. Emanuel Lusitaniæ Rex (inquit *Mariana* lib. XXVI.) ad Isabellæ Ferdinandi Catholici filiæ, quam ambiebat gratiam promerendam, ægre quidem, sed dedit tamen, ut novo edicto quod sub anni 1496. finem promulgatum fuit, Mauri & Iudæi omnes juberen-

erentur finibus Lusitaniæ abscedere
ervitutis metu proposito, si qui post
esignatum tempus restissent. Solutum
ntea pœna nova lege sanciri placuit.
Mauri quidem in Africam continuo si-
e recusatione transmiserunt. Iudæis
on eadem facultas extitit: quibus pau-
o post novo edicto filii sunt detracti,
uatuordecim annis minores, atque
alutaribus aquis per vim adhibiti. In-
olens decretum à legibus & institutis
Christianis abhorrens maxime. Malo
rogas homines Christiana sacra suscipe-
re? libertate cœli data in re omniũ gra-
vissima spolies, quos Deus sui arbitrii
esse voluit? Grave id piaculum sit; ac ne
filios quidem eo studio à parẽtibus ab-
strahere liceat. In utroque tamen gens
Lusitana peccavit, pueris enimvero si-
ne voluntate parentũ ad baptisma vio-
lenter raptis, atque majoribus natu, ut
Christo darent nomina, conviciis &
contumelia vexatis, ac nominatim di-
scedendi facultate per fraudem sublata,
cujus necessitas erat imposita. &c. nu-
merus autem eorum qui tum discessè-
runt à Mariana non proditur, nec alibi
proditum inveni.

III. Post hæc, ea tempora sunt
consecuta, quæ Hispaniam juxta ac
Portugalliam, immenso incolarum

 nume-

numero exhauserunt; nam multæ variæque expeditiones mari susceptæ sunt à Portugallis quidem primum in Africæ littora, dein in remotas orientis partes, ad Moluccas usque, denique & in Americæ illam partem quam hodie Brasiliam appellamus; à Castellanis autem primum in Insulas oceanicas, dein in immensam Novi orbis continentem; plurimis ab utraque gente passim deductis coloniis; quæ quantam gentis partem exhauserunt proclive cuivis fuerit judicare; Boterus sane judicat longinquas Portugallorum expeditiones, in Brasiliam, Æthiopiam, Indiam & tot insulas, & tot colonias in tam varia loca deductas, tantum populi deduxisse, ut patriam pene exanguem atque enervem reliquerint.

IV. Cum Castellæ reges partim bello partim connubiis tot regna & dominia extra Hispaniam acquisivissent, potentiam inter infensas & jugi Hispanici impatientes gentes, Hispanorum præsidiis munire coacti fuerunt: accessit vicinorum Principum & æmulatio & metus; unde fere perpetua bella Hispaniarum reges, nunc in Italia, nunc in Germania, nunc in limite suo contra Gallos, diutissime autem omnium in Belgic gesserunt; licet autem bella illa ut plu-

rimum

num conductitio ex alienigenis mi-
e gesserint, tamen non exiguum in-
genarum suorum numerum in exer-
:ibus suis habuerunt, & magnas in-
rdum clades perpessi sunt; nam licet
olinius in suo ad Galliæ Regem scrip-
, quod extat apud *Thuanum* lib. LI.
istoriar. scribat Carolum V. Imper.
ımquam, cum plurimos habuit, Hi-
anorum plures VIII clↃ peditum &
ccc. equitibus in castris habuisse; ta-
ien & hic numerus satis amplus, &
temporum quæ dein secuta sunt ra-
ones bene excutiantur, inveniemus,
on raro in sola Italia plures habuisse
lius filium Philippum II.

V. Sed Hispaniam jam satis su-
erioribus modis exhaustam, longe
ıagis infrequentem fecit, edictum
hilippi III. Hispaniarum Regis, quod
nno clↃ IↃ C IX mense Decembri pro-
ıulgavit; quo pauca præfatus, de
Maurorum qui Christiana sacra palam
uidem profitebantur, sed clam in in-
idelitate sua persistebant, fraudibus &
celeribus; deque eorundem clande-
tinis molitionibus cum exteris princi-
ibus; edicit, vt omnes novi Christia-
ni (quos Moriscos vulgo vocant) in-
ra triginta dies, tam mares quam fœ-
minæ & pueri, tam indigenæ quam
advenæ,

advenæ, solis mancipiis exceptis, regnis Granatæ, Murtiæ, Andaluziæ atque oppido Hernache excedant, neq; vnquam in illa postmodum revertantur, sub quocunque prætextu; Interdicitque ipsis transitum per regnum Valentiæ aut Arragonum; pœna capitis proposita in eos qui aut illo termino elapso restiterint, aut per dicta regna transierint. Concedit illis intra dictum tempus, mobilia sua bona vendere, & pretium illorum secum asportare non in pecunia, auro, argentove (excepto tantillo pecuniæ quo opus habent ad iter) aut litteris Cambii vt loquuntur sed in mercibus, quas per leges evehere licet ab indigenis & ab aliis emtis, aut denique in fructibus hujus Regni. Immobilia omnia illorum in fiscum suum redigit, necessitatibus Regni, aut piis operibus applicanda. Gratiam porro hanc triginta dierum à Rege ipsis factam, D. Ioannes Mendoça Marchio S. Germani, ad viginti dies restrinxit, illis qui in Andaluzia & vicinis locis habitabant, atque aliis iniquis conditionibus miseros irretivit, edicto Hispali promulgato XII. Ian. ann. cIↃ IↃ cx. Hoc edicto promulgato misera harum regionum facies fuit; nam maximus horum Maurorum numerus Hispali in

African

fricam ſtatim trajecit: per Galliam
utem permiſſu Regis tranſierunt & è
ortubus provinciæ ſoluerunt ſupra
entum quinquaginta millia capitum;
n totum autem ex omnibus Hiſpaniæ
egnis nongenta millia capitum exceſ-
iſſe conſtans fama eſt: ita vt multæ
rovinciæ pene exhauſtæ fuerint, &
iorum hominum ſingulari induſtria
c cultu deſtitutæ langueant.

VI. Inquiſitionis Hiſpanicæ plus-
quam barbara ſævitia quamplurimos
præſertim Portugallos è Regno elimi-
navit, quos magno numero in Germa-
nia, in Italia, in Belgio & in Oriente ſe-
des fixiſſe videmus.

Hæc incolarum infrequentia cum à
Rege & ſupremo illius Concilio eſ-
ſet animadverſa; varia remedia quæ-
ſita & propoſita fuerunt anno cIↃ IↃ-
CXIX, vt libellus Madriti anno cIↃ IↃ-
CXXVI demum editus à Petro Ferdi-
nando Navareta, R. M. Secretario fa-
cit fidem.

In quo hujus infrequentiæ cauſa
potiſſimum rejicitur, in intoleran-
dam tributorum quæ ruricolis impo-
nuntur magnitudinem, qua cogantur
lares ſuos deſerere & alio ſe conferre; &
eorumdem levamen & moderatio pro
præſenti remedio ſuadetur. Et quia
haud

haud dubio regnū exhauritur incolis per commercia cum exteris, authore Regi sunt ne suis regno excedere, au commercia in exteris regionibus exer cere permittat. Item ne deinceps nov monasteria & conventus religiosorun erigantur: aut homines sine delectu a jam erecta admittantur.

Rex porro Hispaniarum ut huic ma lo obviam iret anno cIↄ Iↄcxxiii. men se Februar. edictum condidit, quo hæ inter alia sanciuntur.

I. Omnes qui vxorem ducturi sunt quatuor annis post nuptias celebratas immunes erunt ab omnibus subsidiis tributis, vectigalibus, aliisque incom modis; qui ante annum ætatis deci mum octavum vxorem ducent, ab ipso matrimonii die rerum suarum & vxo ris liberam administrationem sunt ha bituri; qui vero post vigesimum quin tum ætatis annum vxorem ducent hi immunitatibus carebunt.

II. Qui sex mares è conjuge sustu lerint, qui simul in vivis sint, toto vita suæ tempore immunitatibus supradi ctis gaudebunt, etiamsi postea aliquis liberorum moriatur.

III. Pauperibus certa quædam pe cuniæ summa in dotem assignata.

IV. Interdictum ne quisquam cum

n familia & bonis è regno mi-
t.
V. Omnibus alienigenis (modo
tholici ſint & in terris nati domi-
rum quibus nullum bellum cum
Hiſpan. R. intercedit) qui artes mecha-
nicas aut terræ culturam, pecuariam-
exercebunt 20. leucis à mari intra
ntinentem, perpetuo liberi erunt ab
mnibus tributis, vectigalibus, ſubſi-
s, &c.
VI. Lupanaria publica prohibita.
Boterus paucitatem incolarum in
gno Portugalliæ evidenti argumen-
demonſtrat; Rex Ioannes expedi-
one ſua in Africam duxit ſupra qua-
aginta millia hominum. Sed poſt-
am in Indiam navigari cœptum eſt
ex Emanuel ingenti molimine cum
zamor peteret viginti tantum mill.
ditum ducere potuit & bis mille ſex-
ntos equites: Rex denique Sebaſtia-
us anno 1578. vix duodecim millia
ortugallorum cogere potuit cum fa-
lem illam expeditionem in Africam
oliretur.

V.

REGIMEN
Politicum & Civile Hiſpaniæ.

ISPANIAE regimen hau dubio Regium eſt & abſo lutum; in quo deficien maſculo hærede, etian filia licet adhuc minor ſuc cedit. Rex hic nullum agnoſcit ſup riorem in temporalibus; Naſcitur no eligitur. Licet autem Rex abſolutu ſit, non tamen in omnibus ſuis regn & dominiis parem & æque abſolutan poſſidet imperandi poteſtatem; nan primum in Arragonia res ſeſe in hun modum habet, vel potius habuit.

Magna ſunt jura, privilegia, liberta tes ac immunitates Arragonenſiun (inquit *Thuanus* lib. 104.) quas ipſi poſ Hiſpaniam à Iuliano comite ob ſtupri filiæ à Roderico Rege illatum, prodi tam & totis I ɔ cc annis à Saraceni poſſeſſam, juris ſui effecti ſibi dixe runt, condito ſupremo Magiſtratu, cu Iuſticiæ nomen impoſuerunt, qui ſe cundum eam jus diceret.

Poſtea Reges elegerunt, qui ge nibus & capite aperto, tactis S. S. E vangeliis coram Magiſtratu eas ſe ſer vaturos religioſo Sacramento obſtrin gunt

unt, antequam eis proceres ac Magi-ratus obedientiæ jusjurandum præ-ent. Electio Regis vsque ad Petrum b acinace dictum, mansit, qui in Co-nitiis tenuit vt electione sublata Reges gente peterentur, inde nomen sorti-us quod caput de electione, Ordinum onsensu abolitum, acinace publice iscidisset. Cæterum abolita electione, ibertatis leges denuo confirmatæ int, lege vnionis ob id condita, cujus æc duo capita recensentur, quibus us est ordinibus; si Rex patrias leges iolet, novum in ejus locum creare, & itra crimen Majestatis ad tuendam li-ertatem fœderationes inter se & cum icinis principibus inire. Id cum du-um Castellensibus videretur, qui Re-ges legibus solutos colunt; Ferdinando Arragonio qui Isabellam Castelien sem n vxorem duxerat, persuadere volue-ant, vt eas leges tanquam regiæ digni-ati contrarias antiquaret. Verum ille nsita seu modestia, seu dissimulatione orudentissime respondit, fide religiose lata se prohiberi quo minus id faceret & alioqui sic existimare; æquilibrio po-entiæ regni Regisq; salutem publicam ontineri & si contingeret aliquando alterum alteri præponderare, procul dubio, alterius aut utriusq; ruinā ex eo

G sequu-

ſequuturam. Præterea tribunal in Regno ab initio inſtitutum, cui ſummus ille Magiſtratus cum XVII- viris præeſſet, Manifeſtationis nomine vulgo indigetatum, ad quod ex aliis reliquis ſubſelliis ſupremis, nec non etiam Eccleſiaſticis provocatio eſt, & in quo Rex partis tantum vice fungeretur, non autem Iudicis aut Magiſtratus partes ſuſtineret. Verum Philippi II. Hiſpaniarum Regis non eadẽ modeſtia fuit quæ Ferdinandi; nam cum Secretarius illius Antonius Perezius è carcere in Caſtellæ regno elapſus ad urbem Cæſar Auguſtanam profugiſſet, & ſe in conſeſſu illo Iuſtitiæ ſupremæ purgare vellet & in illum finem defenſionem ad objecta crimina ſcripto eſſet complexus; Regii miniſtri eum ad Inquiſitiones revocarunt, quod eſt judicium in Arragonia ut Viſitationis in Caſtella, ad enervãdæ patriæ libertatis jura à Regibus in eos qui publica munera geſſerunt excogitatum. Poſt varias turbas Perezii cauſa excitatas, Arragoniis acriter pro libertate avita tendentibus, Rex privilegiorum Civitatis Cæſarauguſtanæ, in qua hæc contentio agebatur, imminuendorum, (quibus jam pridem reges inſidiabantur,) occaſionẽ avide arripuit, & exercitũ ſumma celeritate conſcripſit,
eiq;

eique Alfonſum Vargam præfecit: à quo & Cęſaraugusta capta & Ioannes Nuca, Iuſtitia Arragonum ut vocant, ſecuri percuſſus; urbs ex eo diu militari præſidio vexata, quod non niſi poſt bienniũ inde deductum fuit, & primum firmato S. Inquiſitionis palatio, quod extra muros erat & tanquam arce urbi cum idoneo præſidio impoſita. Ita tandem libertas Arragonum ſenſim labefactata per Tyrannidem penitus oppreſſa fuit, Arragoniis jugum ſervitutis multum invite ferentibus.

Catalauniæ quoq; regimen pene liberum (inquit *Boterus*) licet Iuſtitię adminiſtratiô penes Regẽ ſit, ſed conditionatum : in publicis conventibus ſi quid à Rege petatur, niſi omnes conſentiant, haud facile quicquam obtinetur.

Cantabri quoque libertatem ſuam acriter tuentur, neque Regem fere niſi dominum agnoſcunt ; adeo ut Regem fines eorum ingredi, non niſi bene armatum & comitatum neceſſe ſit, ait *Boterus*.

Porro ad Regem pertinet jus nominandi omnes Archiepiſcopos, Epiſcopos, Priores, Commendatorios trium ordinum equeſtrium, S. Iacobi, Alcantaræ & Calatravæ. Omnes præſides, Conſiliarios, Proreges, Legatos ſive Vi-

 carios,

carios, Gubernatores, & Capitaneos, creat. Non tamen poteſt Beneficia conferre niſi in indigenas, aut quibus prius jus civitatis collatum ab ipſo fuerit: Neque principes, civitates, populi extraordinariis impoſitionibus ſe gravari patiuntur ſed immunitates & privilegia ſua ſibi plene cõſervari volunt. Quem ob rem Imp. Maximilianus I. dicto vſurpare ſolebat, ſe Regem eſſe Regum, Hiſpanũ Regem eſſe hominũ, Gallum regem aſinorum: quia Galliæ Rex ſuos ſubditos pro arbitrio onerare poterat nemine contradicẽte; ipſe vero à Germanis nihil amplius exigere, quã vltro conceſſiſſent; Hiſpani deniq; Regi ſuo plus pendere recuſarent quam legibus, ſtatutis & conſuetudine tenerentur. Sed & hæc rerum facies à multis jam annis multum immutata eſt.

Rex Hiſpaniæ plura & diverſa Conſilia habet, ad quæ remittere ſolet, quæcunque ipſi tam viva voce, quam per libellum ſupplicem fuerint expoſita (vſu quippe jam obtinuit vt poſt cauſam coram rege explicatam, ſupplices eandem ſcripto quam breviſſime comprehenſam ipſi tradant)

Horum Conſiliorum principale eſt quod vocant *Conſilium Status*, in quo de omnibus quæ ad regnorum ipſius guber-

ubernationem politicam ſpectant,cō-
ituitur, eaque quæ Regis majeſtatem
angunt eventilantur; conſtat autem
x primoribus, & ampliſſimis viris to-
ius regni, iiſque haud ita multis; pen-
io annua eorumdē ordinaria eſt duor.
nill. ducat.

Secundum appellatur *Conſilium Re-
gium*, in quo deliberatur de vectigalib⁹
regni,deque annona:& lites omnes ab
aliis Tribunalibus & curiis ad illud per
appellationem devoluuntur. Conſtat
autem vno Præſide,qui plerumque eſt
vnus è primoribus, vt loquuntur titu-
latis,& nonnunquam Prælatus aut ſal-
tem Eccleſiaſticus;& duodecim Conſi-
liariis,qui ex aliis tribunalibus ſumi ſo-
lent.Hi diebus Veneris Regem de rebus
difficilioribus conſulunt:Tribus autem
horum Rex titulum dedit Conſiliario-
rum cubiculi ſui,qui cognoſcūt de præ-
miis & donis quæ Rex in bene meritos
confert & venia quæ condemnatis in-
dulgetur.Eſt & Secretarius Cameræ re-
giæ,& duo alii Secretarii qui tribus illis
Conſiliariis dant operam. Hoc Conſi-
lium plerumq; habetur diebus Sabba-
thi. Anno autem cIↃIↃLX edixit Rex,vt
IV. Auditores huic concilio adjungerē-
tur,qui cognoſcerēt de omnibus cauſis
quæ per provocationem à conſeſſibus

Iuridicis Pintiæ ſeu Vallodolid & Granatæ ad Concilium hoc deferuntur.

Tertium appellatur *Conſilium bellicum*, in quo pertractantur ea omnia quæ ad bellũ ſpectant, tam intra quam extra Hiſpaniam, tam offenſive, quam defenſive, terra marique atque adeo munitiones arcium, & neceſſariorum omnium proviſionem in omnibus Regis Dominiis; in hoc concilio locũ ſuum habent omnes Senatores Concilii ſtatus præter Secretarium, qui peculiaris eſt in hoc concilio.

Quartum eſt *Conſilium Italiæ*, in quo pertractantur ea quæ pertinent ad regna & dominia quæ Rex in Italia & Sicilia poſſidet; conſtatque uno Præſide, quatuor Regentibus; qui ſinguli annuatim percipiunt mille ducatos; & uno Secretario, qui trecentos aut quadringentos ducatos percipit.

Quintũ dicitur *Conſilium Ordinum*, ubi negotia omnia tractantur quæ ad ad ordines equeſtres S. Iacobi, Alcantaræ & Calatravę ſpectant; Conſtatq; uno Præſide & quatuor Auditoribus literatis, duobus Secretariis, uno Advocato Fiſci, unoque Procuratore regio.

Præſes annuatim percipit 1600. duc.
Auditores ſinguli 800. du. 3200.
Advocatus Fiſci. 800.

Sextum

Sextum est *Consilium Arragoniæ*, in
uo tractantur quæcunque tangunt
egnum Arragonum, Valentiæque
atalauniam & Insulas adjacentes,
am quod ad Iustitiam quam quoad
ratiam; constatque vno Vicecancel-
rio quatuor Consiliariis literatis, vno
Advocato Fisci & Secretario.

Vicecancellarius annuatim percipit 3000. d.

Consiliarii singuli 1000. 4000. d.

Advocatus Fisci 1000.

Plures autem in hoc Consilio sunt Ministri minoris dignitatis, quorum alii 800. alii 500. alii tantum 100. duc. annuatim percipiunt.

Septimum vocatur *Consilium Indicum*, in quo omnia negotia Indica pertractantur; constatque vno Pręside, sex Auditoribus; duobus Advocatis Fisci, & totidem Secretariis.

Præses annuatim percipit 1670. d.

Consiliarii singuli 1335. d.

Advocati Fisci singuli totidem.

Octavum Consilium quod ipsi vocant *d'Hazienda*, id est patrimonii & ærarii regii, in quo agitur de reditibus Regis, & ab hoc vectigalia locantur & assignationes fiunt, & rationes accepti & expensi per totum regnum administrantur. Intrant hoc consilium

tres Rationales majores, totidemque minores, & Consiliarii Cameræ regiæ tres, cum vno Secretario, & vno Relatore.

Præses hujus percipit annuat. 6000. d.

Nonum est *Consilium Rationalium*, à quibus jus dicitur de rebus quæ ærarium spectant; constatq; tribus Rationalibus majoribus, totidemq; minoribus; & præter illos, quatuor Auditoribus & vno Secretario.

Decimum Consilium, quod ipsi vocant *dos Contadores de Cuentos*, hi rationes omnes examinant eorum quæ in domo sive familia regia expenduntur; iidem & recēsent rēditus totius Regni, & annotant in quę dicti reditus expendantur. Constant autem duobus Rationalibus major.bus & totidē minoribus, & aliis ministris cum Secretariis suis.

Vndecimum & maximæ dignationis in Hispania est Consilium & Tribunal S. Inquisitionis generale; in quo de hæreticis cognoscitur, & à quo particulares Inquisitores per totum regnum constituuntur, qui ordinarie sedē suam habent Hispali, Cordubæ, Granatæ, Murtiæ, in Legionis, inq; Galæciæ regnis, Toleti, Pintiæ, in Arragonia, in Valentia, atque Catalaunia. Constat autem Præside qui fere est Archiepiscopus Toletanus,

tanus, & annuatim pro eo munere ercipit 1600.duc. Sex Inquisitoribus, no Advocato Fisci, vno Secretario. In mnibus regnis Hispaniæ sunt viginti nille Familiares (vt vocant) Inquisitionis, qui deferunt hæreticos, eosque caiunt, quorum singuli annuatim perciiunt octingentos ducatos.

Sunt & alia Consilia minoris momenti; quale illud quod vocant *dos descartos*, à quo debita Regum absolvuntur. Et quod vocant Sylvarum, in quo cognoscitur de damnis Sylvis & nemoribus regni illatis; atq; custodes publici Sylvarum constituuntur.

Præterea in singulis Provinciis Rex aut Proreges constituit, aut Gubernatores.

Denique Aulam Regiam semper comitantur quatuor Alcaldes (vt vocant) qui cognoscunt de omnibus causis civilibus & criminalibus intra districtum quinq; leucarum in ambitu aulæ; & in reliquo regno per commissionem.

Hi autem maximam habent auctoritatem, præcipue in criminalibus causis de quibus judicant cum summo rigore, neque licet ab illorum sententia provocare. Habent supra triginta apparitores, quos vocant Alguaziles; & multos Scribas maleficiorum.

habentque separatim & Tribunal suum atque carcerem.

Porro regimen Civile in Hispania in hunc modum se habet. Sunt in Hispania (inquit *Marinæus*) conventus Iuridici quatuor, vnus in oppido Pincia sive Vallodolid; alius in vrbe Granatæ; tertius apud Gallęcos & quartus in Navarra. Granatensis autem & Vallodolitanus majoris sunt auctoritatis: quorum hic continet populos qui sunt à ripa Tagi Castellam versus; ille ab eadem ripa Bœticam fere totam. Sunt in vtroque conventu Præsidentes, & duodecim Auditores & tres Iustitiæ Præfecti, quos Alcaldes vocant, qui de criminibus judicant. In Curia autem regia, justitiæ præfecti sunt quatuor, quos item vocant Alcaldes, qui de criminibus cognoscunt & facultatem habent in toto regno cognoscendi in secunda & prima instantia de criminalibus causis & civilibus in curia regia & in populis & aliis locis distantibus à curia Regis intervallo XX M. P. quod spatium illi quinq; leucas appellant, Quorum præfectorum duo quolibet die sabbatthi cum uno Consiliario carcerem visunt & reorum causas, delictaque cognoscunt & judicant. Præsidens autem & Auditores carçerem quoque visitant

ant ter quolibet anno, id eſt tribus
ſchalibus vigiliis, nec quatuor illi
æfecti alios ſuperiores agnoſcunt.
Cæterum ſi quis horum deliquerit
Præſidente punitur. Eſt autem Præſi-
entis auctoritas maxima in rebus præ-
rtim juſtitiæ,in quibus liberam habet
oteſtatem,qua totius Regni guberna-
ores, Magiſtratus & Iudices inſtituit.
Curiæ Præſes inſuper poteſtatem ha-
et comprehendendi quemcunque o-
nnium Magnatum ſine ullo Regis im-
erio,ſi cauſa juſta fuerit & juſtitiæ ne-
eſſitas exigat. Eſt enim dignitas hæc in
fficio juſtitiæ & præeminentiæ, ſum-
næ dignitatis, à Rege ſecunda, quæ
non tenetur viſere quenquam magna-
um quamvis primarium, neque ob-
viam exire Legatis & oratoribus, nec
ullo proficiſci niſi duntaxat cum Rege
aut Regio juſſu. In ſententiis autem fe-
rendis ſuffragium non habet, ſed ſui
juris eſt & voluntatis,ut lites finiantur
& cauſæ quas voluerit. Eſt autem Con-
ſilium hoc Regale ſupremum,ad quod
tanquam ad caput recurrunt & pro-
vocant litigantes,qui ſe non juſte con-
demnatos conqueruntur. Dum tamen
(inquit *Alfonſus de Azovedo*) cauſæ
ſint majoris ſummæ quam decem
mill. Morapetinorum. Nam ſi mi-
nus

nus x mille, vel minoris valoris ſint, non ad Cancellariam, ſed ad Conſiſtorium civitatis vel oppidi, ad quod de conſuetudine occurri ſolet, in eis eſt recurrendum vel ad judices majores in locis de *Sennorio*, qui vocantur Alcaldes majores, & in Realengiis ad Alcaldes *de las Alcadas* vbi cauſæ ſummæ hujus finiuntur. Sunt in hoc Concilio regali (inquit porro *Marinæus*) ſatellites quos Hiſpani *Alguaziles* vocant, ordinarii duodecim ſtipendiarii & alii ſine ſtipendio.

Porro jus appellationum in hunc modum ſe habet: cauſæ omnes ventilantur coram judicibus ordinariis qui in ſingulis civitatibus & oppidis ſunt conſtituti; à quibus dein ad conventus Iuridicos majores provocatur, nam illi non cognoſcunt in prima inſtantia niſi de cauſis orphanorum, viduarum, aut miſerabilium perſonarum; ſi autem conventus juridicus poſt cauſam cognitam, judicium ordinariorum judicum ratum habeat; altera appellatio ad eundem conventum conceditur, & cauſa denuo ab altero ejuſdem conventus auditore cognoſcitur, & judicatur; quod ſi & hic cum ſuperiori judicio congruat; nulla appellatio conceditur niſi cauſa valorem quatuor mill. ducatorum

orum ſuperet; tunc autem ſupplicatio
:onceditur ad Regem . qui cauſæ cog-
nitionem alicui è Conſiliariis regalibus
ſolebat committere, nunc autem vt
ſupra diximus auditores quatuor huic
negotio deſtinati ſunt; appellans autem
cogitur deponere, mille quadringentas
duplas (ut loquitur *Azevedo*) vulgo
doublons, quarum ſingulæ valent qua-
tuordecim regales ; & ſi appellans hic
quoque cauſa cadat, ſumma illa depoſi-
ta mulctatur cujus tertia pars cedit ca-
meræ regiæ, altera tertia judicibus à
quorum ſententia fuit provocatum,
vltima denique parti adverſæ.

Eſt & aliud genus Iudicum in Hiſpa-
nia, qui extra ordinem & per comiſſio-
nem vt vocant, in varias partes mit-
tuntur, qui quomodo ſuperioribus
annis ſe geſſerint & quomodo à Phi-
lippo IV. revocata fuerit eorum ju-
riſdictio, è diplomate ejuſdem Regis
ſive decreto quod anno 1623. menſe
Februario promulgavit operæ pre-
tium erit intelligere, id capitulo ter-
tio ita ſe habet. Quoniam plurima in-
commoda non modo in Iuſtitiæ ad-
miniſtratione in hoc Regno provene-
runt, ſed & quies ſubditorum noſtro-
rum & facultatum ſecuritas multum
fuit labefactata, per miſſionem Iudi-
cum

cum & Executorum commissionum; quippe qui cum munere suo defungi debuissent conscientia integra & ad servitium Dei & nostrum honorem atque Reipub. utilitatem, in tantum potestate sua abusi fuerunt, ut illã in proprium commodum converterent, & miseram plebem indignis modis vexarent atque opprimerent; quæ longius à curiis superioribus constituta de injuriis horum Iudicum querelas suas instituere non sine ingenti sumtu potest, ex quo fit ut horum Iudicum scelera impunita maneant. Vt huic malo obviam eatur, causam ipsam radicitus evellendam duximus; mandamus itaque ne in posterum ullum Consilium, Tribunal, Cancellaria, conventus Iuridicus, communitas, Vniversitates, aut ullus particularis cuiuscunque tandem conditionis sit, & quacunque tandem de causa, quoquam in toto regno nostro mittat, Iudicem commissionis, aut Executorem, aut ullam aliam personam cum Iurisdictione, commissione instructione, ullo modo; qui contra fecerint rigide punientur & non modo muneris sui in perpetuum jacturam facient, sed duplum restituere cogentur illius quod hoc nomine acquisiverint. Sed omnes causas in quibus necesse fuit hactenus perso-

:rsonas aliquas particulares committi
l ordinaria tribunalia remitti volu-
ius & in locis ad quæ pertinent expe-
iri. Et si causa aliqua incidat quæ ex-
eptionem aliquam flagitet, eam ad
roximum tribunal regium referri vo-
ımus & de exceptionis merito, à so-
s nostris consiliariis cognosci.

In eodem decreto etiam mentio fit
udicum quos vocant Conservatores,
|ui cognoscebant de titulis & præe-
ninentiis publicorum munerum,quo-
um jus ad plures spectat; hos quoque
Rex ibidem penitus abrogat, & mune-
:is illius functione ipsis interdicit.

Vsitatissimum denique est Iudicium
n Hispania, quod vulgo *Pesquisam* vo-
cant, & judices illius sine commissa-
rios, *Pesquisidores*, visitatores recte pos-
sent appellari; Alfonsus de Azevedo vo-
cat Syndicos & illorum judicium Syn-
dicationem; ut autem quale sit melius
intelligatur, hic ipsius Azevedi verbis
pauca adjungam.

Syndicatio sive Syndicatus (inquit)
est experimentum totius justitiæ & de
querelis singulorum sermo; vocatur-
que etiam Ratiocinatio quia rationem,
gestæ administrationis cognoscit: Syn-
dicus in hoc proposito dicitur, qui judi-
cat & cognoscit de causis officialium
&

& quasi causas singulorum dicens.

In nostro regno debent omnes Syn-dicari coram Iudicibus missis per Re-gem ad hunc effectum, & non coram aliis; nam alius quam Rex mittere non potest pro residentiis capiendis; aut do-mini in territorio suo, cum Regis lo-cũ obtineant & illius Vicarii dicantur.

Syndicatores autem jurisdictionem habent, quia officiales Syndicatos con-demnant vel absoluunt.

Iudices omnes debent Syndicari lapsis duobus annis à susceptione offi-cii, vel ante si Regi visum fuerit; non debet tamen etiam petente populo vl-tra biennium Syndicatio protrahi, ne-que officium. Omnis gerens officium aliquod Syndicandus est, & de eo ra-tionem debet reddere; & tempore Syn-dicatus durante debent esse suspensi ab officio: etiam de negotiis & causis de quibus Iudices & Correctores populo-rum tanquam regii commissarii cog-noscunt rationem reddere tenentur etiam officiales prælatorum, qui juris-dictionem aliquam temporalẽ habent, & eandẽ per officiales laicos exercent.

Nullus Iudex Commissarius missus contra Iudicem vel Correctorem po-puli alicujus, potest ad officium illud il-lius populi promoveri, etsi per populũ ipsum

ũm petatur nisi prius anno vno ela-
o. Qui autem in munere suo per Syn-
catum (*Persquisam* vulgo) innocen-
s fuerint reperti absolvuntur & eo-
m vel majori etiam munere digni
onuntiantur; qui vero perperam sese
ssisse deprehenduntur, puniuntur,
que ad aliud officium promoventur.
Iudices Syndicatores mittere debent
um vel duos tabelliones per Provin-
m & jurisdictionem, qui præconiza-
faciant Syndicatum assumendum
icialibus præteritis, vt si querelæ ali-
æ contra tales officiales adfuerint,
ponantur, quarum informationem
i tabelliones faciant & se informẽt,
uæ alia officiales in officio suo male
sserint. In præconio illo triginta die-
m terminus assignatur, quo elapso
llus amplius audiatur.
Informatio autem accipitur non à
alevolis aut inimicis aut suspectis te-
bus, sed ab illis qui omni exceptio-
majores sint; & ideo inquisitus vel
carceratus per Iudicem durante
ficio, non est legitimus testis con-
illum, nisi liqueat incarceratio-
m in hunc finem procuratam, ne
judice queri aut contra ipsum testa-
posset.
Informatio, aut publica est, aut
H secreta.

ſecreta. Iudex autem Syndicator debe omnibus modis inquirere veritatem culpæ generalis adverſus judicem Syndicatum ex ſecreta informatione reſultantis; & in probatis condemnar illum non ſolum in pœnis legalibus ſed & in partis læſæ ſatisfactionem, & in arbitraria pœna imponenda; & dubius extiterit, remittere ejus impoſitionem Regio Conſilio. In quacunqu itidem condemnatione ſemper reſervat arbitrium dicti Conſilii ut ipſum Conſilium Regale minorare vel auger pœnam poſſit.

Tenetur Syndicator ſtatim incipe ſecretam informationem Syndicatu ſecundum quod ſibi in proviſione regia committitur & mandatur. Qu quidem informatione capta, culpæ e ea reſultantes, ipſi Iudici Syndicat notificandæ ſunt, ut ab iis ſe exonerare valeat, & veritate inquiſita ſententia per Syndicatorem ſuper illis culpis ferenda eſt. Cum autem talium capitulorum non videatur copia præbenda ipſi Officiali, contra quem præſentantur, niſi verificatione eorum prius facta: Iudices tamen Syndicatores, cum ut plurimum Syndicatis faveant (ipſi enim quoque ſuo tempore Syndicandi ſunt) ſemper præſentatis capitulis (*Ca*

Hiſpani vocant)antequam ſuper iis
ormationem faciant, præbent co-
n copiam Officiali illi,quem tangũt.
lex autem talis etiam Officiales ſuos
amiliares ad ſe exonerandum poteſt
oducere, dummodo non fuerint de
dem culpa accuſati.
Officialis condemnatus poteſt à ſen-
ntia provocare; ſed talis provocatio
terim non impedit ſententiæ exe-
tionem.
Iudices itidem Syndicatores juben-
: inquirere, num ex negotiationibus
:ctorumCivitatis aut oppidi alicujus,
ercaturam exercentium, inconve-
:ntia ulla reſultent, ut Regium Con-
ium de illis certioretur. Hanc ta-
en inquiſitionem (inquit) uſque ho-
: non audivi factam,cum damna quæ
illis reſultant, ad oculum pateant.
bent etiam Syndicare Theſaurarios
bellarum & depoſitarios generales
pulorum; nam hi vel maxime ſo-
nt partes vexare, in ſolutione redi-
um & rerum eis debitarum; tam in
atione,quam in Xeniorum & mune-
m petitione, & ſolvendo in viliſſima
cunia.

Hactenus ex Alfonſo de Azevedo.

Regimen Politicum & Civile Arragoniæ.

SVPRA obiter significavi Arragonum regnum longe diverso jure jam olim vsum, quam cætera Hispaniæ regna, id jam paulo copiosius ex Hieronymo Blanca explicabo.

Leges quas regi ante inaugurationem suam jurejurando primum confirmandas dixerunt.

In pace & justitia regnum regito nobisque foros meliores irrogato.

E Mauris vindicabunda dividuntor, inter Ricos homines non modo sed etiam inter milites ac Infantiones; peregrinus autem homo nihil inde capito.

Iura dicere Regi nefas esto, nisi adhibito subditorum consilio.

Bellum aggredi, Pacem inire, inducias agere, remve aliam magni momenti pertractare caveto Rex, præterquam Seniorum annuente consensu.

Ne quid autem damni, detrimentive, Leges aut libertates nostræ patiantur, Iudex quidam Medius adesto, ad quem à Rege provocare, si aliquem læserit, injuriasque arcere, si

qua

tas forte Reipub. intulerit, jus fas-
te esto.

Porro medius hic Magistratus, pri-
um Iustitia major, deinde Iustitia
rragonum appellatus est: Cujus hoc
unus erat, inter principem & sub-
tos suos judicare. Cumque jam
mia hujus Magistratus authoritas
deretur anno cIↃ CCCC LXVII.
Comitiis Cæsaraugustæ est consti-
itum; vt quotannis semel Magi-
ratus hic, censorio Septendecim vi-
rum judicio ex quatuor Regni or-
inibus conflato, subjaceret. Inqui-
tionem vocant hunc actum: vulgo
nquesta.

Præterea hujus Magistratus munus
t, attentum animum ad legum con-
rvationem tenere; quod si aliqua
e legibus ipsis dubitatio accidat, illius
artes sunt, mentem legis explicare; cui
xplicationi omnes tenentur acquies-
ere. Leges autem Arragoniæ appel-
ntur *Fori*; vnde Iuris-Consulti Hisp.
*ororum dubia potest decidere & decla-
are Iustitia Arragonum & eius decla-
ationi est standum, &c. Quinimo Re-
es Aragonum dubitantes aliquid an
oßint facere de Foro, consueverunt con-
ulere Iustitiam Arragonum.*

Ad eundem pertinet declarare an

literæ Domini Regis vel Primogeni illius directæ Officialibus, ſint cont libertates Regni vel non: & an iis ſ obediendum vel non: & vtrum virt te illarum debeat procedi vel ſuperſ deri. In factis domini Regis eſt Iud peculiaris, neque alius quiſquam ſe p teſt intromittere; habet enim juri dictionem in ipſum Regem. Idem officiales omnes judicat & vel capit pœnam delinquentibus infigit; exen torum quoque judex eſt, ne impunit illa delinquendi illecebra ſit. In ej verba certa & vſitata Reges, primog niti & qui pro Rege munere fungu tur jurare tenentur. Eſt quoque I dex competens inter Fiſcum & priv tum: item eorum quæ contra leges f cta videntur; quæq; ad majores curi deferuntur. Quia autem hic Magiſtr tus libertatis & privilegiorum popu veluti cuſtos eſt; operæ pretium eſt e hic ex eodem Blanca recenſere. Su autem ejuſmodi.

1. Ne quis torqueri poſſit, niſi c adulterini nummi crimen inferatur.

2. Ne vectigalia nova à Regibus in poni poſſint niſi det otius Regni co ſenſu.

3. Ne quis cogatur extra Regnu vadimonium promittere.

4. N

4. Ne quis deducatur ad populos
:ternos comprehensus. Quod si fiat;
ipitis est pœna constituta.

5. Ne inviti cogamur, vt domus no-
ræ pateant hospitibus.

6. Ne moveri possit nummus, nisi id
rius publica lege rogatum sit.

7. Ne Castellum intra Regnum con-
ructum alienigenæ committatur.

8. Ne cuivis Iudici occulte contra
liquem agere liceat criminose, & vt lo-
uuntur, Ne contra aliquem Processus
iat de Camera.

9. Ne quis possit in privatis custo-
liis asseruari: sed simulac primum ca-
ptus quisque sit, vt in publicum carce-
em duci debeat.

10. Ne Iustitiæ Aragonum potestas
à Regibus possit impediri.

Denique. Ne cuivis vmquam fas sit,
ipsas violare libertates aut leges; quini-
mo vt per leges liceat, impune ipsas le-
ges ac libertates defendere, absque eo,
quod propterea turpis aliqua, vt passim
effertur, resistentiæ nota nomini no-
stro inuratur.

Verum quia Regii ministri in ira-
cundiam procliviores plerumque esse
solent; vt aliqua mora & tarditate eo-
rum ira frangeretur, imperiumq; mo-
derari liceret, duo quædam fortissima

ſunt Aragonum legum omnium & libertatum, quaſi defenſionis, præſidia. Quorum alterum Iuris firmam; alterum Manifeſtationem vocant. Iuris firma eſt, cum de ſtando & parendo juri coram ipſo Iuſtitia Arragonum firmè & graviter aſſeveratur & illius interdicto interpoſito, fortunæ ſingulorum ab injuria judicum defenduntur. Iuris autem firmarũ plures ſunt ſpecies, quædam enim ſunt quæ vocantur cõmunes vulgo Bolanderæ; aliæ caſuales: earumdem, aliæ privilegiatæ, aliæ non privilegiatæ.

Rurſus aliæ contra Iudices Eccleſiaſticos, aliæ contra Seculares.

Manifeſtationis ſimillima vis eſt, quanquam non tam ad res, quam ad tuendas perſonas inſtituta. Ipſius autem manifeſtationis poteſtas tam ſolida ac repentina eſt, vt homini jam collum in laqueum inſerenti ſubveniat. Illius enim præſidio, damnatus, dum per leges licet, quaſi experiundi juris gratia, de manibus Iudicum confeſtim extorquetur & in carcerem ducitur ad id ædificatum, ibidemque aſſervatur tamdiu, quam diu jurene, an injuria, quid in ea cauſa factum fuerit, judicetur. Propterea Carcer hic vulgo, *la Carcel de los manifeſtados,*

ifestados, nuncupatur. A cujus in-
reſſu ſupremi Iudices omnino prohi-
entur vt eorum præcipiti iracundiæ
nateria ſubtrahatur. Quod ſi ali-
uid contra ac per leges liceat, fa-
tum eſt, pro irrito habetur & infecto.
i vero nihil decretum fuit contra jus;
Manifeſtationis tollitur interdictum,
Regiorumque Iudicum retardata illa
xcitatur poteſtas, vt nocentium ſup-
licio ſcelera & fraudes conſtringan-
tur.

Magiſtratus autem hic à Rege man-
datur quidem, idque ad vitam; ita ta-
men vt Rex ſolus non poſſit ipſum de-
nuo illo privare; imo ne ipſe quidem
illo ſponte ſe abdicare. Neque poteſt
de criminibus illius à Rege ſolo cog-
noſci ſed à Rege & Curia vt loquun-
tur conjunctim.

Iuſtitia autem Arragonum per R.
M. creatus in principio dicti ſui offi-
cii & muneris jurat in poſſe & ma-
nibus Sereniſſim. D. Regis de bene &
legaliter ſe habendo, & de facien-
do ea ad quæ tenetur & obligatus
exiſtit.

Quia autem hic Magiſtratus non
poteſt mandari, niſi militiæ autho-
ramento honeſtatis, (nobilibus e-
nim vt vocant non poteſt mandari

quia lege regni immunes ſunt à gravioribus pœnis, quas (ſi forte mereretur Magiſtratum hunc ſubire oporteret) ii qui fere illiterati ſunt: vſu jam obtinuit ipſi Locumtenentes dari ab ipſis Regibus; de quibus anno 1528. Decretum (nam antiquiora brevitatis cauſa prætereo) vt quinque juriſperiti eſſent.

Hi non ſolum in muneris ingreſſu, ſed & ſingulis menſibus jusjurandum præſtant, nihil ſe contra leges aut libertates facturos.

Habet inſuper hic Magiſtratus ſex Notarios qui aliis minoribus ſcribis præſunt. Vtriſque & Locumtenentibus & Notariis hoc privilegium conceſſum; vt nemo eorum, ne de re minima quidem pecuniaria, coram alio conveniri poſſit, quam ipſo Iuſtitia Aragonum.

De Comitiis Aragonum.

IN Comitiis Aragonum niſi ad unum omnes aſſenſerint, omnes cenſentur diſſentire: Comitia autem à quoquam alio, præterquam ab ipſis Regibus haberi non poſſunt. Ab iis vero indici tribus potiſſimum de cauſis conſueverunt; 1. Suppetiarum ferendarum,

ex-

xigendique (vt vulgo loquuntur) *Servicij* causa; dum eos magna aliqua prenit necessitas, regiumque ærarium bellorum sumptibus est exhaustum. .. in nova cujusque Regis sucessione: .. vt pro temporum varietate leges dentur Reipubl. consentaneæ: nam apud Aragones publica lex neque rogari neque abrogari; nisi de Regis ac Regni simul consensu potest. Comitia hæc dudum quotannis semel Cæsaraugustæ celebrata; mox de biennio in biennium, quocunque loco commodum videretur: sed & hoc postea mutatum, & inter comitiales quidam magistratus deputati, qui Ordinum faciem præ se ferrent, haberentque publicorum quorundam officiorum, præcipue vero publicæ pecuniæ, quæ è vectigalibus cogitur, rationem ac liberum ea in re recuperatorium judicium. Ii primum quatuor & fere triennales fuerunt; Dein octo-viri sunt facti è singulis Regni ordinibus bini qui Deputati Regni appellantur: Quorum fidei totius Regni procuratio est commissa, statutumque vt ipsi sint Iustitiæ Aragonum custodes & propugnatores. Porro Comitia hæc tribus tantum Ordinibus constabant, Nobilium, equestrium & civicorum

sive

ſive municipalium; anno demum cIↃ ccc quartus Eccleſiaſticus acceſſit. Hos quatuor ordines vulgo *Los quatro Bracos del Reyno* vocant. Evocantur per literas, quas appellant *Cartas de Llamiamento.* Non poſſunt autem ultra quadraginta dies differri. Conſtituta die Reges advocata concione, orationem aliquam habere ſolent, & in ea Conſiliorum ſuorum rationem fuſius explicare. Ea *propoſitio Curiarum* appellatur. Huic autem reſpondetur à Comitialibus per Antiſtitem aliquem. Deinceps à Iuſtitia Arragonum Comitiale judicium exercetur & à Regio procuratore abſentes accuſantur. & poſt tertiam accuſationem, multa abſentibus irrogatur. Deinceps quamdiu Regibus ac Regno placet, ex diem diem comitia producuntur. In ſedendo autem hic ordo obſervatur; vt Rex in ſublimi ſolio emineat, ad dextram illius, ſit primogenitus illius, ad ſiniſtram Iuſtitia Arragonum: cæteris ordinibus, & eorum ſingulis ſua loca ſunt deſignata. Omnibus autem conſentientibus de omnibus rebus propoſitis, certo die poſtremus Comitiorum actus celebratur, qui *el dia de la celebration del Solio* appellatur; quo die Rex, de

rebus

bus in Comitiis peractis, novas le-
s ex communi & publica authori-
te perfert: & de eorum stabilitate
dem suam Omnipot. Deo in Iusti-
æ Arragonum certa verba, interpo-
o jurejurando devincit: & mox Iu-
itia, aliique regii ministri ac cuncti
rdines in Regis manibus simili re-
gione obligantur.
Cæterum olim in iisdem Comitiis,
a Iustitiam, illiusque Locumtenentes,
æterosque ministros judicium sole-
at exerceri. Nunc vero per leges no-
um judicium inductum est, quo Iu-
titia illiusque ministri quotannis se-
nel Septendecim-virorum censuram
oguntur subire.

De Inquisitoribus Iustitiæ Arragonum censorioque Septendecim-virorum Iudicio.

ANNO CIↃ CCC XC quatuor-virale quoddam & intercomitiale mu-
nus designatum fuit ex quatuor Reg-
ni ordinibus, qui hinc Inquisitores
officii Iusticiæ Arragonum dicti fue-
runt: Qui in Comitiis publicis judi-
cium de Iustitia Arragonum exerce-
bant. Anno demum CIↃ CCCC LXVII.
in

in Comitiis Cæsaraugustanis, amplissima lege, quæ *Forus Inquisitionis officij Iustitiæ Aragonum* inscribitur, sancitum fuit : vt censorium hoc de Magistratu judicium mutuis exerceatur & Inquisitorum & XVII-virorum officiis. Quæ ita ipsis dispertita sunt : vt Inquisitores muniant judicandi viam; XVII-viri autem sententiam pronuntient. Iam vero Inquisitores hi non publico delectu, vt olim dum inter comitiales erant, sed deputatorum more, sortito quotannis capiuntur. At septemdecemviri sortito quidem non tamen annis singulis, sed cum eorum opera Respub. indiget. Lege autem sancitum est, vt Inquisitores hi, prioribus decem mensis Aprilis diebus, cujuslibet anni, Cæsaraugustæ in publica deputationis vt vocant domo considentes, amplissimo Comitiorum loco, potestatem sui faciant, vt ab omnibus possint adiri ; antiquo autem more comparatum est, vt prima ejusdem mensis die, Inquisitorum jussu, publici præcones, maxima voce citent quoscunque, qui se injuste esse à Magistratu læsos arbitrentur, vt apud Inquisitores edant & exponant ac suam quisque injuriam persequatur ; denuntiantes, Inquisitores ipsos singulis diebus

..s definito eo loco, ad omnia, de qui-
..is quisque audiri velit, paratos fore.
..uod si nemo adsit, qui intra illos x.
..ies de Magistratus injuria conquera-
..ur, eundem accusandi; tunc omnis
..ditus est interclusus, nec XVII-viri
..ducuntur eo anno. Si quisquam au-
..em licet tenuissimus homo, intra di-
..tos dies conqueratur, à Magistratu
..ontra se aliquid inique aut injuriose
..uisse decretum, vel non decretum
..quod juxta leges decerni debuisset,
..unc Inquisitorum potestas in decimũ
..unii sequentis diem prorogatur. Om-
..nes enim hi qui interponuntur dies, &
& actori ad agendum & reo ad defen-
dendum, definitis intervallis sunt con-
stituti. Id ipsum autem de Magistratu
conqueri, vocant *denuntiare*: petitoris-
que libellum, *denuntiationem*. Simulac
autem querela instituta fuerit, & legiti-
mis fidejussoribus datis roborata, nulla
prorsus consilii mutatio superest; nam
etsi denuntiator postea jus suum omit-
tat, nihilominus accusati nomen ad
XVII-virorum judicium est deferendũ.
Tunc enim Procurator Regni publicus
accusator à legibus est constitutus, neq;
actoris personam ante judicii exitum
potest deponere. Accusatus autem non
tam de facto quam de jure ipso facti de-
fensio-

fensionē arripit. Hic autem jam XVII-viri Iudices sunt, Inquisitores nullam habent suffragii ferendi potestatem; nisi forte in alicujus XVII-viri aut mortui aut suspecti locum sorrogentur. Habēt tamen Inquisitores de aliquibus regiæ jurisdictionis ministris judicandi potestatem; quos vulgo *Sobreiunteros, Lugartenientes de Sobreiunteros; Porteros, Vergueros, Alguaziles del Rey*, &c. Porro XVII-viri illi vigesima Maii die è quatuor Regni ordinibus sortito capiuntur, & parem habent potestatem, quam Rex cum Comitiis: Eosdem autem educendi Deputatis Regni munus est commissum. Sortito educti, ad decimum Iunii, à Deputatis Cæsaraugustam vocantur, nec abesse ipsis licet sine maxima causa vel culpa; vbi convenerint fidem suam sancte Deputatis obstringunt, se de singulis causis incorruptum, liberum & occultum suffragium laturos: mox Iudicii locum ascendunt; vbi à Notario Inquisitorum omnia ad eos deferuntur, quæ ab Inquisitoribus fuerint scriptis consignata. Septendecim autem ita constitutis, cessat Inquisitorum munus; ipsi autem per leges non possunt esse Legistæ aut Iurisperiti: licet tamen ipsis duos adhibere jurisperitos, quos vocant

nt *Assessores.* Non licet hisce XVII-
ris quadraginta dierum spatium ex-
dere : Secreta ferunt suffragia albis,
grisque calculis, quorum hi condem-
ationem, illi absolutionem notant.
œnis à XVII-viris constitutis, nullus
ovocationi locus est. Decretum est
item ut vnicuique noxæ pœna par
t, vt in suo vitio quisque plectatur
s nempe, capite; avaritia, mul-
a; honoris cupiditas, ignominia.

De cæteris Magistratibus.

PRæterea in singulis civitatibus & oppidis per ipsum Regem Iustitiæ onstituuntur, qui de causis habitan- um in illis Civitatibus & oppidis que eorum terminis, cognoscant judicent. In quibusdam autem cis sunt Iudices; in quibusdam Al- ldes.

In singulis item locis Officiales à ege constituuntur; quorum alii *aualmedinæ*, id est Vice-domini civi- tum dicuntur; alii *Baiulij*; alii *Me- bni*; qui omnes & compulsiones cere & mandata Regis & sententias dicum executioni mandare & pig- ora capere tenentur secundum juris ormam.

Suprajunctarii sunt super junctas constituti; quorum officium est junctas cum opus fuerit, evocare; & si eas exercitum facere contigerit vel repentinum concursum *appellitum* vulgariter appellatum, ipsas junctas vel populum gubernare.

Nobilitas Arragonensis.

APUD Aragones olim qualitates & status hominum variis nominibus discernebantur; nam alii dicebantur Rici homines, qui inter optimates genere & nobilitate anteibant, principemque in Republica obtinebant auctoritatem & locum: qui & Barones fuerunt vocati: licet antiquitus etiam Duces & Marchiones & Comites hoc nomine censerentur. Eorum autem quondam tanta dignitas & potestas fuit ut Regiæ pene par esset. Duplicesque olim fuere, de *natura* & *de mesnada*; quorum illi prosapiæ antiquitate præcellebant.

Rici homines de natura, quasi majorum gentium patricii apud Historicos celebrantur, Cornelii, Lunæ, Azagræ, Vrreæ, Alagonii, Romei, Focii, Entenzæ, Lizanæ.

Rici homines de Mesnada, quasi mino-

minorum gentium patricii, hi commemorantur: Verguæ, Mazæ, Tramacetii, Atro Sillii, Antillionii, Ortizii, Atorelliæ, Ataresii, Tizonii, Caxalii, Santa Cruces, Pardi Castellezvelii, Huerte, Podii, Peraltæ Vidaurii, Peniæ Sessessii, Ationesii, Najæ, Benaventii, Ayervii, Stadæ, Calasanzii, Espessii, Alcalæ, Artuselliæ.

Alter ordo erat Mesnadiorum, iique duplices erant, Equites sive milites, & Infantiones; Equestris autem ordinis viros jam vulgo *Cavalleros*; Infantiones vero *Hyos Dalgo* vocant.

Mesnaderiorum familiæ hæ celebrantur ex antiquis monumentis:

Fontovæ, Pinæ, Alberii, Gudales, Pomarii, Lirii, Vallimanæ, Gurreæ, Valtorresii, Abariæ, Embunii, Azlorii, Toviæ, Ruedæ, Virozii, Funesii, Lihorrii Zapatæ, Vriesii, Lanuzæ, Vejæ.

Quæ autem his à Regibus assignabantur vectigalia, *Cavalleria de Mesnada* vocabantur.

Ex hisce Reges in supremum ordinem Nobilium quandoque assumebant pro eorum meritis, unde ad distinctionem *Rici* homines *de Mesnada* dicuntur.

Portu-

Portugalliæ Regimen Politicum & Civile.

POrtugalliæ regimen quoq; regium eſt & abſolutum non minus quam reliquæ Hiſpaniæ.

Regiam autẽ aulam comitantur aliquot tribunalia quorum primũ & principale appellatur *Tribunal Relationum*, & domus ſupplicationum vulgo *Caza de Supplicaçon*: cujus Officiales reliquos omnes authoritate ſuperant; ii jam in civitate Oliſiponenſi fixas habent ſedes. Conſtat autem hoc tribunal decem Iudicibus, quos vulgo vocant deſembargadores; duobus Corregidoribus in cauſis criminalibus, totidemq; in civilibus; duobus Iudicibus qui de cauſis Fiſcalibus & vectigalibus coronæ cognoſcunt: quatuor Auditoribus, qui de ſententiis criminalibus judicant; vno Procuratore Fiſci, binis vectigalium, vno Iudice Cancellariæ, vno Promotore vt vocāt Iuſticiæ, & quindecim deſembargadoribus extraordinariis, vno Sollicitatore juſticiæ, octo ſcribis appellationum, vno Diſtributore, vno Theſaurario depoſitorum in Curia, aliquot Præconibus & quadraginta vt plurimum Procuratoribus literatis; denique

aique vno Præside, qui ex majoribus
proceribus Regni assumitur & vulgo
Regedor da Iustitia appellatur. Porro
desembargadores hi cognoscũt de omnibus
causis quæ per appellationem ad
ipsos devolvuntur à Tribunali Portuẽsi
quæ superant valoré centum mill. rees
in bonis mobilibus & octingenta mill.
in bonis fundi; præterea de causis, quæ
ad ipsos deferuntur à Iudice novarum
accessionum tribunalis Portuensis, quę
prædictum valorem excedunt; deniq;
de cæteris quæ ab aliis tribunalibus ad
ipsos deferuntur. Habet denique hoc
tribunal vnum Cancellarium, qui sigillum
suum omnibus sententiis appendet; & de erroribus Scribarum, eorumque
stipendiis cognoscit.

Alterum tribunal appellatur *Caza de Civel*, id est rerum civilium, quod
cum diu in civitate Olisiponẽsi fuisset,
Philippus I Portugalliæ R. ad oppidum
Portuense transtulit: auctis stipendiis
non modo hujus tribunalis judicum,
sed & superioris, vt cum majore integritate
singulis justitiam ministrarent.
Constat autem duplo pluribus officialibus
quam prius judicant hi absolute
de omnibus causis quæ valorem centũ
mill. rees in rebus mobilibus aut octingenta
mill. in rebus fundi non excedũt:

 Es

Eſt & tertium Tribunal majoris quã duo ſuperiora authoritatis, quod appellant *Deſembargo de Paco* id eſt palatii; quod conſtat uno Præſide è præcipua nobilitate, quinq; Deſembargadoribus, ſeptem ſcribis, aliiſque minoribus miniſtris: hoc Tribunal ſemper aulam Regiam comitatur, & ſupremam obtinet juriſdictionem. Nam & appellationes concedit iis quorũ cauſæ jam à ſuperioribus tribunalib⁹ judicatę fuere, & cauſam in judicio à novem Deſembargadoribus denuo cognoſcendam committit. Itemque in omnium totius regni judicum actiones inquirit, & coram ſe earumdem rationem jubet reddere, ſi quiſquam ſe ab ipſis injuſte gravatum aut oppreſſum in judicio conqueratur.

Idem & privilegia omnia quæ à Rege petũtur promulgat, legitimos declarat, de adoptionibus & aliis donationibus facit fidem; famæ & honoribus reſtituit: Iudicio ordinariorum electiones confirmat: eos qui cauſa ceciderunt, in poſſeſſione rerum aut conſervat, aut ſi jam exciderunt poſt judicium latum, in eandem reſtituit; vindicias dat ſecundum libertatem, & ætatis prærogativam concedit: homicidis & aliis comdemnatis veniam po-

teſtate

testate regia indulget; de controversiis inter duo superiora tribunalia cognoscit: denique Rex communicat huic tribunali omnes casus justiciæ & jurisdictionis quæ incidere solent.

Est & aliud Tribunal permagnæ dignitatis, licet non tantæ quam præcedens, cujus judices cognoscunt & judicant de omnibus causis quæ ad Coronam pertinent, siveRex actor sit, sive alii qui quid à Rege in judicio petant.

Præterea est & Cancellarius major, qui aulæ sive Palatii appellatur, qui jurisdictionem habet in omnes curiæ scribas, & sigillum custodit, quod omnibus omnium Tribunalium sententiis subnecti solet. Idem & privilegia, & donationes Regias sigillo munit.

In eadem aula quoque Tribunal est quæstorium, ipsi vocant *da Fazenda*, quod constat tribus proceribus principalibus, qui *Veedores da fazenda*, id est, uti opinor Quæstores ærarii appellantur, & totidé judicibus, qui sex conjunctim sententias ferunt de omnibus causis quę ærariumRegis spectant: nam & patrimonii regii & redituum atque vectigalium rationem habent, tam intra regnum quam extra in ditionibus quæ coronæ sunt acquisitæ; &

dant operam vt non modo Regi de iis quæ ipsi debentur satisfiat, sed vt ipse quibus debet satisfaciat. Tres autem illi Veedores maximę sunt dignationis, tum propter eminentiam earum causarum quas tractant, tum quia fere Consiliarii sunt regii, eique non modo in ærarii rebus, sed & omnibus quæ Regimen regni principale concernunt inseruiunt.

Præter hæc Tribunalia est hîc consilium quod vocant status, in quo sunt personæ prosapia & nobilitate eminentes, sed numero indefinitò prout Regi placuerit, in quo principalia negotia pertractantur quæ regimen concernunt, & bellum juxtaatque pacem. Ad eosdé & præsentatio pertinet omnium Archiepiscopatuum, Episcopatuum, Abbatiarum & Comendarum tam in ipso Regno, quam in Prouinciis Coronæ bello acquisitis.

Est & Tribunal Rationalium, quæ vulgo *Caza dos Contos* appellatur, cui omnes & singuli qui vbicunq; reditus & bona regalia administrarunt, rationem reddunt, siue eadem conduxerint, siue alio modo collegerint.

Hujus Tribunalis caput, appellatur quæstor maximus vulgo *Contador maior*, qui rationes inter inferiores ratio-

nales

les diſtribuit, qui fere ſunt duode-
n; ſcribæ autem illis ſerviunt ſede-
n, & alii miniſtri inferiores. Hoc
ibunal in ſumtuoſo ædificio celebra-
r quod *Cazam dos Contos* vocant.
Iuxta hanc rationalium domum vi-
ur alterum magnificum ædificium
uod vocant *Alfandegam*, id eſt Hor-
um ſive promtuarium publicum; vel
rte Teloneum. id conſtat partibus
uatuordecim; quarum vna dicitur
enza do deſpacho de Mndeira, vbi
ectigal ſive portorium ſolvitur pro
naterie omni quæ foris importatur
ti ſunt orbes viminales & aſſeres do-
iares & ſimilia, itemque de nucibus,
uglandibus & avellanis aliiſq; ejuſce-
nodi fructibus. Altera dicitur *menza
do deſpacho dos portos ſecos*; & ita de
cæteris.

Atq; hæc quidem dicta ſunto de regi-
mine huius Regni in univerſum. Nunc
de regimine particulari civitatis Oliſi-
ponenſis & aliorum oppidorum pau-
ca dicamus.

Civitatis Oliſiponenſis Regimen.

CIvitas Oliſiponenſis primo habet
Senatum, nobilium gravium &
doctorum hominum; inter quos ſunt
ſex ſenatores literati quos vocãt Verea-

 dores,

dores, & unus Præſes è nobiliſſimi Regni primoribus; unus ſcriba itidem nobilis, & duo Procuratores civitatis: hi à Rege ſpeciali diplomate conſtituuntur. Præterea quatuor Magiſtri, quos civitas eligit è domo viginti quatuor; hi ſuperioribus aſſident & parem habent in ſententiis dicendis poteſtatem, paucis cauſis exceptis.

Inſuper unus Theſaurarius, & unus Syndicus, qui ſinguli ſuos habent actuarios. Sex autem illorum Vereadorum juriſdictiones diviſæ ſunt in hunc modum. Primus particulatim judicat de macello publico & de rebus ad illud pertinentibus. Secundus de re frumentaria; Tertius de ripa fluminis & area publica; Quartus de purgatione oppidi. Quintus de poſſeſſionibus & rebus propriis; Sextus libellos ſupplices curat. Totus autem ſenatus eligit judices civiles & criminales, ædiles, curatores orphanorum, diremtores bonorum, & quam plurimos alios officiales. Iidem pretia vino conſtituunt feſto S. Martini; & oleo, & carnibus: Frumento autem nullum pretium ponitur.

Conſtituunt quatuor *Zeladores* ut vocant, quorum videre eſt, ne quid vendatur ſupra pretium conſtitutum, quorum

m ſinguli quotannis ſtipendium ac-
iunt è publico 150. ducatorum.
Idem duos: quos vocant *Rendeiros*,
i una cum ædilibus fora rerum ve-
lium obambulant, & dant operam
quid venum exponatur. à Senatu
ohibitum, qui non raro fructus ſani-
ti noxios vendi vetat.
Præter hos ſunt in civitate duode-
n collegia opificum & mechanico-
m, quæ cum ſuis banderis ſive vexil-
processiones generales comitantur.
ex ſingulis ſuis collegiis eligunt bi-
os, qui conſtituunt conventũ vigin-
quatuor; & quotannis liberis ſuffra-
is quatuor eligunt è ſuo numero qui
natoribus aſſident uti ſupra dixi-
us.
Eorum autem qui jam Magiſterio
efuncti fuerint, unus judex eſt illius
onventus. alter autem Secretarius:
liqui minora munia civitatis obeunt.
In tribunali rerum civilium, ſunt duo
dices, novem actuarii, unus diſtri-
utor, octo inquiſitores, qui una cum
ctuariis & judicibus criminalibus &
ationalium magiſtro munus ſuum
beunt.
Iudices autem hi abſolute judicant,
e iis quæ valent tantum quatuor mill.
es in rebus immobilibus vel quinque
in mo-

in mobilibus: quæ hanc ſummam ſuperant per appellationem ad majora tribunalia revocantur.

Sunt præter hos duo *Corregidores* in civilibus cauſis, cum ſex Actuariis, totidemque Inquiſitoribus, biniſque diſtributoribus; qui abſolute judicant de iis omnibus quæ valent octo mill. rees in fundo, aut decem in mobilibus; quæ hanc ſummam excedunt, vt ſupra ad maius tribunal revocantur: eadem eſt ratio quatuor Corregidorum in criminalibus, quatuorque actuariorum & vnius Inquiſitoris.

Sunt & quinque Iudices Orphanorum, cum ſcribis & duodecim diviſoribus qui hæreditatem inter pupillos partiuntur.

Eſt & domus quam vocant *dos Seguros*, in qua mercatores merces quas terra marive evectandas curant, certo pretio ſibi aſſecurari redimunt.

Plures prçterea ſunt Iudices & tribunalia diverſa, à quibus tamen omnibus ad regia tribunalia provocatur, certis quibuſdam cauſis non magni pretii exceptis.

In reliqnis locis & oppidis hujus regni Portugalliæ, hic ordo ſervatur. In omnibus civitatibus & oppidis, (exceptis iis quæ ad dominos perticulares perti-

pertinent,)eſt vnus judex Legum peritus,qui à Rege ſpeciali Diplomate constituitur & appellatur Iudex extraneus, ad diſtinctionem judicum ordinariorum,quorũ ſingula oppida binos quotannis eligunt ex oppidanis ſuis, qui à Rege per deſembargadores Palatii (vt vocant)in munere ſuo confirmantur. Atque hi vna cum Iudice extraneo jus dicunt de omnibus cauſis tam civilibus quam criminalibus; ſed nullam ſententiam executioni mandare poſſunt, in cauſa ulla quę ſuperet valorem quatuor mill.rees (id eſt mille ducatos)in rebus immobilibus,aut quinque mill.in mobilibus:& in multis irrogandis non excedunt mille rees, hactenus quippe judicant abſolute ſine appellationis aut aggravii beneficio. Ordinarii autem judices in locis quæ ſupra ducentos incolas habent, juriſdictionem obtinent citra appellandi poteſtatem,quando litis æſtimatio non excedit valorẽ mille rees in bonis mobilibus aut cccc in rebus fundi; in reliquis quæ hanc ſummã excedunt,ſententiã executioni mãdare minime poſſunt,niſi fuerit prius à Tribunalibus majorib⁹,quæ hodie inOliſiponẽſi &Portuenſi civitatibus celebrãtur,confirmata:nam ad hęc duo tribunalia omnes cauſæ tam civiles quã criminales

minales ex universis regni civitatibus & oppidis referri possunt; nisi quod causę quędam non ita magni momenti ad Corregidorem viciniæ revocantur. Nam præter prædictos judices, in singulis regni provinciis & regionibus, judex constitutus est, quem *Corregidor de Comarca* vocant. Qui quotannis semel provinciam suam obire & visitare tenetur, ut cognoscat de appellationibus à sententiis quæ latæ sunt à Iudice extraneo & ordinariis: ab horum autem Corregidorum judiciis appellatur ad Tribunal Relationum, ubi lites terminantur.

In singulis præterea provinciis est Magistratus quidam quem vocant *proveedor*, cujus est operam dare ut testamentorum tabulæ effectum sortiantur, & quæ tam privatis, quam templis aut alii locis piis legata sunt rite persolvantur.

Denique in singulis oppidis quæ judicem extraneum & ordinarios habent unus est judex orphanorum, de cujus sententiis & judiciis cognoscit Proveedor iste, exceptis causis majoris momenti, quæ per appellationem ad Tribunal Relationum devoluuntur.

VI. De

VI.

De

Regnis & Provinciis quas Rex ISPANIARVM possidet in mari Mediterraneo.

BALEARES INSVLÆ.

REX Hispaniarum possidet in mari mediterraneo, primum Baleares insulas, quæ vulgo Majorica & Minorica appellantur.

Majoris Balearis (inquit *Mariana* ib. XII. ad annum CIↃ CCXXIX) insulæ orma quadrata est; quatuorque anguli otidem cœli plagas spectant. Palumbariæ portus, cui Columbaria insula objecta est, ad occasum pertinet. Promontorium Salinarum ad Meridiem. Medio fere intervallo Majorica vrbs Insulæ caput interjacet. Petræ & S. Vincentii promontoria ad Orientem vergunt & Septentriones. A Petræ promontorio Polentia haud remota est, olim Romanorum Colonia, nunc modicum oppidum, sed portu insigne. Palumbariæ portus triginta mill. passuum ab urbe dissitus est, Sanctæ

Pontiæ

Pontiæ portus paulo vlterius eſt verſ
meridiem & occaſum. Capta vrbs Ma
jorica à Iacobo Arragonum Rege ann
cIↄ cc xxx. Sedes Epiſcopi ac domici
lium in hac vrbe conſtitutum.

Major Balearis (inquit *Bernardinu*
Gomeſius lib.vi.) valde ferax eſt atqu
omni prope rerum copia referta, nequ
alia vbivis inventa eſt Inſula, quæ tam
brevi & anguſto ſpatio contenta (cen
tum M. paſſ. in longitudinem, in cir-
cuitum vero ccccLxxx M. patet) tam
variam, tamq; excellentem fructuum
atque animalium non ad uſum modo
& alimentum, ſed etiam ad delicias
mortalium abundantiam, atque illa
ſuppeditet. Nam præterquam quod
tribus urbibus, tum oppidis aç pagis
multis & portubus vndique frequens
eſt; frumento etiam, ſale, oleo, vino,
caſeoque, pecude & armentis, atque fe-
rina carne, tantopere abundat, vt non
ſolum incolis; verum exteris copioſe
ſufficiat. Nam & Balearica vina aucto-
re Plinio, Italis nota ſatis atque appro-
bata fuere; & oleum, caſeumque non
modo proximis Valentiæ, Cataloniæ-
que Regnis, ſed Gallicæ quoque atque
Liguſticæ oræ, magno eſſe vſui ac nu-
trimento compertum eſt. Præterea
cuniculorum, cervorum atque dama-
rum

m tanta est multitudo, tam certa
natio, vt hac vna profecto posset
otidianus carnium esus in Insula
ppleri: præter porcinas, tum dome-
corum, tum sylvestrium aprorum
rnes, quarum tanta est copia, vt in-
usta sectæ & foras missæ apud exte-
os redundent. Quibus addi potest
mmo deliciarum loco, perutilis, sa-
taris atque delitiosa Myrthus è cujus
ore liquor omni thure Sabæo odora-
or elicitur, Insula per loca sylvestria
sam sponte atque in magnam copiam
roferente.

Universam insulam cum ab Arago-
ibus occuparetur, quindecim oppidis
onstitisse, refert *R. Iacobi* Historia,
uorum nomina præter vrbem majo-
em, tum Pontiam & Polentiam, quæ
omanorum Coloniæ fuerunt, barba-
a sunt atque à Saracenis imposita.

Majorica vrbs (inquit idem *Gome-
us* lib. VII.) in medio fere insulæ po-
ta est, mari sese inter caput Figueranũ
Capendoracatum quæ xv. milliari-
us inter se distant, totidem ad vrbem
sque insinuante. Qui sinus alioqui
ermagnus, portus efficitur celeberri-
nus; tantumque non à Libonotho
ento tutus: sed quo interior, eo fit
onge tutior, ob constructam atque

 manu-

manufactam molem, quæ in mare ex vrbe prominet, eique è regione respondet promontorium Portopini; inde dictum quod ab altera promontorii parte versus occasum, Maris sinus exiguus sese terræ ingerat, ac parvum portum efficiat, Portopineum nuncupatum. Id ergo promontorium cum manufacta mole, tranquillum atque ab omni prorsus vento tutum vrbis portum reddunt. Vrbs partim in excelso colle, partim in planicie explicata est, & per acclivitatem conjuncta. Tametsi in colle, qui mari ac portui imminet & præruptus est, expugnationis tempore, arx sola sita erat, postea vero, templum maximum & Episcopalis domus cum speculatorio deambulacro, vnde prospectus & maris amœnus, ac perjucundus, jussu Regis exædificata fuere.

Adhæc fluvius non longè à fontibus derivatus, qui sese illico in mare præcipitat, mediam interluit, magnoque illi est usui, non modo ad ejus salubrem purgationem & hortorum quibus maxime decoratur ipsa, irrigationem: verum ad navium etiam aquationem & portus commoditatem. Denique vrbis ambitus, qui muro satis amplo munitur ac collem cum ipsa planicie

planicie comprehendit, tam latus eſt, ut præter hortos, domiciliorum ſex millia contineat, quæ cum aliis operibus, tum magnificentiſſime exſtructa ſunt; tum vrbem quæ decem nunc patet portis, omnium Europæ pulcherrimam & conſpiciendam efficiunt.

Minor Balearis, vulgo Minorica, orientalior eſt quam Majorica diſtatque ab illa quinque aut ſex leucis; vnam habet vrbem quæ hodie ab inſulæ nomine Minorica appellatur, & plures pagos. duos itidem portus, quorum alter Maon, alter Formelle dicitur. Inſula in ambitu CL. mill. paſſ. complectitur, altis montibus & nemoroſis vndique cincta; mediterraneæ partes vbertate ſoli & paſcuorum bonitate Majoricæ minime concedunt; mulos autem alit præſtantiſſimos, & qui maximopere commendantur.

PITIUSÆ *Inſulæ*.

SEcundo poſſidet Rex in hoc mari Pitiuſas Inſulas, quæ duæ item ſunt; major dicitur Yvica hodie, olim Ebuſa, circiter C mill. paſſ ambitu complectens & decem aut vndecim leucis à continente diſparata; hæc inſula oppidum habet ejuſdem cum

Insula nominis, ager illius fertilis frumenti & fructuum omnis generis ferax. Hodie copia salis commendatur, quem hinc in Italiam & alias Europæ partes evectare solent.

Minor dicitur veteribus Ophiusa, aut Colubraria, hodie vulgo Formentere, à priori ad Austrum sita & paulo longius à continente disiuncta, circiter LXX. mill. passuum ambiens; pene deserta ob multitudinem serpentum quibus abundare fertur; cum Yvica nullum venenatum animal toleret, ac ne noxium quidem ullum, præter Cuniculos qui segetes interdum vastant & sata subruunt.

SARDINIA.

TErtio possidet Rex in hoc mari Sardiniam insulam, eam ab ortu Solis Tyrrhenum, à meridie Africum, ab occasu Sardoum mare ambit, à Septentrione fretum quod illam à Corsica separat. Summa ejus longitudo, inter Arctum & Meridiem, à promontorio quod vulgo Capo de la Testa appellatur, ad promontorium Tavolaro millium est circiter CLXX maxima latitudo inter occasum & ortum, à promontorio de la Caccia ad promonto-

rium quod vulgo Capo de Comino millium xc. vniuersæ circuitus, mensura per promontoria & sinuum fauces acta, millia confecerit IↃLX. magnitudine Siciliam fere æquat. Abundat tota insula frugibus tritico, vino, pecore, armentis & cunctis ad vitam humanam necessariis; Equi nostratibus minores, robusti tamen atq; agiles; quorum tanta hic copia vt non pauci in sylvis sine certis dominis vagentur, agrestes & indomiti. Abundat etiam regio apris, cervis, damis aliisq; feris, vnde venatio hic imprimis dives & oportuna. Nec argenti metalla hic desiderantur. Nullos habet lupos aut ullum animal venenosum. Verum quod aliis locis serpens est (inquit Solinus) hoc Solifuga Sardis agris, animal perexiguum similique araneo forma; in metallis argenteis plurima est; occultim reptat & per imprudentiam superſedentibus pestem facit. Aër inclemens & valetudine incolarum infamis; de Insula ita Claudianus;

Dives ager frugum: quæ pars vicinior Afris
Plana solo, ratibus clemens: quæ respicit Arcton
Immitis, scopulosa, procax, subitisq; sonora

Fluctibus : Insanos infamat navita montes :
Hinc hominum pecudumque lues, hinc pestifer aer
Sæuit & exclusis regnant Aquilonibus Austri.

Sardi autem corpore sunt robusto & laborum patientes: pecuariam vt plurimum exercent, vili cibo potuq; contenti; paucissimi humanioribus disciplinis & scientiis imbuti sunt : sed ut plurimum sunt indocti, atque adeo inurbani; Advenas tamen amare & satis humaniter accipere feruntur ; credo, quod raro admodũ ad illos commeant.

Vrbes pro amplitudine habet paucas, præcipua harum Caralis hodie *Cagliari* Italis, in extrema parte Insulæ sita quæ Africum spectat, ad ingentis sinus, quem mare inter duo promontoria se ingerens facit, pene intimum gremium: in quatuor divisa partes, quarum media quæ fortissimo septa est muro, proprie vocatur Calaris; pars ad ortum vergens, vulgo *Villa nova* dicitur; quæ vero meridiem respicit & mare mediterraneum, *la Glia pola* vocatur, seu *la Marina*; & quæ ad occidentem vergit *Stampax*; suntque hæ tres partes potius suburbia & appendices civitatis. In hac Prorex fere semper

per moratur, vna cum Baronibus, Comitibus & civibus opulentis.

Secundo loco habet Oristagnum, civitas ea est Metropolitana, sita in loco plano & parum distans à mari. Aër hic insalubris ob paludes & stagna, & propterea incolis est infrequens. fuit olim regio illa Arborea appellata, nunc autem Marchionatus Oristagni dicitur.

Tertio Sassàris civitas, in parte illa Insulæ quæ Corum aspicit, minus munita; sed ager illius amænus, & pulcherrimis fontibus irriguus, multis bonisque frugibus abundans.

Quarto *Alger* nova civitas, exigua, populo tamen frequens & munitissima, ædificiisque perpulchris ornata; cujus incolæ fere omnes Tarraconenses sunt. Sita est ad sinum satis amplum & multarum navium capacem quem antiquis Caracodem portum appellatum fuisse indicat Cluverius: ad occidentalem insulæ plagam.

Quinto Bosa vel Bossa vrbs; juxta quam fluvius Thyrsus decurrit, qui omnium hujus Insulæ amnium maximus censetur: paulum autem à littore in mediterranea recedit.

Sexto Chia vrbs ad meridionale Insulæ latus, vbi olim portum Herculis fuisse colligit Cluverius.

Sunt & alia loca ignobiliora quæ hic referre ſuperſedeo, omnia autem quæ hactenus retulimus, aut ad mare ſita ſunt aut non longe ab eo; nullam hodie in mediterraneis vrbem annotatam invenio.

Regimen politicum hujus inſulæ eſt potiſſimum penes Proregem, qui fere Hiſpanus eſt: habetque à Rege ſibi adjunctum aſſeſſorem juris vtriuſque Doctorem, quem ibi appellant Regentem; alioſque Senatores, cum quibus omnia diſponit vice Regis; Tribunal illius more Hiſpanico Audientia Regalis appellatur.

Tres ſunt in hac Inſula Archiepiſcopatus.

Calaritanus, cum quo vnitus eſt Epiſcopat⁹ Suelliſenſis; ejus Suffraganei ſunt.

Epiſcopus Sulcitanus in villa reſidens quæ vulgo dicitur *Solci*.

Læſenſis, vulgò *Leſſa*.

Turritanus A. in urbe Saſſaritana reſidens, vulgò *Saſſari* cuius Suffraganei ſunt.

Epiſcopus Algarenſis, vulgò *Alger*.

Epiſcopus Boſenſis, vulgò *Boſſa*.

Epiſcop. Emporienſis, vul. *Empurias*.

Epiſcopus Phauſanienſis, vulgò Fauſinenſis, in caſtro Arragonenſi reſidens vulgò *Terra nova*.

Arbo-

Arborensis A. vulgò Arboræ, nullos habet Suffraganeos, inquit *Miræus*.

Deniq; hæc insula post Imperii Romani declinationem à Saracenis fuit occupata; quibus deinde à Genuatibus & Pisanis fuit erepta; & à Papa deniq; Regibus Arragonum in feudum concessa, atque ita in Hispani potestatem devenit.

SICILIA.

QVarto possidet Rex Hispaniæ in hoc mari nobilissimam Insulam Siciliæ; quæ formæ est triangularis, tribusque celeberrimis promontoriis in altum prominet, Lilybæo, Pachyno & Peloro; quorum prius hodie *Capo Boro* dictum, in occasum æquinoctialem vergit; alterum hodie *Capo Passero* in ortum tendit Hybernum; tertium denique hodie *C. del Foro* inter Septentrionem & ortum æstivum excurrit versus Italiæ littus. Longitudinem laterum hanc prodit Cluverius. A Peloro ad Lilybæum CCLV. M. pass. A Lilybæo ad Pachynum CXC. mill. p. a Pachyno ad Pelorum CLIV. M. P. ita vt totius Insulæ ambitus sit Ↄↄc mill. pass.

Dividitur hodie in tres regiones; quarũ vna dicitur Vallis Demona quæ

Pelorum prom. continet vſque ad flu. Teriam & Imeram: altera vallis Noti, promontorium Pachynum ſpectans ab amne Teria uſq; ad Gelam; tertia Vall. Mazaræ, in qua Lilybæum promontorium.

Aëris cœlique ſumma temperies & ſalubritas; ſolique inſignis ubique fœcunditas, licet ſolo perpetuoque ſaxo conſtare videatur. Tritici imprimis ferax & fertile eſt ſolum, idq; incredibili pene incremento reddit; nam non pauci numerantur agri vbi ex vno modio centum colligantur. Nec minus vini, quod plurimis Italiæ vinis minime concedit. Mellis quoque inſignis copia & bonitas; neque quicquam quod ad vitam humanum neceſſarium deficit. Ad mercimonia autem præſtantiſſimũ ſericum producit; inter quæ Meſſanenſe excellit. Solum autem plurimis locis bituminoſum, & cavernoſum; vnde & ventis & terræmotibus obnoxium eſt, & plures habet Vulcanos, imprimis nominatiſſimam Æthnam; & ob ſulphureas quæ in intimo terræ gremio abſconduntur venas plures vbique habet ſcaturigines calidas ferventesq;. Nec gemmarum quarumdum expers eſt, ſed ignobiliorum; marmorum vero elegantiſſimorum dives.

In

In hac insula plures sunt Civitates, ...arum præcipuæ sunt; primum Mes-...na hodie *Messina*; è regione Italiæ, ...l littus maris, librata planitie, venu-...e extenditur versus orientem, ab oc-...su autem collibus munitur. Iuxta lit-...is, quod arcus obtinet formam Cha-...rbdis est, fretum navibus exitiosum, ...ter Messanam & Rhegium, quo bre-... spatio Sicilia à continenti separatur. ...ger illius tritici inops, quia monti-...us & mari clauditur, nemoribus ab-...ndat, & præsertim moris, vnde & seri-...o abundat probatissimo quod in cęte-...as Europę regiones magna copia emit-...itur. Latus vrbis quod meridięm re-...picit, amænis & locupletibus pagis sti-...atur. Vrbi imminet mons Pelorus: ...rope est vrbs Tauromenium olim di-...ta vulgo *Taurmina*.

Catana vrbs celebris, vna sui parte ...mari alluitur, cæteris ad radices Ætnæ, ...ui subest, extenditur. Ejus portus ...hodie vastissimis lapidibus plenus con-...spicitur. Vrbs à Frederico II. Imper. ...eversa, ab Arragoniis postea restituta, à Carolo V. demum mœnibus & mu-...nitissimis propugnaculis circumdata. Gymnasium omnium disciplinarum habet insigne.

Syracusæ totius Siciliæ nobilissima vrbs;

urbs; ſitu eſt tum munito, tum ab omni aditu terra marique peramœno. Portus habet duos, quorum vnus major, hodie *Porto Maggiore* dicitur, cujus oſtium quingentos paſſus ſe aperit; alter minor vulgo *Porto Picciolo*; qui ita confluunt & conjunguntur vt partem vrbis quæ Inſula dicitur anguſto canali à reliquis partibus ſejungant, quæ rurſus ponte conjungitur.

Agrigentum, hodie *Ger enti*, magnifice ſe ſupra cæteras vrbes extollit, munimentis, forma atque ornatu; diſtat à mari octodecim leucis; vrbs vndique in ambitu muris cincta eſt, cumque rupi inſideat, rivulis cingitur, ab Auſtrali & Occidentali plaga; Septentrionale latus caſtellum claudit, vt unicus tantum aditus ad vrbem pateat. Drepanum hodie *Trapano* Civitas & Portus, ad pedem Erycis montis, trans Lilybæum, ſitum eſt in peninſula, cujus latus meridionale, inſignem portum cingit, maximarum etiam navium capacem; in vrbe & circa vrbem multa veſtigia antiquiſſimorum monumentorum apparent: oppidum magnis lapidibus ſtratum eſt: rivuli ſaporem ſulphuraceum habent, variis morbis adverſantes: mille paſſus ab vrbe Thermę

diſtant;

diſtant; propè adeſt fluvius Scamander hodie D. Bartholomæi.

Panormus hodie *Palermo* maxima Siciliæ vrbs, ſedeſque regia, amœno loco ſita prope fluvium Formoſam dictum, ab vna parte Tyrrheno mari alluitur, planitiei altera parte reſpondet, montibus circumcinctæ, qui nullas omnino arbores gignunt; at qua vrbs jacet, amœniſſima eſt, oculos jucundiſſimo proſpectu paſcens, omnis generis fructus maxima copia producens, beneficio rivulorum qui campos & hortos irrigant. Rogerius tertius Siciliæ Rex multis ornamentis & propugnaculis vrbem auxit: quatuor partibus hodie conſtat, quarum prima Harmuna, olim vetus vrbs, hodie Superba dicitur; Secunda Neapolis dicitur, adjungiturque vrbi ad meridiem forma dimidiatæ lunæ antiquam vrbem ambiens. Tertia pars Transmontana eſt, hodie *Tranſpapireto*, quæ exordium ſumit à Palatio & rivulo Papireto; murum habet flexuoſum ſecum veteri vrbe conjungentem, prope turrim *Farat* dictum, hic Cathedrale templum eſt S. Crucis & aliud D. Hippolyti, cum D. Auguſtini & conventu Heremitarum. Hodie flumen Papireto mediam vrbẽ ſecat, ei imminent.

nent quamplurimę ædes, quibus farina præparatur, aqua in Portum exoneratur. Quarta pars cingit totum ſpatium ab urbe antiqua; hodie Caſtellum *Rocca* hic apparet ad mare vt portum tueretur. Carolus V. firmiſſimis propugnaculis cinxit. Comprehendit ſpatium quatuor milliarium vt Geometræ obſervarunt.

Himera vrbs olim præſtantiſſima, hodie *Sciacca* dicitur. Cephalædium oppidum hodie *Cifalu*, in alta rupe ſitum & circiter mille paſſus ambitu cōplectens: ager vicinus ſæpe marinis vndis tegitur.

Sunt & alia minora oppida pene ad littus ſita. *Camico*, ad fluvium ejuſdem nominis: Mazara vrbs & caſtellū ejuſdem nominis. In mediterraneis autem Centuripa hodie *Centorbe*, cujus ager fertiliſſimus, magnam croci abundantiam mittit.

Agyrum hod. *S. Philippo d'Agirode* vrbs in alto monte ſita.

Enna hod. *Caſtro Ianni*, cum arce inſigni.

Capithium hod. *Capizzi* prope fontē Symethi. Imachara hod. *Traina* dicta.

Aderno hod. Hadrianum olim VII M. P. Ætna diſtans. Cætera perſequi longum eſſet neque operæ pretium.

Adjacent

Adjacent Siciliæ parvæ quædam in-
ulæ à parte ſeptentrionali vii, Æolides
ictæ, Lipara, Thermiſſa, Strongyle,
idyme, Ericuſa, Phœnicuſa, Euony-
ios, inter Italiam & Siciliam ſparſæ.
uarum maxima Lipara, in qua vrbs
odie *Lipari*, quæ Epiſcopo gaudet.

VII.

De oppidis & Prouinciis Inſulisque quas Rex

HISPANIARVM,

Nomine Regni Portugall. poſſidet in Africa & mari Atlantico.

I.

SEptam oppidum in Mauritania Tingitana ad fretum Gaditanum ſitum, triginta & ſex grad. ab Æquatore verſus arctum: quam Rex Portugalliæ Ioannes primus Mauris ripuit anno clↄ cccc xv.

2. Oppidum Tingim, quam hodie ocant *Tanzer*.

3. Oppidum & caſtrum Mazagaon d oram maris Atlantici, xxxiii grad. b æquatore verſus Arctum.

4. In-

4. Insulam Maderam & Porto Sancto, triginta & tribus gradibus ab æquatore versus arctum, & ab vrbe Olysiponensi CL leucis.

5. Insulas Asores (quas & Flandricas vocant) earum præcipua appellatur Tercera, quæ milliaria quindecim aut sedecim complectitur, altissimo solo & rupibus aspero vndique cincta, veluti muro; sed Portum sinumve defendendis navibus aptum non habet; ante Angram tamen, mare semilunari ambitu patens, sese in portus speciem sinuat; Ea vrbs præcipua & reliquarum Insularum Metropolis, Cathedrali Ecclesia, Gubernatoris & tribunalis juridici sede nobilis. Ei duo alti montes imminent quos vulgo Bresiil vocant; quibus duæ lapideæ speculæ superstructæ, è quibus vigiles certis signis, ex alto appellentium navium numerum & qualitatem obnuntiant. Est & alterum in Insula oppidum quod *Prayam* vocant, à littore cui assidet, muris cinctum, sed incolis infrequentius quia portu caret.

Ager insulæ frumenti & vini fertilis, omnibusque rebus ad vitam necessariis abundans. Inter fructus excellunt Batatæ radices. Præcipua mercium

cium hujus Insulæ vti & cæterarum est Glastum, cujus quotannis magna copia evehitur. Proximum Insulanis lucrum ex armentis, quæ Europea, pulchritudine ac specie, longe superant.

A Tercera ad Notapelioten 27. aut 28. mill. distat S. Michaëlis insula; pene xx milliaria in longitudinem patens; præcipua vrbs Punta Delgada appellatur. Ager Insulæ glasti feracissimus, cujus supra bis centena quintalium millia singulis annis evehi scribit Linscotanus noster. Itemque tritici, vt sæpe aliarum insularum inopiam sublevet; cæterum importuosa est insula, & tempestatibus hyeme supra modum obnoxia.

Ab Insula S. Michaëlis 12. mill. versus Austrum insula S. Mariæ jacet, 10. aut 12. mill. ambitu complexa nullo commercio quam figulinæ terræ celebris: nullo militum præsidio custoditur, quod à natura satis munita sit.

Graciosa distat à Tercera versus Circium 7. aut 8. milliar. v tantum aut vi milliar. ambitu capiens; amœnissima & fertilis; nullis præsidiariis custoditur, quod ob exiguitatem sumtus ferre non possit.

S. Georgii Insula viii. aut ix. mill.

à Tercera versus Corum duodecim milliar. in longitudinem, vix tria in latitudinem patens; montibus frequens & sylvis.

Fayal insula omnium rerum copia abundans, à S.Georgii insula jacet versus Africum, & XVII aut XVIII milliar. ambitu complectitur; glastum quoque colunt insulani, cujus causa vel potissimum aditur; civitas illius Dorta, cui arx parum firma adjacet: præsidium habet Hispanicum.

Pico insula XII milliar. à Tercera versus Mesolibonotum, XV. mill. in longitudinem patens: fructifera est, & lignum cedrinum copiose fert & alterum quoddam quod vocant *Teixò*; pecora habet & multum vini, fructuumque præstantissimorum abunde.

Flores insula distat à Tercera versus occidentem mill.70. nihil commercio dignum fert preter glastum, patet pene omnibus advenis quia nullo præsidio custoditur, ab hac milliar. intervallo distat Corvo exigua insula & vix 3. mill. ambiens. Hæ duæ insulæ proprie non sunt è numero Asorum, licet illis annumerentur & vni Gubernatori, pareant. Inter has insulas aut circa eas commodissime classem Hispanicã ex India venientem præstolari licet; nam has primum

mum ex alto advenientes naves adire ſolet.

6. Sed ad continentem Africæ revertamur. Ad quam poſt Magazaon, primum occurrit Caſtrum Arguin, xx. gradib. ab æquatore verſus arctum; ab Olyſipone CCCL leuc.

7. Inſulæ capitis Viridis, quas ita vocant à promontorio cõtinentis illis adverſo, quod diſtat XIV gradibus & medio ab æquatore verſus Septentriones; & hic (inquit *Oliveira*) incipit Æthiopia, & vltra centum leuc. producitur ad promontorium Serræ Leonæ; totumque hoc ſpatium Capitania capitis viridis appellatur, cujus caput eſt Inſula S. Iacobi, quę diſtat à dicto promõtorio verſus occidentẽ C leuc. & principalis eſt decem inſularum quę hic ordine jacent; Santjago, Fogo, Mayo, Bonaviſta, S. Vincente, Sa Luzia, Inſula do Sal. Brava, S. Antonio & S. Nicolao.

8. Serra Lẽona (inquit *Oliveira*) hodie Marchionatus, novem gradib. ab æquatore verſus Septentriones; hinc multum auri, eboris & aliæ res pretioſæ petuntur.

9. Caſtellum S. Georgii, quod vulgo appellatur Mina, quinque gradibus ab æquatore verſus Arctum, ad littus Guineæ.

10. Insula Principis, duobus ab æquatore gradibus versus arctum, XL. leucis à Guineæ littore versus Austrum.

11. Insula Ferdinandi do Pao exiguo intervallo à continente disiuncta.

12. Ad eandem continentis plagam occurrunt Arda, Ocre, Calabar & alii portus, qui ad Gubernationem S. Thomæ Insulæ pertinent; quæ sub æquatore sita est, LX leucis à continenti.

13. Insula Annobon viginti leucis (inquit *Olivera*) ab continenti Africæ, quæ hic recta ad Austrum vergit usque ad Caput bonæ spei sexcentarum leucarum spatio.

14. Ad hanc oram primum situm est regnum Congo sex gradibus ab æquatore versus Austrum, Coronæ Portugallicæ subjectum; inquit *Olivera*.

15. Deinceps Angolæ regnum novem gradibus ab æquatore versus Austrum, vbi Portugalli tam ad littus quam intra continentem suas habent arces; atque hinc porro vsque ad decimum tertium gradum multi portus occurrunt qui ad regnum Benguelæ pertinent, in quo hodie Portugalli bellum gerunt & novas provincias bello acquirere satagunt.

16. S. He-

16. S. Helenæ insula, XVI gradibus ab æquatore versus Austrum, CCCL. leucis ab Africæ continenti, quatuor leucas aut circiter ambitu complexa nullis hominibus habitata; ad quam naves ex India reduces appellunt, & aquandi lignandique causa subsistunt.

17. Superato Promontorio Bonæ Spei, ad oram Africæ quæ hic ad Aquilonem convertitur, primum possident Portugalli Sofallam arcem, viginti gradibus ab æquatore versus Austrum, vbi ditissimum commercium exercetur.

18. Mozambicum castellum, in exigua Insula situm quindecim gradibus ab æquatore versus Austrum, & exiguo intervallo à continente disjuncta; locus valde opportunus navibus quæ ex India redeunt, & promontorium Bonæ Spei ob adversam tempestatem superare non possunt.

19. Inter has duas arces in mediterraneis ad ducentas pene leucas magnum regnum Manamotapæ jacet, cui subjugando Portugalli hodie dant operam.

20. Septuaginta autem leucis ab Africæ continente jacet maxima Insula Madagascar, quæ & S. Laurentii appellatur; incipit à vigesimo sexto

gradu ab æquatore versus Austrum & desinit in duodecimum gradum altitudinis Australis; & omnium penc Insularum totius orbis maxima existimatur; in illa autem jam plures portus inventi sunt, commodi admodum & opportuni in Indiam navigantibus & omnis generis annona affluentes; quinque Reges jam se Regi Hispaniæ subjecerunt ejusque Vasalli sunt facti. Insula hæc CCLXXX. leucas in longitudinem patet nusquam latior XC. Incolæ illius sunt Nigritæ.

21. SupraMozambicum ad eandem Africæ oram Arx Quiloa sita est IX. grad. ab æquatore versus Austrum.

22. Deinde Monbaza quatuor gr. ab Æquat.

23. Porro Melindæ castrum duobus grad. & 30. scrup. ab Æquatore. Toto autem hoc continentis tractu à Mozambico ad Melinden, multi Reguli degunt, quorum quidam tributum Regi pendunt, omnes commercia cum Portugallis admittunt. Vti & alii plures à Melinde ad Promontorium Guardafui, è cujus regione, ad ostium pene maris Rubri, Insula Sacotora jacet, cujus incolæ Christiani sunt, & licet Portugallis non sint subjecti, tamẽ commercia cum ipsis exercent, & amicitiam illorum

orum colunt. Atque hæc quidem ſunt
oca quæ Portugalli in Africa poſſi-
lent, vti ab *Oliveira* breviter comme-
norantur: nos majoris perſpicuitatis
cauſa hic quædam annotabimus.

Ad 6. A promontorio Blanco (vt vocant) mare ſinuoſo ambitu in continentem ſe immittit, qui ſinus vulgo fretum Arguin appellatur, vadoſus & multis arenarum pulvillis & rupibus pene clauſus; in eo plures ſunt inſulæ ſparſæ, ſed exiguæ, inter quas nomen meruit Arguin in qua Caſtellum hoc conditum anno 1441. auſpiciis Regis Portugalli, à Soverio Mendezio; hic autem Portugalli ditiſſimum commercium cum Mauris exercent. Mare denique quod alluit hanc Africæ partem ad miraculũ piſcoſum & optimo genere piſcium refertiſſimum eſt. Caſtrum hoc hodie ad Comitem Atouguiæ pertinet.

Ad 7. Incolæ continentis juxta promontorium viride ſui juris ſunt, neque Regi Portugalliæ magis obnoxii, quam aliis; hic quidem Portugalli aliquot habitant in pago *Refriſco* vulgo dicto, ſed judaiſantes; Galli autem Angli & noſtri hic commercia cum Nigritis quotidie exercent.

Insulæ Cap. Viridis.

INsularum Capitis Viridis maxima & celeberrima est S. Iacobi insula, quæ distat à continente circiter LXXXV milliaria vt nostrates obseruarunt; Portugalli hic oppidum habent pluribus propugnaculis & variis castellis munitum ad partem Insulæ quæ meridiem spectat.

Fogo distat ab Insula S. Iacobi VII milliaribus versus Africum vel potius VV. S. VV. XIV grad. & XXXIX scrup. ab æquatore versus Arctum, editissimum habet montem qui jugiter flammas evomit; totaque insula edito est solo.

Mayo insula Salinis nobilis, quam ob causam à nostratibus sæpe adiri solet: nullos habet incolas, nisi forte paucos Nigritas fugitivos aut exules Portugallos.

S. Vincentii Insula nullos habet incolas, montosa enim est & rupibus aspera; licet valles habeat nonnullas non infœcundas, si cultura accederet; cæterum maxima hic caprarum Sylvestrium copia; superioribus enim annis cum nostri hic in anchoris cum classe starent, supra quatuor milla ceperunt.

perunt. Stationem habet percommodam & adversus maris æstum ab objecta insula S. Antonii præmunitum.

S. Luzia in eundẽ modum aspera est & sterilis nec quicquam illustre sortita præter caprarum copiam; nunc quoque deserta, licet olim habitata fuisse videatur. Cæteræ itidem non sunt magni momenti.

Ad 8. In Sierra Leona, duo sunt Reges Nigritarum Regi Portugalliæ minime obnoxii, neque Portugalli hic ullum Castellum aut præsidium habent, quo alias nationes commercio cum Nigritis arceant; nam quotannis Galli, Angli, Belgæ eo commeant. Sed haud longe hinc Portugalli oppidum quoddam incolunt quod vocant Cachieu, cujus incolæ divitiis abundare dicuntur.

Ad 10. Insulam principis observant nostri vnum gradum & 30. scrupul. distare ab æquatore versus Arctum; hodie à Portugallis incolitur, qui ibidem oppidulum habent, ad plagam quæ Corum aspicit; plurimum sacchari annuatim producit.

Ad 11. Insula Ferdinandi do Pao, edito solo, & circiter XVIII. mill. in longitudinem patet; cur hanc Portugallis attribuat Oliveira, non video,

 nam

nam ab aliis obſervatum invenio, à VII Regulis eam poſſideri & gente adeo effera & inhumana vt pene omnes exteros à commercio & conſortio ſuo ſegregent.

Ad 12. S. Thomæ inſula jam à multis annis à Portugallis incolitur, qui hic oppidum habent, quod vocant *Pavoaſam* juxta torrentem aquæ limpidæ & potari pulcherrimæ: ſolum maxima parte montoſum & ſacchari cannis opportunum, vnde maxima ſacchari copia hic quotannis conficitur; ſed cœlum inſalubre præſertim noſtratibus, atque adeo omnibus qui non aſſueverunt, aut in illa nati ſunt.

Ad 13. Inſula Annobon diſtat ab æquatore verſus Arctum vno gradu & viginti quinque ſcrupul. In hac quoque Portugalli oppidulum habent, ſed haud ita frequens incolis vt exteros omnes arcere poſſint, qui hic ſæpe ipſis invitis aquam & ligna petunt; & varios fructus ipſis extorquent; oppidulum circiter centum & viginti ædibus conſtare dicitur. Stationem ſatis commodam habet ad plagam quæ ſeptentriones reſpicit.

Ad 14. Regnum Congo hodie non ita ſubjectum eſt Regi Portugalliæ vt olim fuit, imo vix ipſum ſuperio-

rem

rem agnoſcit; atque adeo Rex Con-go ſuperioribus annis cum Portugal-lis Angolenſibus bellum geſſit, & Belgarum opem adverſus illos implo-ravit; hodieque Belgis favet & illis liberum commercium in Regno ſuo permittit.

Ad 15. In Angola Portugalli paulo plus juris habent: nam hic poſſident in-ſulam Loandam & in vicina continen-te opidum habent S. Pauli, & arces ali-quot intra continentem.

Ad 17. Caſtrum Portugallorum in regione Sofalæ, ſitum eſt viginti gradi-bus & xxx. ſcrupul. ab æquatore ver-ſus Auſtrum, haud procul à mari, ad ripam fluminis quod in regione Moca-rangua oriens haud minus c leucis à mari, & vrbem Zimbaoc, Quitevæ qui hiſce regionibus imperat ſedem præterlabens, ſub caſtro hoc ingenti oſtio & fere leucam lato, in oceanum ſe exonerat. Caſtrum hoc à Petro de Nhaya primum conſtructum fuit ann. cIↃ IↃ v conſentiente Zufio cœco Rege Mahumetano, quem tamen haud du-dum poſt facti pœnituit, & cum Portugallos inopinantes opprimere pararet, facto à barbaro quodam in-dicio, ab ipſis præoccupatus fuit & oc-ciſus.

Habent ibidem Portugalli & aliud caſtellum quod vocant Senam, ex lapide & limo conſtructum & multis machinis bellicis inſtructum, LX leuc. ab oſtio fluminis, cui Capitaneus à præfecto Mozambici imponitur. ad hoc Caſtellum Tetę Provinciæ incolæ mercaturæ gratia commeant & merces exoticas auro permutant.

Item tertium in Provincia Tete, LX. leucis ſupra Senam, in Regno Inhabaze, ſub Dominio Manamotapæ. Regio fertilis eſt & Luſitanæ merces hic magno ſunt in pretio. Luſitani autem per Manamotapę regiones ad tria emporia barbarorum proficiſcuntur, quæ Maſſapa, Luanze & Manzovo dicuntur; quorum præcipuum eſt Maſſapa, vbi Luſitani præfectum habent, Manamotapæ rege concedente.

Ad 19. Manamotapæ Regnum (vt ſcribit *Io. de Santos*) ſitum eſt in Mocaranga, quæ olim integra ad imperium vnius Regis pertinebat, (qui barbaris Mana dicitur & inde Manamotapa ut Manacongo & ſimilia,) hodie vero in quatuor regna diviſum eſt) Manamotapæ, Quiteræ, Sedandæ & Chicangæ; Rex enim ſuperiori ſeculo, cum unum tot regnis, regendis imparem videret, inter quatuor filios eadem

diviſit,

divisit, & majori quidem natu Manamotapæ regnum attribuit; Secundo autem Quitevæ regiones Sofalæ flu. conterminas; tertio Sedandæ regiones quas Sabia fluvius lambit, qui ex adverso Bocicarum Insularum mare intrat; quarto denique Chicangæ regionem Manicæ subjectam. Tres autem posteriores post Patris obitum nunquam fratrem majorem natu superiorem voluerunt agnoscere, unde continua fere bella inter se gesserunt. Porro Regnum Manamotapæ, ducentas leuc. in longitudinem, nec pauciores in latitudinem patet: versus Corum terminos dividit cum Regno Abutuæ, quod ad fines usque Angolæ se extendere creditur; versus orientem terminatur flu. Zambeze; versus Eurum Oceano, in quem promontorio x aut xii leuc. lato, inter fluvios Luabum & Tendanculum vaste se projicit; versus austrum ad flu. Inhabanen pertingit: reliqua ad reliquos tres Reges pertinent, à Sofala flu. nimirum ad Tendanculum Quitevæ imperat: inde ad Austrum regnum Sabiæ patet, sub Sedandæ imperio, qui & Botongæ Dominus ad Inhabanæ regionem usque: utrique denique in Mediterraneis prætenditur Manicę regnum

gnum vbi Chicanga dominatur c circiter leucis à mari versus Corum. Horum denique Regum Quiteve facile potentissimus est tum ob commercia quæ cum Portugallis exercet; tum ob subditorum suorum vires, qui inter Mocarangas (ita enim Gafres omnes has gentes vocant) fortitudine & arte bellandi excellunt.

Ad 21. Quiloæ tyrannum Abrahemum primo tributarium fecit Regi Portugalliæ Vascus Gama, imposito annuo tributo, quod duum mill. miticalium, ut ipsi appellant, vel aureorum summam non excederet. Inde anno 1505. à Francisco Almeida, Abrahemo expulso, Mahumetes Anconinus vrbi impositus, & arx ædificata quæ hodieque durat.

Ad 22. Monbasam vrbem in parva insula ejusdem nominis sitam Almeida expugnavit ann. 1505. & direptam incendit. Commoda hic statio est.

Ad 23. Cum Melindæ regulo Portugallis jam à prima pene illorum in has partes navigatione, amicitia fuit, & crebra inter eos obsequia; littus autem Melindæ importuosum est.

VIII. De-

VIII.

De

Oppidis & Castris quæ Rex HISPANIARVM Portugalliæ nomine possidet in Asia, atque India.

I.

LITTVS (inquit *Oliveira*) Asię incipit à Sues, oppidô Turcarum ad caput maris Rubri sito, & secundùm Orientale ejusdem maris latus primo porrigitur àd vrbem Aden, ad ostium maris Rubri, deinde secus littus Arabię felicis ad sinum Persicum producitur, ad cujus ostium Portugalli in continente commercia exercent cum Calayate incolis.

2. Haud longe hinc jacet Insula Ormuz, duarum leucarum intervallo à continente Arabiæ discreta, quæ Portugallorum est: distatque ab æquatore viginti septem gradibus versus arctum. Et licet exigua sit Insula & sterilis, commerciis tamen supra modum floret, & frequentia incolarum excellit, qui locupletissimi sunt; est enim totius Persiæ, Arabiæque emporium.

3. Ducen-

3. Ducentis & quinquaginta ab Ormuz leuc. Dium arx sita est in Regno Cambaiæ viginti gradibus & dimidio ab æquatore versus Arctum.

4. Damaon, Tarampor, Vaylite & Cacil quæ loca Portugallis parent & mox Civitas Bazaim novemdecim gradibus & medio ab æquatore.

5. A Bazaim ora Indiæ se convertit ad Austrum, ad quam Portugalli possident Tana & oppidum Chaul : & sedecim gradibus ab æquatore versus Arctum insulam Goæ. Est autem hæc insula exigua sita ad principium oræ Malabaricæ,& exiguo intervallo à cõtinente disjuncta ; in qua sita est nobilissima civitas Goa, totius Indiæ Metropolis, Archiepiscopi & Proregis Indiæ sedes.

6. Ad eandem oram & duodecim ab æquatore gradib. sita est arx Cananor, supra quam sita sunt Avor & Barcelor, infra autẽ Mangalor, Calicut, & Cranganor vrbs Archiepiscopalis; & decem ab æquatore gradibus civitas Cochim Episcopalis , ad quam maxima pars mercium quæ in Portugalliam vehuntur conduci solent.

7. Ad extremum oræ Malabaricæ caput, juxta promontorium Comorim, octo ab Æquatore gradibus sita ex

arx

arx Ceylaon, vbi pars occidentalis oræ Indicæ desinit.

8. E regione dicti promontorii jacet Insula Ceylaon quæ ducentas leucas ambit,& tota à Portugallis possidetur, qui in illa aliquot arces habent;quarum illa quæ Columbo dicitur octo gradibus distat ab Æquatore versus Arctum: reliquæ sunt Manara & Maluco aliæq; opulentissima est Insula & ex illa vniversa Canella petitur quæ Europæ inferri solet.

9. A promontorio Comorim versus ortum possident, Portugalli civitatem Negapotaon vndecim & medio grad. ab Æquatore versus Arctum.

10. Quatuordecim autem ab Æquatore gradibus versus Arctum civitatem S. Thomæ, vbi Portugalli Coloniam habent.

11. Porro in reliquis omnibus aut plerisque portubus quæ sequuntur ad eandem oram, Portugalli commercia exercent & fœderatos suos habent usque ad Regnum & oppidum Bengalæ; in quo & castellum habent; xxiv grad. ab Æquatore.

12. A Bengala porro ad Regnum Pegu, quæ ora ad CL leucas extenditur, in variis locis commercia habent, in Pegu quoque arcem.

13. A Pegu ora ſe porrigit ad promontorium quod jacet è regione Inſulæ Sumatræ, quam aliqui Taprobonam appellant; & promontorium ho ab antiquis Auream Cherſoneſum appellatam autumant, vbi vrbs Malacca condita eſt, duobus gradibus & 30. ſcrupul. ab Æquatore verſus Arctum. Eſt autem Malacca Portugallorum civitas ditiſſima & caput Epiſcopatus. Ab hac ad Inſulam Sumatram octo leucarum iter eſt: Ad hanc denique Mercatores tam è China, quam Syan & reliquis partibus Orientalibus ſolent confluere.

14. A Malacca verſus Orientem multæ inſulæ in Oceano ſparſæ ſunt, & quidem primo Maluccæ ſub ipſo pene Æquatore, quas Portugalli ſui juris fecerunt.

15. Deinde Inſula Banda, quam Portugalli itidem ſibi vendicant: inqui *Olyveira*.

16. A promontorio autem Malaccæ, longo ductu producitur ora Chinenſis ſpatio quadringentarum & quinquaginta leucar. ad quam paſſim Portugalli commerciorum gratia appellere ſolent. Hinc dein ampliſſimum Regnum Chinæ orditur novemdecim grad. ab æquatore verſus Septentrione

&

& desinit ad quadragesimum octavum ejusdem latitudinis gradum. Civitas denique Macao quæ hodie à Portugallis incolitur viginti tribus gradibus distat ab Æquatore versus Arctum.

Atque hæc quidem loca Portugalliæ nomine possidet Rex Hispaniæ in Asia atque India, prout compendio ab Oliveira enumerantur: de quibus majoris perspicuitatis gratia hæc annotanda sunt.

Ad 1. Calajatum vrbs est Regni Armuz, ab Albuquerquio olim capta & direpta, sed postmodum restaurata.

Ad 2. Armuz vel Ormuz oppidum situm est in insula Gerun vti Persæ atq; Arabes vocant, quę ad exordium sinus Persici jacet, ambitu sex aut septem milliar. complectens, à Persiæ continente, ex adverso Docar, quinque milliar. disjuncta: ab Arabia vero circiter novem leuc. XXVII. gradibus & XXX. scrupul. ab æquatore versus Arctum: æstivis mensibus feruentissima, maxima sui parte sterilis & nitrosa: duos habet hæc insula sinus, quos cornu quoddam arenosum dirimit, ad quod hodie Arx Portugallorum sita est (inquit *Petrus Teixera*) & situ & fabrica inter celeberrimas & munitissima

orientis facile princeps. Ab Alfonso Albuquerquio cum Armuziæ regem in potestate haberet primum condita. Is enim cum Armuzianos magno prælio superasset Zeifadino has leges dixerat vt quotannis quindecim millia Serafinum tributi nomine penderet, & locum ad arcem ædificandam concederet, in quâ suis tutus esset receptus: quam alii deinde Proreges Indiæ & præfecti hujus arcis ampliorem munitioremque fecerunt.

Anno autem cIↃ IↃ cxxii Persæ cum Anglis arcem hanc expugnarunt & Portugallis eripuerunt, in qua tum repertæ fuerunt supra centum quadraginta tormenta bellica, magnam partem ænea. Itemque paulo ante Portugallis ab iisdem erepta fuit nova Arx quam in Insula Kishme (vt Angli vocant) construxerant, in qua septendecim tormenta bellica inventa varii generis.

Ad 3. vrbs & Insula Dium (inquit *Linscotanus*) exiguo intervallo à continente disjuncta, LXX leucis abest à flu. Indo, & XXI grad. ab æquatore, olim Cambaiæ Regi paruit: Portugalli autem primum Rege concedente hic Castellum condiderunt, mox vero Vrbis atq; Insulę compotes facti, multi muni

munimentis locum pene inexpugnabilem fecere; semel anno 1539. & secundo ann. 1546. obsidionem infidelium fortiter sustinuit. Vrbs commerciis variarum gentium florentissima est. Insula ipsa fœcunda est & omnibus rebus ad vitam humanam necessariis abundans.

Ad 4. Daman (inquit *Linscotanus*) ad Indiæ continentem sita est viginti gradibus ab æquatore, arcem habet quę vna cum vrbe à Portugallis possidetur. Ab hac ad vrbem Bazaim quindecim sunt milliar. quę distat ab æquatore XIX cum dimidio grad.

Ad 5. A Bazaim ad arcem Chaul, novemdecim gradibus ab Æquatore, 10 milliaria numerantur. Ab Anglis observatum invenio, duo esse oppida hujus nominis, vnum ad ipsam maris oram, undique muro cinctum, & sinui maris imminens, quod à Portugallis habitatur; alterum intra continentem quod à Mahumetanis possidetur. De Goa, quia notissima est Indię Portugallicæ Metropolis, nihil hic addam.

Ad 6. A Goa versus Austrum, has arces & loca Portugallorum enumerat *Linscotanus*; primum Onor 20 mill. à Goa & 14 gradibus ab Æquatore versus Arctum; Ager vicinus

præstantissimi piperis copia celebratur. Deinde Barselor 15. mill. ab Onor, 13. gradib. ab æquatore, piperis & Oryzæ copia dives, tertio Mangalor 9. mill. à Barselor duodecim grad. & dimid. ab æquatore: quarto Cananor 15. mill. à Mangalor, duodecim & dimidio gradibus ab Æquatore, piperis abundantia præstat. Quinto Calecut, 8. mill. à Cananor, 11. gradibus ab Æquatore, olim totius illius tractus Metropolis, nunc pene exhausta. Sexto Cranganor, 10. mill. à Calecut, decem grad. & dimidio ab æquatore. Denique Cochinum, vrbs amplissima & Goæ pene æqualis, tam ædium numero & splendore, quam incolarum frequentia.

Ad 7. A Cochino (inquit *Linscotanus*) ad Coulon 12. sunt mill. novem grad. ab æquatore versus arctum; vbi arx Lusitanorum est & quotannis vna navis pipere oneratur. A Coulon ad promontorium Commorin 20 sunt mill. 7. grad. & dimidio ab æquatore.

Ad 8. De Insula Ceylon vide *Linscotanum*, cap. XIV. *Spilbergius* noster ann. 1602. hanc insulam adiit quæ tum variis Regibus parebat, quorum præcipuus qui Candii Provinciæ imperabat, tum Portugallis non modo

non

non ſubjectus,ſed & infenſiſſimus erat; vnde poſtea tanta rerum commutatio facta ſit, vt Portugalli tota inſula jam potiantur,(vt ſcribit *Olivera*) nondum obſervavi.

Ad 10. *Linſcotanus* noſter vicum S. Thomæ agnoſcit eumq; deſcribit cap. xv. Sed *Caſparus Balbus* civitatem vocat, & pluribus propugnaculis qua portum reſpicit munitam ſcribit.

Ad 11. Ora quæ inter Negapatan & Muſelapatan extenditur, x c circiter milliar ſpatio vulgo Choromandel appellatur; vbi hodie non tantum Belgæ noſtri, ſed & Angli, non minus quam Portugalli cum indigenis libera commercia exercent.

A Muſulepatan autem ad Regnum Bengalæ 120. mill. ſpatio, Narſinga, Biſnagar & Orixa jacent ad Gangis uſque æſtuarium,à quo Bengalæ regnum ſumit initium; totaque hæc ora etiam Choromandel vocatur vti prior. In regno autem Bengalæ nulla Portugallis munimenta eſſe ſcribit noſter *Linſcotanus*, tantum vagos quoſdam & pene exules Portugallos in vno atque altero Portu domicilia ſua habere.

Ad 13. De Malacca vide *Linſcotanum* noſtrum cap. XVIII.

Ad 14. Insulæ Moluccæ primum à Castellanis aditæ & post acrem inter Portugalliæ & Castellæ reges controversiam, deniq; Portugallo veluti oppignoratæ;vna cum Portugalliæ regno ad Castellanos devenerunt.

Earum præcipuæ à Belgis nostris superioribus annis fuerunt occupatæ,& arcibus ad minimum novem firmatæ; nam quinque sunt insulæ Ternate, Tidor, Timor, Machian & Bachian & aliquot minores ; in quibus omnibus nostri arces habent munitissimas , & garyophillos qui in hisce solis insulis crescunt ad se contrahunt.

Ad 15. Insulam Bandam nucibus muscatis fertilem nostri Belgæ quoq; sui juris fecerunt,ibidemque munitissimam habent arcem. Iidem & Amboinam insulam occuparunt, & Portugallos commercio omni in hisce insulis excluserunt.

Ad 16. Cum Chinensibus hodie nostri Belgæ non minus commercia exercent, quam Portugalli & oram illam Portugallis infestam reddunt.

In summa jam à multis annis nostrates plures naves aromatibus omnis generis, sola Canella excepta, onustas ex India acceperunt quam Portugalli, & commercium Indiæ ad se traduxerunt;

runt; pluresque Portugallorum naves mercibus Indicis onuſtas aut ceperunt aut depreſſerunt; præter ingentia dãna quæ Portugalli paſſi ſunt superioribus annis, Caraquis aliquot aut mari hauſtis aut ad littora Galliæ fractis, vna quoque opulentiſſima à pyratis Mauris haud ita nuper intercepta.

IX.

Provinciæ & Vrbes quas Rex HISPANIARVM Portugalliæ nomine poſſidet in Braſilia.

Ex Nicolao d'Oliveyra.

IN America Auſtrali Rex Hiſpaniarum Portugalliæ nomine poſſidet terram Braſiliæ, quæ olim Provincia Sanctę Crucis fuit dicta à Portugallis, qui primi illam invenerunt atque luſtrarunt: Ea autem (ſecundum auctorem hunc) initium ſumit à Para, quæ Portugallorum arx eſt in æſtuario maximi fluvii Amazonum, ſub ipſo pene æquatore ſita, & deſinit in trigeſimo & quinto gradu

ab æquatore versus Austrum ; & secundum oræ maritimæ ductum, maximo gyro, complectitur leucas mille, quadraginta & vnam ; quem ingentem terrarum tractum Portugalli juris sui esse profitentur.

Porro regio hæc omnis, sive Brasiliæ nomine sive quocunque alio censeatur, dividitur in quatuordecim Capitanias; (secundum *Oliveyram*, nam in numero non conveniunt alii Scriptores) eæ sunt Para, Maranhaon, Ciara, Rio grande, Parayba, Tamaraça, Pernambuco, Seregipe, Bahia, Ilheos, Spirito Santo, Porto Seguro, Rio de Ianeyro, San Vincente quarum sex ad dominos particulares pertinent, qui illas armis acquisivere, hodieque possident; reliquæ octo sunt Regis.

Intervalla inter hasce Capitanias diversa sunt, nam à prima quæ Para dicitur, ad secundam Maranhaon centum & sexaginta leucæ numerantur : à Marahaon autem ad Ciaram centum & viginti quinque leucæ; à Ciara ad Rio grande centum; à Rio grande ad Paraybam quadraginta quinque ; à Parayba ad Tamaracam viginti quinque ; à Tamaraca ad Pernambucum sex; à Pernambuco ad

ad Seregipen ſeptuaginta;à Seregipe ad Bahiam viginti quinque; à Bahia ad Ilheos triginta; ab Ilheos ad Porto Seguro triginta; à Porto Seguro ad Spiritu Santo ſexaginta quinque; à Spirito Santo ad Rio de Ianeyro ſeptuaginta quinque; à Rio de Ianeyro ad San Vincente ſexaginta quinque; à San Vincente ad æſtuarium fluminis de la Plata ducentæ & viginti leuc.

Caput hujus Provinciæ eſt civitas S. Salvador ſive Bahia de todos los Santos, in qua tam Epiſcopus quam Gubernator cum reliquis miniſtris regiis domicilium habet; juxta hanc Rex plures arces habet, vti & in aliis omnibus capitaniis, & multos milites præſidiarios alit, alioſque permagnos ſumtus facit, uti poſtea dicemus, cùm de reditibus & expenſis regiis agetur.

In hiſce Provinciis plurimæ ſunt Machinæ quibus ſaccarum conficitur (Portugalli vocant *Ingenios*,) ita vt ad ſolam vrbem Olyſiponenſem quotannis traducantur ad minimum viginti ſex millia ciſtarum; quarum ſingulæ pendunt ad minimum quindecim arrobas; ita vt iſtæ 2600. ciſtæ efficiànt 396. 195. arrobas; quarum ſingulæ efficiunt 32. arrates: Id anno 1617.obſervatum fuit;quo eodem ann.

Via-

Vianam appulerunt ſupta quinque millia ciſtarum; vt de aliis portubus Portugalliæ nihil dicam, ad quos quoque magnum ciſtarum numerum appellere certiſſimum eſt.

Porro de omni hoc ſaccharo Regi vectigalis nomine in ipſa Braſilia ſolvuntur decem pro vnoquoque centenario, excepto illo Sacchatro quod Domini Machinarum proprio ſuo periculo evehunt, quod liberum eſt à vectigalibus: In regno autem Portugalliæ ſimul ac appulerint ſolvunt viginti pro vnoquoque centenario.

Ex eadem Provincia in Europam traducuntur plurimæ pretioſiſſimæ merces, magna Ambari copia, Balſamum præſtantiſſimum, lignum Braſil, aliæque materies magni pretii; Tobaccum & plurimum gingiberis; aliæque ejuſcemodi merces.

X.

De Terris quas Rex

HISPANIARVM

Nomine Caſtellæ in America poſſidet.

AMpliſſima regna & ditiones in America poſſidet Rex Hiſpaniarũ, ratione Caſtellæ, quæ hic tantum obiter delineare conſtituimus.

America ſive India Occidentalis, quæ & Novus Orbis appellatur, ingentibus terrarum ſpatiis inter Auſtrum atque arctum projecta; commode in tres partes dividi poteſt: in Inſulas; continentemque Septentrionalem atq; Meridionalem.

Inſulas voco non omnes quæ variis locis continenti prætenduntur, ſed quatuor majores illas Cubam. Iamaicam, Hiſpaniolam & S. Ioannis quæ olim Boriquen dicebatur: & quæ hiſce tam ad dextram quam ad levam adjacent, quarum incertus quidem numerus, ſed non infinitus.

Inſularum hæ majores, tres quidem, recta pene linea ab ortu in occaſum ſe invicem ſequuntur haud ita longo in-

tervallo

tervallo discretæ; quarum prima & Europæ vicinior est Insula S. Ioannis, quæ ab oppido primario Porto Rico vulgo appellatur; ea XXX aut XXXV leuc. in longitudinem, XX in latitudinem patet, formæ pene quadratæ: Cœli temperie læta & omnibus pene mensibus æquabili, præterquam Decembr. & Ianuar. Solo fertili & pascuis læto; sed Guajabis arboribus ita obnoxio vt gramen passim corrumpatur & deficiat. Vrbs primaria Porto Rico portu capacissimo & à natura atque industria humana probe munito, quippe aditu satis angusto, cui arx valida imminet tormentis æneis alioque belli apparatu probe instructa; vrbs ipsa haud ita grandis nullisque mœnibus aut vallo cincta, quippe quæ ob portus, inaccessibilis diu crediti, securitatem nihil hostile metueret: tamen semel ab Anglis vna cum arce intercepta fuit; & iterum superioribus annis à Belgis nostris direpta, arce frustra ob exiguas copias tentata. Sunt & alia quædam municipia in hac Insula sed non magni momenti. Divitiæ Insulæ consistunt in gingibere, saccharo & tergoribus armentorum, quæ magno numero evehuntur.

Inter Insulam S. Ioannis & Hispaniolam

niolam fretum interjacet quindecim aut ſedecim leuc. latum: Hiſpaniola nobiliſſima Americæ inſula & opportuniſſima ad cæteras Americæ partes aut tutandas aut invadendas; quadringentas leucas ambitu ſuo capere dicitur, CL longa, nusquam latior quinquaginta aut ſexaginta; aut anguſtior triginta: Intenſior hic aëris calor, qui tamen à marinis flatibus ſub meridiem ſufflaminatur: ſolum ad miraculum in quibuſdam partibus fœcundum, in pleriſque egregie paſcuum, ut hic infinita armentorum multitudo ſuccreverit. Præcipuæ hujus inſulæ divitiæ conſiſtunt in tergoribus armentorum, Saccharo, Gingibere, cujus ingens copia Europæ ſuperioribus invecta, vilius hujus aromatis pretium vbique fecit. Metropolis Inſulæ Santi Dominici nomine inſignitur, elegantiſſime ſtructa ad Hiſpaniæ modum; portum habet peropportunum & acceſſu per ſe difficilem & Caſtello haud ita magno munitum. Floruit ſuperioribus annis ſupra alias Americæ vrbes, cum ibidem auri metalla è venis eruerentur, & nondùm immenſæ Peruviæ & Novæ Hiſpaniæ opes innotuiſſent nunc incolis quidem haud infrequens, ſed parum opulenta judicatur; capta fuit

fuit & direpta ab Anglis ann. cIↄ Iↄ. LXXXVI. Sunt præterea in hac insula aliquot oppida & municipia sed non magni momenti. Nam præter Azuam, Yaguanam & portum de la Plata (vbi exigua arx) cætera vix nomen oppidorum tueri possunt: & omnia hæc oppida ad ipsam oram sita & maximis locorum intervallis à se invicem discreta sunt. Vt vel hinc proclive sit judicare quam debili præsidio tanta insula ab Hispano teneatur: nam præter oppidum S. Dominici & Portum de la Plata, cætera loca inimicis omnibus exposita sunt.

Sequitur Cuba, freto quatuordecim aut quindecim leucarum, inter promontoria Maizi & S. Nicolai ab Hispaniola discreta: longa circiter leuc. ducentas & triginta; vbi latissima quadraginta vbi angustior tantum viginti leucas in latitudinem patet. Vti cœli amœnitate Hispaniolam superat, ita soli fœcunditate plurimum superatur; quod hîc maxime parte montosum, sylvis opacum & bona sui parte infœcundum. Armentis & porcorum gregibus abundat. Primaria & antiquissima vrbs S. Iacobi nomini dicata, æris metallis in vicinia nobilis, & portu commodo sed non satis adversus hostes

ſtes munito; ea ad orientalem illius partem ſita eſt. Celeberrima eſt Habana, munitiſſimo portu tam à natura (quippe anguſtiſſimis faucibus)& opera humana pluribus caſtellis & ad fauces portus & ad ipſum oppidum communita; oppidum & portus longe maximi momenti; hic quippe claſſes omnes è continente & nova Hiſpania ingenti Gaza & mercibus maximi pretii onuſtæ quotannis menſe Iulio & Auguſto convenire ſolent & ſub initium Septembris inHiſpaniam ſolvere:atque hæc pæne inexpugnabilis Hiſpanorum in America arx cenſetur.

Sunt præterea paucæ in hac inſulà Hiſpanorum coloniæ ſed neque munitæ, neque incolis frequentes. Latus inſulæ quod Arcto expoſitum eſt longe majori ſua parte qua ad orientem tendit importuoſum eſt, & crebris vadis & brevibus inquinatum; primus portus qui à promontorio Maizi ad occaſum tendentibus occurrit, Matanza appellatur, latiſſimus ſinus & nullis operibus communitus, ideoque omnibus expoſitus qui hic aquandi & lignandi gratia ſolent concurrere; huic proximus Habanæ portus; illi portus de Cabanas & Mariem ambo opportuni & quibusvis expoſiti. Latus vero

insulæ quod meridiem spectat paucos habet portus, eosque non nisi minoribus navigiis aptos, plures stationes; sed totum hoc latus infinitis insulis & vadis obsitum est, magno navigantium discrimine, nisi studiose vitentur. Maximi nominis promontorium habet S. Antonio sacrum, ad quod classes omnes, tam quæ à continente Americæ Meridionali; Habanam petunt, quam quæ ab Hispania ad novam Hispaniam navigant, cursus suos solent exigere: quod hostibus Hispanorum gnarum, hic potissimum classibus Hispanicis insidiari solent, & non raro opulentas prædas agere. In hac ergo Insula nihil Hispanis validum præter Habanam.

Restat Iamaica à Cuba versus Austrum sita & viginti circiter leucarum intervallo ab illa disjuncta: cœli solique bonitate, & amœnitate nulli secunda. Centum quinquaginta leucas ambitu suo complecti creditur; maxima sui parte campestris, ideoq; & armentis supra modum abundat: & Gossypio aliisque frugibus. Tribus omnino municipiis incolitur, quorum præcipuum Sevilla, modico portu & accessu difficili. Proximum Melilla; deniq Oristan. Nihil hic satis adversus hostes munitũ.

Porro

Porro quatuor hiſce majoribus Inſulis, quamplurimæ minores adjacent; ad Arctum quidem trium Inſularum quas primo loco deſcripſimus, Lucayę, ita dictę, ab vna quæ cæteris magnitudine præſtare dicitur omnes incultæ & habitatoribus vacuæ: nam incolas omnes partim Hiſpanorum ſævitia, partim vitæ tædium poſt amiſſam libertatem exſtinxit, non tantum in minoribus illis inſulis, ſed & in majoribus quæ olim aliquot myriades indigenarum numerabant: de quorum numero & excidio conſulendus eſt Epiſcopus Chiapenſis. Ad meridiem vero Inſulæ S. Ioannis variæ Inſulæ arcuato ductu fretum hoc concludunt, quæ vno nomine Canibales dicuntur ab incolis anthropopagis; quorum tamen reliquiæ tantum paucæ in Inſula Dominica & Granata & paucis aliis ſuperſunt: nullas in hiſce colonias habent Hiſpani.

Ad Continentem jam accedemus, cujus illa pars quæ ad Septentr. vergit, vaſtis terrarum ſpatiis ad omnes cœli plagas in longitudinem atque latitudinem extenditur, maxima ſui parte adhuc incognita: In hac primo occurrit Florida, (nam quæ ad Septentrionem illius Provinciæ

 jacent,

jacent, aut Galli aut Angli aut denique nostri Belgæ possident) amplissima regio & variæ conditionis, nam pars illa quę longo sed angusto tractu ab extremis Virginiæ finibus ad promontorium è regione Cubæ protenditur, terris læta, sylvis opaca est, magna quidem metallorum fama celebris, sed hactenus incomperta, quippe omne aurum atque argentum quod hic reperitur, magis è fractis Hispanorum navibus ab indigenis servatum, quam in terris illis natum, haud frustra creditur.

In hac autem Floridæ parte Hispani aliquot oppidula cum suis arcibus possident, non magni momenti, quæque tam à Gallis quam Anglis superiori seculo non magno molimine Hispanis erepta & rursus relicta comperimus. Hispani qui ibidem degunt commercia cum Cubæ incolis exercent. Reliqua pars Floridæ quæ ad occidentem magnis terrarum spatiis extenditur ad oram maris leviter nota, intra continentem ab Hispanis magna cum hominum, jumentorumque jactura aliquoties lustrata, & variis laudibus decantata, quæ fabulis propiora videntur: cæterum revera tristi vligine in multis partibus squalida, aut sylvis hor-

horrida, denique arenoſis & ſterilibus campis magna ſui parte triſtis & inculta, vix ullum operæ pretium promittit.

Nobiliſſima pars hujus continentis vno nomine Nova Hiſpania appellatur licet in varias Provincias & non vnius bonitatis aut opulentiæ diviſa. Illius pars quæ verſus Septentriones vergit & cum Florida ad orientem conjungitur, Nova Mexicana vulgo audit, ad quam Hiſpani ſuperioribus annis varias expeditiones fecerunt, exiguo profectu & magna cum clade hominum atque jumentorum. Ab hac ad meridiem primo ſita eſt Nova Hiſpania proprie dicta, cujus Metropolis eſt Mexico, vaſta quondam civitas dum barbari illa potirentur, nunc quoque magno incolarum numero nobilis, & commerciis vicinarum provinciarum locuples. Sub hac jam vulgo cenſentur hæ provinciæ, Archiepiſcopatus Mexicanus & Epiſcopatus Mechoacanenſis, Tlaſcalenſis, Guaxacanus; præfecturæ denique Panucenſis & Yucatana. Sub Archiepiſcopatu Mexicano præter Metropolim ipſam quæ ſatis ampla & populo frequens, nulla alia oppida alicujus momenti recenſentur, ſed multa municipia quæ cum oppidis amplitu-

dine & frequentia certare possent, quæ à paucis fere Hispanis, quamplurimis autem indigenis incoluntur: præterea in hac diœcesi numerantur jam olim ducenti & quinquaginta pagi, & supra tria millia villarum (quas Hispani vulgo *Estancias* appellant: in quibus tamen omnibus superiori ævo paulo plura quam septem millia Hispanorum, barbarorum supra quingenta millia capita fuere censita Habet hæc provincia celeberrimum portum ad Mare Australe, Acapulco vulgo, navigationibus ad Philippinas & Sinarum regnum nobilis; cum oppidulo haud magni momenti & arce satis debili, nisi forte superioribus annis nostrarum classium metu fuerit munita. Denique in hac diœcesi decem aut amplius argenti fodinæ reperiuntur cũ suis municipiis, in quibus Hispani magnum servitiorum numerum fatigant. Archiepiscopatui Mexicano ad Septentriones proxima est Panuco, in qua Hispani hodie tres colonias habẽt, quarum præcipua S. Stephani opidum dicitur, & gentili nomine Panuco, à flumine quod secus oppidum in mare descendit, & portum aperit neque ob brevia ingressu facilem neque ob incerta ventorum satis tutum: præcipuæ oppida-

oppidanorum divitiæ ſunt Salinæ, nam præter has vix quicquam illuſtre hæc regio ſortita eſt: Secunda eſt S. Iacobi oppidulum quod à vallibus cognominatur; Tertia Tampice ad oram maris Mexicani & oſtium flum. Panuci: pauci hic Hiſpani degunt & à vicinis barbaris miſerum in modum infeſtantur. Panucenſi præfecturę ad meridiem proximus eſt Tlaſcalenſis Epiſcopatus, qui Mexicano Archiepiſcopatui ad ortum prætenditur, eumque à Mexicano freto dirimit, à Tlaxcala nobili quondam inter Barbaros Republica ita dictus, licet plures provincias complectatur quam Tlaxcalenſes olim poſſederint: quia autem Tlaxcalenſes Corteſium potiſſimum in ſubjuganda Metropoli Mexicana adjuvarunt, atque ultro jugum Hiſpanorum acceperunt, mitius cum ipſis ab Hiſpanis actum; atque à Rege nullis vectigalibus, aut gravioribus oneribus premuntur. Primarium hujus provincię opidum Puebla de los Angelos, id eſt, Angelorum civitas, in ſolo frugũ feraciſſimo ſitum & jam olim à ſexcentis circiter familiis Hiſpanorum habitatum. Præter hoc in eodẽ Epiſcopatu cenſentur Segura de la Frõtera in provincia quæ antiquit⁹ Tepeaca dicebatur, juxta viã quę à Metro-
 poli

poli ad Veræ Crucis oppidum ducit, ſitum. Ad maris autem Septentrionalis littus Veræ Crucis oppidum loco inſalubri, ſed commerciis peropportuno, quippe qui vicinum habeat, munitiſſimum Novæ Hiſpaniæ portum S. Ioannis de Vlloa, vbi claſſes Hiſpanicæ & onera ſua exponere & rurſus accipere conſueverunt; portus autem hic objectu exiguæ inſulæ & valido caſtello permunitæ ab hoſtilibus navibus defenditur; ob crebra vadorum brevia & reciprocantes maris æſtus ingreſſu difficilis; & ob infeſtos, ſub menſem Septembrem & ſequentes, Aquilones neutiquam tutus, niſi naves validis catenis & rudentibus ad murum, qui ad inſulæ latus meridionale è vivo ſaxo extructus, fortiter alligentur. Tlaxcalenſem Epiſcopatum ad ortum & meridiem excipit Guaxacenſis, ſub qua non modo Guaxaca provincia, ſed & vtraque Miſteca, Tutepeque, Zapotece & Guazacoalco Provinciæ comprehenduntur: Ad vtrumque mare pertinet, & ſecundum oræ quidem ad mare Septentrionale ductum quinquaginta; ad Meridionalem vero Oceanum centum leucarum ſpatium in longitudinem occupat. Primaria hujus Provinciæ civitas eſt Antequera, magni-

magnifico Cathedrali templo ornata, cæterum ab Hiſpanis haud ita frequentibus habitata. Dein S. Illifonſi oppidum intra Zapotecarum limites, & ipſum infrequens ob vicinorum barbarorum ferociam. Tertio Nexapa ſive S. Iacobi municipium à paucis præſidiariis potius quam colonis habitatum. Quarto vrbs S. Spiritus in Provincia Guazacoalco tribus à mari Septentrionali leucis. Ad hanc Provinciam pertinet Guatulco portus ad mare pacificum, cõmerciis cum Peruanis frequens ſed nullis operibus munitus; quare oppidulum quod illi aſſidet jam bis ab Anglis captum & exhauſtum fuit.

Ad Occidentem claudit Archiepiſcopatum Mexicanum Mechoacana Provincia, olim regnum, nunc Epiſcopatus, qui à barbaris incolitur, quos Hiſpani vulgo appellant Taraſcos; gente, prout eſt barbarorum captus, ſatis induſtria. Vrbs illius præcipua Mechoacan & Paſcuaro vocatur haud procul à piſcoſo lacu qui Mexicano aliquanto amplior cenſetur. Accedit S. Michaëlis oppidum ſecundum viam quæ ad Zacatecenſes argentifodinas ducit, incolis frequens & villis atque paſcuis in ambitu copioſum: ſed latrociniis fe-

rocium Barbarorum qui Montana incolunt valde obnoxium. Dein vrbs S. Philippi in ſolo frigido atque effœto condita. Tum Concepcion de Salaya; & denique Leon & Zamora. Hæc Provincia mare Septentrionale nuſquam attingit, ad meridionale autem habet Zacatulam & Colymam cum ſuis portubus.

Supereſt Yucatana Peninſula, forma pene triangulari, cujus baſis centũ pene leucis inter ortum & occaſum ad mare Septentrionale extẽditur; latera autem in conum faſtigiantur, vbi à duobus ſinubus pene à cõtinente dirimitur. Aëris temperies in hac provincia humida & præfervida: tota autem provincia montibus cingitur; ſolum autem neq; triticum neque ullum Europæum frumentum producit: nulla hic auri aut alterius generis metalla: incolæ frequentes & longævi.

Primaria hujus provinciæ civitas eſt Merida, ſed haud frequens ut à multis proditum. Secunda Vallodolid: Tertia Campeche commerciis nobilis, à qua nomen accepit ligni quoddam genus, quo tinctores vtuntur. Quarta denique Salamanca: & portus denique ad mare Septentrionale qui Siſal dicitur neque opportunus neque tutus: nihil hic

hic validum aut adversus hostes satis munitum, nisi quod ob vadosius circumcirca mare accessus difficilis sit.

Inter Yucatanam peninsulam & provinciam Guaxacensem intercipitur Tabasco, plana regio & crebris paludibus & stagnis distincta: vnum atque ignobile oppidum sortita, quod vulgo Tabasco vel *nostra Sennora de la vittoria* appellatur.

Novæ Hispaniæ quam modo descripsimus versus occidentem conjungitur Nova Galæcia, quæ varias provincias complectitur ad Sinum Californiæ usque, quarum præcipuæ Guadalaiara, Xalisco. Vxitipa los Zacatecas, Chiametla, Culuacan, Cinaloa, Nova Biscaia: Limitaneæ deniq; sunt California, Cibola, Quivira, nova Mexicana. Guadalajara cœli solique bonitate præcipua; ubertate frugum & metallorum copia locuples: ejus præcipua vrbs Guadalajara in lata planitie & rigua sita, haud longe à flumine quod in sinum Californiæ descendit. Secunda oppidum Sp. Sancti & gentili nomine Tepique: Tertia Santa Maria de los Lagos, præsidium adversus barbaros Chichimecas, qui in omnibus his provinciis Hispanis per occulta latrocinia maximas clades haud infrequenter intulerunt.

Xalis-

Xalisco provincia Maizio quidē abundans, pecorum & jumentorū indiga, ejus præcipua & pene vnica est vrbs Cōpostella, haud longe à littore sita & ob Conditoris uti videtur ignorantiam, situm longe incommodissimum sortita, insalubri cœlo & solo infœcundo.

Chiametla insignis provincia & populo quondam frequens; anno primum cIɔ Iɔ LIV. Colonia Hispanorum in hanc fuit deducta, S. Sebastiani nomine: post illa aliquot argenti metalla in hac provincia reperta & stativa duo fossoribus constituta; ita vt hodie hæc provincia inter argenti divites annumeretur.

Culuacan vberrima regio & omnis generis commeatu abundans; opidum habet S. Michaëlis: aliquot argenti metalla hic haud ita nuper reperta.

Cinaloa extrema pæne ad Septentrionem hujus Præfecturæ provincia: cœlum hic sudum & saluberrimum, solum pingue & feracissimum: indigenæ robusti & bellicosi, & qui ægerrime Hispanorum jugum ferant; Hispani hic aliquot colonias habent, sed ægre se adversus infestos barbaros tuentur.

Atque hæ quidem provinciæ Novæ Galæciæ

Galæciæ ad mare pacificum aut ſinum Californiæ jacent, in Mediterraneis autem occurrit primum Vxitipa Panucenſi præfecturæ quondam attributa, quippe illi contigua, nunc Novæ Galæciæ pars; provincia omnis generis fructibus abundans, ſed nullo oppido aut municipio Hiſpanorum illuſtrata.

Huic ad occidentem proxima eſt provincia quam vocant de los Zacatecas, argenti metallis opulentiſſima, ſed aquarum inops, & annonæ indiga. oppida tria hic ab Hiſpanis habitantur, præter quatuor quinqueve municipia cum ſuis Argentifodinis; quarum præcipua peculiariter de los Zacatecas nominatur vbi vt plurimum quingenti Hiſpani cum aliquanto pluribus ſervitiis commorantur: proxima Avinno. Oppidula ſunt Erena: Nombre de Dios: Xeres de la Frontera.

Indigenæ hujus provinciæ bellicoſi, multum negotii Hiſpanis dedere, donec tandem à Prorege Marchione de Villa Manrique debellati ſunt, ita ut jam in centum & quatuor tribus (*Repartimentos* vocant Hiſpani) diviſi Hiſpanis ſerviant.

Nova Biſcaia longo ſatis intervallo Zacatecis proxima verſus Corum, omnibus

nibus ad vitam humanam necessariis egregie affluit, sed ditibus præcipue argenti venis. Inter argentifodinas excellunt quæ S. Barbaræ vulgo dicuntur, centum pene leuc. à Zacatecensibus dissitæ. proximæ sunt S. Ioannis & Endehæ.

De California, Cibola, Quivira, Nova Mexicana nihil hic dicam, siquidem armis quidem Hispanicis lustratæ jam olim, sed neque domitæ, neque illis coloniis hactenus ab iisdem cultæ fuerunt.

Cæterum omnes hæ provinciæ quas hactenus descripsimus vulgo Novæ Hispaniæ nomine censentur, & amplissimos reditus quotannis Regi Hispaniarum subministrant, nam præter argenti Gazam, classe illa quæ quotannis è portu S. Ioannis de Vlloa solvit, in Hispaniam importantur preciosissimæ merces, imprimis autem nobilissima illa cochenilla, & varia aromata, balsama aliaque quantivis pretii: Tota autem regio ad hunc diem innumeris indigenis abundat, quorum multi Christianam fidem amplexi, jugum Hispanicum non admodum inviti ferunt; plurimi adhuc barbaris institutis mordicus adhærentes, pristinam ferociam & odium in adve-

venas servant, inter quos Chichi-
ecæ omnium crudelissimi & pug-
acissimi ingens damnum non raro
m Hispanis quam illorum servi-
is & subditis dederunt, hodieque
nt.
Novæ Hispaniæ contermina est præ-
ctura Guatemalensis, quæ tredecim
rovincias particulares complectitur
hiapam, Soconusco, Suchitepec, Gua-
malam, Verampacem, Yzalcos, S. Sal-
atoris & S. Michaëlis provincias, Hon-
uras, Chulutecam, Nicaraguam, Ta-
zgalpam, & Costam Ricam.
Chiapæ provincia cum suo Episco-
atu in mediterraneis sita est & ad Au-
rum Soconusco clauditur, ad occa-
m Novæ Hispaniæ finibus, ad ortum
lis & Septentriones Tabasco & pro-
ncia Veræ pacis, XL leucis inter or-
m & occasum in longitudinem,
aulo autem pauciores in latitudine
atens. Ejus præcipua vrbs est Cuidad
eal septuaginta leuc. ab oppido Gua-
malæ dissita versus Corum. Hæc
rovincia calida atque humida est
b imbrium frequentiam, & torren-
um atque fluviorum multitudine
ene invia. Arbores quæ aromati-
m liquorem fundunt hic præstan-
ssimæ habentur, præsertim quæ
Liqui-

Liquidambar & Tecomatiacam subministrant: taurorum, vaccarum, ovium, caprarum, suum, ingens hic numerus; Equorum denique generosorum magna copia.

Soconusco Chiapæ versus Euro Austrum proxima est, Secundùm Maris Pacifici littus in longitudinem protensa, Regio omnis feracissima est Cacao, tanti in hisce Provinciis pretii: quas suas divitias, maris beneficio facile cum vicinis & longinquis Provinciis commutat: nec eorum quæ feruntur impatiens est solum, præterquam tritici: vnico Hispanorum oppido habitatur quod barbaro nomine Guevetlan vocant: cæterum ipsa provincia, vti accepimus, valde est infrequens, quippe quæ à paucissimis Christianis habitetur: indigenæ autem opum suarum fiducia, supra modum sunt arrogantes & feroces: à mense Aprili ad Septembrem itinera omnia, rivulorum copia & profunda uligine pene invia sunt.

Suchitepec & Guasacapan duæ medicæ provinciæ & incolis admodum infrequentes, Soconusco ad orientem proximæ sunt, eadem pene cœli solique natura. Vera pax provincia ad occasum Chiapa, ad Austrum Soconusco,

nuſco, ad Septentriones Yucatana, ad orientem Hondura & Guatemala clauditur, triginta circiter leuc. in longitudinem & latitudinem patens. Regio montana eſt, altis jugis & profundis vallibus, rara planicie, opacis lucis & denſis Sylvis maxima ſui parte horrens: cœlum hic valde pluvium: Indigenæ qui jam pene omnes Chriſtianam religionem ſunt amplexi, in paucos pagos ſunt congregati, vt commodius inſtitui poſſint; cætera adhuc inculta à feris & infidelibus barbaris poſſidentur. Hiſpani nullum hic opidum habent, ſed in pagis habitant indigenis permixti.

Guatemala provincia maritima eſt; vberrimo Solo & Mayzi atque Goſſipii feraciſſimo. Præcipua hujus Provinciæ vrbs & totius præfecturæ caput Guatemala ſive S. Iacobi oppidum, in medio convallis condita inter duos Vulcanos: ager illius fertilis & amœnus: oppidani Hiſpanicæ originis ab Herrera ſexcenti numerantur præter barbaros & ſervitia, alii longe minorem numerum produnt.

Yzalcos cœli ſolique natura à Guatemala haud multum abludit; uti nec S. Salvatoris & S. Michaëlis provincia neque Chuluteca. In hiſce hæc op-

pida ab Hiſpanis incoluntur; S. Salvator barbaris Cuzcatlan ſeptem leuc. ab Oceano Auſtrali & portu qui vulgo Acaxutla dicitur. Ager oppidi frugum fertilis & cœlum perſalubre.

Deinde la Trinidad, barbarorum lingua vulgo Sonſonate dicta quatuor à portu Acaxutla leucis; in ſolo vberrimo & Cacao imprimis feraci: Emporium harum provinciarum pene ſingulare. Tertio S. Michaëlis municipium duabus à ſinu Fonſecæ & mari Auſtrali leucis. Denique Xerez de la Frontera municipium quod barbari provinciæ nomine Chulutecam vocant, in vberrimo Solo & Goſſypii atque Maizii feraciſſimo ſitum, ad ipſos præfecturæ Guatemalenſis limites.

Hondura præſtantiſſima provincia ad mare Septentrionale ſita, fines habet ad Orientem quidem Taguzcalpam, ad Eurum Nicaraguam, ad Auſtrum & Africum Guatemalenſis præfecturæ provincias, ad occaſum Fretum dulce, quod illam à Vera pace dirimit. Solum hujus provinciæ aut in altos montes erigitur aut in amœnas & fœcundas valles ſubſidet; quæ quondam indigenis frequentiſſimæ fuerunt, nunc autem ob bella & mutua excidia à rarioribus barbaris incoluntur: rariſſimæ

riſſima hic planicies. Bartholomeus de las Caſas amare deflet duas milliones animarum intra paucos annos in hiſce regionibus ab Hiſpanis eſſe exſtirpatas. Omni annonæ genere abundat regio, imprimis melle & cera: nec metallorum expers creditur præſertim auri. Præcipuũ hujus præfecturæ oppidum Valladolid in Mediterraneis ſitum, in pulcherrima & peramœna valle: ager illius armentis & pecoribus abundat; in finibus illius opulentæ argentifodinæ inventæ dicuntur. Alterum hujus provinciæ oppidum Gratias a Dios, in aſperrimo clivo conditum; oppidani colendis agris dant operam: in vicinia olim auri venas repertas volunt. Tertium S. Petri oppidum in mediterraneis & ſeptem à portu de Cavallos leuc. Quartum oppidum S. Ioannis de Cavallos ad mare ſeptentrionale ſitum cum ſuo portu; quod cum à diverſis nationibus aliquoties interceptum & direptum eſſet, tandem plane derelictum fuit & oppidani ab Alfonſo Criado de Caſtilla præfecturæ Guatemalenſis præſide Amatiquen traducti, XVIII à portu de Cavallos leucis, vbi jam oppidum S. Thomæ de Caſtilla conditũ eſt & adverſus hoſtiles incurſus egregie munitũ. Deniq;

Truxillo oppidum ad oram maris Septentrionalis in tumulo conditum inter duos amnes, loco à natura egregie munito quippe qui vndiq; densis Sylvis conclusus sit, & non nisi uno atq; angusto tramite adiri possit. Præter hæc quinque oppida in hac provincia municipium est S. Georgii de Olancho, quod à valle nomen accepit peramœna juxta & auri metallis divite. Porro hæc Provincia ob commercii opportunitatem & ditissimas merces quas emittit magni pretii est, quippe è cujus portubus quotannis solvunt naves ad minimum binæ variis mercibus & præsertim Glasto & Balsamo onustæ; quæ Havanam petentes, inde vna cum aliis in Hispaniam navigant.

Nicaragua provincia ad Oceanum Pacificum sita, fines habet ad occasum provincias præfecturæ Guatemalensis, ad Septentrion. Honduram, ad ortum sive Eurum Costam Ricam, ad meridiem denique dictum mare: plano vt plurimum est Solo: tritici quidem infœcunda est regio, quod è Peruvia petunt, cæterum aliarum rerum satis locuples; armentis vel maxime abundat. Civitas hujus Provinciæ principalis Legio, duodecim à Mari

Australi

Auſtrali leucis condita; in agro illius centum xx millia barbarorum habitare dicuntur, omnes vectigales. Secunda Granada ad lacum illum ingentem ſita (qui inter mirabilia hujus Provinciæ celebratur, & cum haud longe à mari auſtrali ordiatur, tamen in oceanum Septentrionalem per longum & anguſtum ductum exit.) Tertia nova Segovia in mediterraneis ſita circa locum vbi lacus in anguſtias ſe colligit & fluminis inſtar ad mare devoluitur. Eſt & municipium Rejaleio haud longe à portu Poſſeſſionis vt vocant, & mari Auſtrali.

Coſta Rica fines habet ad occaſum quidem & Septentriones Nicaraguam ad orientem vero Veraguam, vtrimq; autem ad Septentrion. & Merid. oceano concluditur. Ager fertilis, neque auri aut argenti metallorum expers. tria hic municipia ab Hiſpanis habitantur; Aranivez: Carthago inter vtrumque mare pene media; & Caſtro d'Auſtria.

Veragua provincia fines habet ad occaſum Coſtam Ricam, ad orientem Panamenſem provinciam, ad Septentr. & Auſtrum mari concluditur: ſolum maxima ſui parte montenſe & denſis lucis atq; vepretis pene invium, paſcuo-

rum inops; neque tritici aut frugum ferax: metallorum vero, præſertim auri, locuples: indigenæ bellicoſi & audaces atque etiamnum mirum in modum Hiſpanis infeſti: qui tamen huc aliquot colonias deduxerunt, la Concepcion, la Trinidad & S. Fe: itēq Carlos. Nullum inſigniorem portum; obtinet hæc provincia.

Atque hactenus Septentrionalem Americæ partem abſolvimus vna cum appendicibus, quibus longo & nonnū-quam lato, nonnunquam anguſto tractu cum Auſtrali ſui parte conjungitur: nunc de meridionali Americæ parte porro dicemus.

Americam Meridionalem cum Septentrionali conjungit Iſthmus ſatis anguſtus, in quo ſunt duo nobilia Hiſpanorum oppida Panama & Porto Velo. Iſthmus hic conventum Iuridicum conſtituit quem Panamenſem vocant. Hic anguſtis admodum limitibus continetur, cum hi Iudices tantū claſſibus expediendis & juri mercatoribus dicundo vacent: patet in longitudinem à finib⁹ Cartagenæ provinciæ ad Caſtellū Veraguæ leu. xc; in latitudinem inter duo maria ubi latiſſima eſt LX, inter Panamam autem & Porto Velo tantum octo, licet ratione itinerum octodecim nume-

numerentur. Solum maxima sui parte montosum atq; asperum, ubi paulum subsidet crebra uligine atq; alto cœno pluviis mensibus impeditissimum: cœlum humidum, præfervidum & valde insalubre. Indigenas Hispanorum sævitia jam dudum penitus delevit & vastitatem regioni intulit. oppidum Panama littori maris Australis assidet ad sinum arenosum, magis à natura quā ab arte munitum. hic naves è Peruvia multa Gaza onustæ solent appellere, quæ dein partim terrestri itinere partim cymbis per fluvium Chagre, & mari ad Portum Belum subvehitur, non sine ingenti periculo, siquidem à multis partibus insidiæ ab hostibus strui possunt. licet hactenus frustra fuerint qui in eo laborarunt.

Portus Belus sive oppidum S. Philippi ad mare Septentrionale jacet, cum portu peropportuno, hic Rex magnis impensis aliquot castella ædificari curavit ad hostiles classes arcendas: quorum maximum quod S. Philippi dicitur ad Orientale portus latus situm est, multisque majoribus belli machinis egregie instructū est, è regione illius jacet arx S. Iacobi; duo reliqua minora castella juxta oppidū sunt excitata. Nihilo tamen secius Angli &

Portum ingressi sunt & oppido potiti, licet illud statim deserere coacti fuerint. Provincia hæc summi momenti est, nam si hostes illa potiri contingeret maximum Hispano detrimentum adferrent, & classium illius rationes penitus conturbarent, & subvectionem Gazæ illius Peruanæ facile impedirent; res quidem perdifficilis, sed non impossibilis, si dextre tentaretur. Est præterea aliud in hac præfectura oppidum quod vulgo Nata dicitur, ad mare Australe situm, sed levis momenti.

Porro Americæ illa pars quam Meridionalem dicimus plurimas & vastissimas regiones complectitur, quippe quæ à decimo & duodecimo gradu Septentrionalis latitudinis ad quinquagesimum secundum Australis latitudin. excurrat inter Septentrion. & Meridiem; inter ortum autem & occasum sub. ipso pene æquatore latissima, versus Australem Polum vergendo sensim angustatur & in obtusum conum ad fretum Magallanicum desinit. In hac parte Rex Hispaniæ pro amplitudine regionum pauca & fere ad oram maris possidet: Ad latus quidem quod Septentrioni obvertitur hasce Provincias, Cartagenam & novũ

Regnum

Regnum Granadæ, S. Martham, Venezuelam & Pariam: Ad Occidentale latus quod à Mari Mediterraneo pulsatur, Popajanam, Peruvlam & Chilen: ad Orientale potissimam partẽ nomine Portugalliæ possidet nimirum Brasiliam de qua alibi diximus, castellæ autem nomine Rio de la Plata, quæ Provincia multum intra continentem se insinuat, & se cum Tucuman conjungit, cujus beneficio in hac parte Rex ab Oceano Septentrionali ad Australe penetrare potest.

Cartaginensis Præfectura (vt inde ordiar vbi reliqui) Panamensi ad Orientem adjacet, (intermedio freto Vrabæ, in cujus gremio provincia Dariensis jacet olim leviter ab Hispanis culta nunc penitus deserta, ita ut peropputunam stationem præbeat eis qui Panamensi Præfecturæ & argenteæ Gazæ subvectioni insidiantur:) Secundum oram Oceani Septentrionalis circiter LXXX leuc. longa, à flumine, Magdalenæ ad fretum Vrabæ; & totidem fere lata à Mari ad extremos finès novi regni Granatæ. Solum hujus Provinciæ vt plurimum editum & montosum & densis sylvis obsitum; agri autem præ nimia humiditate vliginosi, semina Europæa malignè to-

lerunt & triticum non satis feliciter maturant. Præstantissimum Balsamum producit hæc provincia quod Tolonense dicitur à vicino municipio, aliosque aromaticos liquores, resinas, gummi: nullæ hic auri argentive venæ præterquam paucissimis in locis: Indigenæ pene ad internecionem deleti. Carthagena civitas non modo hujus præfecturæ sed & totius continentis & Insularum facile prima, sive commerciorum opportunitatem & frequentiam spectes, sive oppidi ipsius conditionem; quippe ad interiorem maris sinum posita, & tam à natura quam industria hominum egregie munita: portum illius claudit exigua insula, quã vocant *Carex*, & duplicem aditum ad portum præbet, quorum prior & oriẽtalior satis altus & vtrimque communitus: nihilo tamen secius anno cIↃ. IↃ LXXXV Angli duce Francisco Draco fortissimo Equite vrbem ceperunt atque vastarunt, & certa argenti summa accepta reliquerunt; post illa adhuc amplius munita vrbs & varii ad illam aditus aliquot munimentis obstructi; ita ut hodie inter munitissima oppida quæ Rex Hispaniæ in continenti Americæ possidet merito annumeretur. Ad hanc vrbem varia Gaza & quamplures merces

merces è novo regno Granatæ per ingens Magdalenæ flumen devehuntur, quæ dein in classem Hispanicam imponuntur & cum Peruanis thesauris ad Havanæ portum deducuntur. Sunt præterea in hac præfectura oppidum Tolu, in regione salubri & pascuo solo situm, sex à freto Vrabæ leucis, nobilissimo illo Balsamo celebre. Deinde Villa S. Mariæ triginta ab oppido Cartagenæ leucis versus Austrum. Tertio S. Crux de Mopox ad ripā fluminis Magdalenæ, locus valetudine incolarum infamis, sed ob commerciorum opportunitatem satis frequens, quæ flumen Magdalenæ subministrat. Quibus accedit Baranca de Mulambo, teloneum ad dicti fluminis ripā, vbi merces Europeæ è majoribus navibus exponūtur & deinceps minorib⁹ cymbis subvehūtur.

Præfecturam Cartagenæ ad ortum excipit S. Marthæ provincia, à flumine Magdalenæ ad Rio de la Hacha, circiter LXX leuc. secundū oram maris Septentrionalis in longitudinem protensa totidemque pene leuc. à mari ad fines regni Granatensis lata. Temperies hujus regionis qua Oceanum attingit fervens, in mediterraneis frigidior ob vicinitatem montium nivalium, qui hic orti totam Americam vsque ad fretum

fretum Magallanicum pervagantur, altissimis & continuis pene jugis: Regio ob frigiditatem nonnunquam annonæ penuriam patitur: cęterum marmorum & variarum gemmarum fæta est tellus nec metallorum expers. Principalis civitas S. Martha loco persalubri condita ad oram Oceani Septentrionalis, quem patenti sinu admittit. Magna hic quondam oppidanorum frequentia fuit, nunc summa raritas; quippe locus debilis & hostium injuriæ expositus, nec satis munitus; sæpiusque à variis nationibus captus & spoliatus; nec oppidani satis inter se cóncordes; & quod potissimum oppido huic obfuit, classis Hispanica quæ continentem petit, hic subsistere desiit. Sunt prętereà in hac præfectura hæc oppida; Teneriffe ad ripam vasti illius fluminis: Tamalameq;, Hispanis villa de las Palmas ad eandem ripam, in solo non satis fœcundo: Cuidad de los Reyes, in valle Eupari æris venis nobili, ad ripam vasti & rapidi fluvii Guatapori; ager illius non modo pascuis lætus sed & frugum fœcundus: tota provincia indigenis hodieque frequens qui nullis obsequiis ab Hispanis se placari patiuntur, & oppidani tam pauci vi cogi non possint. Ocanna in mediterraneis

itidem

itidem haud longe à Tamalameq;: deniq; Ramada, quæ & nova Salamanca dicitur, ad radices montium nivalium, & fines provinciæ Rio de la Hacha.

Rio de la Hacha exigua provincia, præcedentem ad ortum concludit, magni quondam nominis, dum Vnionum piſcatio hic vigeret, quæ jam pene intercidit: vnum habet oppidum quod vulgo la Hacha dicitur neq; magnum neque munitum; quodq; Franciſcus Dracus poſtrema ſua in Americam expeditione, nullo pene negotio intercepit.

Venezuela deinceps ſequitur ad eandem oram à Rio de la Hacha verſus ortum, nobiliſſima provincia, olim quidem ab Imper. Carolo V. Velſeris Auguſtanis patritiis attributa, & ab eiſdem primum luſtrata, poſtliminio autem ad coronam caſtellę revocata. Hęc in longitudinem quidem ſecundum oram maris Septentrionalis patet leucas circiter ducentas, licet alii minus intervallum prodant; in latitudine vero octuaginta. Hæc provincia imprimis Tritico abundat, ob inſignem agrorum vbertatem; nec non armentis atque pecoribus ob paſcuorum bonitatem; ita ut merito horreum vicinarum & longinquarum provinciarum judicetur.

judicetur. Eadem ob ingentem lacum qui vulgo Maracaybo appellatur, & magnis ſpatiis ſeſe intra continentem recipit, commerciis opportuniſſima eſt. Quippe quotannis bis hinc plures celoces ſolvunt, tritico, farina, & biſcocto, aliisq; mercibus onuſtæ, inter quas non poſtremas ferunt præſtantiſſimũ Tobaccum, tergora armentorum, cera & nonnihil auri. Hiſpani hic octo oppida incolunt, quorum facile princeps eſt Coro, vndecim gradibus ab æquatore ſita verſus Arctum, ad interiorem ſinum, qui in Lacum prædictum ducit, in regione quidẽ probe temperata, ſed aquarum indiga, nec ullis amnibus rigua. Vrbs anno cIↃ IↃ xcv ab Anglis intercepta pene in cineres redacta fuit.

Secundum opidum noſtra Sennora de Carvalleda dicitur, haud longe à littore Maris Septentrionalis conditum, octuaginta circiter leuc. à Coro verſus orientẽ; ad mare quidem portum habet, ſed incommodũ, & navigantibus infidum: vbi & arcem exſtruxerunt Hiſpani quam vulgo Carracam vocant, magis à natura quam arte munitam, æſtuoſum quippe hic æquor, difficilem cum lembis excenſionem facit.

Tertium oppidum S. Iacobi Legionenſis, quinque ſeptemve leucis à littore

tore dissitum & LXXVII leuc. ab oppido Coro versus ortum : tribus quatuorve à Carvalleda versus Austrum: Id quoque ab Anglis anno cIↃ IↃ XCV interceptũ atq; direptum accepimus.

Quartum oppidum Nova Valentia, XXV leuc. ab oppido S. Iacobi.

Quintum Nova Xerèz, XV leuc. à Valentia versus meridiem nuper admodum ab Hispanis conditum.

Sextum nova Segovia in interiori continenti situm ad ripam fluminis Bariquicemeti: oppidani armentis pascendis potissimum dant operam, & è pecuaria quæstum faciunt: abest à Xerez versus meridiem leuc. XX, à Coro versus Eurum LXXX.

Septimum Tucuyo vulgo dictum à valle in qua jacet, L circiter leuc. ab Oceano dissitum, à Coro LXXXV.

Octavum Truxillo vel alio nomine Nostra Sennora de la Paz, octoginta leuc. à Coro versus meridiem, à lacu Maracaybo octodecim, ad quẽ pagum habet, commerciis quæ hic frequentissima, aptum. Ad eundem lacum & aliud municipium assidet, quod vulgo Lagunam vocant, commerciis cum vicinis provinciis opportunum.

Venezuelam excipit ad ortum Paria quæ & Nova Andaluzia dicitur, incertis

certis finibus, vasta regio nec dum satis cognita, sub qua amplissimum flumen quod vulgo dicunt Oronoque comprehenditur; in hac provincia jacet Cumana exiguum oppidum ad sinum maris qui Arayam provinciam dividit: è regione hujus oppidi sunt celeberrimæ illæ Salinæ, quæ cum multis annis omnibus nationibus & præsertim nostratibus patuissent, superioribus demum annis à Rege Hispaniarum valida arce faucibus illarum apposita veluti occlusæ fuerunt. Porro ad ripam fluminis Oronoque quod quamplurimis alveis in oceanum evolvitur ex adverso Insulæ Trinitatis, vnum & invalidum oppidum incolunt Hispani, quod vocant S. Thomæ quod superioribus annis ab Anglis direptum, duci illorum VValthero Ralegho fortissimo equiti exitum maturavit Ab hoc loco, magno dispendio & multorum exitio hactenus frustra Hispani sibi aditum parare conati sunt ad illam tantopere celebratam Gujanam sive Dorado.

Porro hujus continentis littori objacent Insulæ nobilissimæ & dum unionum piscatio vigeret locupletissimæ, Margarita, Cubagua atq; Coche; è quibus Rex Hispaniarum quondam ingens emolumentum percepit, nunc fere

fere ipſi ſunt oneri: denique hic continenti objacet Inſula Trinitatis, in qua Hiſpani oppidulum exiguum poſſident, & ægre ſe adverſus inſulanos defendunt.

A flumine Oronoque continens magnis terrarum ſpatiis ad alterum flumen longe vaſtiſſimum extenditur quod vulgo Amazonum vocant, atque ab illo porro ad flumen ſive inſulam Marahnon; toto autem hoc ſpatio, quo ingentes provinciæ comprehenduntur, & quamplurimi amnes in Oceanum exeunt; nihil fere poſſident Hiſpani, præterquam ad ſiniſtram ingredientibus fluminis Amazonum ripam, arcem quandam quam vocant Param, è qua ſibi aditum in interiores provincias parare ſatagunt. Angli autem & noſtrates maxime, omnem hanc oram & hos amnes crebro adeunt & cum indigenis commercia exercent. Atque ita ad Portugallici juris provincias jam pervenimus: hactenuſque ora Americæ Auſtralis quatenus Rex Hiſpaniarum Caſtellæ nomine illam ſui juris eſſe autumat, ad orientem pertinet; nunc ad Carthaginenſem præfecturam revertimur, ut interiores provincias & quæ ad mare Meridionale jacent deinceps proſequamur.

Vaſtum Magdalenæ flumen (quod inter S. Marthæ & Cartagenæ præfecturas in Oceanum Septentrionalem exit;) aditum præbet ad Novum regnum quod vocant Granatæ; id fines habet ad ortum quidem ſolis Venezuelam, ad Arctum S. Martham & Cartagenam, ad occidentem Popayanam: ad meridiem denique vaſtas & hactenus non ſatis perluſtratas provincias. Patet in longitudinem circiter centum & triginta leuc. in latitudinem alibi triginta, alibi viginti, variaſque provincias complectitur & cœli & ſoli qualitatibus multum inter ſe diverſas: quæ omnes paucis exceptis, quæ non nihil auri atq; argenti in venis terrę poſſidẽt, tantũ ex pecuaria & agricultura quæſtum faciunt. Metropolis quidem hujus regni vt vocant S. Fides ſive Bogota; ſed commerciis notior Tunia; reliquæ vrbes Tocayma, Trinidad, Pamplona, Merida quæ lacui Maracaybo vicina neq; vltra XVIII leu. ab illo diſcreta, hujus quoq; beneficio commerciis opportuna eſt. Marequita, Belez, Ybague, Vittoria, S. Ioannes de Plano; Palma & S. Chriſtophorus: quæ quo magis ad magnum flumen Magdalenæ accedunt eo feliciores æſtimandæ.

Sequitur deinceps ad Occidentẽ Popayana,

payana, quæ ab extremis Novi regni finibus ad Oceanum usq; meridionalem pertingit: patetq; in longitudinẽ inter Arctum & Austrum ab extremis Peruviæ finibus ad Cartagenæ præfecturam ducentas aut circiter leuc. in latitudinẽ vero paulo plures XL: solum potissima sui parte asperũ, parum maizii, multo minus tritici ferax; armentorũ inops, sed auri venis opulentum: plures provincias minores complectitur, quarum quædam à fæcunditate commendãtur. Hispani hodie in hac præfectura hæc oppida incolunt; primo Metropolin Popayan duobus grad. & XXX scrup. ab æquatore versus Arctum, in edita planicie ædificatam, loco peramœno; ager eius satis fertilis: oppidani potissimum fodinis auri... aurariæ dant operam.

Dein ad fines fere præfecturę Cartagenensis Antiochiam, vel potius Sanctã Fẽ de Antiochia, in patentissima planicie exstructã ad ripam modici amnis, circiter XII leuc. ab ingẽti flum. Cauca. Tertio Caramantam ad ripam Caucæ, LX aut LXX leuc. à Metropoli versus Aquilonem.

Quarto S. Annam sive Anzermam L circiter leuc. à Metropoli versus Bogotam. Agri solũ nec pecorum dives nec frugum ferax, sed auri venis nobile.

Quinto Armam sive oppidum S. Iacobi aurifodinis dives, tritici atque adeo omnium peregrinarum frugum inops, sed Indici farris opulentum.

Sexto Carthaginem, (quæ alia est ab illa quam supra notavimus,) in planitie sitam inter duos torrentes septem à flumine Magdalenæ leuc. xxv à Metropoli versus Aquilon. ager illius nullum Europeum far producit, armentis vero & jumentis egregie idoneus est.

Septimo Cali ad radices montium situm, XXII. leuc. à Metropoli, XXVIII à mari Australi, vna tantum à magno flu. Magdalenæ; itaque præcipuum hujus præfecturæ emporium censetur & oppidanis frequens est.

Octavo S. Ioannis oppidum sive Pasto XL leuc. à Metropoli versus Africum, in agro pascuo situm, & mediocris bonitatis.

Nono Timanam, XL. leuc. à Metropoli versus Eurum, in persalubri provincia & pascuis læta; hodie potissimus oppidanorum questus omnis generis fructus, Saccharo & melle condire.

Decimo Guadalajaram de Buga XV. leuc. à Metropoli versus Borean.

Vndecimo oppidum S. Sebastiani de la Plata, XXXV leuc. à Metropoli: in

hujus

hujus agro multæ ſunt argenti fodinæ unde & agnomen accepit: ſitum eſt ad ripam flu. Guati.

Duodecimo Almaguer xx leuc. à Metropoli verſus Eurum; hic nuper auri venæ detectæ, quæ locum hunc frequentiorem reddunt.

Decimotertio oppidum S. Ioannis de Truxillo, xxx leuc. à Metropoli verſus Eurum.

Decimoquarto Madrigal, xxxv leuc. à Metropoli verſus Meridiem; in agro illius auri venæ repertæ, cæterum nec tritico ferendo nec armentis paſcendis ſatis idoneo.

Decimoquinto Agredam XLV leuc. à Metropoli verſus Africum; hic quoque auri venæ inventæ feruntur.

Deniq; ad mare Auſtrale habet Portum Bonaventuræ nec aditu facilem, nec ſatis tutum, cujus tamen beneficio Hiſpani cum vicinis provinciis, quæ ad hoc mare jacent, commercia exercent.

Popayanam ad meridiem excipit Peruvia nobiliſſima & longe maxima Americę Auſtralis provincia, quæ fines habet ad Septentriones quidem Popayanam, ad occidentem mare pacificum ſive Auſtrale, ad Auſtrum vero Regnum Chili, ad Orientem denique

vaſtas & incognitas provincias. Patetque in longitudinem inter Arctum atque Auſtrum circiter ſexcentas leucas, in latitudinem à mari communiter ad altiſſima Andium juga quinquaginta, nonnuſquam etiam plures. Tanta autem hic eſt cœli varietas, vt ſub vno climate calidiſſimæ temperatæ & frigidiſſimæ regiones comprehendantur. Hæc vni quidem Proregi paret, ſed in tres conventus juridicos quos vulgo *Audientias* vocant dividitur. Quorum primus vulgo Quito, alter Lima ſive *los Reyez*, tertius deniq; los Charcas ſive la Plata appellatur.

Quitenſis conventus patet in longitudinem leucas CLXX aut LXXX; in latitudine vero triginta aut quadraginta in eo ab Hiſpanis hæc oppida incoluntur; S. Franciſci civitas quæ & Quito dicitur, triginta tantum ſcrupulis (vt communis opinio eſt) ab æquatore verſus Auſtrum ſita; cœlo gaudet temperato & ſalubri, ſolo fertili.

Deinde Rhiobamba XXII leuc. à Quito verſus Africum, pecuariorum modo ſedes.

Tertio ad maris Auſtralis littus Puerto vero, vno circiter gradu ab æquatore verſus Auſtrum, LXXX leuc. ab vrbe

vrbe S. Francifci verfus occafum difficili itinere & valde impedito: locus incolarum valetudine infamis, nec jam opulentus, vti quondam cum Smaragdis fuus honos & pretium manebat.

Quarto vrbs Guayaquil ad ripam fluminis ejufdem nominis, quæ portum fuum habet pone Infulam Punam, magni olim nominis, & nunc quoque magni vfus, ob navium fabricandarum opportunitatem.

Quinto Cuença quæ & *Bamba* dicitur gentili nomine L leuc. ab oppido S. Francifci verfus Auftrum.

Sexto Loxa quæ & *Zarfa* vocatur XVI à Cuenca leuc. verfus Auftrum.

Septimo Zamorra LXXX leuc. à Quito.

Octavo Iaen LV leuc. à Loxa.

Nono oppidum S. Michaëlis in valle Piura fitum, prima Hifpanorum in hac provincia Colonia; CXX leuc. à Quito verfus Africum: Ad hoc oppidum pertinet Païta non ignobilis Peruviæ portus quinque gradibus & paucis fcrup. ab Æquatore verfus Auftrum, XXV leu. à dicto opido verfus occafū portui affidet oppidulum modicum duplicẽ cladem fuperioribus annis ab Anglis perpeffū.

Decimo quatuor opidula in provin-

cia de los Quixos vt vocant, Bæza, Archidona, Avila & Sevilla del oro: Hæc regio à Quitensi agro versus ortum jacet, & admodum fervet atque continuis pene pluviis humectatur.

Vndecimo tria oppidula in provincia Bracomororum sive Guarsongo; Vallodolid trans vasta Andium juga xx leuc. ab oppido Loxa; Loyola sive Çumbinama: Sant Iago de las Montannas in regione auri ditissima & quidem ita absoluti, vt vicinarum regionum aurum longe superet: hæc provincia præcedenti contermina est versus Meridiem.

Limanus Conventus, à sexto gradu atitudinis Australis ad decimum sextum aut septimum ejusdem pertingit; patetque in longitudinem secundum littorum ductum trecentas aut circiter leuc. in latitudinem pene centum. In hoc sequentia oppida ab Hispanis incoluntur, Lima sive los Reyes, Metropolis hujus Provinciæ & Emporium celeberrimum, nam licet duas circiter leuc. ab ora maris jaceat, tamen portum habet ad patentissimum quidem sinum, sed insula objecta conclusum, qui inter præstantissimos numeratur, Callao vulgo vocant, hic variæ ædes constructæ ad merces accipiendas,

piendas, & aliquot munimenta exstructa ad hostiles naves propulsandas, postquam hic ab Anglis & nostratibus infestari cœperunt: cæterum vrbs pulcherrima & populosissima hujus continentis; quippe ad quam omnis argenti Gaza & variæ merces ex aliis omnibus provinciis quæ versus Austrum aut intra continentem jacent comportentur & inde majoribus navibus Panamam mittantur. Sunt præter hanc civitatem in hoc conventu hæc oppida, ad oram quidem maris; Miraflores xcv leuc. à Lima versus Arctum: Trugillo LXXX leuc. à Lima, portum suum habet, sed incommodum & adversus incerta ventorum non satis munitum: Parilla sive Santa, LV leuc. à Lima versus Arctum, cum commodissimo portu & aquationi & lignationi peropportuno: Arnedo, x. leuc. à Lima versus Arctum: Cannete vel Guarco xxv leuc. à Lima versus Austrum, optimæ farinæ copia dives: Valuerde xxxv leuc. à Lima versus Austrum; denique Arequipa c & xx aut xxx leuc. à Lima; quæ tamen urbs à mari distat leuc. XII, sed portum suum habet, olim quidem percelebrē, cum argenti Gaza à Potosianis argentifodinis hac traduceretur: nunc non

magni momenti. Intermedio autem ſpatio inter Valverden & Arequipam pulcherrimæ & fertiliſſimæ valles jacent, cum ſuis ſtationibus & portubus, ad quorum nonnullos jam municipia ab Hiſpanis locata dicuntur, pluraque loca leviter adverſus hoſtium incurſus communita. In Mediterraneis autem, primo in provincia Chachapoyarum, oppidum S. Ioannis de la Frontera cxx leuc. à Lima verſus Boream: Deinde in Moyobambæ provincia S. Iago de los Vallos, ultra c leuc. à Lima verſus Aquilonem xxv leuc. ab opido S. Ioannis prædicto. Tertio Leon de Guanuco L leuc. à Lima verſus Aquilonem; ager illius argenti venarum haud expers, cæterum fertilis & peramænus. Quarto Guamanga ſive *S. Iuan de la Vittoria* LX leuc. à Lima verſus Eurum: in cujus agro multæ ſunt auri, argenti hydrargyri, æris, ferri, plumbi nec non magnetum fodinæ. Denique Cuſco, Ingarum Peruviæ monarcharum olim ſedes, de qua vrbe Hiſpani teſtantur illam ſolam quondam civitatis formam habuiſſe. Sunt præterea in hoc conventu celeberrimæ & opulentæ argenti vivi fodinæ, *Guancabelica* vulgo: è quibus Rex Hiſpaniarum ſummum emolumentum capit,

nam

nam maxima hujus metalli vis ad fodinas Potosianas traducitur, quæ ibidem summum vsum præstat. Itemque aliquot oppidula ad Cuscensem dioecesim pertinentia Vilcabamba sive S. Franciscus de la Vittoria; S. Ioannis municipium quod vocant *del Oro*, in Carabuya provincia situm, cujus aurum absolutissimum & imprimis celebre.

Charcensis conventus qui & *la Plata* dicitur, à Limani conventus finibus ad Regnum Chili pertingit; patetque in longitudinem circiter trecentas leucas; latitudo incerta est, quippe quæ à Mari Australi ad fluminis de la Plata provincias pertingat. Quamplures provincias complectitur, quarum non paucę ditissimas argenti venas habent, è quibus infinitus pene thesaurus superioribus annis exhaustus, hodieque exhauritur.

In hoc conventu hæc oppida ab Hispanis incoluntur primo Nuestra Sennora de la Paz, in provincia Chuquiabo, quæ Collao pars est LXXX aut XC leuc. à Lima versus Eurum: præstantissima hic sunt auri metalla. Deinde la Plata conventus hujus caput; in cujus agro plurima sunt argēti metalla, quippe qui totus hujus metalli venis fætus

esse

esse creditur. Tertio Imperialis vrbs Potosia cum celeberrimis illis argentifodinis toti orbi jam notissimis, è quibus tantum argenti jam à multis annis egestum est vt fidem pene superet.

Ad oram maris habet nobilissimum Aricæ portum ad quem hodie omnis argenti Gaza deducitur; distat autem ab argenti fodinis Potosianis leuc. LXX locus postquam Angli & Belgæ in hunc Oceanum penetrare cœperunt, ab Hispanis multis operibus communitus.

Licet autem ora hujus Conventus magnis spatiis trans mare Australe sese extendat, tamen præter hunc portum, nullum habet præterea oppidum aut municipium alicujus nominis, quia regio omnis ad mare aspera atque inculta. Huic Conventui appendicis loco attribuitur provincia Mediterranea quæ vulgo dicitur S. Crux de la Sierra; in qua est oppidum Hispanorum ejusdem nominis, quod pene c leuc. distat à la Plata versus Orientem: oppidani à vicinis barbaris Cheriguanis & Titanibus misere infestantur. Per hanc Provinciam transitur ad provincias fluminis de la Plata de quibus mox dicetur.

Sequitur deinceps ad oram Maris Austra-

Auſtralis Chilenſis provincia, auri copia nobilis,ſed bellicoſis imprimis Barbaris referta, qui maximas clades Hiſpanis ſæpe intulerunt, hodieque illos infeſtant. Patet hæc provincia in longitudinem ſecundum orarum ductum leucas fere trecentas, in latitudinem autem viginti & non raro pauciores. Regio temperata & quæ ſuas æſtatis atque hyemis viciſſitudines patiatur.

In hac provincia Hiſpani hæc quondam oppida incoluerunt, nam aliquot jam deſerta ab ipſis aut à barbaris intercepta & everſa fuerunt.

Primo Serenam in valle Coquimbo,triginta circiter gradibus ab Æquatore verſus Auſtrum, in cujus agro multa ſunt auri metalla, ſed operarum defectu intacta.

Secundo S.Iacobi oppidum xv leuc. à mari, triginta quatuor gradib. ab Æquatore verſus Auſtrum; portum habet ad mare pulcherrimum, quem vocant *Val parayſo*, jam aliquoties ab Anglis & noſtratibus luſtratum.

Tertio oppidum Conceptionis ad oram maris cum opportuniſſimo portu; XXXVI grad. & XL ſcrup. ab Æquatore verſus Auſtrum: oppidanos quotidie infeſtant Araucani, omnium Chilenſium pugnaciſſimi, nec artium

militarium

militarium pene rudes: quo fit vt Rex hic præsidia militum alere cogatur: nihilo tamen minus oppidum jam aliquoties à barbaris interceptum & dirutum fuit. Continenti hic objacet Insula S.Mariæ, quam Hispani ægerrime adversus barbaros tuentur.

Quarto opidum novum de los Confines vel etiam de los infantes, in mediterraneis situm, quod non nisi magno præsidio militum adversus Barbaros defendi potest.

Quinto Imperial, IV à mari leucis, & XXXVIII grad. & XL scrup. ab Æquatore quod superioribus annis à barbaris excisum esse tradunt.

Sexto Villam Ricam XX aut circiter leuc. à mari.

Septimo Valdiviam oppidum auri præstantissimi copia dives, XL grad. ab Æquatore, duab. leuc. à mari; percommodum habet portum & qui facili negotio posset communiri: hoc quoque oppidum à barbaris excisum fuit, sed ab Hispanis jam restaurari dicitur.

Octavo Osorno, VII à mari leucis, in regione frigidiuscula sed auri divite.

Denique Castro sive Chilue quadraginta tribus aut quatuor grad. ab Æquatore, in medio insularum quæ hic

hic per ingentem lacum quem vocant Ancud ſparſæ.

Porro à gradu quadrageſimo quinto Auſtralis latitudinis ad gradum quinquageſimum quartum & ultra ad mare hoc Auſtrale; itemque ad mare Septentrionale à gradu trigeſimo quinto ſive ab æſtuario magni fluminis quod vocant Rio de la Plata ad fretum Magallanicum. regio omnis Magallanicæ nomine vulgo cenſetur, quæ ſenſim anguſtatur, donec ad fretum ipſum in obtuſum conum deſinat. In hac parte Hiſpani nulla oppida, nullas colonias habent. Superioribus quidem annis Rex Hiſpaniarum à Sarmiento perſuaſus, vt Fretum Magallanicum exteris omnibus intercluderet, aliquot colonias Hiſpanorum ad ipſum fretum deduci curavit, ſed omnes illi coloni miſere fame atque aliis incommodis interierunt. paucis exceptis qui ab Anglis inde traducti ſunt.

Atque ita jam Americæ periplum abſolvimus ad flumen uſq; Argenteum vulgo R. de la Plata. per quod magnæ & vaſtæ mediterraneæ regiones adeuntur, quæ primo præfecturam conſtituunt quam vocant de la Plata. In qua hæc opida ab Hiſpanis incoluntur;

Buenos

BuenosAyres ad ripam fluminis ingredientibus ſiniſtram LX leuc. à mari Septentrionali, exiguum oppidum & non ſatis munitum. Dein Aſſumcion præcipua hujus præfecturæ civitas, ad ripam fluminis Paraguay cõdita(quod dein in alveum fluminis Argentei ſe condit,) XXV. gradib. & XXX ſcrup. ab Æquatore verſus Auſtrum,incolis frequens & commerciis dives. Tertio Cuidad Real alias *Ontiveros*, LXXX leuc. abAſſumtione verſus Aquilonem ad ripam fluminis Paranæ, quod ad eundem modum in flumen Argenteum deſcendit.

Quarto S. Fe ad ripam fluvii qui ſimiliter in magnum alveum deſcendit, per quod oppidum iter eſt iis qui Potoſiam ab hac parte petunt; diſtat autem à Buenos Ayres circiter L leuc. Ad oram maris Septentrionalis inde ab æſtuario fluminis quod XXXIV gradib. diſtat ab æquatore verſus Auſtrum, vſque ad Braſiliæ limites ſive ad gradum XXV ab Æquatore verſusAuſtrum itidem, variæ provinciæ jacent neque ſoli bonitate neque aëris ſalubritate ulli alteri inferiores, nec metallorum expertes, in quibus tamen neque Hiſpani neque Luſitani quicquam actu poſſident.

Præ-

Præfecturæ fluminis De la Plata, vicina est ad occasum Tucumana provincia, tota mediterranea, quæ tam ad Peruviam, quam ad Chilen viam ab hac parte aperit. In hac oppida hæc ab Hispanis incoluntur; S. Iago del Estero CLXXXV. leuc. à Potosia versus meridiem, à Buenos Ayres CLXXV secundum plerosque (licet quidam longe minus intervallum prodant.) Deinde oppidum S. Miguel XXVIII leuc. à præcedenti secundum viam quæ ad conventum Charcensem ducit. Tertio Talavera sive *Estero* ad flumen quod vulgo *Rio Salado* vocatur XLV leuc. à S. Iago versus Septentrion. Quarto Corduba oppidum situ admodum opportuno ad commercia ab hac parte cum Peruvianis exercenda, si per Regem liceret, à quo vetitum, vllum argentum per flumen de la Plata in Hispaniam deferri, ne fraus vectigalibus illius fieret, forte & alias ob causas: cum alioquin hæc via multo facilior & compendiosior judicetur, qua Gaza omnis ab Argentifodinis Potosianis & vicinis locis, sine ullo pene periculo, ad mare Septentrionale devehi posset.

Sequitur jam ad eandem oram Brasilia, (de qua obiter diximus cũ de locis

ageremus quæ Rex nomine Portugalliæ in America possidet.) quæ magno ambitu sese extendit vsque ad ingens flumen Amazonum, ad quod jam ante descriptionem hujus continentis deduximus. Atque hæc hactenus de locis quæ Rex Hispaniarum Castellæ nomine in America possidet.

XI.

Regum

HISPANIÆ

series.

AB anno CCCLXIX (secundum Vasæum) Gothi Sueviq; Reges Hispaniam tenuerunt, ad annum IↃCCXIII: quo Rodericus à Saracenis cæsus & antiquissima Gothorum nobilitas pene exstincta fuit. Anno autem IↃCCXVI Christianorum reliquiæ quæ in Asturiæ montes confugerant, Pelagium ex regio Gothorum vt volunt sanguine, Regem salutarunt; à quo deinceps in vrbe Legionensi & alibi in Hispania regnarunt:

Anno

Anno Domini.

716. 1. Pelagius ann. 19. aut 20.
735. 2. Fafila filius illius an. 2. menſ. 6.
737. 3. Alfonſus Catholic. an. 19. m. 1.
756. 4. Froila an. 11. menſ. 5.
767. 5. Aurelius Alfonſ. F. an. 6. m. 6.
774. 6. Silo an. 9. m. 1.
783. 7. Mauregatus an. 5. m. 6.
789. 8. Veremundus an. 3. alias 2.
791. 9. Alfonſus II. Caſtus dictus, an. 41. ſed anni Mauregati & Veremundi ipſi quoque aſſcribuntur.
824. 10. Ramirus an. 6. m. 9.
831. 11. Ordonius an. 10.
841. 12. Alfonſus III. Magnus dictus ann. 46.
887. 13. Garſias an. 3.
890. 14. Ordonius II. an. 8. m. 6.
898. 15. Froila II. an. 1. m. 2.
899. 16. Alfonſus IV. an. 5. m. 7.
905. 17. Ramirus II. an. 19. m. 2.

Hujus tempore Ferdinandus Gundiſalvus primus, Caſtellæ Comes factus fuit.

924. 18. Ordonius III. an. 5. m. 6.
929. 19. Ordonius IV. malus appellatus.
20. Sanctius Craſſus an. 12.
941. 21. Ramirus III. an. 25.

Hujus an. primo obiit Ferdinandus, & ſucceſſit illi Garſias F.

Anno Domini.

966. 22. Veremundus II. ann. 17.

983. 23. Alfonſus V. ann. 27.

Garſiæ mortuo ſucceſſit Sanctius Comes.

1010. 24. Veremundus III. an. 10.

25. Hoc rege Legionenſibus imperante, per mortem Sanctii Comitis, Dominium Caſtellę hæreditario jure ad Sanctium majorem Navarræ R. qui Sanctii Comit. filiam vxorem duxerat, tranſlatum eſt; qui ſe Regem Caſtellæ ſcripſit. Ab eo tempore Caſtella Regio titulo vſa eſt. Huic Regi, quia filius ejus Ferdinandus, ipſo ſuperſtite regnavit in Caſtella per ann. duodecim, nulli hic aſſignantur anni. qui Ferdinandum reliquit Caſtellæ Regem.

1020. 26. Occiſo Veremundo Ferdinandus M. Caſtellæ R. Legionenſe quoque adiit propter vxorem Veremundi ſororem. regnavit ann. quadraginta aut vt alii ſcribunt quadraginta ſex; & Regna tribus filiis diviſit; Sanctio R. Caſtellæ Alfonſo Regnũ Legionis

&

& Asturiarum Garsiæ Regnum Galleciæ cum Portugallia relinquens.

1060. 27. Sanctius II. hujus regnorum divisionis impatiens, altero fratre pulso, altero in vincula conjecto, regna ipsorum occupavit: regnavitque VI annos, per fraudem occisus à Vellido proditore.

1066. 28. Alfonsus VI. Frater Sanctii annis 43.

Hic Toletum Christianis restituit.

29. Vrraca Alfonsi Filia cum marito Alfonso Arragonum R. ann. 4. sed ii Alfonso VII attribuuntur.

1108. 30. Alfonsus VII. Imper. Hispaniæ vulgo appellatus, Alfonsi VI. nepos è filia an. 51. Hujus morte regna rursus separata, nam duos reliquit filios Sanctium & Ferdinandum.

1159. 31. Sanctius III. fuit R. Castell. ann. 1.

32. Ferdinandus II. R. Legion. ann. 31.

1160. 33. Alfonsus VIII. Sanctii III. F. R. Castellæ. ann. 53.

1190. 34. Alfonsus IX. Ferdinandi II. Fil. Rex Legion. an. 8.

1214. 35. Henricus Alfonsi VIII. F. R. Castellæ an. 2.

1216. 36. Ferdinandus III. Alfonsi IX. F. utroque regno potitus an. 35. hic Cordubam & Hispalim Mauris eripuit.

Ab hoc tempore regna Leg. & Castell. vnita manserunt.

1252. 37. Alfonsus X. ann. 32. Roman. Imp. Electus.

1284. 38. Sanctius IV. an. 11.

1295. 39. Ferdinandus IV. an. 15.

1310. 40. Alfonsus IX. an. 40.

1350. 41. Petrus crudelis dictus: ann. 19. Hic à fratre Henrico occisus fuit.

1369. 42. Henricus II. ann. 10.

1379. 43. Ioannes annis 11.

1390. 44. Henricus III. an. 16.

1407. 45. Ioannes II. ann. 47.

1454. 46. Henricus IV. an. 20. m. 4.

1474. 47. Isabella & Ferdinandus V. ann. 30. hi regnum Granatense expugnarunt. per hos regna omnia Hispaniæ unita sunt, præter Portugalliæ R.

NAVARRA.

Anno
716. GArsias Ximenius dictus Rex Suprarborum, magnam Navarræ partem Christianę religioni restituit; ab hoc in Navarra regnatum fuit usq; ad annum 1512. à variis regibus, quibusdam etiam Gallię, quo anno Ferdinandus Arragonum Rex Ioanni Labretano Catharinæ legitimæ R. hęredis marito illud ademit.

ARRAGONIA.

1018. 1. Primus Arragonum R. omnium calculis numeratur Ranimirus, qui regnavit an. 40.
1058. 2. Sanctius an. 36. qui & Navar. Rex fuit.
1094. 3. Petrus qui & Navarræ an. 14.
1108. 4. Alfonsus Petri frater an. 18.
1126. 5. Ranimirus Alfonsi frater an. 19.
1145. 6. Raimundus Berégarius Com. Barcinonensis jure conjugis Petronellæ in Arragonia regnavit an. 32.
1169. 7. Alfonsus II. Raimundi f. an. 34.

1203. 8. Petrus II. Alfonsi F. ann. 10.

1213. 9. Iacobus ann. 62. mens. 9. Hic Baleares Insulas & Regnum Valentiæ & Murtiæ à Mauris recepit.

1276. 10. Petrus III. an. 9. Siciliæ Rex factus.

1286. 11. Alfonsus III. annis 6.

1292. 12. Iacobus II. annis 35.

1327. 13. Alfonsus IV. annis 8.

1335. 14. Petrus IV. ann. 51.

1387. 15. Ioannes annis 9. mens. 4.

1396. 16. Martinus frater Ioannis annis 14.

1410. 17. Ferdinandus Honestus dictus, frater Henrici R. Castellæ an. 5.

1416. 18. Alfonsus V. Magnanimus, Ferdinandi F. Primus Arragonum Rex Neapolitanus factus an. 42.

1458. 19. Ioannes Navarræ R. frater Alfonsi annis 20.

1516. 20. Ferdinandus V. Ioann. F. Rex Catholicus dictus, Isabellæ Castellæ & Legion. Reginæ conjux.

POR-

PORTVGALLIA.

PORTVGALLIAM primum cum regio titulo dedit filio suæ Garsiæ Ferdinandus magnus; quem frater Sanctius captum in vincula conjecit: sed occiso Sanctio, Alfonsus VI. regnorum omnium potitus filiam suam Tarasiam Henrico Lotharingo elocavit & Provinciam Portugalliæ ei dotalem dedit cum titulo comitatus; hic in Portugallia rerum potitus est ad ann. 1112.

1112. 1. Alfonsus Henr. F. ducem Portugalliæ se appellavit ann. 27. dein Rex ab exercitu salutatus regnavit. an. 46.

1185. 2. Sanctius Alfonsi F. an. 26.

1211. 3. Alfonsus II. annis 12.

1223. 4. Sanctius II. annis 26.

1247. 5. Alfonsus III. Com. Bononiẽsis Sanctii frater. an. 32. hic ducta in vxorem Beatrice Alfonsi X R. Castell. fil. regnum Algarbiorum in dotem accepit.

1279. 6. Dionysius annis 46.

1325. 7. Alfonsus IV. an. 31. gener Alfonsi XI. Reg. Castellæ.

1357. 8. Petrus annis 10. mens. 7.

1367. 9. Ferdinandus annis 16. mens. 9.

1383. 10. Ioannes Petri f. ſed illegitim? an. 50. hic Septam in Africa Mauris eripuit.

1433. 11. Eduardus an. 5. Hujus ex filia Leonora nepos fuit Maximilianus Auguſtus.

1438. 12. Alfonſus V. annis 43.

1481. 13. Ioannis II. an. 14. m. 2.

1495. 14. Emanuel Eduardi nepos ex filio Ferdinando an. 26.

1521. 15. Ioannes III. vxor Catharina Caroli V. Imperat. ſoror; ex qua ſuſcepit, Alfonſum Emanuelem, Philippum, Dionyſium, Ioannem, Antonium; Mariam Philippo II. nuptam; Iſabellam & Beatricem quæ puellæ obierunt. obiit ann. 1557.

1557. 16. Sebaſtianus Ioann. III. ex Ioanne fil. nepos qui ſine liberis diſceſſit ann. 1578.

1578. 17. Henricus Emanuelis R. fil. ann. 2. obiit anno cIↃIↃLXXX.

E *Thuano lib.* LXV. *Hiſtoriarum.*

PRincipum Portugalliæ origo ita ſe habet: Guilielmus Euſtochii II Comitis Bononiæ F. Godofredi regis Hieroſoly-

rosolymorum frater plures liberos reliquit; ex quibus Henricus Limburgi Comes decoris & veræ laudis cupiditate incitatus in Hispaniam tunc Maurorum bellis ardentem magno Comitatu venit, cum Raimundo Burgundione, Guilielmi Burgundiæ Comitis F. & Raimundo Tolosæ & Fani Ægidii Comite avunculo & post multa egregie bello facta ab Alfonso VI. Castellæ rege Lusitaniæ eam partem, quam ille retinuerat, Comitatus titulo accepit, in speciem pro Tarasiæ Alfonsi ipsius filiæ dote, revera, quod Alfonsus externis opibus contra præpollentem Maurorum potentiam ad tuendum limitem opus haberet, & ita quidem vulgo de Henrico illo Lusitanorum regum stirpis auctore Hispanici annales tradunt. At qui rem ad veterum monumentorum fidem diligentius expendunt, cum miram ea in re scriptorum diffidentiam animadverterent Henricum illum seu Limpurgensem seu Lotaringum aliis dictum, non ex Eustochii Bononiensis, sed ex Roberti ducis Burgundionum prosapia natum dicunt; Robertum autem Henrici I. Francorum Regis fratrem & Hugonis Capeti nepotem fuisse, qui post Rudolfi vltimi Burgundionum Regis obitum, scisso

ſciſſo in ducatum & Comitatum regno Burgundionum, dux creatus fuit circa annum cIↃ xxxiv & Henricum filium reliquit, Hugonis Burgundionum Ducis & Odonis qui Hugoni fratri anno cIↃ cii ſucceſſit patrem, nec non Henrici qui Comes Portugalliæ fuit anno cIↃ xc & accepta in vxorem altera Adolfonſi Regis Galæciæ & Aſturiæ filia, in finibus Hiſpaniæ, vt veteris ſcriptoris noſtratis iis fere contemporanei verbis vtar, cum Raimundo comitatus trans Ararim principe, qui Conſtantiam alteram ejuſdem Adolfonſi filiam in matrimonio habebat, contra Agarenorum collocatus eſt imperium. quæ ſi vera ſunt, ut ſane certiora eſſe iis omnibus, quæ vulgo traduntur, conſtat, Gallia non ſolum populos ſeu colonias in Hiſpaniam immiſerit, ſed ut Anglis tanto tempore Reges ita potentiſſimo ac opulentiſſimo in Hiſpania regno principes per IↃ fere annos continua ſerie dederit. Vt ut ſit, Henrico Aſtorgæ mortuo ex Taraſia id nomen Adolfonſi filiæ, quam Henricus duxit, tribuunt Hiſpani, ſuſceptus Alfonſus ſucceſſit anno Sal. cIↃ cxii, qui cum xxvii annos ducis titulo principatum illum tenuiſſet, memorabili ad Orichiam conſerto

contra V. Maurorum Reges, quos & vicit prælio, Rex ſalutatus eſt & octo poſt annis Oliſſiponam Gallorum & Anglorum opibus ſubnixus cepit, totamque adeo Portugalliam, quam late hodie patet de Saracenis recepit & immani jugo exemtam contra eorum potentiam munivit ac demum ab Eugenio III. ſive Alexandro III. regiorum inſignium, quæ virtute meruerat & exercitu tradente adeptus fuerat, confirmationem ad majorem dignitatem accepit, addita conditione ſicuti Romæ jactatur, ut quotannis à Portugalliæ Regibus duæ auri libræ Eccleſię R. loco tributi penderentur. nam de earum exactione hactenus nulla aut hominum memoria aut obſignatarum tabularum fide conſtitit vt Stephanus Garibaius ſcribit: ab Alfonſo, qui Conimbricæ deceſſit anno cIↃ cxxcv ad Emanuelem Ferdinandi F. Eduardi I. N, qui Ioanni II ejuſdem Eduardi nepoti ſine liberis maſculis mortuo anno cIↃ cccc xcv ſucceſſit, XIII. Reges numerantur. Is vero imperium à majoribus in Hiſpania acceptum & aliquot in Africa arcibus & oppidis amplificatum longe majoribus progreſſibus per utraſque Indias factis propagavit & cum tres vxores habuiſ-

habuiſſet, ex Maria Ferdinandi F. numeroſam prolem ſuſtulit, Ioannem ſucceſſorem, Iſabellam Caroli V. vxorem & Philippi parentem, Ludouicum, ex quo natus Antonius qui infeliciter poſtea de Regno contendit, Ferdinandum, Alfonſum & Henricum ambos Cardinales ac poſtremo Eduardum qui duas filias reliquit, quarum major natu Maria Alexandro Farneſio Parmenſium duci; Catharina Ioanni Bracantiæ duci nupſit. Poſt Emanuelem anno cIↄ Iↄ XXI mortuum, regnauit Ioannes III. qui ex Catharina Caroli V. Cæſaris ſorore complures liberos ſuſtulit, ac tandē anno cIↄ Iↄ LVII fatis conceſſit relicto ex omnibus ſuperſtite Sebaſtiano nepote regni hærede, cum filius Ioannes Sebaſtiani parens ante quadriennium turbato ordine naturæ è vita migraſſet.

XII. De

XII.

De

Familia Regia & quomodo totius

HISPANIÆ

compos facta fuerit.

HENRICVS hujus nominis tertius, ex longa valetudine Valetudinarius cognominatus, vxorem duxit Catharinam Ioannis ducis Lancaſtrii fil. ex qua decedens Ioannem filium bimulum reliquit ſub tutela ejuſdem Catharinæ & fratris ſui Ferdinandi minoris natu. Ioannes hic Mariam patrui ſui ac tutoris filiam vxorem duxit ex qua Henricum primogenitum ſuum procreavit: hac autem defuncta alteram ſuperinduxit Eliſaben, Ioanne Ioannis Luſitan. Regis filio natam: ex qua ſuſcepit Eliſaben & Alfonſum. Ioanne defuncto, Henricus ſucceſſit IV. nomine; hic adhuc princeps Blancam Ioannis Navarræ & Arragonenſium R. filiam in conjugem acceperat; quam ſterilem cauſatus facto divortio, alteram ſuperinduxit Ioannam Eduardi Luſitan. R. filiam,

ex

ex qua nihilo magis quam ex priore liberos genuit: cumq; Regis infœcunditas omnibus satis pateret, tamen quinto postquam convenerant anno Regina prægnans inventa fuit; haud dubio ab altero adulterata: Rex tamen licet proceribus acriter obnitentibus, filiam Ioannam ex ipsa natam, pro legitima educavit; & regni primores partim minis partim ingentibus promissis eo adegit, vt illam principem declararent; actum id Madriti. Multi tamen postea à juramento suo vti per vim & metum extorto resilierunt; & Regem permoverunt vt fratrem suum Alfonsum regni hæredem designaret. Cumque postea Rex Henricus omnia ex paucorum consilio ageret, plerique procerum novitatis avidi, se Alfonso conjunxerunt eumque regem nominarunt, vndecim tum annorum puerum: alii vicissim Henrico adherebant; certatum itaque acie, & Alfonsi pars superata, qui tantum triennium supervixit, peste extinctus. Illo extincto principes qui partes illius foverant, Elisaben illius sororem illi substituere satagerunt: sed illa reluctata est: dataque à parte illius opera vt cum fratre Henrico reconciliaretur & cum bona illius venia princeps designaretur; quod

&

& perfectum. Alfonsus autem Lusitanorum Rex Elisaben petiit in vxorem, sed illa in Ferdinandum pronior videbatur; petita itidem à Ludovico Galliæ R. fratri suo Carolo Aquitaniæ duci in vxorem; sed illa suorum precibus victa Ferdinando nupsit. Ludovicus repulsa illa iratus, Hispanorum quorundam suasu, Ioannam notham Carolo vxorem petiit & impetravit; plurimique Hispaniæ proceres Elisaben abjurarunt, & Ioannam Hispaniæ principem & hæredem juramento sanxerunt; sed Carolus an. cIↃ CCCCLXXIII veneno extinctus est ante matrimonium consummatum. Itaq; Henricus R. postquã puellam Alfonso Lusitaniæ R. frustra conjungere tentasset: illam Henr. Ioannis Arragonum Regis ex Henrico fratre nepoti, tradere in animũ induxit, sed & hic conatus illius impeditus; reditum igitur in gratiam cum Ferdinãdo & Elisabe; sed non diu Rex in illa perstitit, à suis in diversum actus tandemque anno cIↃ CCCC LXXIV decessit. Atq; ita Ferdinandus & Elisabe Regni potentes facti. Ex his nata primum filia Elisabe. Interim adversæ factiones proceres Alfonsũ Lusitanorũ R. in Hispaniam cum exercitu vocant, eiq; Ioannam Henrici nothã desponsant; multa

vtrimque bella gesta , donec tandem Lusitanus ad Taurum magno prœlio profligatus fuit, Burgensis & Zamorana arces à Ferdinando captæ, Marchio Villenas & Toletanus Archiepiscopus à Lusitano deficientes cum Regibus reconciliati ; Taurus Lusitanis erepta: aliaque loca & castra: Regina ann. CIↃCCCCLXXVIII Ioannem filium peperit. Anno autem CIↃCCCCLXXIX Ferdinandus mortuo parente Regnum Paternũ Arragonum crevit. Tandemque res inter Castellanum & Lusitanum fuit cõposita; hisce conditionibus vt Lusitanus Castellæ R. appellatione & insignibus abstineret ; idem de Lusitaniæ faceret Ferdinandus : Ioanna princeps nuberet Ioanni Ferdinandi filio, cum primum ad justam ætatem perveniret. Si is sui arbitrii factus recusaret , centum aureorum millia multæ nomine penderentur ; Ioannæ liberum esset virginem sacram induere, si mora conjugii longa videretur. Alfonso Lusitani nepoti Isabella Ferdinandi f. jungeretur; &c. Elisabe filiam alteram perperit cui Ioannæ nomen impositum. Aliquanto post Ioanna princeps, speciei honoris objecta, ludibrio se haberi cernens, Conimbricæ in D. Claræ, vestem mutavit. Ferdinandus deinde & Isabella

bella five Elisabe ad bellum Granatense animum adiecerunt quod decennium duravit, quo tandē Granatensis regni omnino compotes facti sunt, Mauris exclusis. Anno cIↃ CCCCLXXXV Elisabe Catharinam peperit, gemino conjugio Anglicano nobilem. Ann. cIↃCCCCXC Isabella major Regum filia Alfonso Lusitaniæ principi elocata; sed novus maritus ferocis equi quo ferebatur repentino casu oppressus interiit. Magna dein ad Hispaniam accessio facta ex Indicis navigationibus ductore Columbo, de quibus uti externis hic nihil dicemus; uti neq; de rebus Neapolitanis aut Mediolanensibus, de quibus in libello de Principibus Italiæ diximus. Porro Ioanna principis Ferdinandi & Isabellæ filia Philippo Belgarū Principi & Archiduci Austriæ nupsit; Margarita autem Archiducis soror Ioanni Hispaniarum principi. deinceps & Catharina Arthuro VValliæ principi; & Isabella vidua Emanueli Lusitaniæ Regi: Ioannes autem Hispaniarum princeps extinctus est nullis liberis relictis. Emanuel itaq; & Isabella Hispaniarum principes & hæredes dicti. Sed Isabella paulo post è partu discessit, filiū enixa cui Michaëli nomen fuit, vita brevis, gaudio luctus major. An. cIↃCCCCXCIX fine Archiduci

filia nata Heleonora , prius Lusitaniæ deinde Galliæ Regina , priori conjugio quam posteriori felicior , (inquit *Mariana)* in vtraque fortuna salva probitatis fama. Mariam denique postremam Ferdinandi & Elisabes filiam Lusitanus sororis viduus Pontifice concedente,pessimo exemplo, vxorem duxit an.1500. Quo anno Ioanna Archiduci filium Carolum & anno sequenti alteram filiam Isabellam peperit. & anno 1502. cum marito in Hispaniam venit, itinere per Galliam facto. Maria Lusitano eo anno filium peperit Ioannem. Ioanna deinde Compluti filium Ferdinandum peperit. Elisabe denique Regina anno 1504. decessit, hæredemque ex asse Ioannam filiam scripsit,vnaque Philippum ejus virum: qui mox Reges acclamati. Ioannæ Reginæ Bruxellis filia nata est Maria ann.1505. dein cum marito in Hispaniam venit anno 1506. Reginæ è Zelotypia mens mota : multæque turbæ in Hispania ortæ , quas Philippi mors non tam discussit, quam auxit donec Ferdinandus è Regno Neapolitano redux easdem composuit. Regina anno 1507. ineunte filiam peperit Catharinam,quæ R. Lusitaniæ postea nupsit.

XIII.

Navarræ Regnum quomodo

AD

HISPANVM

perveneri t.

IOANNIS Arragonum Regis obitu anno CIↃ CCCCLXXIX vt necesse erat, & ut testamento illius cautum erat, diviso imperio, Ferdinando Arragoniæ accesserunt, Eleonora princeps materno jure Vasconum regnum (ait *Mariana*) obtinuit, annũ jam septimum viduata viro; quod ipsi brevissimum fuit & vix menstruum. Quatuor filios genuit, Gastonem natu Maximum, Ioannem, Petrum, Iacobum; filias quinq, Mariam, Ioannam, Margaritam, Catharinam, Eleonoram. Gasto obiit, Francisco Phœbo & Catharina relictis. Ioanni Narbonis auro paterno redemtæ vrbis principatus fuit. Liberi Gasto & Germana. Gasto ad Ravennã cæsus, Germana Ferdinando Catholico post Elisaben defunctam nupsit. Petrus à Sixto P.R. Cardinalis factus. Iacobus cœlebs vixit. Maria Guilielmo Montisferrati Marchioni; Ioanna Armeniaco Comiti Ioanni nupserunt; Margarita Francisco Britanniæ Duci Annam peperit

quæ ducatum illum in regiam Gallorum familiam intulit. Catharina Gastoni Fuxensi Candallæ Comiti juncta duos filios genuit, vnam filiam quę Ladislao Hungariæ R. nupsit.

Eleonoræ itaque defunctæ successit Franciscus Phœbus XI annos natus, sub tutela matris Magdalenæ, & Petri Cardinalis Patrui sui: anno demum cIↃ CCCCLXXXII regiis insignibus decoratus, nondum ducta vxore anno cIↃ. CCCCLXXXII obiit. Sororque Catharina regnum suscepit, quæ Ioanni Labretano in Gallia Petragorios, Lemovices, Druidesq; obtinenti an. cIↃCCCCLXXXIV nupta imperium ad Gallos transtulit. Narbonensis quidem injuriam sibi factum expostulabat, Francisco & Catharina Gastonis fratris liberis in regni successione prælatis, cum Gastone ante Matrem Eleonoram defuncto, ipse propinquior matri esset quam nepotes: sed Ferdinandus contra Narbonensem sensit. Multa vero postea de Rege Navarræ sinistra suspicari cœpit, quasi in Galliæ Regem pronior, aliquid mali secreto ipsi machinaretur. Itaque præter sacramentum ab arcium Præfectis in verba Regis Catholici universa ditione factum, Sanguessam & Vianam vrbes quasi fidei pignora acceperat: quas

quas tamen ann. 1500. reddidit Magdalena filia Regum Navarræ vnica in aula Reginæ veluti obſide accepta. Verum minoris pretii id pignus factum eſt, prole maſcula iis Regibus nata in ſpem paterni regni, cui Henrico nomen fuit, vita moleſtiis obnoxia ac ne longæva quidem. Magdalena dein in Hiſpania extincta.

Lerini Comitem factioſum hominem, Rex Navarræ omnibus opibus & vrbibus quas in Navarra tenebat, exuerat, illius filium Ludovicum Beaumontium Ferdinandus fortunis paternis reſtituere maximopere cupiebat; quædā hoſtilia tentata, ſed clam & quaſi privatim. Bello deinceps in Italia ardente inter Pontificem Cæſaremque & Gallum atque confœderatos; cum Navarræ Rex Gallorum regi haud dubio faveret, Pontifex hac arrepta occaſione, quod Eccleſiæ hoſtibus faveret & Piſani conventus Patres, Pontificis utiq; hoſtes complecteretur: Regem & Reginam Navarræ execratione devinctos, ditione omni ſpoliandos omnibus principibus propinat. Suſpecta (inqnit Mariana) Ferdinandi R. fraus erat & paulatim in plures cœpit manare rumor, eo annitente ſeverum decretum & grave prodiiſſe, conjectura probabi-

 lis,

lis, quoniam diu penes se arcano id diploma Pontificium occultavit, dum variæ cogitationes recurrunt animo scilicet, quid fama locutura esset, sanandiq; eos principes rationem mitiorem satagit inire. Misit itaque Legatum qui officii admoneret, & ne cum Gallo rationes miscerent aut Ecclesiæ hostibus porro faverent; deniq; filium obsidem postularent. Iniqua postulatio Regibus visa itaq; nihil impetratum. Ex eo belli causæ quæsitæ, cujus hic exitus fuit vt Reges tota Navarra à Ferdinando pellerentur; ipseque Navarram jam quasi sequester sed Regis nomine obtinuit. Facto species prætenta, Ioannem Regē pactis condicionibus non stetisse: sic Regnum victori cedere jure belli, quo quæ optimo; Armis Gallicis & regiis aliquoties repetitum sed frustra; Comites porro Fuxenses ab antiquo in Catalaunis Andorræ vallem, & Castelboum prope Vrgeliam urbem in Pyrenæi montis complexu possederant. Vtraq; Catharinæ Reginæ à majoribus relicta optimo jure, à victore quoque armis eidem erepta. Hæc acta anno 1512. Ferdinandus denique Castellæ regno Navarram vnivit anno 1515. Ex eo constat (inquit *Mariana*) Ferdinando destinatum prorsus animo fuisse, eam

ditio-

ditionem numquam abdicare, quasi sui juris non secus ac alios principatus, neque ulla religione moveri, ut ab ea sententia decederet. Sic variis sermonibus præ se tulit: Viribus potiori argumenta nunquam desunt, ad retinendum quæ armis occupavit. Si verum fateri licet (inquit) nonnullis Ferdinandi causa præsidiis fulciebatur neque contemnendis nec prorsus inanibus. Primum Pontificis sententia Reges veteros fuisse ditione spoliatos; deinde in Reges Castellæ translatum jus Claræ vxoris Henric. IV. Castellæ R. ipsius voluntate & donatione, quo tẽpore à sævo patre ad non dubium exilium data est in Gastonis Fuxensis sororii potestatem, ejus nece oppido cupientis, quæ jure potior erat, quippe major natu, Vasconum imperium ad se trahere, Tertio Germanæ uxoris suæ jure, quod post fratrem defunctum ipsi competebat. Hæc ille.

Thuanus lib. 1. Histor.

Ferdinandus qui morte generi sui Philippi magno se metu liberatum existimabat, totius fere Hispaniæ potens, statim animum ad res novas appulit: cumque suspectam Galli potentiam summe haberet, Henricum VIII. generum, qui nuper

Henrico VII. in Angliæ regnum succesſerat, juvenem magni animi clam ſollicitat, vt bellum Ludovico inferret. Ipſe prætexebat Pontificis auctoritaté, qua fieri dictitabat, vt quos ille hoſtes haberet, eos bello perſequi teneretur. Itaq; conjunctis cum genero viribus in Aquitaniam, in qua ſibi jus Anglus vindicabat, impetum facere decrevit: & quia ad eam expeditionem opus habebat iter per Navarræ regnũ cum exercitu facere, miſſis oratoribus à Ioanne Labretano rege petierat, vt ſibi libere per illius regnum tranſire liceret. Quod cum ab illo propter amicitiam, quę ipſi cum Gallo intercedebat, non impetraret, inde occaſionem arripuit invadendi Navarræ regni, cui jampridem homo alieni cupidus inhiabat: quod ei facile fuit copiis generi freto & imparato à rebus omnibus Navarro, qui fruſtra auxilia à Ludovico prȩſtolatus, exortis Aramontanorum & Bellomontanorum factionibus, tandem regno cedere & cis Pyrenæum recipere ſe Benearnum coactus eſt. Ferdinandus novo regno occupato, neq; de Aquitania multum ſollicitus, relicto genero de ſocero fruſtra querẽte, domũ revertitur.

Ioanni ſucceſſit Henricus Labretanus, qui Aquitaniæ in Gallia præſes an.

clɔ Iɔ LV deceſſit; cujus Parenti (inquit *Thuanus lib.* XVI.) regnum iniqua Iulii II proſcriptione in prædam datum Ferdinandus Arragonius Cæſaris maternus avus eripuerat: princeps magno animo & frugali ſplendore, cui ſua & noſtra fortuna defuit, quo minus quæ cauſa noſtra amiſerat, ope noſtra recuperaret; ſed tantum id effecit, ut in pacificationibus inter Cæſarem & Reges Galliæ ab eo tempore factis, ſuppreſſa ejus rei mentione jus integrum penes ſe & hæredes ſuos permaneret. Huic in Navarræ regni titulum & in opulentiſſimas, quas in Gallia habebat poſſeſſiones, Antonius Borbonius Vindonus qui Ioannam ejus vnicam filiam, olim VVilhelmo Clivenſi deſponſatam, duxerat in vxorem, ſucceſſit; à quo Rex Galliæ qui hodie regnat deſcendit.

Ferdinando in regnis Hiſpaniæ omnibus ſola Luſitania excepta ſucceſſit Carolus, qui & Germanorum Imperator factus, V. dictus fuit. Hic ex Iſabella Emanuelis Luſitaniæ R. filia Philippum II. Hiſpaniarum Regem genuit. Qui Regnum Portugalliæ aſſecutus fuit vti ſequitur.

XIV. De

XIV.

De Successione Regis Castellæ in Regnum PORTVGALLIÆ.

Ex Hieronymo Conestagio.

MANVEL dicimus quartus Portugalliæ Rex regnare cœpit an. cIↄ ccccxcv. Is tres habuit vxores; Isabellam filiam Ferdinandi & Elizabeth, ex qua suscepit Michaëlem qui puer mortuus est. Dein Mariam tertiam Ferdinandi filiam primæ vxoris sororem, quæ ipsi sex mares & duas puellas peperit: quarum Isabella nupsit Carolo V. Imperatori; Beatrix Carolo III. Duci Sabaudiæ. Ioannes successit patri in regnum; Ludovicus obiit cœlebs, relicto Antonio Notho: Ferdinandus mortuus sine liberis, uti & Alfonsus qui fuit Cardinalis Sancti Blasii & Henricus Cardinal. tituli Sanctorum quatuor Coronatorum; qui omnibus superstes regnum post Sebastianum adiit. Eduardus ex Isabella Ducis Bragantiæ filia suscepit Mariam quę Alexandro principi Parmensi nupsit & Catharinam quæ Ioanni Duci

Duci Braganciæ ; & Eduardum qui anno cIↃ IↃ LXXVI obiit. Rex Emanuel tertio duxit, Leonoram filiã Philippi primi Castellæ regis, quæ ipsi genuit Carolum qui puer mortuus & Mariam quæ cœlebs mortua est anno cIↃ IↃ LXXVIII. Ioannes III Emanuelis è secunda conjuge filius, duxit Catharinam Car. V. Imperat. sororem ; ex qua nata Maria , prima Philippi II. vxor (quæ ipsi peperit Carolum filium qui mortuus est adolescens.) Et plures mares qui omnes juvenes mortui præter Ioannem qui in vxorem duxit Ioannam sororem Philippi Regis Hispaniæ, quam moriens gravidam reliquit, ex qua natus Sebastianus.

Quo in Africa cæso: successit Henricus Cardinalis , qui cum senex esset & cœlebs, proximam in Regnum Portugalliæ possessionem petiverunt :

Philippus Rex Hispaniæ tanquam natus ex Isabella primogenita Emanuelis:

Ioannes Dux Braganciæ nomine Catharinæ vxoris suæ, quam rege Philippo propiorem esse dicebat. Etsi enim esset fœmina, tamen filiam esse Eduardi, fratris dictæ Isabellæ.

Alexander Princeps Parmẽsis, filius

Octavii

Octavii Farnesiii instabat nomine Reinutii primogeniti sui, nati ex Maria filia natu maxima Eduardi & sorore Catharinæ.

Antonius Prior Cratensis, filius Ludovici fratris ipsius Regis Henrici, qui se non nothum vt vulgo credebatur, sed ex legitimo matrimonio natum esse dictitabat.

Emanuel Philibertus, dux Sabaudiæ, licet esset filius Beatricis, natu minoris sorore sua Isabella matre Regis Philippi, à quo & ipse ætate superabatur, tamen & ipse regnum ambiebat, sed modestissime.

Catharina Medicea denique vidua Henr. II. Gall. regis, jus à longinquo repetebat ab Alphonso nimirum & Comitissa Bononiensi, cui Alfonsus superstiti, aliam vxorem Castellanam superinduxisset, atque inde factum fuisset, vt omnes qui post ipsum regnassent Spurii essent.

Etsi dux Albanus & vnus atque alter ex Procerum Hispaniæ numero sentirent Philippum hæredem regni esse: tamen in genere reliqui id nec credebant nec considerabant, sed existimabant jure ad filium principis Parmensis illud pertinere. Verum Lusitanis qui diligentius hac de re cogitarant

& quorum leges magis favent Philippo quam statuta Hispaniæ, veritas hujus controversiæ erat perspectior.

Adducebant hanc rationem quod jura Lusitaniæ & communia in materia regnorum, proximo ultimi possessoris cognato ex eodem stipite descendenti successionem deferunt; Sebastiano autem neminem esse propiorem rege Philippo ex eodem stipite descendente. nam & nepotum Regis Emanuelis natu maximum & avunculum regis demortui esse.

Henricus Rex Cardinalisq; pronuntiat judiciali sententia Antoniũ priorē, Cratensem illegitimum esse.

Multi Iuris consulti etiam Lusitani pro Philippo respondent.

Henricus Rex quod ante fieri oportuerat, citatis competoribus & judiciali processu instituto, cum Philippo Rege certis conditionibus transegit.

Hanc inexpectatam mutationem Regis quidam putant P. Leoni Henriquio confessori Regio & Iesuitæ potius acceptam ferendam quam argumentis ministrorum Regis Philippi.

Rex Philippus interim magnum exercitum in Hispania alebat. Papa per Nuncium Philippum Segam offert se arbitrum inter Philippum & Henricũ.

Phi-

Philippus non nimium Papæ fidebat & in arbitrum compromittendo se sibi ipsi præjudicare existimabat, præterquam quod etiam antiquis exemplis, quibus adstruitur sedem Apostolicam in controversiis regnorum Iudicem esse, novum non temere addendũ esse putaret. De voluntate autem Henrici certior factus quoniam jure aperto niteretur, arbitro opus esse negavit.

Ex quinque Gubernatoribus regni Portugalliæ quos Henricus instituerat tres Philippo addicti erant.

Henricus septimo decimo mense regni aditi discessit.

Dux Albanus exercitui Regis Philippi præfectus.

Antonius à populo Rex appellatus. Gubernatores Regni fuga sibi consulunt. Elua capta ab Albano; & alia oppida atque arces cœpit; mox Setubal. Cascais, arcem S. Iuliani Lisbonam. Averum & portum. Vianam. Rex Philippus Olisiponem venit. Antonius in Galliam fugit. Albertus Archidux Austriæ Portugalliæ præfectus.

Thuanus lib. LXV. *Histor.*

Cum Regis Henrici orbitas & effœta ejus ætas ac valitudo inprospera brevi regnum vacaturum minarentur, qui

qui illud ambiebant jam tum quasi candidati in medium prodire, procceres Regni ac populi gratiam prensare & vivo ipso Henrico veluti hæreditatem ejus cernere. Princeps eorum Philippus fuit ex Isabella Henrici Sorore & Emanuelis majore natu filia nat⁹. Dein Philibertus Emanuel Dux Sabaudiæ ex Beatrice altera Emanuelis filia & ipse natus. Præterea Ranutius Farnesius Alexandri filius, Octavii Parmensium Ducis N. qui ex Maria Eduardi itidem Henrici fratris filia prognatus erat; & Catharina altera Eduardi filia, quæ Ioanni Bracantiæ Duci nupserat. Et Catharina quidem Ranutium Maria matre ante annum defuncta tanquam proximior, licet natu minor excludere videbatur. Restabat certamen inter Philippum & Catharinam pari gradu Henricum contingenteis, Catharina tanquam Eduardi masculi filia, qui Isabellam Philippi parentem proculdubio exclusisset, Philippo præferri debere contendebat, contra ille Eduardo semel mortuo ejus rationem nullam habendam dicebat, sed tantum gradum inspiciendum, in quo masculus fœminam excludit. Hæc ita primum proposita, dein à celeberrimis

Italiæ & Hiſpaniæ juriſconſultis etiam publicatis ſcriptis Bononiæ & aliis in locis agitata ſunt. Inter competitores & Antonius jam tum apparebat, qui ſe Ludovici Henrici fratris filium jactabat; & conſtabat Ludovici filium eſſe, ſed ex contubernio Iolandæ natum. is tamen quamvis Henrico ſumme inviſus populi favore ſublevebatur. Iis omnibus poſtea acceſſit Catharina regum noſtrorum parens, repetito altius neque citra invidiam jure ſuo; Sic enim Oratores ejus diſputabant. Sanctio II. tanquam rebus agendis impari à regni gubernaculis remoto & ſumma rerum Alfonſo ejus fratri, (qui ex Mathilde Bononienſi, à qua Catharina genus ducebat, filios ſuſceperat,) commiſſa, illum non ſolum regni adminiſtrationem ſumſiſſe, ſed etiam annuente Innocentio IV. Pontifice fraternum regnum invaſiſſe circa annum CIↃ CC XLVII: in quo ut potentiam firmaret, prioris conjugis quam in Gallia reliquerat, pertæſum, Beatricem Alfonſi decimi Regis Caſtellæ filiam altera viva ſuperinduxiſſe & Dionyſium atque alios ex ea liberos ſuſcepiſſe, qui proinde illegitimi ab eo tempore in regno ſucceſſerunt, & per Ioannem I. & ipſum

Petri

Petri I. filium Spurium, qui regnum c... annum clↄcccxxcIII invafit ad Henricum uſque propagati ſunt: & quia temporis longinquitas obſtabat & præſcriptio merito objici poterat; illi in poſſeſſionibus violentis nullo tempore præſcribi contendebant, & ſaltim petebant, ut quando res eo rediiſſet, ut cunctis maſculis deficientibus res quaſi ad electionem rediret, ſui ut antiquiſſimum in eo regno jus habentis ratio haberetur. Pontifex & ſuas partes interponebat Portugalliæ regnum R. S. beneficiarium dictitans ac proinde Regis in eo conſtituendi jus ſibi vindicans. Quod tanquam ridiculum prorſus ab omnibus æque habitum & à Philippo ipſo, poſtea omnino exploſum eſt.

Dux Oſſunæ cum Gardiola I. C. ad Henricum miſſus cum cognoviſſet Henricum magis in Ioannem Bracantiæ ducem, qui Catharinam Eduardi fratris F. in matrimonio habebat, ut cauſa potiorem propendere, per Ieſuitas, qui plurimum apud eum poterant ipſum ſollicitat & contrariis rationibus jus Philippi potius eſſe demonſtrat. Tum addit Philippo infeſto Bracantiæ ducem tantæ moli ſuſtinendæ imparem futurum, & excitato de ſuc-

ceſſione bello fore, ut tantarum navigationum & tot annorum in propaganda per Indias Chriſtiana religione inſumtorum fructus brevi tempore amittatur. Quæ rationes non mediocriter labefactarunt primum Henrici alioquin meticuloſi propoſitum; eoque magis quod videret ipſum Bracantiæ ducem eodem tempore per Philippi procuratores inde minis territum, inde promiſſis ingentibus ineſcatum ſi ejus voto non adverſaretur, in eo negotio tepidius verſari, quippe qui ſuæ infirmitatis ſibi conſcius plus in potentiſſimi Regis gratia, quam in dubia proprii juris perſecutione præſidii poneret. Ita præcipuo competitore cui fere tota Luſitana nobilitas favebat, in ordinem redacto, reſtabat ut Philippus ſibi plebem Oliſſiponenſem devinciret ad quam ille præcipitatò conſilio mox dedit litteras. Iis litteris quod præmature ſcriptæ viderentur immane quam commoti ſunt non ſolum Oliſſiponenſes ad externi & Caſtellenſis principis dominatum cohorreſcentes; ſed præcipue per Luſitaniam plebs ob antiquas cum vicinis Caſtellenſibus ſimultates. itaque nullo dato ad Philippum reſponſo, habita in Camera, quam vocant,

cant, Olisiponensi deliberatione cui duo ex plebeio ordine intersunt, apud Henricum instant vt ipse successorem indigenam secundum Regni leges nominaret; in eamque rem, ut omnem ex animo meticulosi senis scrupulum eximerent, viginti millia armatorum, qui ipsorum sumtibus Regi militarent magna fiducia offerunt, si qui forte essent qui caritatis patriæ obliti & Lusitani nominis studiosi Regi contradicere & nefanda proditione externos in Regnum per vim inducere auderent.

Anno cIↃIↃLXXIX. *Lib. 69.* Comitiis ad Kalend. April. indictis, Henricus Cardinalis habitum & sceptrum manu gestans cum Bracantiæ Duce ac magno comitatu venit & in pegmate ad id parato sub Vranisco consedit. Alfonsus Castroblancus sacerdos orationem absurdæ atque adeo impiæ adulationis plenam habuit, Rege cum rege cœlorum comparato & conventu ordinum cum sacrosanctis Synodis: variabant sententiæ, alii nulla dilatione interposita de regni successione decernendum censebant; alii cautius procedendum, viamque juris servandam, ut qui jus in eo

ſibi arrogabant citati audirentur; alii vt interim ſiquid Regi humanitus accideret, gubernatores regni crearentur; alii indeciſa ac confuſa omnia cupiebant. Rex mediam viam elegit: & è xv ab ordinibus nominatis, V. elegit gubernatores, quorum nomina ſecreta in capſam conjecta, Oliſiponenſi Magiſtratui tradita, nominati rurſus XXII ex quibus Rex XI elegit qui ſi Regem ante litem de Regni ſucceſſione terminatam mori contingeret, cum plena poteſtate eam dijudicarent; Bracantiæ dux cæterique proceres, antiſtites ac cæteri ordines Sacramento adacti, gubernatoribus à Rege creatis & ei ſecundum quem delecti judices pronuntiaſſent, tanquam legitimo Regi ſe parituros. Actum & de Regis matrimonio & gratiæ à Pontifice impetrandæ cauſa miſſus Romam Eduardus Caſtro-blancus. Philippus per Chriſtophorum Moram certior factus, protinus ad Oratorem ſuum qui Romæ erat, vt omni ratione Pontificem à gratia ducendæ uxoris Henrico facienda dimoveat ſcribit. Miſit & Dominicanum ad Henricum qui illum ab vxore ducenda deterreret, qui ſtatim cum offenſionis ſpecie dimiſſus. Citati procuratores mittunt: Cauſa agitata:

agitata: Ius Catharinæ reginæ vt longius petitum, neque veris fundamentis nixum explosum: Antonius illegitimus declaratus; Restabat Philippus, Sabaudus, Ranutius & Bracantinus, qui dum quisque contrariis rationibus se invicem oppugnant jus suum in dubium revocabant. tandem post scenicas illas concertationes, cum nihil decerneretur, singuli consultationes pro jure suo ad Pontificem & principes Christianos mittunt. Inde occasione sumpta regni ordines & præcipue Olissiponenses quasi extincta mascula prole & incerto succedentium jure rem ad electionem deductam contendebant, idque sibi juris arrogabant. Philippus qui statuisset jus suum armis persequi, Henricum novis machinis adoritur; cunctaque ad bellum necessaria parat: aditus omnes in Portugalliam accurate observari curat: colore tantis apparatibus quæsito, quod Algerianam expeditionem meditaretur. At Henricus qui ex Ossunæ verbis & apparatibus belli, quid sibi Philippus vellet, non ignoraret; paulatim labare cæpit, à Leone Enrice ex societate Iesu, qui ei à sacris confessionibus erat, potius quam à Philippicis oratoribus vt creditur per-

ſuaſus; & tandem manus dedit & in arcano plebis tumultum veritus, cum Philippicis transegit, additis condicionibus de certis dignitatibus quæ in Regno ſolis Luſitanis attribuerentur.

Anno cIↃ IↃ LXXX prid. Kalend. Feb. Henricus moritur, re nondum cum ordinibus Regni tranſacta. Gubernatores in tabulis nominati magiſtratum ineunt. Philippus ad illos dat litteras, petens, vt ſe juxta Henrici avunculi voluntatem, ſine dilatione regem declararent. additis promiſſis & minis. Illi tantiſper à bello abſtineri petunt dum Legati ſui audiantur. Rex Albanum è ſeceſſu ſuo ad exercitum mittit. Marchio Sanctæ Crucis claſſi præpoſitus. Gubernatores ſe ad defenſionem comparant. Antonius à populo Rex acclamatus XIII. Kalend. Quintil. Elua Philippicis aperta. Oliventia; campus major; Aruncanum, Portalegia, Moran, Serpa. Antonius VIII. Kalend. Quintil. in vrbem Oliſſiponenſem citra certamen receptus. novi magiſtratus è vilibus & fere indignis creati. Ioannes Tellus cum aliis ad Gubernatores transfugit, per vim pecuniam ab invitis mercatoribus in urbe extorquet, carceres aperit & maleficos conſcribit, item Afros, Mauros

&

& Æthiopes servos. Auxiliares à Gallis atque Anglis petit. Gubernatores è Cetobriga profugiunt. Cascajum desertum & in fidem acceptum. Cetobriga munita. Alvarus Lusitaniam cum exercitu ingreditur. Estremosium captum. Mons major advenienti patuit. Ebora item. Cetobriga per vim capta & direpta. Turris ad portus fauces dedita Cascajum deinde captum & direptum, Didacus Meneses securi percussus. Arx Iuliana dedita. Munitio cui Caput siccum nomen deserta: prælio dein sub vrbe certatum, in quo Antonius victus per vrbem transiens aufugit. Vrbs Olissippo dedita; suburbium per triduum crudeliter direptum. Antonius post multa frustra tentata, & miserum per aliquot menses latibulum, tandem in Galliam incolumis evasit.

Regia familia porro explicata.

PHilippus Secundus, primam conjugem habuit Mariam Ioannis Portugalliæ Regis filiam, quæ ipsi Carolum genuit, & quatriduo post partum decessit.

Secundam itidem Mariam Henric. VIII. Angliæ R. filiam ex qua nullos liberos ſuſcepit.

Tertiam Elizabetham Henr. II. Gall. Regis filiam ex qua duas filias ſuſcepit Iſabellam Claram Eugeniam, quæ Alberto Archiduci Auſtriæ nupſit; & Catharinam quæ Carolo Emanueli duci Sabaudiæ.

Quartam Annam Auſtr. neptem ſuam ex Maximiliano II. Imper. patruele ſuo, & Maria ſorore ſua, quæ ipſi genuit Ferdinandum & Didacum mature defunctos; & denique Philippum III. qui illi ſucceſſit. Obiit autem Philippus II. anno 1598. XIII Septembris. ætatis ſuæ ſeptuageſimo ſecundo, Regni autem quadrageſimo ſecundo.

Philippus III. Hiſpaniarum R. duxit in vxorem Margaritam Auſtriacam anno 1598. quæ ipſi ann. 1601. peperit Annam Mariam Ludovici XIII Galliar. Regis hodie conjugem; & anno 1605. Philippum Dominicum; & poſtea Carolum atque Ferdinandum Cardinalem, & denique Mariam. Obiit autem Philippus III. Ann. CIƆ IƆ CXXI menſe Martio.

Philippus IV. Patri ſucceſſit, duxitq; in vxorem Eliſabetham Henrici IV. Magni R. Galliæ filiam.

XV. *Re-*

XV.

Regum

HISPANIÆ

Connubia & liberi inde ab Henr. II & Ann. cIↄ ccclxix.

E Nobiliario Genealogico Alonsi Lopez de Haro.

ENRICVS II. Rex Castellæ & Legion. vxorem habuit Ioannam Manuel de la Cerda, filiam Ioannis Manuel de la Cerda Domini de Villena ex qua suscepit Ioannem qui patri successit & Eleonoram quæ nupsit Carolo tertio Regi Navarræ.

Ioannes I. Rex Castell. & Legion; primo duxit Eleonoram filiam Petri R. Aragon. è qua suscepit Henricum qui illi successit; & Ferdinandum qui fuit Rex Arragon. Secundo Beatricem filiam vnicam Ferdinandi I. Reg. Portugall. è qua nullos liberos genuit.

Henricus III. Rex Castell. & Legion. hic duxit vxorem Catharinam Alencastriam filiam Ioannis Gandavensis ducis Alencastriæ; è qua procreavit filium Ioannem qui illi successit & duas filias Mariam quæ nupsit Alfonso Reg. Arragon. & Catharinam quæ nupsit Hen-

Henrico de Arragon Magiſtro S.Iacobi & Duci Villenæ.

Ioannes II. Rex Caſtell. & Legion. duxit primo Mariam Ferdinandi I.Arragon. Reg. filiam è qua ſuſcepit Henricum qui illi ſucceſſit; & Catharinam quæ nupſit Henrico Magiſtro S. Iacobi & Duci de Villena cognato ſuo. Secundo Iſabellam de Portugal. fil.Ioannis Magiſtri S. Iacobi Comitis Stabuli Portugal. è qua ſuſcepit Iſabellam, quæ poſt Henricum quartum regnavit, & Alfonſum qui ante primogenitum obiit.

Henricus IV. Rex Caſtell.& Legion. Duxit primo Blancam Ioannis II. Navarr. Reg. filiam, ſed ob principis impotentiam connubium fuit diſſolutū; Secundo Ioannam filiam Eduardi Reg. Portugalliæ; ſed nullos neque ex hac liberos generavit.

Ferdinandus & Iſabella Reg. Caſtell. Legion. & Arragon. &c. progenuerunt; Ioannem principem qui ſine hæredibus obiit, duxerat autem Margaritam filiam Imperat. Maximiliani.

Iſabellam quæ Eduardo Reg. Portugalliæ nupſit ſed nullos liberos reliquit.

Ioannam quæ poſtea regnavit.

Mariam

Mariam quæ nupſit Eduardo R. Portugall. è quo multos liberos ſuſcepit.

Catharinam quæ nupſit Henrico VIII. Angliæ Regi illiq; genuit Mariam.

Ioanna hæres Regum Catholicorum, nupſit Philippo primo Archiduci Auſtriæ, principi Belgarum; & ſucceſſit in Regnum anno cIↃ IↃ IV. Horum liberi fuerunt.

Carolus qui ſucceſſit in Regna.

Ferdinandus qui fuit Rex Hungariæ & Bohemiæ & poſt fratrem Imperat. German.

Maria quæ Ludovico Hungariæ & Bohemiæ Regi nupſit, ex quo nullos liberos ſuſcepit.

Iſabella quæ nupſit Chriſterno Daniæ Regi.

Catharina quæ nupſit Ioanni Tertio Portugalliæ Regi.

Eleonora quæ primum nupſit Emanueli Portugalliæ Regi & ex illo filiam Mariam genuit; Secundo Franciſco I. Galliarum Regi.

Carolus Rex Hiſpaniarum & poſtea Imper. Germ. hic primo duxit in vxorem Iſabellam filiam Emanuelis R. Portugalliæ quæ illi peperit.

Philippum qui illi ſucceſſit.

Mariam quę nupſit Maximiliano II. Imperat. &c.

Ioan-

Ioannam quæ nupſit Ioanni principi Portugalliç & peperit illi filium poſthumum Sebaſtianum poſtea Regem Portugalliæ.

Philippus II. ſucceſſit Patri an. 1556. (quem author Nobiliarii vocat univerſalem mundi Monarcham:) hujus prima vxor fuit Maria filia Ioannis III. Reg. Portugall. quæ illi genuit, Carolum qui obiit anno 1568.

Secunda Maria Angliæ Regina, ex qua nullos liberos ſuſcepit.

Tertia Iſabella filia Henric. II. Galliarum R. quæ illi genuit

Iſabellam Claram Eugeniam quæ Alberto Archiduci Auſtriæ nupſit & hodie ſupereſt.

Catharinam quæ nupſit Carolo Emanueli duci Sabaudiæ: illique genuit Philippum; Victorium; Emanuelem Philibertum; Mauritium; Thomam; Margaritam, Iſabellam, Mariam.

Quarta Anna primogenita Maximiliani Secundi Imperatoris quæ illi genuit

Ferdinandum qui ſexennis obiit.

Carolum Laurentium, qui biennis obiit.

Didacum qui ſeptennis obiit.

Philippum anno cIɔ Iɔ LXXIX. qui ſucceſſit.

Mariam

Mariam quæ triennis obiit.

Obiit Rex Philippus an. cIↃ IↃXCVIII.

Philippus III. Hiſpaniar. Rex; hic duxit in vxorem Margaritam Auſtriacam filiam Caroli Archiducis, quæ genuit illi

Annam anno 1601. quæ nupſit Ludovico XIII. Chriſtianiſſimo Galliar. Regi.

Philippum anno 1605. qui Patri ſucceſſit.

Mariam anno 1606.

Carolum anno 1607.

Ferdinandum ann. 1609. Cardinalem & Archiepiſcopum Toletanum.

Margaritam ann. 1610.

Alfonſum ann. 1611. qui infans obiit; & è partu illius ipſa Regina.

Obiit Rex Philippus III. ann. 1621.

Philippus IV. Hiſpan. Rex duxit in vxorem Iſabellam Henr. IV. Gall. Regis filiam.

XVI. *Pro-*

XVI.

Proceres & Nobiles familiæ HISPANIÆ.

E Libro Alonsi Lopez de Haro qui inscribitur Nobiliario Genealogico de los Reyes y Titulos de Espanna.

IN Hispania neque Comites, neque Duces neq; Marchiones hæreditarii fuerũt ante Henricum II Regem Castellæ & Legionis qui regnum suuum iniit anno cIↄ CCCLXIX. Hic primum instituit sequentes Comites:

1. Comitem de Vizcaya & Castaneda, nimirum fratrem suum Tellum de Castilla, qui obiit anno cIↄ CCCLXX. cui successit filius Ioannes de Castilla in Dominiis illius de Aguilar & Castanneda; qui filiam reliquit vnicam Aldonzam de Castilla, quæ nupsit Garsiæ Hernandez Manrique, qui fuit primus Comes Castanedæ, ex quo descendunt Marchiones de Aguilar vt postea dicetur.

2. Comitem de Albuquerque, fratrem suum Sancium de Castilla, qui vni-

vnicam filiam posthumã reliquit quæ nupsit Ferdinando de Castilla qui postea fuit Rex Aragonum.

3. Comitem de Trastamara, cognatum suum Petrum de Castilla, cui successit in comitatu filius Fadricus de Castilla & Castro; qui regnante Ioanne II. Dux de Ariona est factus & sine hæredibus obiit.

4. Comitem de Carrion, Ioannem Sanchium Manuel: cujus primogenitus Sanchius Manuel opidum Carrion vendidit Reginæ Catharinæ Alencastriæ pro quindecim mille aureis.

5. Comitem de Niebla, Ioannem Alonsum de Guzman tertium Dominum de S. Lucar de Barrameda, qui obiit anno 1393. successit filius Henricus de Guzman; huic Ioannes Alonsus de Guzman tertius Comes de Niebla & primus Dux Medinæ Sidoniæ factus à Rege Ioanne II. huic Henricus: huic Ioannes, qui Marchio factus fuit de Cazaza: huic Alonsus Perez de Guzman; quo sine liberis mortuo, successit frater Ioannes Alonso de Guzman; illi autem nepos; è filio Ioanne Claros de Guzman, Alonsus Perez; qui ditissimus omnium principum Hispaniæ fuit habitus, & obiit anno 1615. & reliquit successorem Ioannem Manuel Perez

de Guzman, cujus filius Gaſpar de Guzman hodie Comes eſt de Niebla.

6. Comitem de Medinaceli, Moſen Bernardum de Bearn & Foix, filium Gaſtonis cognomento Phœbi Comitis Benearni & Fuxenſis; qui è conjuge ſua Iſabella de la Cerda ſuſtulit Gaſtonem de la Cerda, qui illi ſucceſſit in Comitatu; huic autem filius Ludovicus; huic filius Gaſton; huic rurſus Ludovicus, qui anno 1491. à Ferdinaudo & Iſabella Dux eſt creatus: huic filius Ioannes qui plures liberos habuit; ejus filius Ludovicus primus Marchio Cogolludi eſt creatus: Gaſton autem fuit tertius Dux Medinæceli. Huic ſucceſſit frater Ioannes de la Cerda: illique rurſus filius Ioannes; huic Ioannes Ludovicus de la Cerda: illi rurſus Ioannes filius ſucceſſit anno 1607. qui adhuc ſupereſt.

Henrico II. ſucceſſit filius Ioannes I. Rex Caſtellæ & Legionis, qui inſtituit,

Comitem de Montealegere, Henricum Manuel de Villena cui ſucceſſit Petrus Manuel cum titulo tantum Domini de Montealegere & Meneſes; huic ſucceſſit Maria Manuel quæ nupſit Laurentio Suarez de Figueroa primo Comiti

Comiti Feriæ de quo postea. Habuit & Henricus Manuel filium Ferdinandum Manuel de Villena, cujus filius fuit Ioannes Manuel Dominus de Velmonte de Campos & de Zebico de la Torre; & nepos item Ioannes Manuel qui obiit ann. 1535. huic successit Laurentius Manuel. illique Rodericus Manuel, qui cum nullos liberos procreasset, transiit dignitas hæc ad Comites de Valentia, & Duces de Naguera, anno 1597.

Ioanni I. successit filius Henricus III. qui instituit,

1. Comitem de Cangas & Tineo, Henricum de Arragon & Villena, qui postea illo excidit.

2. Comitem de Ribadeo, Rodericum Lopez Davalos, qui & Comesstabuli Castellæ fuit, sed excidit vtraq; dignitate. Ab illo & Ayalæ descendunt. Habuit autem è tertia vxore filium Innigo Davalos à quo Marchiones de Pescara descendunt, itemque Marchiones del Basto in Regno Neapolitano.

3. Comitem de Benevento, Ioannem Alonso Pimentel; anno cIↃ CCCXCVIII cui successit filius Rodericus Alonso Pimentel ann. cIↃ CCCCXX & ann. cIↃ CCCC XXX illi adjunxit Comitatum Mayorgæ: huic successit filius Alonsus

Pimentel anno 1440. huic iterum filius Rodericus Alonso, cujus primogenitus Ludovicus Pimentel, Marchio Villafrancæ, obiit patre superstite; Alonsus autem secundo genitus successit Patri; atque illi filius suus Antonius Alonso Pimentel; huic item filius suus Ioannes Alonso Pimentel hodieque superstes, cujus primogenitus Antonius Alonso Pimentel est Comes de Luna.

Henrico III. successit Ioannes II. an. cIↃ cccc vII, qui instituit;

1. Comitem de Santi Stevan, Alvarum de Luna Equestri familia in Arragonia ortum; qui & Comes stabuli Castellæ & Dux Truxilli & Marchio de Villena fuit, & in summa Regis sui gratia florens, pleraque Regni negotia solus administravit. huic successit filius Ioannes de Luna qui filiam reliquit Ioannam aut Mariam de Luna quæ nupsit Didaco Lopez Pacheco Marchioni de Villena.

2. Comitem de Castrogeriz, Didacum Gomez de Sandoval qui & Cancellarius major fuit Castellæ; & Comes de Castro; huic successit Ferdinandus de Sandoval filius illius, Secundus Comes de Castro anno 1455. cui successit Didacus Gomez de Sandoval &

Roxas

Roxas anno 1474. quem Reges Catholici anno 1434. crearunt Marchionem de Denia & filium illius primogenitum Bernardum Comitem de Lerma: qui patri morienti anno 1502. successit, secundus Marchio Deniæ & primus Comes de Lerma. quo mortuo, anno 1536. successit filius illius Ludovicus de Sandoval & Roxas; illi porro filius Franciscus de Sandoval & Roxas anno 1570: huic autem filius Franciscus Gomez de Sandoval anno 1574. quem Rex anno 1599. creavit Ducem de Lerma & Marchionem de Cea: qui postremus titulus primogenito illius Christophoro de Sandoval & Roxas statim attributus, qui & postea Dux de Vzeda creatus; illius primogenitus Franciscus Gomez de Sandoval Dux de Cea est factus.

3. Comitem de Castanneda, Garsiam Hernandez Manrique; cui successit filius Ioannes Ferdinandez Manrique anno 1436; huic autem filius Garsias Hernandez Manrique, qui factus est primus Marchio de Aguilar; illi successit fil. Ludovicus Fernandez Manrique Secundus Marchio de Aguilar & quartus Comes de Castanneda. cui successit fil. Ioannes Fernandez; illi fil. Ludovicus Fernandez Manri-

que: hujus autem filius Ioannes Fernandez celebs obiit; vnde illi successit frater Bernardinus Manrique; ipsi autem filius suus Ioannes Fernãdez Manrique septimus Marchio de Aguilar & nonus Comes de Castanneda qui anno 1617. supererat.

4. Comitem de Haro, Petrum Hernandez de Velasco: cui successit filius Petrus Hernandez de Velasco, qui Comes stabuli Castellæ est factus an. 1472: huic item filius Bernardinus de Velasco tertius Com. de Haro & secundus Comesstabuli Castellæ & primus Dux Frias: hic è secunda vxore sustulit Iulianam Angelam de Velasco & Arragon, quæ nupsit cognato suo Petro Hernandez de Velasco. itaque illi successit in Ducatu & dignitate Comitisstabuli frater Inicus Fernandez de Velasco. Huic successit fil. Petrus Hernandez de Velasco qui sine liberis obiit. itaque illi successit cognatus Inicus Fernandez de Velasco & Tovar, filius Ioannis de Velasco & Tovar primi Marchionis de Berlanga; huic successit filius Ioannes Fernandez de Velasco; illique item filius Bernardinus Fernandez de Velasco qui anno 1617. superstes erat & tantum octo annorum puer.

5. Comi-

5. Comitem de Ledeſma & Plaſencia, Petrum de Zuniga cui ſucceſſit filius Alvarus de Zuniga, qui poſt illa factus eſt Dux de Arevalo & Plaſencia; demum de Vejar. huic autem filius Petrus ſecundus Dux Vejar, Comes de Bannares. huic fil. Alvarus qui nullos legitimos reliquit, ſed è contubernio nobilis fœminæ Petrum de Zuniga à quo Marchiones de Aquila Fuente deſcendunt. Franciſcus de Zuniga & Guzman ſecundo-genitus Petri fuit Marchio de Ayamonte; cujus filia Tereſia fuit quarta ducíſſa de Vejar & Patri ſuo ſucceſſit in Marchionatu de Ayamonte & Gribaleon atque Comitatu de Bannares; nupſit Franciſco de Sotomajor quinto Comiti de Belalcazar; è quo matrimonio natus Franciſcus de Zuniga & Sotomajor, qui fuit quintus Dux de Vejar, Marchio Gribaleon Comes de Belalcazar & Bannares, &c. Huic ſucceſſit filius Franciſcus Didacus Lopez de Zuniga & Sotomayor: huic rurſus filius Alonſus Didacus Lopez; huic denique Franciſcus Didacus Lopez de Zuniga anno 1620. Ex eadem familia de Zuniga, eſt Petrus de Zuniga primus Marchio de Flores Davila à Philippo III. nuper factus.

6. Comitem de Medellin & Arcos, Petrum Poncium de Leon; huic successit Ioannes: illi Rodericus qui & Dux de Cadiz & Marchio de Zara fuit factus ab Henrico IV. hic filiam suam elocavit Ludovico Poncio de Leon, è quibus natus Rodericus primus Dux de Arcos, Marchio de Zara, Comes de Casares, Dominus Marchenæ & Villagarciæ. huic successit fil. Ludovicus Christophorus: illi Rodericus Poncius de Leon qui anno 1617. supererat; primogenitus autem illius Ludovicus Marchio de Zara jam obierat, relictis liberis, Roderico Marchione de Zara & aliis.

7. Comitem de Alva de Tormes, Ferdinandum Alvarez de Toledo; huic successit Garsias, qui primus Dux creatus, & Marchio de Coria & Comes de Salvaterra ab Henric. IV. successit, illi filius Fredericus; huic è filio Garsia, nepos, Ferdinandus Alvarez de Toledo qui & Dux Huescæ factus est: huic fil. Fridericus, illi denique sine hæredibus maribus defuncto, cognatus è fratre Antonius Alvarez de Toledo Beumonte à parte matris Comes de Lerin, & Comestabuli Navarræ, qui anno 1619. supererat.

Ex eadem familia sunt Domini de

Villora

Villora & Don Cos;quorũ quartus ab Alvaro duce de Alva, Antonius Franciſcus de Fonſeca,Toledo,Ayala à Philippo III. Hiſpaniarum Rege factus eſt primus Comes de Ayala; huic ſucceſſit fil. Antonius, & illo impubere defuncto,alter filius Ferdinandus de Fonſeca Toledo, &c. qui anno 1619. Comitatum hunc obtinebat.

8. Comitem de Santa Marta, Didacum Perez Sarmientum, è Nobiliſſima Sarmientorum familia; cui ſucceſſit fil. Franciſcus qui tantum filiam reliquit quæ Marchioni de Aſtorga nupſit.

Ex eadem familia Sarmientorum fuit Garſias Ferdinandez Sarmiento qui matrimonio acquiſivit Dominium de Sobroſo & Saluatierra; cujus abnepos Didacus Sarmientus de Sotomajor à Philippo II. factus eſt primus Comes de Salvatierra; cui ſucceſſit fil. Garſias qui anno 1619. ſupererat Comes de Salvatierra.

Ex eadem familia quoque fuit Garſias Sarmientus Dominus de Gondomar; cui ſucceſſit fil.Didacus Sarmientus deAcunna quem Rex Hiſpaniarum primum Comitem de Gondomar appellavit.

9. Comitem del Real de Manza-

nares & Marchionem de Santillana, Inicum Lopez de Mendoza; huic ſucceſſit filius Didacus Hurtadus de Mendoza, Marchio de Santillana & Comes del Real de Manzannares; qui à Regibus Catholicis factus fuit Dux del Infantadgo. huic ſucceſſit fil. Innicus Lopez de Mendoza; huic vero filius Didacus Hurtadus de Mendoza; huic rurſus filius Innicus Lopez de Mendoza; cui ſucceſſit nepos è filio Didaco, Innicus Lopez de Mendoza, qui & Marchio del Cenete eſt factus; hujus filia Anna de Mendoza hæres omnium dignitatum, nupſit primo Roderico de Mendoza avunculo ſuo, è quibus liberos ſuſcepit; ſecundo Ioanni Hurtado de Mendoza patrueli ſuo, è quo ſimiliter prolem ſuſcepit; hæres autem apparens illius eſt Ludovica de Mendoza Comitiſſa de Saldanna, quæ nupſit Didaco Gomez de Sandoval, ſecundo genito Ducis de Lerma.

10. Comitem de Traſtamara, Petrum Alvarez Oſorium, qui ante fuerat Comes de Villalobos & Dux de Aguiar; cui ſucceſſit Alvarus Perez Oſorius ſecundus Comes de Traſtamara, &c. quem Rex Henricus IV. Marchionem de Aſtorga creavit anno 1465. Huic ſucceſſit filius Petrus Alva-

Alvarez Osorius. Illi Alvarez Perez Osorius; Alvaro filius Petrus Alvarez Osorius. Petro rursus filius Alvarus Perez Osorius anno 1560. cui successit filius Petrus anno 1567. & obiit sine liberis anno 1589. cui successit Alonsus Perez secundo genitus Petri Alvarez, & sine liberis obiit ann. 1592. successit cognatus Petrus Alvarez Osorius; cui successit filius Alvarus Perez Osorius anno 1613. qui anno 1620. adhuc celebs erat.

11. Comitem de Medellin, Rodericum Portocarrecum; huic successit fil. Ioannes; illi è filio Roderico, nepos Ioannes; Ioanni filius Rodericus; illi cognatus Petrus ann. 1604. exclusa filia Ioanna, quæ hodie est Marchionissa de Aguilar.

12. Comitem de Trebinno, Didacum Gomez Manriquen, cui successit filius Petrus Manrique de Lara, quem Reges Catholici crearunt Ducem de la Cuidad de Najera anno 1482. huic successit Antonius Manriques anno 1516. illi Ioannes Manrique de Lara; huic itidem filius Ioannes; Ioanni, filio Manrique de Lara Comite Valenciæ sine liberis defuncto, filia Ludovica Manrique de Lara quæ nupsit Bernardino de Cardenas Duci de Maque-

Maqueda Marchioni de Elche & anno 1618. ſupererat.

13. Comitem de Paredes de Nava Rodericum Manriquen cui ſucceſſit fil. Petrus Manrique de Lara; huic filius Rodericus Manrique; huic Petrus; huic Antonius fil. Antonio filia Ines Manrique de Lara, quæ nupſit Ioanni Manrique filio Ducis de Naiera; è quo matrimonio natus Petrus Manrique qui patri ſucceſſit octavus Comes de Paredes ſuperſtes anno 1618.

14. Comitem de Oſorno & Domin. de Galiſteo Gabrielem Manriquen; huic ſucceſſit fil. Petrus Manrique Comes de Oſorno & Dominus de Galiſteo; cui ſucceſſit filius Garſias, Fernandez Manrique; huic Petrus Manrique; huic Garſias; huic rurſus fil. Petrus; Petro Garſias Ferdinandez Manrique anno 1620. ſuperſtes.

15. Comitem de Altamira, Lupum Sanchium de Moſcoſo Vlloa, filium Vaſci Lopez de Vlloa & Ines de Moſcoſo Dominæ de Altamira: huic ſucceſſit cognata Viraca de Moſcoſo, quæ nupſit Petro Alvarez Oſorio; è quo natus Rodericus de Moſcoſo Oſorius qui ſucceſſit; huic porro filius Lupus de Moſcoſo Oſorius; illi fil. Rodericus; Roderico filius Lupus de Moſcoſo Oſorius,

ſorius, qui anno 1618. ſuperabat; filius illius primogenitus eſt Gaſpar de Moſcoſo Marchio de Almazan, Comes de Monte Agudo.

Ioanni II ſucceſſit filius Henricus IV qui inſtituit;

1. Comitem de Alva de Aliſte, Henricum Henriquez; cui ſucceſſit fil. Alonſus Henriquez; huic è filio Henrico nepos Didacus Henriquez de Guzman; huic rurſus filius Henricus Henriquez: Henrico filius Didacus Henriquez de Guzman; & illi frater Antonius de Toledo Henriquez quo itidem ſine liberis defuncto, ſucceſſit Henricus Henriquez de Guzman ann. 1612. illi porro fil. Fredericus Henrique de Guzman 1617. adhuc tum celebs.

2. Comitem de Ledeſma, Beltramum de la Cueva; quem & mox creavit Ducem de Albuquerque; huic ſucceſſit fil. Franciſcus Fernandez de la Cueva, ſecundus Dux Albuquerque, Marchio de Cuellar, Secundus Comes de Ledeſma. huic item filius, Beltramus de la Cueva: illi Franciſcus Fernandez de la Cueva: huic rurſus Gabriel de la Cueva frater ſuperioris: illi rurſus Beltramus de la Cueva cognatus; huic filius Franciſcus Fernandez de la Cueva qui anno 1618. ſupererat.

3. Co-

3. Comitem de Cabra, Didacum Fernandez de Cordova, cui successit Didacus Fernandez de Cordova; illi fil. item Didacus Fernandez de Cordoua; huic fil. Ludovicus Fernandez de Cordoua; qui duxit in vxorem Elviram de Cordoua filiam & hęredem Gundisalvi Fernandez de Cordoua qui per excellentiam grandis Capitaneus dictus fuit, Ducis de Sesa Marchionis de Bitonto; è quo matrimonio natus Gundisalvus Fernandez de Cordoua, patri successit, Dux de Sesa & Baena, quintus Comes de Cabra, qui cum sine liberis obiisset, successit illi Fernandus de Cardoua & Angresola Ammiralius Neapolitanus.

4. Comitem de Tendilla, Inicum Lopez de Mendoza; cui successit fil. Inicus Lopez de Mendoza, qui fuit primus Marchio de Mondejar; huic successit Ludovicus Hurtadus de Mendoza: illi Inicus Lopez de Mendoza: huic rursus Ludovicus Hurtadus de Mendoza qui obiit anno 1604. illique successit cognatus Inicus Lopez de Mendoza; huic denique filius Inicus Lopez de Mendoza qui anno 1618. supererat.

Ex eadem familia est Franciscus de Mēdoza Ammiralius de Arragon, Marchio de Guadaleste; qui viduus & orbus Clericus est factus.

5. Co-

5. Comitem de Priego, Didacum Hurtadum de Mendoza cui ſucceſſit fil. Petrus Carillus de Mendoza; huic filius Didacus Carillo de Mendoza; Didaco autem ſine hærede mortuo, frater illius Ferdinandus; huic ſucceſſit fil. Ludovicus; illi rurſus fil. Ferdinandus; huic fil. Ludovicus quo ſine hæredibus mortuo ſucceſſit frater illius Petrus; huic denique filia Ioanna Carilla de Mendoza quæ nupſit Franciſco Gaſol Equiti S. Iacobi. anno 1620. ſuperſtes.

6. Comitem de Vrenna, Alonſum Tellez Giron, cui ſine liberis defuncto ſucceſſit frater Ioannes, qui obiit ann. 1528. illi filius Petrus Giron; quo ſine hæredibus defuncto, ſucceſſit frater Ioannes 1531; cui filius Petrus, qui Dux Oſſunæ eſt factus anno 1562. illi Ioannes filius ſecundus Dux Oſſunæ, primus Marchio de Pennafiel ſextus Comes de Vrenna: huic filius Petrus Giron qui ſuperioribus annis fuit Prorex Neapolitanus hodieque ſupereſt: Ejus primogenitus eſt Ioannes Tellez Giron tertius Marchio de Pennafiel.

7. Comitem de Melgar & Rueda, Fredericum Henriquez Ammiralium Caſtellæ; cui ſucceſſit Alonſus Henriquez;

riquez: illi fil. Fredericus Henriquez; quo ſine liberis mortuo ſucceſſit frater Ferdinandus, qui fuit primus Dux Medinæ de Rioſicco: huic fil. Ludovicus: illi rurſus fil. Ludovicus Henriquez de Cabrera: huic item fil. Ludovicus; illi filius Ioannes Alonſo Henriquez de Cabrera qui hodie ſupereſt.

8. Comitem de Corunna, Laurentium Suarez de Mendoza & Figueroa; huic ſucceſſit fil. Bernardinus; huic filius Alfonſus anno 1534. huic filius Laurentius; huic filius Bernardinus; huic filius Laurentius ann. 1592. qui trucidatus fuit anno 1616. & ſucceſſit illi frater Sebaſtianus de Mendoza; qui hodie ſupereſt.

9. Comitem de Belalcazar, Alonſum de Sotomajor huic ſucceſſit fil. Ioannes; qui cum monachus eſſet factus; ſucceſſit illi frater Guterius; huic fil. Alonſus; huic fil. Franciſcus, qui duxit in vxorem Tereſiam Duciſſam de Bexar, Marchion. de Gribaleon; atque eo modo omnes hoſce titulos conjunxit. ſucceſſores illorum ſupra commemoravimus.

10. Comitem de Luna, Didacum Fernandez de Quinnones ann. 1466. huic ſucceſſit fil. Bernardinus: huic fil. Franciſcus; huic filius Claudius; huic

huic filius Ludovicus: huic filia Catalina de Quinnones, quæ nupsit Ioanni Pimentel Octavo Comiti de Benavente & Mayorga.

11. Comitem de Lemos, Petrum Alvarez Osorium cui successit è filio Alfonso de Castro Osorio, nepos Rodericus de Castro Osorius; huic successit filia Beatrix de Castro Osoria quæ nupsit Dionysio de Portugal filio Ducis de Verganza; è quo matrimonio natus Ferdinandus Rodericus de Castro, qui ab Imperat. Carolo V. Marchio de Sarria est factus; huic successit fil. Petrus Fernandez de Castro quintus Comes de Lemos, Andrada & Villalua, marchio de Sarria: huic fil. Ferdinandus Ruiz de Castro: huic fil. Petrus Fernandez de Castro, qui ann. 1618. supererat, connubio junctus cum filia Ducis de Lerma.

12. Comitem de Miranda de Duero; Didacum Lopez de Zuniga cui successit fil. Petrus de Zuniga & Avellaneda ex parte matris; huic Franciscus fil. huic item Franciscus fil. huic fil. Petrus de Zuniga, Avellaneda & Bazan; qui & Vicecomes de Valduerna est factus; obiit anno 1572. relicta filia Maria, Comitissa de Miranda, Marchionissa de la Banneza, Vicecomit. de

la Valduerna; quæ nupſit avunculo ſuo Ioanni de Zuniga, Avellaneda & Cardenas; Hunc Philippus III. primum ducem de Pennaranda dixit; ex hoc matrimonio natus Didacus de Zuniga Avellaneda, Bazan & Cardenas; qui matrimonio junctus cum filia Ducis de Lerma ſupererat anno 1620. cujus primogenitus Franciſcus eſt Marchio de Banneza.

13. Comitem de Feria, Laurentium Suarez de Figueroa dominum oppidorum Zafræ, la Parra & Villalvæ; huic ſucceſſit filius Gomeſius Suarez de Figueroa; huic filius Laurentius; huic Petrus Ferdinandez de Cordoua & Figueroa illius fil. huic ſine hæredibus maribus defuncto ſucceſſit frater Gomezius Suarez de Figueroa & Cordoua, qui primus Dux Feriæ factus eſt à Philippo II. ann. 1567; huic ſucceſſit fil. Laurentius Suarez de Figueroa ann. 1571. qui fuit primus Marchio de Villalva, huic fil. Gomezius Suarez de Figueroa ann. 1607. cui filius Laurentius natus eſt anno 1616.

14. Comitem de Coria, Guterium de Caceres Solis, in quo titulus iſte defecit; ſed idem Rex fratrem illius Ferdinandum Gomez de Solis creavit Ducem de Vadaioz; cui ſucceſſit filius Petrus

trus de Solis in Dominio de Salvatierra & non in Ducatu. huic successit fil. Fernandus de Solis; huic filia Aldonza Manrique de Solis, quæ nupsit Ferdinando de Solis Domino de Rianzuela; quibus successit fil. Gaspar de Solis.

15. Comitem de Onnate, Innicum Velez de Guevara, huic successit nepos è filio, Petrus Velez de Guevara; huic filius Ludovicus Velez de Guevara; huic Petrus Velez Ladron de Guevara; cui filia Catharina Velez de Guevara, quæ nupsit avunculo suo Innico Velez de Guevara Domino de Salinillas; cujus filius Innicus Velez Ladron de Guevara anno cIɔ Iɔc xviii. erat Comes de Onnate.

16. Comitem de Fuensalida, Petrum Lopez de Ayala ann. 1470. huic successit filius Petrus; huic cognatus è fratre Alfonso de Sylva Ayala, Petrus Lopez de Ayala; huic soror Maria de Ayala, quæ nupsit Frederico Manrique de Zuniga; his porro Alvarus de Ayala; huic Petrus Lopez de Ayala; huic filius Petrus Lopez de Ayala anno 1599. huic item filius Petrus anno 1610. qui anno 1618. adhuc celebs erat.

17. Comitem de Sirvela, Ioannem de

Velaſco; cui ſucceſſit filius Franciſcus : huic filia Leonora, quæ nupſit Chriſtophoro de la Cueva & Velaſco; his fil. Ioannes de Velaſco & de la Cueva: huic frater Gabriel : huic filius Chriſtophorus, cujus filius primogenitus eſt Gabriel de Velaſco & de la Cueva.

Ex eadem familia deſcendunt Marchiones de Salinas qui primum fuerunt inſtituti anno 1617. quo Rex Philippus III. Ludovicum de Velaſco (qui prorex Novæ Hiſpaniæ & Peruviæ fuerat) hoc titulo inſignivit. huic ſucceſſit è filio Franciſco nepos Ludovicus ann. 1617.

Ex eadem quoque deſcendit Alfonſus de Velaſco quem Rex Philippus III. anno 1618. Comitem de Ribilla creavit.

18. Comitem de Salinas Dannaya, Didacum Perez Sarmientum; huic ſucceſſit fil. Didacus Perez Sarmiento de Villandrando Comes de Salinas & Rivadeo: huic filius Didacus Gomez; huic è filio Didaco nepos Rodericus; huic filia Anna, quæ nupſit Didaco de Silva & Mendoza Duci de Francavilla; illa autem mortua duxit idem in vxorem Sororem prioris conjugis Marinam, è qua ipſi natus fil. Rode-
ricu

ricus qui anno 1621. duxit in uxorem Ducissam de Hyar.

19. Comitem de Cifuentes, Ioannem de Sylva; huic successit filius Alonsus; huic fil. Ioannes; huic filius Ferdinandus; huic fil. Ioannes; huic filius Ferdinandus; huic fil. Ioannes; cui sine liberis mortuo successit Soror Anna, quæ nupsit Ioanni de Padilla Acunna Comiti de Santa Gadea & Buendia; quibus sine hæredibus defunctis, successit Petrus de Silva Giron de Alarcon ann. 1613. cui est fil. Alonsus Ioseph de Silva.

20. Comitem de Santistevan del Puerto, Diam Sanchez de Benavides & Viedma; cui successit filius Mendus; huic filius Franciscus; huic fil. Didacus; huic filius Franciscus: huic filius Didacus de Benavides & de la Cueva: huic filius Franciscus de Benavides & de la Cueva septimus Comes de Santi-Stevan del Puerto, Dominus de las Navas & Castellar & opidi de Solera, &c. hodie superstes.

21. Comitem de Nieva, Didacum Lopez de Zuniga, cui successit filius Petrus de Zuniga; huic fil. Didacus: huic Soror Francisca quæ nupsit Antonio de Velasco, atque ita Comitatum ad illam familiam traduxit: his

fil. Didacus Lopez de Zuniga & de Velaſco; huic filius Antonius, huic filia Mariana, quæ nupſit Franciſco Henriquez, quem Philippus III. Marchionem de Valderrabano dixit anno 1614.

22. Comité de Monterey, Sanchium Sanches de Vlloa & Tereſiam de Zuniga & Viedma illius conjugem; quibus ſucceſſit filia Franciſca de Zuniga: quæ nupſit Didaco de Azovedo: his ſucceſſit filius Alonſus de Azovedo & Zuniga: huic filius Hieronymus: huic filius Gaſpar, huic fil. Emanuel ſextus Comes de Monterrey & tertius de Fuentes; quem comitatum adiit poſt mortem amitæ ſuæ Ioannæ de Azevedo. Hic anno 1621. ſupererat.

23. Comitem de Iodar, Diam Sanchez de Carvajal, cui ſucceſſit filius Alonſus; huic filius Didacus; huic filius Ludovicus; huic frater Alonſus; huic filius Gundiſalvus de Carvajal, quem Rex Philippus III. Marchionem dixit de Iodar; qui hodie ſupereſt.

Ferdinandus & Iſabella Caſtell. Legionen. & Arragon. Reg. hos inſtituerunt:

1. Comitem de Buendia, Petrum de Acunna & Albornoz: cui ſucceſſit filius Lupus Vaſquez: huic fil. Ioannes:

nes: huic frater Petrus; huic filius Fredericus: huic filius Ioannes: huic Maria Soror, quæ nupſit Ioanni de Padilla Domino Padillæ, Corunnæ & Caltannazor & Santæ Gadeæ.

2. Comitem de Oropeſa, Ferdinandum Alvarez de Toledo; huic ſucceſſit filius Ferdinandus; huic filius Franciſcus; huic filius Ferdinandus; huic filius Ioannes Alvarez de Toledo Monroy Ayala quintus Comes de Oropeſa, Comes de Deleytoſa; Dominus de Cavannas, &c. qui anno 1619. nepoti ſuo Ferdinando è filia Beatrice Marchioniſſa de Xarandilla Comitatum hunc tradidit.

3. Comitem de Monteagudo, Petrum Gonzalez de Mendoza; huic ſucceſſit filius Antonius; huic filius Ioannes Hurtadus de Mendoza; huic filius Franciſcus qui factus eſt Marchio de Almazan à Philippo Secundo huic filius Franciſcus; huic filia Antonia quæ nupſit Gaſpari de Moſcoſo Oſorio primogenito Comitis de Altamira; ſuperſtites erant anno 1619.

4. Comitem de Aguilar, Alonſum Ramirez de Arellano; cui ſucceſſit filius Carolus: huic Alonſus filius: huic filia Anna quæ nupſit avunculo

ſuo Petro Ramires de Arellano; his fil. Philippus; huic filius Petrus; huic frater Philippus qui ſupererat anno 1620. Hujus primognitus vocatur Ioannes.

5. Comitem de los Molares, Peraſanum de Ribera cui ſucceſſit filia Beatrix, quæ nupſit Petro Henriquez Domino Tarifæ; his fil. Franciſcus Henriquez de Ribera; quo ſine liberis mortuo ſucceſſit amita illius Catharina de Ribera, quæ nupſit Petro Henriquez ſuo cognato Domino Tarifæ viduo ſuæ Germanæ; his filius Fredericus Enriquez de Ribera qui primus Marchio Tarifæ creatus fuit; huic cognatus è fratre Ferdinando Perafan de Ribera, qui primus Dux Alcalæ eſt creatus à Philippo II. huic frater Ferdinandus; huic è filio Ferdinando nepos Ferdinandus qui ſupererat anno 1618. cujus primogenitus Ferdinandus Enriquez de Ribera Marchio eſt Tarifæ.

Ex eadem familia eſt Marchio de Malpica; qui hodie eſt Franciſcus de Ribera Barroſo ſecundus Marchio de Malpica; cujus filius Balthaſar eſt Comes de Navamoraz.

Ex eadem familia eſt Comes de la Torre, Peraſan de Ribera, quem Philippus

lippus III. demum anno 1616. Comitem dixit.

6. Comitem de Castrogeriz, Alvarum de Mendoza; cui successit fil Rodericus; huic filius Alvarus de Mendoza Manrique, huic filius Antonius; huic filius Gomezius de Mendoza Manrique quintus Comes de Castro qui an. 1618. supererat, & duas tantum filias habens. Isabellam & Catharinam.

Ex eadem familia est Ioannes Hurtadus de Mendoza & Navarra Secundus Comes de Lodosa & Castilnovo, Dominus Moron, &c. qui anno 1620. supererat.

7. Comitem de Ribadavia, Bernardinum Sarmientum cui successit filia Maria, quæ nupsit Ioanni Hurtado de Mendoza; quibus successit filius Didacus Sarmientus de Mendoza; huic filius Ludovicus: huic filia Eleonora: huic Maria de Mendoza soror Didaci tertii Comitis; quæ nupsit Francisco de los Cobos, his successit è filio Didaco de los Cobos Marchione de Camarasa ex parte vxoris, nepos Alvarus de Mendoza Sarmientus; huic fil. Didacus Sarmientus de Mendoza huic fil. . . . . nonus Comes Ribadariæ ex hac familia.

8. Comitem del Risco, Petrum

Davila; cui successit filius Stephanus; huic filius Petrus, qui factus est Marchio de las Navas ab Imperat. Carolo V. huic filius Petrus: huic filius Petrus Stephanus Davila tertius Marchio de las Navas, quintus Com. del Risco, Dominus Villæfrancæ, qui supererat anno 1618; hujus filius Antonius Davila est sextus Comes del Risco.

9. Comitem de Teba, Didacum Ramirez de Guzman: cui successit fil. Ludovicus; quem Philippus II. creavit Marchionem de Ardales; huic filius Ioannes Ramirez de Guzman; huic successit cognatus Ludovicus de Guzman filius Francisci Marchionis de Algava; ita ut sit tertius Marchio de Ardales & Algava, Comes de Theba; qui ann. 1618. supererat.

10. Comitem de Cedillo, Antonium Alvarez de Toledo; sed filius illius & successor Ferdinandus Alvarez de Toledo Ponce de Leon, tantum scribitur Dominus de Cedillo & Manzaneque: huic successit frater Antonius; huic filius Antonius Alvarez de Toledo & Luna qui hodie superest.

11. Comitem de Baylen, Emanuelem Ponce de Leon, cui successit fil. Rodericus: huic filius Emanuel; huic fil. Rodericus; huic cognatus Petrus,

qui obiit anno 1618. ſine liberis; unde de hoc Comitatu litigatur inter Ducem de Arcos & Catharinam Ponce de Leon filiam naturalem Roderici, & Eugenium Alvarez Ponce de Leon primogenitum familiæ de Cedillo.

12. Comitem de Palma, Ludovicum Fernandez Puertocarrerum: cui ſucceſſit filius Ludovicus; cui ſucceſſit fil. Ludovicus Antonius Puertocarrerus cujus primogenitus eſt Ludovicus Andreas Puertocarrerus.

13. Comitem de Salvatierra de Alava, Petrum de Ayala: cui ſucceſſit fil. Athanaſius de Ayala, ſed non in Comitatu; hujus filius Petrus de Ayala controverſiam habet ob Comitatum cum Franciſco de Fonſeca & Antonio Franciſco ſuo cognato.

14. Comitem de la Puebla, Alonſum de Cardenas; cui ſucceſſit filius Petrus; huic filius Alonſus; huic filius item Alonſus; huic Ludovicus de Cardenas nepos Alfonſi primi Comitis; huic filius Alonſus: huic Laurentius de Cardenas pronepos primi Comitis qui anno 1618. ſupererat.

15. Comitem de Villalua & Andrade, Ferdinandum de Andrade, cujus filia Tereſia nupſit Ferdinando Ruyz de Caſtro Comiti de Lemos & Comitatum

tem & Dominia transtulit ad illam familiam.

Ferdinando & Isabellæ, successit Philippus I. maritus Ioannæ Reginæ; qui ob brevitatem Imperii nullos titulos contulisse proditur.

Philippo I. & Ioannæ successit Carolus qui factus fuit Imperator, hic instituit.

1. Comitem de Alcaudete, Martinum Alonso de Cordova & Velasco: cui successit filius Alonsus Fernandez: huic filius Alonsus: huic frater Franciscus quartus Comes de Alcaudete Dominus de Monte Major, &c. qui anno 1618. supererat. Filia autem illius & hæres futura Antonia nupsit Ioanni de Zuniga Marchioni del Villar de Gaxanexo,&c.

2. Comitem de Chinchon, Ferdinandum de Cabrera & Bovadilla: cui successit filius Petrus; huic filius Didacus; huic filius Ludovicus Hieronymus qui anno 1621. supererat.

3. Comitem del Castellar Ioannem Ariam de Saauedra; cui successit fil. Ferdinandus Arias; huic fil. Ioannes Arias: huic filius Fernandus; huic fil. Gaspar Ioannes Arias de Saavedra qui anno 1618. supererat quintus Com. del Castellar.

4. Comi-

4. Comitem de Olivares, Petrum de Guzman; cui succeſſit filius Henricus; huic filius Gaſpar quem Philippus IV. grandem appellavit.

5. Comitem de Orgaz, Alvarum Perez de Guzman huic ſucceſſit ſoror Iſabella de Borbon & Guzman monialis: tranſiit dein Comitatus ad Mariam de Guzman, quæ nupſit Ioanni Hurtado de Mendoza, his ſucceſſit ex filio Ludovico, nepos Ioannes Hurtadus de Mendoza & Guzman. huic item è filio Stephano nepos Ioannes Hurtadus de Mendoza & Guzman qui an. 1618. ſupererat.

6. Comitem de la Puebla de Montaluan, Alonſum Tellez Giron è familia Pachecorum; huic ſucceſſit fil. Ioannes Pachecus; huic è filio Alonſo Tellez Giron nepos Ioannes Pachecus, qui nupſit Iſabellæ de Mendoza & Arragon primogenitæ Henrici de Mendoza & Arragon.

7. Comitem de Punoenroſtro, Ioannem Ariam Davila huic ſucceſſit è filio Ioanne Baptiſta Aria nepos Ioannes Arias Portocarrerus; huic ſucceſſit cognatus Petrus Arias de Bovadilla; huic frater Franciſcus Arias de Bovadilla; huic fil. Arias Gonzalo de Bouadiila qui anno 1618. ſupererat.

8. Comi-

8. Comitem de Gelues, Georgium de Portugal; huic successit fil. Alvarus; huic filius Georgius Albertus: huic filia Eleonora quæ primo nupsit Ferdinando de Castro filii Comitis de Lemos, è quo suscepit filiam Catharinam de Portugal. Secundo Didaco Pimentel filii Marchionis de Tavara; gaudebant anno cIↃ IↃ c xviii beneficio Philippi III. titulo Marchionum de Gelues.

9. Comitem de la Gomera, Guilhelmum Perafan de Ayala & Herrera; cui successit fil. Didacus de Ayala; qui Comitatum vendidit Melchiori suo Germano: cui successit fil. Antonius de Roxas.

10. Comitem de Deleytosa, Franciscum de Monroy cui successit filia Beatrix de Monroy Ayala, quæ nupsit Fernando Alvarez de Toledo quarto Comiti de Oropesa; atque ita Comitatum de Deleytosa in illam familiam transtulit.

Carolo Imperat. successit Philippus II. qui instituit.

1. Comitem de Santa Gadea, Martinum de Padilla; quem Philippus Tertius, titulo Grandis donavit; huic successit filius Eugenius de Padilla qui supererat anno 1621. & est Comes

non

non tantum de Santa Gadea ſed & Buendia.

2. Comitem de Galues, Balthaſarem de la Cerda & Mendoza: cui ſucceſſit filia Anna quæ nupſit Chriſtophoro Fernandez de Hyar Comiti de Belchite & Duci de Hyar; quib. ſucceſſit filius Martinus Ferdinandez de Hyar & de la Cerda; cui ſucceſſit Soror Hieronyma, quæ nupſit Ruy Gomez de Sylva & Mendoza qui obiit ſine liberis; vnde tranſiit hic Comitatus ad Duces de Paſtrana.

3. Comitem del Villar Donpardo, Ferdinandum de Torres & Portugal. cui ſucceſſit è filio Bernardino nepos Ioannes: cui eſt filius Ioannes de Torres & Portugal.

4. Comitem de Barajas, Franciſcum Zapatam de Ciſneros; cui ſucceſſit filius Didacus qui anno 1621. ſupererat.

5. Comitem de Real, Ludovicum Sanchez de Calataiud; cui ſucceſſit filia Iſabella quę nupſit Ludovico de Calatayud Domino de Provencio & Catarroya; poſſidebant anno 1621. Comitatum.

6. Comitem de Villanueva, Antonium de Fonſeca Vlloa; cujus filius eſt Alonſus de Fonſeca qui duxit

in

in vxorem Mariam de Ayala & Zuniga, filiam Comitis de Fuensalida.

7. Comitem de Fuensaldanna, Ioannem de Bivero: cui successit Ioannes Perez de Bivero; huic filius Alonsus Perez de Bivero tertius Comes de Fuensaldanna, Vice-Comes de Altamira qui anno 1618. supererat.

8. Comitem de Fuentes de Valdeopero, Petrum Henriquez de Azebedo & Fonseca; quo sine liberis defuncto successit illi Emanuel de Azevedo & Zuniga Comes sextus de Monterrey.

9. Comitem de Vzeda, Didaeum Mexiam de Obando; cui successit fil. Ioannes Velasquez D'avila, in quo cessavit titulus hic & Philippus III. illum creavit Marchionem de Loriana: in quo illi successit frater Petrus Velasquez Davila qui anno 1618. supererat.

Philippus III. qui Patri successit ann. 1598. instituit;

1. Comitem de Villamediana, Ioannem de Tassis cui successit fil. Ioannes de Tassis & Peralta qui anno 1619. supererat.

2. Comitem de Mora, Franciscum de

de Roxas & Guevara cui ſucceſſit fil. Franciſcus de Roxas & Guzman qui ann. 1618. ſupererat.

3. Comitem de Villalonſo, Ioannem Gaſpar de Vlloa, cui ſucceſſit fil. Didacus de Vlloa & Sarmiento ſecundus Com. de Villalonſo & primus Marchio de Malagon. ſupererat ann. 1621.

4. Comitem de Meiorada, Antonium de Padilla qui an. 1619. ſupererat.

5. Comitem de Cantillana, Ioannem Vincentelo de Leca, qui ſupereſt.

6. Comitem de Bannos, Sanchium de Leyva.

Hactenus proſecuti ſumus Comites omnes qui ab Henrico II. ad Philippum III. Hiſpan. Reg. à Regibus fuerunt inſtituti; nunc & Duces eodem ordine enarrabimus.

Henricus IV. inſtituit hos Duces qui hodieque durant, nam qui deſierunt, omittemus.

Ducem de Eſcalona, Ioannem Pachecum Marchionem de Villena; cui ſucceſſit fil. Didacus Lopez Pachecus: huic filius Didacus; huic fil. Franciſcus Pachecus Cabrera & Bovadilla, quartus dux de Eſcalona, Marchio de Moya, &c. cui fil. Ioannes Fernandez Pachecus; qui obiit an. 1615. & ſucceſſit Philippus Ioannes Balthaſar Pachecus.

Ferdinandus & Isabella.

Ducem de Maqueda, Didacum de Cardenas cui successit filius Bernardinus; huic è filio Bernardino Marchione de Elche, nepos Bernardinus; huic filius Georgius de Cardenas Manrique de Lara anno 1618. supererat adhuc celebs.

Carolus V. Imperator.

Ducem de Beragua, Didacum Colon filium Christophori qui primus Occidentalem Indiam adiit. cui successit filius Ludovicus: huic Nunnius Colon de Portugal, filius Alvari de Portugal Comitis de Gelbes & nepos Isabellæ Colon filiæ Didaci primi Ducis Veraguæ,

Philippus II. Hispan. Rex.

Ducem de Pastrana, Ruygomez de Sylva; cui successit filius Rodericus de Sylva & Mendoza; huic filius Ruy Gomez de Sylva & Mendoza: tertius dux de Pastrana, Princeps Meliti, Dux Francavillæ, Marchio de Algezilla, Dominus Chamuscæ, qui supererat anno 1621.

Philippus III. Instituit Duces de Lerma, Pennaranda; Vzeda & Cea, quorum ante meminimus in Comitum descriptione.

Nunc de Marchionibus dicemus:

Ferdi-

Ferdinandus & Isabella instituerunt.

Matchionem de Moya, Andream de Cabrera cui successit fil. Ioannes de Cabrera & Bovadilla: huic filia Ludovica, quæ nupsit Duci de Escalona; cui successit Franciscus de Cabrera & Bovadilla: qui anno 1618. supererat.

Marchionem de Cenete, Rodericum de Mendoza; cui successit filia Mencia: huic Soror Maria quæ nupsit Didaco Hurtado de Mendoza Comiti de Saldanna, primogenito Ducis del Infantadgo.

Marchionem de Villafranca, Ludovicum Pimentel, cui successit filia Maria Osoria Pimentel, quæ nupsit Petro de Toledo filio Frederici secundi Ducis de Alva; huic filius Fredericus de Toledo Osorius; huic frater Garsias; qui acquisivit titulum Ducis de Fernandina & Principis de Montaluan in Regno Neapolitano; huic fil. Petrus de Toledo Osorius, qui anno 1618. supererat; primogenitus illius est Garsias de Toledo Osorius Dux de Fernandina,

Marchionem de Priego, Petrum Fernandez de Cordova, Dominum de Aguilar & Montilla; cui successit filia

Catharina quæ nupſit Laurentio Suarez de Figueroa tertio Comiti de Feria: huic filius Alonſus : huic filius Petrus Fernandez de Cordoua & Figueroa; huic filius Alonſus qui anno 1621. ſupererat, ejus primogenitus Petrus Fernandez de Cordoua eſt Marchio de Montaluan.

Marchionem de Comares Didacum Fernandez de Cordoua; cui ſucceſſit fil. Ludovicus; huic filius Didacus, qui duxit vxorem Ioannem Folch de Cardona & Arragon Duciſſam de Cardona, Segorne Marchioniſſam de Pallas, Comitiſſam de Prades. huic è filio Ludovico, nepos Henricus de Cordoua Dux de Cardona & Segorne March io de Comares Comes Prades, &c.

Marchionem de los Velez, Petrum Faxardum : cui ſucceſſit filius Ludovicus; huic filius Petrus; huic filius Ludovicus; huic filius Petrus Faxardus quintus Marchio de los Velez & quartus de Molina, qui ann. 1619. ſupererat.

Marchionem de Cannete, Ioannem Hurtadum de Mendoza; quem titulum tamen morte præventus non uſurpavit; ſed ſucceſſit è filio Honorato nepos Didacus; huic fil. Andreas, qui fuit Prorex Peruviæ & obiit an. 1560. huic fil.

fil. Didacus; huic frater Garſias, huic fil. Ioannes,qui ann.1621. ſupererat.

Carolus V. Imper. & Hiſpan. Rex.

Marchionem de Alcannizes, Franciſcum Henriquez de Almanſa;cui ſucceſſit fil. Ioannes : huic item fil. Ioannes; cui filia Elvira quæ nupſit Alvaro de Boria avunculo ſuo ; quibus filius Antonius; huic Alvarus qui ann.1621. ſupererat.

Marchionem de Villa neuva del Freſno, Ioannem Puertocarrerum; cui ſucceſſit filius Petrus;huic frater Alonſus Marchio de Villanueva del Freſno, Dominus de Moquer & Villanueva de Barcarotta,&c. huic fil. Ioannes, huic filius Alonſus qui anno 1621. ſupererat.

Marchionem de Tabara, Bernardinum Pimentel cui ſucceſſit fil. Petrus huic filius Bernardinus: huic fil.Antonius qui ſupererat anno 1622.

Marchionem de Poza, Ioannem de Roxas; cui ſucceſſit è fil. Sanchio, nepos Sanchius de Roxas; huic frater Franciſcus; huic fil. Mariana quæ nupſit LudovicoFernandez de Cordoua & Cardona Duci de Seſa, &c.

Marchionem de Montemayor, Ioannem de Silva & Ribera; cui ſucceſſit fil. Ioannes; huic fil. Ioan-

nes; huic frater Petrus; huic filius Ioannes Ludovicus qui anno 1621. ſnpererat.

Marchionem de Ayamonte, Franciſcum de Zuniga fil. Ducis de Bexar; huic è filia Tereſia nepos Antonius de Guzman & Zuniga; huic frater Franciſcus; huic fil. Antonius de Guzman & Zuniga qui ann. 1618. ſupererat.

Marchionem de Mirabel, Ludovicum de Zuniga & Davila, cui ſucceſſit fil. Hieronyma quæ nupſit Alonſo de Zuniga & Cordoua; his filia Franciſca quæ nupſit Antonio de Toledo & Davila; ſupererant ann. 1620.

Marchionem de Monteſclaros, Rodericum de Mendoza & Luna; cui ſucceſſit fil. Ioannes; huic fil. item Ioannes Emanuel, qui fuit Prorex Peruviæ; & ſupererat ann. 1618.

Marchionem de Cerraluo, Rodericum Pachecum; cui ſucceſſit filius Ioannes, huic filius Rodericus, qui anno 1618. ſupererat.

Principem de Aſculi & Marchionem de Atela, Antonium de Leyva: cui ſucceſſit filius Ludovicus de Leyva: huic filius Antonius, huic filius Ludovicus Antonius; qui hodie ſupereſt: illius filius primogenitus Antonius eſt Marchio de Atela.

Mar-

Marchionem de la Bala Siciliana; Ferdinandum de Alarcon: cui successit fil. Isabella, quæ nupsit Petro Gonzalez deMendoza;quibus fil.Ferdinandus Alarcon & Mendoza; huic fil. Petrus Gonzales qui superest.

Marchionem del Valle de Guaxaca, Ferdinandum Cortes de Monroy; cui successit filius Martinus, huic fil. Ferdinandus: huic frater Petrus qui anno 1620.supererat in Marchionatu suo degens.

Philippus II. Hispan. Rex instituit:

Marchionem del Carpio, Didacum Lopez de Haro & Satomayor; cui successit filia Beatrix quæ nupsit Ludovico Mendez de Haro avunculo suo Domino oppidorum de Adamuz & Peroabad; quibus filia Maria Diaz de Haro, quæ nupsit Francisco Pacheco de Cordova; cui filius Didacus Lopez de Haro; huic filius Ludovicus Mendez de Haro & Sotomayor.

Marchionem de Flomesta, Hieronymum de Benavides cui successit fil. Ludovicus; huic fil.Hieronymus; huic frater Ludovicus quartus Marchio de Flomesta, Dominus de Samunnoz, la Mota & Valdematilla qui ann.1618. supererat.

Marchionem de la Mora,Rodericum

de Vlloa, cui, succeſſit filia Mariana quæ nupſit patruo ſuo Petro de Vlloa; quibus filius Ludovicus qui anno 1621. ſupererat.

Marchionem de Ladrada, Antonium de la Cueva cui ſucceſſit frater Didacus; huic cognata Iſabella quæ nupſit Duci de Medinaceli; his fil. Gundiſalvus de la Cerda & de la Lama.

Marchionem de Algava, Franciſcum de Guzman cui ſucceſſit filius Ludovicus; huic filius Petrus Andreas de Guzman.

Marchionem de Santa Cruz Alvaraun de Bazan cui ſucceſſit è fil. Alvarus qui ſupererat ann. 1620.

Marchionem de Velada, Gomezium Davila; cui ſucceſſit è filio Sanchio, Nepos Gomezius, quem Philippus III. grandem dixit; cui ſucceſſit fil. Antonius Davila & Toledo tertius Marchio de Velada & primus de Sanroman; qui ſupererat ann. 1622.

Marchionem de Eſtepa in Andaluzia, Marcum Centurionem origine Genuenſem; cui ſucceſſit fil. Ioannes Baptiſta Centurion Marchio de Eſtepa & Laula cujus primogenitus eſt Adam Centurion Marchio de Laula.

Marchionem de Villaneuva del Rio Fredericum Henriquez de Ribera; cui ſucceſſit

ſucceſſit fil. Ferdinandus: huic fil. Antonius Enriquez de Ribera; cui ſucceſſit cognatus Ferdinandus Alvarez de Toledo Comes ſtabuli Navarræ.

Marchionem de Villa Manrique, Alvarum de Zuniga; cui ſucceſſit fil. Franciſcus; cujus filia & hæres apparens erat ann. 1622. Ludovica Manrique de Zuniga.

Marchionem de Aquila Fuente Petrum de Zuniga cui ſucceſſit fil. Ioannes Ludovicus, qui ſupererat anno 1620.

Marchionem de la Guardia Gundiſalvum Meſiam Carillo, huic ſucceſſit fil. Rodericus, huic filius Gundiſalvus; huic fil. Rodericus; huic fil. Gundiſalvus qui ann. 1618. ſupererat.

Marchionem de Alcala del Almeda, Petrum Lopez Portocarrerum, cui ſucceſſit filia Antonia Portocarrera & Cardenas, quę nupſit Petro Giron Germano Ducis de Alcala; his filia Anna Maria Ludovica.

Marchionem de Viana, Petrum Pimentel; cui ſucceſſit fil. Petrus, qui anno 1618. ad huc celebs erat.

Marchionem de Aunnon; Melchiorem de Herrera; cui ſucceſſit filia Anna quæ nupſit Innico Fernandez de Velaſco fil. Ducis Frias.

Marchionem de Piovera, hodie Valdefuentes, Alvarum de Sande; cui successit fil. Rodericus; huic fil. Alvarus qui est primus Marchio de Valdefuentes ann. 1616.

Philippus III. Hispan. Rex.

Marchionem de Iabalquinto, Emanuelem de Benavides, cui successit fil. Ioannes Franciscus qui ann. 1620. supererat.

XVII.

Nobilissimarum HISPANIÆ Familiarum sylloge in qua earundem dignitates & census explicantur;

Ordine Alphabetico ut Lectori consulatur.

A.

Cunna. Hæc familia originem repetit è Portugallia aut Gallæcia, cujus princeps est.

Comes Buendiæ; cujus reditus annui dicuntur esse 20000. ducatorum.

Comi-

Comitatus hic hodie conjunctus est cum Comitatu de Santagadea : cujus Comes agnominatur Padilla Acunna.

Alarcon. originem ducunt ex Asturia : hujus hodie Princeps est.

Marchio de la Bala Siciliana ; qui hodie est ,Petrus Gonzalez de Alarcon & Mendoza.

Almansa. ex hac familia est Marchio de Alcannizes.

Andrada. Nobilis familia è Galæcia oriunda è qua hodie est Comes de Villalua & Andrada. Sed Comitatus jam transiit ad familiam de Castro .

Arellano. Nobilis familia in Regno Navarræ cujus Princeps est Comes de Aguilar qui hodie est Philippus Ramirez de Arellano; illius reditus annui dicuntur esse 15000. duc.

Arragon familia nobilissima & quæ originem repetit à Regibus Arragoniæ,illius Princeps est Dux Villæ Hermosæ, Comes Ribagorzæ, cujus reditus esse dicuntur 20000. duc.

Avellaneda Castellæ veteris familię,ad fines Cantabriæ territorium sortita hujus Princeps censetur Comes Rivadaviæ cujus reditus dicuntur esse 6000. ducat.

Ayala

Ayala familia hæc ab antiquis Arragoniæ Regibus originem repetit; ex illa eſt Comes de Fuenſalida qui anno 1618. erat Petrus Lopez de Ayala & Comes Gomeræ cujus reditus annui dicuntur eſſe 14000 duc. & Comes de Salvatierra, de quo Comitatu hodie litigatur.

Azevedo Nobilis familia in Galæcia, hujus princeps eſt Comes Monterrey, qui Domicilium habet Salamanticæ, ejus reditus dicuntur eſſe 45000 duc. Hic hodie eſt Emanuel de Azevedo & Zuniga; Comes quoque de Fuentes.

B.

B*Azan* è nobiliſſimis Navarræ familiis, ex hac eſt Marchio Sanctæ Crucis.

Benavides nobilis familia in Galæcia, cujus princeps cenſetur Marchio de Flomeſta, cujus reditus dicuntur eſſe 10000. duc. hic hodie eſt Ludovicus quartus Marchio de Flomeſta, dominus de Samunnos La Mota & Valdematilla.

2. Comes de Santiſtevan del Puerto, Dominus de las Navas, &c.

3. Marchio de Iabalquinto à Philippo III. demum inſtitutus.

Bivero

Bivero nobilis in Galæcia familia è qua eſt Comes de Fuenſaldanna.

Borias familia hæc originem ducit è Valentia ex illa ſunt;Dux Gandiæ,Marchio Lombay cujus reditus dicuntur eſſe 20000 duc.

Marchio de Navares Dominus Monteſæ cujus reditus dicuntur eſſe 15000. duc.

C.

C*Abrera & Bovadilla* familia illuſtris in Catalaunia è qua Comes Chinconç cujus reditus dicuntur 8000. duc. hic hodie eſt Ludovicus Hieronymus Fernandez de Cabrera & Bovadilla quartus Comes.

Marchio de Moya.

Catalayud ex hac familia eſt Comes de Real cujus Comitatus hæres eſt Ximenius Perez de Calatayud.

Cardenas nobilis in regno Caſtellæ familia ex qua Duces de Maqueda, Marchiones de Elche orti : cujus reditus à Marineo,dicuntur eſſe 30000 ducat.qui hodie eſt Georgius deCardenas Manrique de Lara. & Comes de la Puebla cujus reditus dicuntur eſſe 16000 duc.

Cardonas hæc familia in Catalaunia originem dicitur trahere è Franciæ

domo

domo Andegavensi, ex illa sunt. Marchio Betetæ cujus reditus dicuntur esse 25000. ducat.

Carillo familia hæc originem ducit ex oppido Burgos, ex illa est ex parte matris (nam ex parte Patris est Mendoza) Comes de Priego cujus reditus dicuntur esse 8000. duc.

Carvaial ex hac familia est Marchio de Iodar cujus præcessores fuerunt Comites à tempore Henr. IV. Hispan. Reg.

Castro Nobilis & antiqua familia è qua est hodie Petrus Fernandez de Castro, Comes de Lemos, Andrada & Villalua, Marchio de Sarria, &c. cujus reditus dicuntur esse 60000. ducat.

Cerda familia hæc originem repetit è duabus regiis familiis Franc. & Castellæ, ex illa est:

1. Dux Medinæceli, Marchio Cogolludi Comes Portus S. Mariæ: qui hodie est Ioannes de la Cerda cujus reditus dicuntur esse 40000. duc.

2. Comes Galues, qui titulus hodie transiit ad Duces de Pastrana.

Cordova hæc familia originem repetit à primoribus Andaluziæ Ferdinando Nunez & Alvaro Perez; Ex hac sunt

1. Dux

1. Dux Sesæ, Comes Cabræ & Baenæ, cujus reditus dicuntur esse 70000. ducat.

2. Dux Cardonæ, qui hodie est Henricus de Cordoua, Dux de Cardona & Segorue, Marchio de Comares, cujus reditus à Marinæo traduntur 12000. ducatorum, Comes Prades, &c.

3. Marchio de Priego, qui & familiæ Figueroæ.

4. Comes de Alcandete, qui hodie est Franciscus Fernandez de Cordoua & Velasco.

Cortes hæc familia originem ducit ex Arragonia, splendorem autem suum debet Ferdinando qui Novam Hispaniam domuit & in familiam hanc intulit dignitatem Marchionis de Valle de Guaxaca, illius reditus esse dicuntur 60000. duc.

Cueva hæc familia originem trahit ex Arragonia, ex illa sunt:

1. Dux Albuquerque, Marchio Buelniæ & Cuellar, Comes Ledesmæ, cujus reditus dicuntur esse 46000. ducatorum. Hic hodie est Franciscus Ferdinandez de la Cueva septimus Dux de Albuquerque, Marchio de Cuellar, Comes de Ledesma, &c.

2. Mar-

2. Marchio Landradę cujus reditus eſſe dicuntur 8000 duc.

D.

D*Avila* hæc familia originem repetit à Comite Blaſio qui ſub Alfonſo VIII. Rege Caſtellæ multa præclare geſſit contra Mauros: ex hác ſunt;

1. Marchio de las Navas, cujus reditus dicuntur eſſe 15000 duc. hodie Petrus Stephanus Davila tertius Marchio de las Navas, Comes del Riſco, dominus Villafrancæ, &c.

2. Marchio de Velada & Sanroman.

3. Comes de Punoenroſtro. cujus reditus dicit Marinæus eſſe 8000 duc. hodie dicitur Bovadilla.

Ex eadem familia deſcendunt Marchiones de Peſcara, & Marchiones del Baſto in Regno Neapolitano.

F.

F*Axardo* hæc familia originem ducit è Regno Galæciæ, ubi rebus geſtis adverſus Mauros qui Regnum Murtiæ tenebant famam meruit: hujus princeps Marchio de Velez & de Molina qui Murtiæ habet Palatium & reditus 50000 duc.

Figueroa

Figueroa familia nobilissima Galęcię; ex illa sunt:

1. Dux Feriæ, cujus reditus dicuntur 40000 ducat. hodie Gomezius Suarez de Figueroa III. Dux Feriæ II. Marchio Villaluæ, Dominus Zafræ & Parræ & familiæ de Salvatierra.

2. Marchio de Priego, Dominus de Aguilar & Montilla, &c. princeps familiæ d'Aguilar. ejus reditus dicuntur esse 60000. ducat.

Fonseca hæc familia originem trahit ex Portugallia; ex illa est Comes de Villanueva de Cannedo.

G.

GIron familia amplissima, nobilis & perantiqua, ex illa est:

Dux Ossunæ cujus reditus dicuntur esse 100000. ducatorum hodie Petrus Giron Dux Ossunæ; cujus primogenitus Ioannes est Marchio de Pennafiel.

Guevara familia è Navarra & Cantabria oriunda, olim tredecim familiis annumerata quæ Regem eligebant: hujus princeps est Comes d'Ognate, cujus reditus dicuntur 6000. ducatorum, hodie Innicus Velez Ladron de Guevara.

Guzman familia hæc originem petit à Regibus Gothis; ex illa ſunt:

1. Dux Medinæ Sidoniæ, Marchio S. Lucar de Barrameda, Comes de Niebla, cujus reditus dicuntur 130000. ducat. qui hodie eſt Ioannes Emanuel Perez de Guzman: cujus filius Gaſpar eſt Comes de Niebla.

2. Marchio de Ardales Comes de Theba cujus reditus dicuntur 15000. ducator.

3. Marchio de Algava cujus reditus dicuntur 15000. ducat. Hi duo Marchionatus jam vniti.

4. Comes de Olivares, qui hodie in flagrantiſſima Regis gratia viget.

H.

HAro hæc familia originem ducit è Cantabria, hujus Princeps eſt Marchio Carpenſis, Dominus oppid. Adamuz & Peroabad, cujus reditus dicuntur eſſe 24000. duc.

Henriquez familia è Regum proſapia originem repetens, ex illa ſunt;

1. Dux Medinæ de Rioſicco, &c. cujus reditus dicuntur eſſe centena millia ducatorum, hodie eſt Ioannes Alfonſus Henriquez de Cabrera Dominus Medinæ de Rioſicco, Comes

mes de Melgar & Modica, Ammiralius Castellæ.

2. Dux Alcalæ, Marchio Tariffæ, Comes Ornoz cujus reditus dicuntur 8000. duc.

3. Marchio Villæ Novæ del Rio cujus reditus 22000. ducatorum; possidet hodie Ferdinandus Alvarez de Toledo Comesstabuli Navarræ.

4. Marchio de Alcannizes cujus reditus dicuntur 12000. duc.

5. Comes de Alva de Aliste cujus reditus dicuntur triginta millia ducatorum, hodie Fredericus Henriquez de Guzman.

6. Comes de Fuentes cujus reditus 10000. ducat.

Heredia hanc familiam à Gothis descendere opinantur: ex qua Seign. D. T. V. Y. Comitem Fuentanum esse vult.

Herrera familia Castellæ, è qua est Marchio d'Aunnon cujus reditus dicuntur esse 3000. duc.

Hyar familia nobilis in Arragonia, è qua fuit Comes de Belchite & Dux de Hyar.

L.

LEca, familia nobilis in Insula Corsica, ex illa est, Comes de Cantillana, nuper admodum à Philippo III. creatus.

Leyva nobilis & antiqua familia; è qua est;

1. Princeps de Asculi, Marchio de Atela, Comes de Monza, &c.

2. Comes de Bannos à Philippo III. institutus.

Luna nobilissima Arragoniæ familia, è qua est Comes Moratæ qui Cæsaraugustæ domicilium habet, cujus reditus dicuntur 7000. ducat. secundum D. T. V. Y.

M.

MAnrique nobilis & ampla familia; ex hac sunt:

1. Dux de Najera, Comes de Trebinno & Valencia, &c. cujus reditus dicuntur esse 40000. duc. hujus ducatus hæres nupsit Duci de Maqueda.

2. Marchio de Aguilar, Comes de Castanneda cujus reditus dicuntur 40000. ducat.

3. Comes de Osorno & Galisteo, cujus reditus dicuntur esse 12000. duc.

4. Co-

4. Comes de Paredes de Nava, cujus reditus dicuntur esse 12000. duc.

Manuel nobilissima familia, è qua fuerunt Comites de Monte Alegre & Domini de Velmonte de Campos & de Zebico de la Torre.

Mendoza nobilissima familia è Cantabria originem repetens è qua sunt,

1. Dux del Infantadgo, Marchio del Cenete & Santillana Comes Saldannæ, del Real de Manzanares, &c. cujus reditus dicuntur 100000. duc.

2. Dux Francavillæ, Princeps Motissæ in Regno Neapol. ejus reditus dicuntur 40000. duc.

3. Marchio de Mondeyar, Comes Tendillę cujus reditus dicuntur 40000 ducat.

4. Marchio de Montesclaros 10000 ducat.

5. Marchio Cannetæ. 10000 duc. qui hodie Ioannes Andreas Hurtadus de Mendoza Comes Corunnæ, Vicecomes Toryæ.

6. Comes Combradæ red. 10000. d.

7. Comes Castrogeriz red. 8000. d.

8. Comes de Monteaygudo, reditus 16000. duc. hujus hæres hodie Antonia de Mendoza quæ nupsit Gaspari de Moscoso Osorio primogenito Comitis de Altamira.

9. Comes de Orgaz: red. 10000.d.
10. Comes de Lodoſa & Caſtelnovo, dominus Moron,&c.
11. Comes de Corunna.
Ex eadem & Marchio de Guadaleſte qui Clericus eſt factus.
Mexia nobilis in Galæcia familia ex qua eſt:
Marchio de la Guardia qui domiciliũ haber Salamanticę & red. 4000.d.
Monroy nobilis familia in Eſtremadura ex hac fuit:
Comes de Deleytoſa; ſed Comitatus jam tranſiit ad familiam de Toledo.
Moſcoſo nobiliſſima & antiqua familia, quæ per connubium Oſoriæ eſt inſerta, ex illa ſunt:
Comes Altamiræ, qui hodie eſt Lupus de Moſcoſo Oſorius: cujus primogenitus Gaſpar de Moſcoſo eſt Marchio de Almazan & Comes de Monte Agudo.

O.

O *Bando* cognomen Mexiarum, nam ita agnominantur primi Comites de Vzeda & Marchiones de Loriana.
Oſorio familia hæc è Regno Legionenſi originem deducit ex illa ſunt;
1. Mar-

1. Marchio de Aſtorga, Com. Traſtamaræ & S. Marthæ, Princeps familiæ de Villalobos & Oſorio; cujus red. dicuntur 50000. duc.

2. Comes de Oſorio cujus reditus dicuntur eſſe, 14000. duc.

P.

PAcheco: familia originem ducens è Portugallia ex illa ſunt:

1. Dux Eſcalonæ, Comes de Santiſtevan & Xiquena & de Cadalhoſo, Dominus de Velmonte cujus reditus dicuntur 100000. duc.

2. Marchio de Cerralvo.

3. Comes de la Puebla de Montaluan.

Padilla nobilis Caſtellæ familia, è qua eſt;

Comes de Santagadea & Buendia: cujus reditus dicuntur 15000. duc.

Comes de Mejorada à Philippo III. creatus.

Peralta hæc familia à regia Navarræ proſapia originem repetit ex illa eſt:

Marchio de Falſes in Reg. Navar. qui Palatium habet Marcillæ & redit. 6000. duc. ſecundum D. T. V. Y.

Pimentel originem ducit hæc familia è Reg. Portugall. ex illa ſunt:

Comes de Benevento ; Mayorga & Vilalon, cui Marineus tribuit reditus 60000. ducat. ejus primogenitus est Comes de Luna.

Marchio de Tabara.

Marchio de Viana.

Comes de Luna.

Ponce de Leon admodum antiqua & potens familia, in Betica ob res præclare per Andaluziam contra Saracenos gestas maximi nominis : ex illa sunt :

1. Dux d'Arcos, March. Zaræ, Comes de Casares, Dominus Marchenæ, Villagarciæ,&c.cujus reditus dicuntur 40000. duc.

2. Comes de Baylen:red.6000. duc.

3. Dominus de Cedillo (quondam Comes) & Manzaneque.

Portocarrero familia è Portugallia originem trahens ex hac sunt:

1. Marchio de Villaneuva del Fresno cujus reditus dicuntur 20000. duc.

2. Marchio d'Alcala del Almeda cujus reditus dicuntur 16000. duc.

3. ComesMedellin cujus red.16000. ducat.

4. Comes de Palma cujus reditus 8000. duc.

Portugal familia hæc originem repetit à Regibus Portugalliæ è qua est:

Mar-

Marchio de Gelues: Olim autem à Marinæo possedisse dicuntur Comitatum Valentiæ cujus reditus erāt 12000 duc. & Guelues 10000. duc.

Q.

QVinnones nobilis & amplissima familia quæ possedit comitatum de Corunna, sed matrimonio transmisit ad Pimentellos Comites de Benevento.

R.

R*Ibera* familia hæc originem habet è Galæcia: ex illa sunt;

1. Dux Alcalæ de los Gauzules, Marchio Tariffæ Comes de Molares, cujus reditus dicuntur esse 80000. ducator. princeps hujus familiæ.

2. Marchio de Malpica & Com. de Navamoraz.

3. Comes de la Torre, à Philippo III. institutus.

Roxas vel Royas familia nobilis in Castella ex illa sunt:

1. Marchio de Poza; red. 20000. duc.

2. Comes de Mora à Philippo III. institutus.

Ex hac quoq; ex parte est Dux Lermę, &c. de quo in Sandova dicetur.

S.

SAavedra familia Galæciæ, quæ jam ſedem habet in Andaluzia, ex hac eſt;

Comes de Caſtellar qui Hiſpali domicilium habet, ejus reditus dicuntur 12000. duc.

Sande Antiqua Galæciæ familia ex qua eſt:

Marchio de Valdefuentes nuper inſtitutus cum progenitores illius Marchiones de Piovera dicerentur.

Sandoval agnomento Roxas ob connubia, nobilis familia & antiqua è qua fuerunt Comites de Caſtrogeriz, Marchiones de Denia & poſtea etiam Comites de Lerma; donec Franciſcus de Sandoval & Roxas anno 1599. à Philip. III. crearetur Dux de Lerma &

Marchio de Cea, quem poſteriorem titulum primogenitus illius ſtatim uſurpavit, cum ante primogeniti Marchionum de Denia, Comites de Lerma dicerentur.

Idem Rex & primogenitum Lermæi Ducem de Vzeda inſtituit & hujus primogenitum Ducem de Cea; ita ut brevi tempore hæc familia trium ducatuum titulis inſigniretur. Sed uti fluxa eſt aulicorum gratia; Philippus

IV. qui

IV. qui Patri successit: Ducem de Vzeda omnibus dignitatibus exuit, & Lermæum qui Cardinalis dignitatem induit penitus gratia sua exclusit.

Sarmiento familia magni nominis in Hispan. ex qua sunt:

1. Comes de Salinas cujus redit. dicuntur esse 20000. duc.

2. Comes de Salvatierra, qui Sarmiento de Sotomayor dicitur; cui Marinæus tribuit redit. 5000. duc.

3. Comes de Gondomar. Sarmientus de Acunna.

4. Comes de Ribadavia qui & Mendoza agnominatur, cui Marin. tribuit 8000. duc.

Sylva familia hæc è Portugallia originem trahit jam à multis annis in Hispania celebris; ex illa sunt;

1. Dux de Pastrana, Princeps Eboli, &c. cujus reditus dicuntur esse 60000. ducat. hodie Ruy Gomez de Sylva & Mendoza tertius Dux Pastranæ Princeps Meliti, Dux Francavillæ, Marchio de Algezilla, Dominus Chamuscæ, &c.

2. Marchio de Montemajor cujus reditus dicuntur esse 60000. duc.

3. Comes de Cifuentes cujus reditus dicuntur esse 20000. ducator. qui hodie est Petrus de Sylva Giron de Alarcon.

De

De Solis ex hac fuerunt Duces de Vadacoz hodie Domini de Salvatierra.

Sotomaior nobilis familia in Regno Galæcia ex illa fuit:

1. Comes de Caminia, qui desiit esse, & hodie est Marchio del Carpio, qui hodie est Ludovicus Mendez de Haro & Sotomayor, de quo ante diximus in familia de Haro.

T.

T*Asis vel Tassis* nobilis familia, è qua à multis annis fuerunt supremi magistri Cursorum; ex hac est,

Comes de Villamediana à Philippo III. primum institutus.

Toledo, quæ familia originem deducit ab Imperatoribus Græciæ, ex illa sunt:

1. Dux Albæ & Huescæ, &c. cujus reditus dicuntur esse 80000. ducat. hic hodie est Antonius Alvarez de Toledo Beaumonte, Comes Lerin & Comesstabuli Reg, Navarræ quintus Dux Alvæ & Huescæ, Marchio Coriæ, comes Salvatierræ & Piedrahitæ & Barcodavilæ, Dominus de Valdecornera; &c. ejus primogenitus Ferdinandus est Dux Huescæ.

2. Marchio de Villa Franca cujus reditus

reditus dicuntur esse 25000. ducator. hic hodie est Petrus de Toledo Osorius March. Villæfrancæ, princeps de Montaluan, &c. illius primogenitus est dux de Fernandina.

3. Comes Altamiræ cujus reditus dicuntur esse 8000. duc.

4. Comes de Oropesa & Deleytosa cujus red. dicuntur esse 25000. duc.

5. Comes de Ayala, qui dicitur Ferdinandus de Fonseca Toledo.

Torres qui & agnominantur *Portugal* è qua familia fuit Comes del Villar Donpardo.

V.

VElasco è nobilissimis Hispaniæ familiis, quæ originem suam deducit è Cantabria, ex illa sunt.

1. Dux Frias, Marchio Verlangæ Comes Haro, &c. cujus reditus dicuntur esse 70000. ducator. hodie Bernardinus Fernandez de Velasco, octavus Comesstabulis Castellæ, septimus Dux Frias & decimus Comes de Haro.

2. Comes de Neiva cujus reditus dicuntur esse 10000. duc.

3. Comes Siruel cujus red. 14000. ducat.

4. Mar-

4. Marchio de Salinas nuper institutus.

5. Comes de Ribilla nuper creatus.

Viamento vel Beaumonte Navarræ nobilissima familia & vt multi opinantur è Gallia oriunda: Ex hac fuit:

Comes Lerinensis cujus reditus dicuntur 20000. duc. sunt Comites stabuli illius Regni.

Vlloa nobilis familia in Galæcia è qua sunt;

1. Marchio de la Mota cujus reditus dicuntur esse 16000. duc.

2. Comes de Villalonso & Marchio de Malagon.

Z.

Z*Apata* hæc familia ex Arragonia descendisse dicitur & quidem à Rege Abarca; ex hac est:

Comes de Baraias, cujus reditus dicuntur esse 12000. duc. qui hodie est Didacus Zapata de Mendoza.

Zuniga familia hæc originem repetit è stirpe regia Navarræ, ex illa sunt:

1. Dux de Vejar, Comes de Belalcazar & Bannarez; &c. cujus reditus dicuntur esse 78000. ducat. hodie Franciscus Didacus Lopez de Zuniga & Sotomajor, Octavus Dux Veyar nonus

nus Comes de Belalcazar & Bannares, &c.

2. Marchio de Ayamonte cujus reditus dicuntur esse 25000.duc. Hodie Anton. de Guzman & Zuniga.

3. Marchio de Villa Manrique cujus reditus dicuntur 15000. duc.

4. Marchio de Aguila Fuente nuper creatus.

5. Comes de Miranda cujus reditus dicuntur esse 30000. ducat. hic hodie est Dux de Penneranda; Didacus de Zuniga, Avellaneda Bazan & Cardenas Dux Pennarandæ, Comes de Lemos: primogenitus illius est Marchio de Banneza.

6. Marchio de Flores d'Avila à Philipp. III. demum institutus.

Ioannes Boterus annotat. in suis Relationibus universalibus, in Hispania esse XXVI. Duces, quorum reditus annui sint supra sesqui millionem ducatorum: XLI. Marchiones, quorum reditus annui sint octingenta millia ducatorum & LX. Comites quorum reditus sint totidem millium paulo plus aut minus. *Marinæus* autem Siculus suo ævo judicabat Proceres Hispaniæ tantum pene in censu possidere quantum ipse Rex possidet.

XVIII.

Nobiles familiæ
PORTVGALLIÆ.

E Damiano à Goes, Portugalliæ Magnates.

Omeſtabilis Regni.
Dux Brigantiæ.
Dux Colimbrienſis.
Dux Viſeenſis,
Dux Trancoſſenſis.
Dux Barcelenſis.
Dux Averienſis, è familia Alencaſtria.
Marchio de Villa Real.
Marchio de Tores novas.
Marchio de monte major.
Marchio de Ferreira.
Comes de Marialua.
Comes de Tentugal.
Comes de Penella.
Comes de Alcontin.
Comes de Portalegre.
Comes de Feira,
Comes de Lonte.
Comes Monſancto.
Comes de Faro.
Comes de Arganil.
Comes de Abrantes.
Comes de Vimioſo.
Comes de Villa nova.

Comes de Lintiares.
Comes de Vidigeira. è familia Gamæ.
Comes de Sortella. è familia Silveira.
Comes de Castanheira.
Comes de Prado.
Comes de Redondo.
Vicecomes de Lyma.
Baro de Alvito.

Magnatum Portugalliæ census è Marinæo Siculo.

DVx Bergancia 40000.duc.
Dux Barcelorum fil.de Bergancię.
Dux Cohimbræ.
Marchio Turrium novarum.
Marchio Villæ regalis & Comes Alcontin. 15000.d.
Comes Marialuæ è genere Coutinor. 12000. duc.
Comes Penilensis è familia Vasconcelorum census annuus 4000.d.
Comes Portalegrenus è familia Silveria 5000. d.
Comes Vemiosanus è familia Sosa 5000. duc.
Comes Monsantinus è Contina famil. 5000. duc.
Com. Pratensis è Sosa famil. 3000.d.
Com. Teutugalensis 8000.d.
Com. Bratensis è d'Almeida familia 3000. duc.

Com. Feirenſis domus Pereiræ, 3000. ducat.

Com. Linares 3000.d.

Com. Rondonenſis, famil. Coutin. 5000. duc.

Quibus addendi è Coneſtagio.

Com. de Mira è famil. Norogna.

Com. Caglietтanus, Io. Gonzalezius. de Camera.

Com. Matoſignoſii è famil. Saa.

Com. Lignareſii è famil. Norohnæ.

Familias nobiles Portugalliæ apud Coneſtagium alioſque invenio.

Alencaſtro. Almeida. Azevedo.
Alcazova.
Barreto. Botello. Britto.
Caſtro. Coutigno.
Gama.
Lopez. Lobos.
Maſcarenias. Mattos. Meneſes. Mello.
Norogna.
Payva. Pereira. Pinto. Portugal.
Saa. Sequeira. Soſa. Sylva.
Tavora. Tello.
Vaz. Vaſconcel. Veloſo.

Nico-

Nicolaus de Oliveira qui anno 1620. Commentarium ſuum edidit;

Magnates Portugalliæ qui titulum habent hos recenſet.

Ducem Bragançæ cujus primogenitus eſt.

Dux de Barcellos.

Dux d'Aveiro cujus primogenitus eſt

Dux de Turres novas.

Marchio de Villa Real qui & Comes eſt d'Alcoutim & hodie Dux de Caminha.

Marchio Ferreiræ, qui & Comes Tentugal.

Marchio Caſtel Rodrigo, qui & Com. de Lumeares.

Com. Põtalegre qui majordom⁹ regis.

Com. Sabugal, qui Merihnus major.

Comes Monſancti qui Alcalde major Olyſiponis.

Comes Vidiguieræ, Almiramus Indiar.

Comes Sortelhæ.

Comes Vimioſi.

Comes Caſtanheiræ.

Comes Feiræ.

Comes Atougiæ.

Comes Sanctæ Crucis.

Comes Villæ Francæ.

Comes Villæ novæ.

Comes Liunaris.

Comes de Mira.
Comes Fari.
Comes Redondi.
Comes Castelmelhor.
Comes da Calheta.
Comes da Atalaya.
Comes de Tarouca.
Comes do Basto.
Comes do Matozinhos.
Comes Mirandæ.
Comes S. Ioan. de Pesqueira.
Comes de Arcos.
Comitatus autem Marialuç, Penellæ & Abrantes Coronæ sunt vniti.
Vicecomes de Ponte de Lima.
Baro d'Alvito.

Et plures alii Domini, qui licet titulo careant, tamen supra viginti millia cruciatorum in annuo reditu singuli possident.

Ab eodem recensetur & Comes das Idantias ex familia d'Alcaçova.

De reditibus annuis Magnatum Portugalliæ præter ea quæ ex Marinæo Siculo supra annotavimus, (quæ haud dubio longe sunt infra hodiernam illorum opulentiam descripta pauca admodum potuimus observare.

De Duce quidem Braganzæ scribit Boterus tantam illius esse potentiam & opulentiam vt monstro simile sit in

tam

tam exiguo regno principem inveniri præter Regem, qui tantas opes possideat. Nicolaus autem Oliveira scribit ducem hunc è decimis piscium in vrbe Olysiponensi annuatim percipere 22500. Crusados.

D. T. V. Y. in libro de les Estats Empires, &c.

Dux Braganzæ habet annuos reditus 100.000. Crusatorum Portugall.

Dux Averi 50000.duc. Idem & Relatio de Regno Portugalliæ affirmat apud Honorium.

XIX.

De

Pontificibus & Prælatis

HISPANIÆ

& illorum annuo censu.

E Lucio Marinæo Siculo.

INter Hispaniæ Pontifices qui sunt numero quinque & quinquaginta, Toletanus Antistes cæteros honoribus & dignitate, redi-ibusque annuis, antecedit: Est enim Castellæ maximus Cancellarius, qui nũc

Hiſpaniarum Primatum tenet ratione dignitatis ; cujus annuus reditus eſt 80000. duc. *Botero* 260.000. d.

Archiepiſcopus Hiſpalenſis 24000. d. *Nonio & Botero* 100.000.d.

Archiepiſcopus Compoſtellanus 20000 duc. *Botero* 60000.d.

Archiepiſcopus Granatenſis 10000.d.

Epiſcopus Burgenſis 20000.d.

Epiſcopus Siguntinus 20000.d.

Epiſcopus Cochenſis 16000.d.

Epiſcopus Placentinus 15000.d.

Epiſcopus Palentinus 13000.d.

Epiſcopus Menteſanus 10000.d.

Epiſcopus Segovienſis 14000.d.

Epiſcopus Avilenſis 8000.d.

Epiſcopus Zamorenſis 12000.d.

Epiſcopus Cordubenſis 12000.d.

Epiſcopus Oſomenſis 10000.d.

Epiſcopus Legionenſis 8000.d.

Epiſcopus Calaguritanus 12000.d.

Epiſcopus Salmanticenſis 10000.d.

Epiſcopus Pacenſis qui & Badajocenſis dicitur 6000.d.

Epiſcopus Ouetenſis 6000.d.

Epiſcopus Carthaginenſis 5000.d.

Epiſcopus Aſtoricenſis 4000.d.

Epiſcopus Caurenſis 8000.d.

Epiſcopus Civitatenſis 4000.d.

Epiſcopus Malacenſis 10000.d.

Epiſcopus Gaditanus 8500.d.

Epiſco-

Epiſcopus Guadixenſis 2000.d.
Epiſcopus Abderitanus 1500. d.
Epiſcopus Mondovienſis vulgo Mondovedo in Regno Galæciæ 1500.d.
Epiſcopus Tuidenſis 2000.d.
Epiſcopus Olucenſis 1500.d.
Epiſcopus Orenſis 3000.d.
Epiſcopus Canariæ 8000.d.
Io. Boterus his addit Epiſcopus Iaën 40000. d.

In Arragonia, Valentia, Laletania, Navarra.

ARchiepiſcopus Cæſarauguſtanus 20000.d. *Io. Botero* 60000.d.
Archiepiſcopus Valentinus 13000.d. *Io. Botero* 70000.d.
ArchiepiſcopusTarraconenſis 8000.d.
Epiſcopus Tiriaſſonenſis 5000.d.
Epiſcopus Oſcenſis 3000.d.
Epiſcopus Segebricenſis & Albarrazinenſis 3000.d.
Epiſcopus Barcinonenſis 5000.d.
Epiſcopus Ilerdenſis. 5000.d.
Epiſcopus Dertoſanus 8000.d.
Epiſcopus Gerundenſis 4000.d.
Epiſcopus Vrgellenſis 7000.d.
Epiſcopus Vicenſis 2500.d.
Epiſcopus Eunenſis, (Elnenſem dicendum putat *Vaſæus*) 1500.d.
Epiſcopus Pompilonenſis 6000.d.

Damianus à Goes: Omnis Hispaniæ Cleri proventus (Abbates excipio) duplo majores quam Episcoporum: Abbatiarum vero proventus non solum Cleri reditus æquant, sed & superant; sine aliqua controversia qui se cultui divino dederunt, habent in Hispania singulis annis vltra quadragies centena millia ducat. Præter id quod Commendatarii & illorum magistri possident quæ summa etiam ingens.

Ex D. T. V. Y. commentario qui inscribitur Les Estats, Empires, &c.

ARchiepiscopus Toletanus 200.000 duc. illius suffraganei sunt.

Episcopus Cuencæ	45000. d.
Episcopus Ciguencæ	50000. d.
Episcopus Cordubæ	46000. d.
Episcopus Valenciæ	30000. d.
Episcopus Segoviensis	24000 d.
Episcopus Osmensis	22000 d.
Episcopus Iaën	20000. d.
Episcopus Avilæ	20000. d.
Archiepiscopus Hispalensis illius suffraganei sunt.	80000. d.
Episcopus Malagæ	30000. d.
Episcopus Gaditanus	12000. d.
Episcopus Canariæ	12000. d.

Archi-

Archiepiſcop⁹ Compoſtellanus 40000 duc. illiusſuffraganei ſunt.

Epiſcopus Corienſis	24000. d.
Epiſcopus Placentiæ	40000. d.
Epiſcopus Aſtorgæ	18000. d.
Epiſcopus Camorenſis	20000. d.
Epiſcopus Salmanticenſis	24000. d.
Epiſcopus Civitatis Rodrigo	10000. d.
Epiſcopus de Mondegnedo	12000. d.
Epiſcopus d'Orenſe.	8000. d.
Epiſcopus de Lugo.	8000. d.
Archiepiſcopus Granatenſis	24000. d.
illius ſuffraganei ſunt:	
Epiſcopus Almeriæ	4000. d.
Epiſcopus Guadix	7000. d.
Archiepiſcopus Valentinus	30000. d.
illius ſuffraganei ſunt:	
Epiſcopus d'Orihuel	8000. d.
Epiſcopus Segorbiæ	10000. d.
Epiſcopus d'Vlneſtre	6000. d.
Epiſcopus Cartaginis	16000. d.
Archiepiſcopus Burgenſis	30000. d.
illius ſuffraganei ſunt:	
Epiſcopus Calahorræ	20000. d.
Epiſcopus Pompolunenſis	22000. d.
Epiſcopi exemti ſunt:	
Epiſcopus Legionenſis	14000. d.
Epiſcopus d'Oucedo	21000. d.

IN ARRAGONIA.

ARchiepiſcopus Cæſarauguſtanus 5000. d. illius ſuffraganei ſunt:
Epiſcopus Oſcenſis vulgo Hueſca. 11000. d.
Epiſcopus Iaccenſis vulg. Iaca 6000. d.
Epiſcopus Turiaſonenſis vulgo Tarazona 9000. d.
Epiſcopus Barbaſtrenſis vulgo Barbaſtro 6000. d.
Archiepiſcop. Tarraconenſis 16000. d. illius ſuffraganei ſunt:
Epiſcopus Barcinonenſis.
Epiſcopus Gerundenſis vulg. Girona.
Epiſcopus Ilerdenſis vulg. Lerida.
Epiſcopus Helenenſis ſive Elnenſis.
Epiſcopus Vicenſis vulg. Vich.
Epiſcopus Celſonenſis vulg. Solſona.
Epiſcopus Vrgellenſis.
Epiſcopus Dertuſanus vulg. Tortoſa.
Hos ſuffraganeos ita ex Auberto Miræo ſupplevimus, quia D.T.V.Y. omiſit: & in horum locum ſufficit
Epiſcopum Teruel 8000. d.
Epiſcopum Albarrazin 6000. d.

Io. Boterus. Hiſpania vndecim habet Metropolitanos, ſexaginta quinque Epiſcopos; quorum illi quingenta ſexaginta millia coronatorum, hi ſexcenta

millia

millia quotannis percipiunt; duplum autem Canonici & reliqui, beneficiati (vt vocant) longe amplius: amplissimus haud dubio reditus religiosorum.

Ordines militares & illorum annui census.

Ex Lucio Marinæo Siculo.

FVerunt hactenus in Regno Castellæ tres ordines militares quorum hi census;

S. Iacobi	60000. d.
Alcantaræ	45000. d.
Calatravæ	40000. d.

D. T. V. Y. in Commentario supradicto minutatim persequitur vniuscujusque ordinis Commendarum annuos proventus singulatim, è quibus hæc compendio observanda.

1. Ordinis S. Iacobi in Regno Castellæ Commendas numerari quadraginta duas, quarum duæ 14000. duc. habent annui reditus, vna 12000. vna 10000; reliquæ 9. 6. 5. 4. 3000. ducat. & quæ minimum 1000. duc. vniversus autem harum Commendarum census, (si authorem nostrum ratio non fallit) est 166800. ducat.

Ejusdem ordinis in Regno Legionensi Com-

Commendæ numerantur quadraginta & ſex, quarum vna in annuo reditu habet 12000. duc. vna 10000.d. cæteræ 6. 4. 3. 2.1000. duc.quæ minimum 300. d. vniverſus autem harum commendarum cenſus eſt 105400. d.

2. Ordo Calatravæ in vtroq; regno Commendas habet trigintaquatuor, quarum maxima, cujus commendatarius eſt Dux Albanus in annuo cenſu poſſidet 10500. duc. vna 9000.reliquæ 7. 6. 4. 3. 2000. quæ minimum 500. vniverſus autem cenſus commendarum hujus ordinis eſt 95600. duc.

3. Ordo Alcantaræ Commendas complectitur triginta duas, quarum maxima in annuo cenſu poſſidet 10500 duc. reliquæ 6. 4. 3. 2. 1000. duc. quæ minimum 300. duc. vniverſus autem commendarum cenſus eſt 82980. duc. Habet præterea hic ordo quatuor Iurisdictiones quarum reditus eſt 3700. ducat. &

Quatuor Prioratus ſive Sacriſtias quarum reditus annuus eſt 2100.duc.

Horum porro ordinum Reges Hiſpaniarum Magiſtri ſunt jam à temporibus Ferdinandi & Iſabellæ. Rem ita narrat *Mariana* lib. 26. cap.5. Nihil (inquit) ad memoriam præclarius in hunc annum incidit ea mutatione, quę in

in tribus ſacris militaribus Caſtellæ ordinibus facta eſt.

Multum ii milites juverant Mauris ex vniverſa Hiſpania exturbandis, impioque imperio evertendo, genere & factis nobiliſſimi, ſtrenui, pugnaces.

Confecto Granatenſi bello, cum parum jam terroris ab hoſte eſſet, pro gratia odium redditum. Dolebant Reges ab eorum poteſtate Magiſtros eorum ordinum eſſe liberos, iis opibus, eaque authoritate vt Regibus formidabiles eſſent, tumultus ſæpe & bella in provincia concitarent. Ea ſpecies facto prætenta eſt, vera an conficta non diſputamus. Certe in Comitiis non Lex & æquitas ſæpe valebant, ſed vis & ambitus. Itaque ab Innocentio VIII. diploma eſt ablatum, quo ſublatis magiſtris eorum ordinum, adminiſtratio procuratioq; omnis Regibus credebatur. Sic Garſia Padillia defuncto ante ſex ferme annos Calatravæ Magiſtro, ejus locum Rex Ferdinandus occupavit, nullo amplius militum ſuffragio, vti moris erat, Magiſtro ſubſtituto. Quod exemplum ad D. Iacobi ordinem manavit hoc anno (1493) Alfonſo Cardena ejus militiæ magiſtro defuncto. Et vt finis eſſet, proximo anno à Ioanne Stunica Alcantaræ Magiſtro impetratum, vt eum hono-

honorem in Regis gratiam Hiſpalenſi Pontificatu mutaret. Sic Regi tres illi ordines ceſſerunt, vt dum vita maneret eorum ditiones & opes ipſe procuraret. Alexander Pontifex ad Innocentii veniam adjecit porro, in ea adminiſtratione Reginam ſociam cum jure ſuccedendi, ſi quid viro humanitus contigiſſet. Poſtremo Hadrianus Sextus in gratiam Caroli alumni, cui debebat Pontificatum, ei & ſucceſſoribus conceſſit lege perpetua jus præſentandi Epiſcopos Hiſpaniæ qui ante ad eorum ſupplicationem precario à Pontificibus Romanis inſtituebantur; & vt eos ordines in omne tempus ipſi adminiſtrarent.

Reges autem in hiſce ordinibus gubernandis ſubſtituunt ſibi alios, qui præfecti majores appellantur & Hiſpano ſermone Comendadores majores. Atque ita Commendator major ordinis Calatravæ eſt Dux Albanus, qui eo nomine ex majori Commenda ejuſdẽ ordinis annuatim percipit 10500.d. In eundem modum etiam aliæ Commendæ ſingulorum ordinum Magnatibus regni ſunt attributæ.

D. T. V. Y. Commemorat quoque tres Prioratus, quorum reditus opulenti ſunt;

1. Con-

1. ConvētusS.Iacobi deVeloz 30000.d.
2. Conventus Sancti Marci de Leon 10000. duc.
3. Conventus San. Iacobi Hispalensis 14000.d. quibus addit Abbatias has
Abbatiam de Montaragon 12000.d.
Abbat. S.Victoriani 2000.d.
Abbat. S. Ioannis de la Pegna 2000.d.
Idem & Sardiniæ Insulæ prælatos & eorum annuos reditus recenset;
Archiepiscopus Calleri 4000.d.
Archiepiscopus Saceræ 4000.d.
Archiepiscopus Oristan. 3000.d.
Archiepiscopus Ampurias 2000.d.
Archiepiscopus d'Alaguer 3000.d.
Episcopus d'Alos 1000.d.
Episcopus Bosæ. 1000.d.

In noticia Episcopatuum Auberti Miræi in Insula Sardinia quæ Regi Hispaniæ paret ponuntur.

Archiepiscopus Calaritanus vulgo de Cagliari.
Episcopus Sulcitanus vulgo Solci.
Læsensis Episcopus vulgo Lessà.
Archiepiscopus Turritanus in vrbe Sassari resideus.
Episcopus Algarensis vulgo Algar.
Episcopus Bosensis vulgo Bosi.
Archiepiscopus Alborensis vulgo d'Arbora non habet Suffraganeos.

Pen-

Pontifices & Prælati Portugalliæ.

E Lucio Marinæo Siculo.

ARchiepiſcop. Olyſiponēſis	16000. d.
Arichiepiſc. Bracharenſis	12000. d.
Damian. à Goes	24000. d.
Epiſcopus Eborenſis	20000. d.
Epiſcopus Viſei.	8000. d.
Epiſcopus Guardianus.	5000. d.
Epiſcopus Conimbricenſis	12000. d.
Epiſcopus Portuenſis	4000. d.
Epiſcopus Lamegenſis	6000. d.

Damianus à Goes addit;

Archiepiſcopum Funchalenſem 8000. ducat.

Epiſcopum Septenſem 2000. d.

Vaſæus addit;

Epiſcopum Lerienſem non procul à Conimbrica à Paulo III. inſtitutum.

Epiſcopum Mirandenſem ab eodem Paulo III. Papa inſtitutum.

Epiſcopum Portalegienſem ab eodem Paulo III. inſtitutum.

Epiſcopum Sylvenſem in regno Algarbiæ qui Oſſonobenſi ſucceſſit. ei autem Damianus Goes tribuit 4000 ducat.

Aubertus Miræus, in notitia Epiſcopatuum Bracarenſi Archiepiſcopo dat ſuffra-

suffraganeos Episcopum Portucalensem, sive Portuensem vulgo Porto vel Puerto.
Episcopum Guardiensem, olim Igæditanum vulgo Guardæ.
Episcopum Viseensem vulgo Viseo.
Episcopum Lamegensem vulgo Lamego.
Episcopum Mirandensem vulgo Miranda.
Olysiponensi Archiepiscopo hosce tribuit;
Episcopum Conimbricensium vulgo Coimbra.
Episcopum Albensem vulgo Eluas.
Episcopum Leriensem vulgo Leira.
Episcopum Portalegrensem vulgo Portalegre.
Episcopum Septensem in Afric. vulgo Ceuta.
Episcopũ Funchalensem in insula Madera, vulgo Funchal, Madera.
Episcopum Angrensem in insula Tercera, vulgo Angra.
Episcop. Congensem in regno & vrbe Congo ad oram Africæ.
Hesperidum insularum vulgo Capitis Viridis in insula & vrbe S. Iacobi.
S. Thomæ in Insula & vrbe S. Thomæ sub linea æquinoctiali, ex opposito Guineæ.

Brasiliensem in vrbe Bahia omnium Sanctorum; vulgo S. Salvador.
Eborensi Archiepiscopo tribuit hos;
Sylvensem Episcopum sive Algarbiensem in vrbe Silvos aut Faro.
Tingensem sive Tingitanum in Africa vulgo Tanger.
D. T. V. Y. ut supra tribuit.
Episcopo Leriensi 8500. d.

Nicolaus Oliveira reditus quidem annuos Ecclesiasticorum non recenset, sed summatim annotat; opes Ecclesiasticorum, pene æquales esse secularium opibus, vna cum Regiis.

De ordinibus militaribus Portugalliæ.

IOann. *Boterus.* In Portugallia sunt quatuor ordines militares;
S. Ioannis, qui novemdecim Commendas habet & duas Ballivias:
Christi, qui centum & quadraginta Commendas complectitur, aut circiter, plerasque valde opulentas:
Avisi:
S. Iacobi.
Quantum capio (inquit) reditus Ecclesiastici & ordinum militarium ascendunt ad millionem Coronatorum.
Præte-

Præter Equites Divi Iacobi (inquit *Coneſtagius* lib. 1.) & Alcantaræ ſive Sancti Benedicti (quos à loco quodam Equites Aviſi vocant; illi cruce rubra, hi viridi, more Caſtellano vtuntur) eo tempore quo Templarii exterminati fuerunt, ex eorundem reditibus alium nſtituerunt ordinem Equitum, quos Equites Chriſti vocant. Sunt autem cruce rubra, quæ in medio alba eſt, nſignes, & Sacramento ad bellum ontra infideles gerendum obſtringuntur.

Sub Rege Emanuele; Ab Alexandro Pontifice (inquit *Mariana* lib. 26. c. 13.) mpetrata iis; qui deinceps tribus ordiibus militaribus in Luſitania ſe adungerent, perpetuæ caſtitatis venia, ndulta facultate conjugii; quo eateus erant veteri inſtituto prohibiti. ab oc aditu opima eorum ordinum vecigalia; non hominibus militaribus vt ntea attribui, ſed in aulicorum delias, qui caſtra numquam viderunt, onferri cœperunt.

Qui autem hi tres ordines fuerint ex *icolao Oliveira* diſcimus, qui ordiem Ioannis excipit & cæteris à Ponice hanc vxores ducendi licentiam dultam teſtatur, exceptis iis qui jam ſtitatem voverant.

Porro Regem quoque Portugalliæ Magiſterium ordinum militariũ cum reditibus ad ſe traxiſſe ex eodem Oliveira patet: qui ſcribit Regem ratione magiſterii ordinis Chriſti ex oppidis Tomar & Soure; ex Setubal & Alcacer quæ pertinent ad ordinem S. Iacobi; denique ex Benavente, quæ ad ordinem Aviſi aut S. Benedicti refertur annuatim percipere in pecunia, frumento, vino, oleo & cera decem contos, octuaginta quinque millia, quingenta ſeptuaginta rees; quorum 400. faciunt Coronatum Portugallicum. Id eſt ratione ſubducta 25214. duc.

Præterea duæ aliæ Commendæ Aldeagalega & Alhos Vedros reddunt annuatim vnum Contum, id eſt millionem rees vel 25000. d.

Idem Oliveira commemorat, ordinem Chriſti quadringentas quinquaginta quatuor Commendas complecti, quibus quotannis à Rege ſolvuntur 23.6326. cruſat. ſeu ducat. Portugallici.

Ordinem S. Iacobi ſexaginta Commendis conſtare quibus quotanni 12.0000. cruſati impenduntur;

Ordinem Aviſi quadraginta tribu commendis & 70000. cruſat. impend

Coronidis loco ſit quod ſcribit L

cenciat

cenciatus Hieronymus de Cevallos. Si ratio (inquit) earum terrarum, redituumque & omnium quæ hodie ab Ecclesiasticis in Regno Hispaniarum possidentur, ineatur, liquido constabit, longe plus à Clero possideri, quam à Secularibus.

XX.

Regnorum

HISPANIÆ

Monetæ & computandi ratio.

NVmismata Hispaniæ partim aurea sunt partim argentea, partim ærea. Aurea fere duorum sunt generum, nam alia numismata vocantur ducati, quorum antiquissima ab una quidem parte facies, exprimunt Ferdinandi & Isabellæ, ab altera vero insignia aut omnium regnorum Hispaniæ; aut interdum vnius aut alterius regni in quibus fuerunt cusa: atque ita porro consequentium regum. Alia numismata vocantur duplæ vulgo doublons & apud alias nationes pistolets, quæ ab vna quidem

parte crucem habet admodum crucis Hierosolymitanæ, ab altera autem insignia regnorum Hispaniæ, cum inscriptione Regum sub quibus cusæ fuerint. Vterque autem nummus in varias partes dividitur; superioribus annis prioris generis magni ponderis ducati fuerunt cusi: hodieque duplæ cuduntur quæ valent supra quindecim florenos nostrates.

In Portugallia vero plures aurei nummi olim fuere in usu & inter eos magni ponderis, quos vulgus Portugallicos per excellentiam vocare solet, qui hodie raro comparent: dein Milleresii diversi ponderis &pretii;& diversi alii quos non est hujus operæ curiose persequi.

Argentea numismata fere vnius generis sunt in Hispania & vocantur vulgo regales sive Reales, quæ ab vna ad octo multiplicantur, notissimum omnibus nationibus numisma.

Ænea denique habent numismata marevedisios & superiorib⁹ annis quos quartillos appellant,quia quatuor illorum efficiunt vnum realem.

Quod nummorum genus Hispaniã pene omni auro atque argento exhausit, nam cum longe dispar proportio sit inter pondus & valorem materiæ per

per ſe, & ipſius nummi æſtimationem; tanta horum nummorum copia alibi cuſa aut expreſſa, Hiſpaniæ clanculum fuit illata, vt aliquot jam annis nihil ibi niſi maravediſii & ejuſmodi quartilli conſpiciantur; ingenti commerciorum damno; & miſeræ plebis incommodo.

In pleriſque Hiſpaniæ regnis in minoribus & majoribus computationibus vtuntur nomine Maravediſiorum; vel vt Azevedo loquitur Morapetinorum quorum 375. efficiunt vnum ducatum Eorum autem decies centena millia vulgo appellant Quento, quæ vox in rationibus eorum ſæpe occurrit, & peculiari nota à reliquis numeris diſtingui ſolet.

Quentus autem marevediſiorum continet 2673. ducat. 8. reales & 26. marevediſ. Nam & rationem marevedis, & ducator. cum realibus comparare ſolent, licet in publicis computationibus rarus eorum ſit vſus: quippe 34. marevediſii faciunt vnum realem; & vndecim reales faciunt vnum ducatum; licet non exacte vbique eadem proportio obſervetur; nam in Arragonia, Barcinona, Valentia & Catalonia realem ſubdividunt in 23. denarios, & ducatum duodecim realibus definiunt.

Sed hæc mercatoribus accuratius excutienda relinquo.

In Portugallia autem in majoribus minoribusque computationibus nomine rees vtuntur; quorum 400. faciunt vnum ducatum Portugallicum, quem vulgo appellant crusatum; crusatus autem ejusmodi valet vndecim reales, & singuli reales 35. rees: Agnoscunt & testones quorum singuli valent 100. rees;& decem eorum æqui valent 22. realibus; tot autem reales etiam milleresii nomine designant; cujus generis numisma aureum in hoc regno cusum reperitur. Sed hæc suffecerint ad summas vtriusque gentis ad calculum revocandas.

Vnum tamen hic adjungendum in India numerari per Perdaos, quorum singuli æquivalent tribus testonibus Portugallicis, aut trecentis rees.

XXI. *Re-*

XXI.

Reditus Regni HISPANIARVM quibus rebus constent.

I.

REGIO patrimonio, quod quale quantumque fuerit aut hodie sit, à nemine adhuc annotatum legi.

2. Alcavala, ejus hoc initium & originem prodit *Mariana* lib. 16. Histor. cap. 9. Magno metu (inquit) liberatos, Regem Hispanosque, victis ad Tariffam Barbaris, major cupiditas incessit impiæ gentis reliquias exstirpandi: sollicitudoque in belli vsus, quod fore diuturnum prævidebatur, pecuniæ conquirendæ. Nam quæ ex præda erat redacta, plurima quamvis in præmia militum, paucaque stipendia consumta erat: annuis tributis exhausta provincia. Mercatoribus tantum immunitas erat, impudensq; census: reliqui ordines oppressi gravitate vectigalium. Ellerenæ atque Madriti concedentibus provincialibus, aliquantum pecuniæ collatum est. Leve id subsidium tantis factis futurisque

que sumtibus : sed ineunte tamen salutis anno millesimo trecentesimo quadragesimo primo , Corduba, quo copiæ militares convenire jussæ erant, inGranatensis fines irrumpitur & post aliqua : principio anni millesimi trecentesimi quadragesimi secundi Burgos, Egidius Toletanus, Ioannes Lara, Garsias Burgensis præsul, proceres alii & Episcopi nominatim à Rege evocati. Horum Regisque summa contentione vigisima rerum venalium in vsum belli Maurici à Burgensibus concessa : definito tempore dum Algeziræ obsidio duceretur. Burgensium exemplum, Legionenses, aliæque ferme tota ditione civitates secutæ sunt. Novo vectigali Alcavalæ nomen fuit, re & nomine à Mauris hostibus mutuata.

Idem lib. XVII. cap. 8. ad annum 1366. omnes ordines in Ioannis principis verba Sacramento adacti, si quid humanitus accidisset, paterni regni hęredem fore. In belli subsidium decima rerum venalium concessa, nullo tempore designato, belli ex sententia conficiendi studium Petriq; odium in fraudem induxit, ne quam grave id vectigal posteris esset futurum, in præsenti considerarent. *Hæc ille.* Ab eo ergo tempore hoc vectigal mansit. Ex omnibus

itaque

itaque bonis (ut inquit *Linſcotanus*) mercibus, ædibus, fundis, nulla exceptione decima præſtanda venit Regi, nempe quoties ea bona, merces, ædes fundi, &c. venduntur. Eodem modo opifices, mechanici, aliique tabernarii, quiquid vendunt aut diſtrahunt, ex opificiis aut manufactura, vt & in macellis, piſcariis, foris, cauponis, cujuſvis ii homines artificii ſint, præſtare tenentur omnes decimas venditarum rerum vbivis. Hujus rei gratia pleræque vrbes, earumque membra in territorii ſui locis, cum Rege contrahunt, eaſdemq; Alcavalas ita colligunt, ſolvẽtes Regi ſine ullis impenſis ejus, certã è locatione ſummam. Præterea in Metropolitanis vrbibus ac Provinciis Receptores regii degunt, qui rationes reddunt, ac ex mandato curant recipi & tradi Alcavalas omnes, quæ in illis territoriis ex locatione promittuntur. Rex autem quaſdam Alcavalas vendidit, quaſdam donavit, alias & oppignoravit.

3. E Salinis regni, ex quibus Sal educitur, Rex quotannis maxima emolumenta percipit vt poſtea plenius ſumus dicturi.

4. E decimis omnium mercium quæ è Belgio, Francia, Anglia, Italia, Luſitania,

tania, aliisque exteris regnis & Dominiis in Hispaniam inferuntur; id vectigal Almoxariff vocant voce à Mauris mutuata.

5. Decimæ omnium mercium quæ Hispali aut ex aliis Andaluziæ portubus solvunt in Indiam occidentalem; omnes enim illæ merces cum Hispali aut aliis illis locis solvunt, vigesimam Regi pendunt; itemque vbi in Indiam delatæ fuerint in eundem modum denuo vigesimam solvunt, ita ut decimam quoque in totum persolvant; id vectigal Almoxariff Indiæ Hispanicæ vocant.

6. Tributum annuum quod Regna Hispaniæ quotannis Regi præstant; id autem distribuitur per cunctas provincias, terras & vrbes inter plebem, nam nobiles feudatarii & Equites immunes sunt; censentur enim plebes secundum facultatum & bonorum vniuscujusque æstimationem, ac quotannis inde Regi tributum persolvunt: vulgo vocant *los servitios ordinarios*.

7. Vectigalia decimarum siccorum portuum vulgo *de Puertos Secos*; sunt autem decimæ omnium mercium quæ terrestri itinere è Regnis Valenciæ, Aragoniæ, Navarræ, in cætera Hispaniæ regna devehuntur, aut vicissim

ex

ex Hispaniæ regnis in prædicta loca conducuntur. Idem quoque in Lusitaniam & vicissim è Lusitania locum habet.

8. Vectigal Lanæ quæ è regno evehitur, nam singuli sacci (qui fere decem arobas pendent, aroba autem viginti quinque libras) duos ducatos pendunt si indigenarum sint, sin vero à peregrinis prius emti fuerint quatuor ducatos.

9. Reditus quos Rex habet ex Hispanica Moneta, nempe ex quaque Marca sex ducatorum argenti, quæ in monetaria domo laboratur Realem vnum; quod vectigal *El Senneoreaxo de la Moneda* appellatur.

10. Ex herbis & pascuis publicis, quæ quotannis à Rege elocantur.

11. Ex argento vivo quod Almalæ eruitur in montanis Sierræ Morenæ in campo Calatravæ.

12. E fodinis Guadalcanæ in Estremadura & montanis Morenæ, quæ argenti sunt; quæ olim magnam summã reddebant & interdum 187. argenti quentos; sed nunc admodum imminuta vix taxari possunt.

13. Tributum quod quotannis omnes Hispaniæ terrę reddunt mancipiorũ & triremium gratia vulgo *El exercitio* vocant.

14. Redi-

14. Reditus, quem vocant *de la moneda forera* quo vnus quiſque focus ſingulis annis Regi cogitur ſolvere 7. marevediſios, cujuscunque conditionis ſint homines.

15. Locatio ſive reditus Luſoriarum chartarum quæ foris in Hiſpaniam invehuntur, nam è ſingulis percipit Rex dimidium realem.

16. Vectigal quod panni, Florentinæ Raſſæ vulgo dicti, qui foris in Hiſpaniam invehuntur ſolvunt; nimirum ſinguli panni 6. ducatos.

17. E reditibus ordinum militarium S. Iacobi, Calatravæ & Alcantaræ, quos Rex Fuggeris Auguſtanis locare ſolet annuo pretio nonaginta & octo quentorum: id vulgo vocant *El ſubſidio.*

18. E bullis ſive indulgentiis Papalibus, quas Papa Regi concedit in ſex annis & ita porro, quæ ſubditis à Rege venduntur, vt ipſis vetitis diebus carnes liceat edere; vulgo vocant *la Cruzada*, quia primum conceſſa fuit ad belli ſumtus ſuſtinendos adverſus infideles & hæreticos gerendi.

19. Tertiæ vulgo Terzæ; Pontifices enim Romani jam olim Regibus Hiſpaniæ conceſſerunt, tertium nummum omnium Eccleſiæ redituum, rerum-

rerumque Ecclesiasticarum, in subsidium bellorum, defensionemque Catholicæ ac Romanæ Religionis, qui item à receptoribus Alcavalarum recipitur, & vna cum Alcavalis elocatur.

20. Decima quam Rex per concessionem Pontificis percipit ex omnibus bonis & terris Ecclesiæ; *El Excusado* vocant vulgo.

21. Extraordinem autem percipit Rex à populo duas milliones ducatorum; vnde hoc subsidium sive tributum *des millions* appellant; Id autem in conventu ordinum Regni Regi indulgeri solet in quatuor aut sex annos; quibus elapsis rursus conveniunt ordines, & pro re nata idem tributum in alios annos prorogant.

22. Ex piscatura piscium quos vocant Atun; id vectigal vocant *Almadrava*.

Denique vbi aliqua necessitas urget ad Papam recurritur & illius concessione Clerus Hispaniæ novis oneribus gravatur; operæ pretium est *Cardinalem Ossatum* ea de rea loquentem audire.

In Epistola LXXVI. *Ann.* 1596. ita scribit: Rex Hispaniæ anno CIƆ IƆ LX primum

primum obtinuit facultatem à Papa, accipiendi à Clero Hiſpaniæ trecenta millia coronatorum in ſingulos annos, idque quinquennii ſpatio, ita tamen vt tempus prorogari poſſet, ſi ita Papæ videretur; id in eum finem vt quinquaginta triremes inſtrueret, quæ Cleri Hiſpaniæ dicerentur, & ſolummodo contra infideles & hæreticos militarent: eaque conditione vt Rex intra biennium propriis impenſis armaret alias LXXX triremes ſupra L. illas Eccleſiaſticas ſupradictas. Porro anno cIↃ-IↃ LXII à Papa obtinuit augmentum Eccleſiaſticarum triremium ad numerum LX & ſubſidii dicti incrementum ad 4.200.000 ducatorum; triremium autem quas ipſe fabricare tenebatur numerus diminutus fuit ad XL. Et poſt pauca: Rex jam diu prædictam ſummam percepit, percipietque porro non modo hæc bis centena ſupra quadringenta millia ducatorum quotannis, ſed etiam ad quingenta & ſexcenta millia ducatorum, hoc ſolo prætextu. Præterquam quod per alias conceſſiones ipſi à Papis factas jam dudum antea percepit è reditibus Eccleſiaſticis tres milliones ducatorum aureorum in auro ſingulis annis; neque vllus eſt Clerus in toto orbe Chriſtiano, qui majo-

majoribus oneribus prematur, quam Clerus Hiſpaniæ, quique hoc nomine principi ſuo ſit infenſior.

Idem ann. 1601. Epiſtola CCLXXIV. Ad Regem Gall. M. T. haud dubio ex Hiſpania intellexerit, Regem Hiſpaniæ deſcribi curaſſe per totum regnum omnem argenteam ſuppellectilem non modo Eccleſiarum, ſed & particularium; jam ante ad me perlatum eſt, regem ſub prætextu expeditionum ſuſcipiendarum contra hæreticos & Turcas impetraſſe à Papa dimidiam partem ſuppellectilis argenteæ omnium Eccleſiarum & ſingulorum Eccleſiaſticorum per totam Hiſpaniam. Verum nondum auſim certo affirmare rem ita ſe habere; id verò certiſſimum eſt, Papã menſe Februario hujus anni Regi Hiſpaniæ conceſſiſſe tres milliones quotannis percipiendas ex oleo & vinis Eccleſiaſticorum omnium; id eſt ſex annis octodecim milliones: præter graviſſima onera quæ Clerus Hiſpaniæ jam pridem tulit. Hoc tributum trium millionum annuatim percipiendarum cepit ſub Gregorio XIV, verum Papa qui hodie præſidet, conceſſionem hanc prorogare detrectaverat ad menſem hunc Februarium; quo illam prorogavit in aliud ſexennium.

Idem Epist. CCLXXXIII. Modo deputati à Clero Hispaniæ hic advenerunt, ut querantur de concessione trium millionum quotannis à Clero exigédarum in sexennium Regi facta; potissimum autem de eo, quod Papa permiserit Regi id facere per suos ministros. Hæc querela cum nonnulla verborum acerbitate à deputatis fuit instituta, & à Sanctitate sua cum quadam animi perturbatione audita. *Hæc ille*.

XXII.

Reditus annui Regis HISPANIARVM.

Ex Ioanne Hugonis Linscotano

SALINAE Hispanicæ coronæ annua taxa ferunt nonaginta tres Quentos maravedis 93. Quent.

Decimæ maris, mercium foris in Biscayam venientium, atque ex provinciis Guipiscoæ, quatuorq; Montanarum vrbium mari adjacentium, solvunt ex omnibus mercibus quæ in Castiliam terrestri itinere devehuntur decimas; suscipiunturq; in ædibus tributis destinatis vrbium Victoriæ, Hordunæ

dunæ & Valmoscedæ; redduntque annuatim Regi 70. Quent.

Decimæ maris, mercium quæ per Regnũ Legionis transeunt ac per Portus Sanabriæ & Villæ Francæ procedunt, reddunt 1. Quent.

Decimæ maris, Principatus Asturiæ per urbẽ Oviedo transeuntes reddunt 375000. maraved.

Reditus præfecturæ Vrbis Bilbao ex mercibus foris advenientibus 490500. maraved.

Burgos Civitas cum territorio suo solvit nomine Alcavalarum & tertiarum 17.129.880. mar.

Balivatus Burgos, qui de Bureba dicitur solvit annuatim 2.646.000. mar.

Montana Ocæ 34.000. mar.

Ballivatus provinc. Rioxæ 3.757.000 maraved.

Ballivatus Hebri 2.346.000. mar.

Victoria Civitas 269.000. mar.

Guipiscoa provinc. ex Alcav. & terr. .181.000. marav.

Ferrum illius provinciæ 150000. m.

Septem Ballivatus antiquæ Castellæ a Montanis siti 942 000. mar.

Vallis Mena in iisdem Montanis 25000. marav.

Provincia Civitatis Logronno 7.746. 000. marav.

Iangus oppid. & territorium 151000. marav.
Oppidum S. Dominici 4.812000. marav.
Ballivatus vrbis Diego 1.545000.mar.
Ballivatus Candemunnon 4.612000. marav.
Ballivatus castri Xeres 8.485000.mar.
Ballivatus Serrata 1.965000.marv.
Ballivatus Monson 2.276000.marav.
Palericia civitas ac Provincia Campos solvunt quotannis 16.940000.m.
Carion vrbs 4.945000.marav.
Ballivatus Carion 2.920000.mar.
Vici P. Alvaresii de Vega 655000.m.
Satiagon oppid. 2.125000.mar.
Saldanna oppid. 1.013000.mar.
Ballivatus Perinæ 178000.mar.
Ballivatus Cãpi inMontanis 1.730000. marav.
Vallis Mirandæ 557000. mar.
Quatuor vrbes maritimæ Laredo, Sant Ander, Castro de Vrdiales, San Vincente solvunt quotannis 3.345000. marav.
Asturiæ principatus & Civitas Oviedo 12.345.000. marav.
Vrbs Lugo Regni Galæciæ cum Episcopatu suo solvit annuat. 4.137.000.m
Vrbs Mondonedo Regni Galæciæ 1.732000. marav.

Orense

Orense ejusque territorium 6.505000. marav.
Complutum cum Archiepiscopatu suo solvit annuatim 18.212000.mar.
Civitas Tuy cum territorio 5.827000. marav.
Civitas Ponte Ferara 1.975000.m.
Civitas Leon & Episcopatus 6.350000. maraved.
Astorga Civitas & Episcopatus 2.455000. marav.
Abbatia Leg. & Astorgæ 797000.m.
Paræciæ Salæ in Astur. 231000.mar.
Zamora ejusque territor. 15.525000. maraved.
Toro ejusq; territor. 11.112000.mar.
Vienæ ducatus Ossunæ vrbs 562000. marav.
Vallis Guyrenæ 2.335000.mar.
Vrbs Barasil de la Coma 250000.m.
Salamantica cum territor. 24.345000. maraved.
Vrbs Rodrigo cum territ. 14.345000. marav.
Iurisdictio Trigeros 417000.mar.
Civitas Olmillo 47000.mar.
Tordesillas cum territorio 2.600000. maraved.
Vallodolid cum territor. 29.730000. marav.
Torde Humos civitas 827000.mar.

Medina del Campo illiusque jurisdictiô solvit annuatim 31.375.000.mar.
Civitas Olmeda 2.149000.mar.
Nava Civitas & septem Ecclesiæ 333.000. marav.
Madrigal Civitas 682.000.mar.
Arenalo Civit.& territ. 5.310.000.m.
Avila Civitas ejusq; potestas 19.365.000 marav.
Segovia cum diocæsi 12.480.000.m.
Aranda de Duero 3.350000.mar.
Roa Civitas 1.515000. mar.
Gumiel de Yzan quæ est Ducis Osunæ Civitas 154000. mar.
Sepulveda & territor. 3.540000. mar.
Soria oppidum cum potestate sua 10.282000. marav.
Osinæ oppidum & Episcop. 4.000.000. maraved.
Agreda & Tarasona 2.083000.mar.
Molina oppidum 5.792.000.mar.
Siguença ejusque districtus 3.662.000. marav.
Cuenca & Dominium 24.645.000.m.
Huete oppidum & territ. 17.916.000. maraved.
Villa rexe de Fuentes 2.517.000.m.
Villenæ Marchionatus, qui complectitur urbes Timihillam, Abasetten, Rodam, S.Clementem & Civitatem Villenam cum territ. 31.503.000.m.
Bel-

Belmonte oppidum tantum ſolvit tertias quia Alcavalæ ſunt Marchionis 476000 marav.
Murtia ejuſque dominium 14.820.000 marav.
Lorca oppidum 5.000.000.m.
Cartagena cum territor. 2.Quent.
Alcaraz cum territorio 16.948.000. marav.
Segura de la Sierra cum Provinc. & terr.Magiſtr.S.Iacobi 11.091.000.m.
Villa nova de los Infantes ejuſque Provincia, dicta El Campo de Moryel ad Magiſterii S. Iacobi pertinens 8.664.000.mar.
Ocanna oppid. ac Provincia Caſtilla dicta Magiſt.S.Iacobi 23. Quent.
Guadalaxara oppid. 11.064.000.m.
Pios & Poſo oppida 160000.mar.
Almonaſid oppid. ac provinc. Sonta, Magiſtr. S.Iacob. 1.188.000. m.
Oppida Vzeda, Talamanca, Tordelaguna cum territorio,quæ ad Archiepiſcopatum Toletanum pertinent 18.250000. marav.
Oppidum Yepas 423000.mar.
Alcala de Henares cum oppid.Brivega, quæ ſunt Archiepiſcopatus Toletani 16.250000. marav.
Oppidum Madrit cum territorio ſuo 23.250000. marav.

Comitatus Punno en roſtro 1.262000. maraved.
Vrbes Cubas & Grinnon, quæ Alvarum de MendoçaDominum agnoſcunt, qui Alcavalas percipit, è tertiis .117000. marav.
Vrbs GalapagarD.Infantat.160000.m.
Vrbs Illeſcas 2.297.000.mar.
Vrbs Toletum ejuſque membra 73. Quentos.
Domini armentorum, quæ è Montanis Eſtremaduram paſtus gratia petunt 19.503000.mar.
Vici Prioratus S. Ioann. 7.055000.m.
Vrbs Almagro ejuſque Provincia quæ dicitur Campo de Calatrava 7.120000.mar.
Alcavalæ herbarum & olerum quæ in eodem Magiſtr. veneunt 3.438000. marav.
Vrbs Cuidad Real 4.150000.mar.
Vici in ea plaga ſiti, quæ Archidiaconatus Talaveræ del Rey dicitur 14.326000. mar.
Placentia vrbs ejuſque Dominium & vici qui Archidiaconatus dicuntur 18.475000. marav.
Truxillo ejuſque diſtrictus 12.224000. marav.
Caceres vrbs & territor. 7.850000.m.
Badajoz ejuſq; provinc. 9.972000.m.
Alcan-

Alcantara cum territorio 9.403000. marav.
Paſcua & olera ibidem 3.481.000.m.
Serena Provinc. Mag. Alcantar. 7.570000. mar.
Merida ejuſq; territorium in Provinc. Leon pertinens ad Magiſtr. S. Iacobi 21.234000. mar.
Vrbs Fuente el Maeſtro in Prov. Leon. Magiſtr. S. Iacobi 6.973000. mar.
Vrbs Guadalcana Magiſterii S. Iacobi. cum territorio 3.305000.mar,
Vrbs Xeres de Badajoz ſub Magiſterio S. Iacob. 7.100000.mar.
Vrbs Hiſpalis ſive Sevilla ejuſque membra & diſtrictus 182.387000. mar.
Reditus Dominii vt vocant 2. Quent.
Vrbes Palma & Guelues ſub Comitibus ſuis ſunt pro tertiis 235000. mar.
Vrbes Tevar & Ardales ſub Marchione Ardales pro tertiis 235000.mar.
Vrbs Ellerena Provinc. Leon, & Magiſterii S. Iacob. 3.125000.mar.
Vrbs Cadiz 8.452000.mar.
Ex Almadrava id eſt piſcatu Thynnorum vul. Atun 3.350000.mar.
Gribaltar ab Alcavalis immunis eſt, ſolvit pro tertiis 1.500000.m.
Xerez de la Frontera 21.050000.mar.
Vrbs Carmona 9.450000.m.
Lora & Setefilla 680000.mar.

Vrbs Ecyia cum ſuburbib. 15.500000. marav.

Corduba ejuſq; diſtrict. 48.995000.m.

Loca dicta Realengos de Corduba. 17.316000. marad.

Civitas Anduſcar 4.860000.m.

Civitas Vieda 11.346.000.m.

Civitas Baeça 17.316.000.m.

Civ. Quexada 1.415000.m.

Adelantado de Carcola 6.885000.m.

Comitatus S.Stephani 1.340000.m.

Vrbs Martos in Andaluz MagiſteriiCalatravæ cum diſtrictu 11.436000.m.

Vrbs Iaën & territorium 15.609000. marav.

Granata & territor. 42.910000.mar.

Sericum Regni Granatenſis olim ante expulſos Mauros valebat 42. quent. nunc tantum 22.

Aguela & Aviſſos Granat. 2.750000. marav.

Loxa & Alhama G. 3.650000.m.

Civitas Baça G. 10.626000.mar.

Guadix Civitas G. 6.395000.m.

Almena Civitas G. 3.080000.m.

Almunecar, Mutril & Salabrena Regni G. 2.643.000.m.

Malaga Civitas G. 16.269.000.m.

Veles Malaga civ.G. 3.519000.m.

Pulchena vrbs 410000. mar.

Ronda & territor. 5.334000.mar.

Inſula

Insula Canariæ	4.850000.m.
Teneriffæ	3. Quentos.
Palma	2. Quentos.

Tributum annuum quod Regna Hispaniæ Regi pendunt nomine Servitii ordinarii valet quotannis centum & quatuor quentos & trecentos & quinque maravedisios 104.305.000. maraved.

Vectigalia siccorum portuum, ut vocant, è Regnis Valentiæ, Arragoniæ & Navarræ, tam in exitu quam introitu solvunt quotannis quadraginta novem quentos & triginta quinque millia maravedisiorum, id est 49.035000. maraved.

Vectigalia siccorum portuum Regni Portugalliæ tam in exitu quam introitu reddunt annuatim 34.155000. marav.

Vectigal Lanarum quæ è Regnis Hispaniæ exportantur reddit quotannis 53.586000. marav.

Summum Almoxariff Civitatis Hispalis vulgo Siviliæ, quod vrbs ipsa à Rege conducere solet solvit quotannis 154.309000. maraved.

Almoxariff Indiæ Hispaniæ quod civitas Hispalis in eundem modum à Rege conducit, pendet annuatim 67. Quentos.

Moneta Hiſpanicæ vulgo El Senneoraxo de la Moneda in ſola vrbe Hiſpalenſi, quæ tantum reddit, quantum cæteræ omnes, valet 22. Quentos.

Magiſtratus S. Iacobi, Calatravæ & Alcantaræ Rex Fuggeris Auguſtanis locare ſolet pretio annuo nonaginta & octo quentorum.

Nota. Ab aliis obſervatum invenio Magiſteria horum ordinum Regi Hiſpaniæ quotannis reddere bis centena & quadraginta millia ducatorum, quæ ſumma multo minor eſt quam ea quã prodit author noſter quæ facit 261333 duc. & 125. mar.

Locat prætereaRex herbas & paſcua Magiſtratuum prædictorum & annuatim ex illis percipit triginta ſeptẽ quentos 37.000000.mar.

Ex Argento vivo Almadæ, è montibus Morenæ in Campo Calatravæ, quod Rex annuatim locat ſeptuaginta tribus quentis 73.000000.mar.

Bullę ſeu indulgentiarum Papalium litteræ, omnibus impenſis deductis reddunt annuatim ducentos quentos; ea ſumma deducta in Belgicam Monetam (inquit author) facit ſexdecim auri tonnas.

Alii obſervant ex hiſce bullis annuatim à Rege percipi duas milliones & quadrin-

quadringenta millia librarum, ſive florenorum vt nos vocamus.

Subſidium, quod Clerici ex beneficiis annuatim pendunt, valet quotannis promiſcue 65. quentos, id eſt 65.000000. maraved. 172800. duc.

Vide quæ ſupra ex Cardinale Oſſato obſervavimus.

El Excuſado, id eſt tributum annuum quod Epiſcopi & Eccleſiæ annuatim pendunt, valet 110. quentos id eſt 293333. duc. 125. maraved. idque omnibus expenſis deductis.

Nota. Ab authore Gallico obſervatum invenio hoc tributum annuatim jam reddere ſexcenta & viginti millia ducatorum.

Fodinæ Guadalcanæ quoniam multum exhauſtæ quid hodie reddant taxari non poteſt.

Tributum quod Regi quotannis præbent cunctæ terræ Hiſpaniæ, mancipiorum & triremium gratia (vulgo vocant Exercitio) 7.750000. mar.

Tributum forarium vulgo de la Moneda Forera quotannis reddit 9.656000. marav.

India Hiſpanica quotannis Regi reddit trecentos quentos, id eſt 800000. ducat.

Navarræ Regnum quotannis Regi Hiſpa-

Hispaniæ reddit 35.500000. maraved. 94666. duc. & 250.mar,

Regna Valentiæ, Arragoniæ & Catalauniæ præter alia tributa, Regi quotannis reddunt septuaginta quinq; quentos, id 200000,duc.

Insulæ Sardiniæ, Majorca & Minorca nullum Regi emolumentum adferunt,quia cuncti earum reditus,in eisdem impenduntur.

Insula Sicilia quotannis dat 375. Quentos,id est vnam millionem duc.

Regnum Neapolitanum 450. quentos; de hoc amplius diximus in libello de principibus Italiæ.

Ducatus Mediolanensis 300. Quentos, de hoc quoque diximus in libello de principibus Italiæ.

Provinciæ Belgicæ ac Burgundia solebant Regi reddere 700.Quent.

Locatio chartarum lusoriarum fert per totum Hispaniæ Regnum 20.quét.

Panni Florentini 10.quent.

Cuncta hæc (inquit *Linscotanus*) ex autographis codicibus fideliter sunt translata; fuitq; hic rerum status anno 1578. cum Rex Hispaniarum nondum Portugalliæ potens esset. Omnes vero hi reditus in vnam summam contracti faciunt 13.milliones auri & 48000,ducatos, nostra autem Belgica moneta si

tres

tres florenos in ducatum computes 452, tonnas auri & 44000. florenos. *Hæc ille.* Sed calculus non convenit & in alterutro numero vicium subesse necesse est, nam 13.048.000. duc. tantum faciunt 39.144.000. florenos. Nos supputatione singulatim facta deprehendimus in priore numero 13. millionum & 48000. ducatorum errorem non esse D. T. V. Y. qui relationem precedentem redituum regiorum in amplissimum suum commentarium retulit & ad monetam gallicam revocavit, ab hoc calculo non multum abludit; colligit enim in vnam summam 12.199048. coronatos.

Relatio de Regis Hispaniæ opibus apud Honorium ita colligit.

Regna Majestatis Catholicæ non amplius quam novem milliones aureorum quotannis regi pendunt hoc modo:

Hispania	1.400.000 duc.
Indiæ	2. 300.000.
Flandria & Burgundia	2. 100.000.
Majorica & Minorica	50.000.
Sardinia	60.000.
Sicilia	600.000.
Regnum Neapolitanum	1.500.000.
Ducatus Mediolanensis	1.000.000.
Summa totalis	9.010.000.

Hisce

Hiſce autem non comprehenduntur amplíſſimi reditus quos Rex quotannis percipit à Clero ſuo.

Atque hæc quidem ratio redituum annuorum Regis Hiſpaniæ fuit; certiſſima quidem anno 1578. nam quæ à Linſcotano noſtro relata ſunt ex rationibus Regni & aliis indubitatæ fidei monumentis fuerunt tranſcripta vt ipſe teſtatur. Verum crebro mutari multa nullum dubium eſt, neque enim Regni vectigalia quæ Almaxariff vocant, ſemper eadem ſumma redimuntur; & reditus quos Rex ex India Hiſpanica percipit non vnum ſingulis annis ſervant tenorem quod vt evidentius pateat, hic aliquot annorum cenſus, prout accepimus adjungemus.

Anno 1608. claſſis Indica Hiſpaniæ intulit vndecim milliones ducatorum; quarum quatuor Regi ceſſerunt.

Anno 1610. ex India appulerunt 8. million. 15 1896. ducator. pro Rege 2.716.932. duc.

Anno 1612. Ex India appulerunt 11. milliones & 796695. ducat. è quibus Regi ceſſerunt; 3.504657. duc.

Anno 1613. Ex India appulerunt 10. million. 59794. l. aut ut alii; 10.320.991. duc. è quibus regi ceſſerunt 2.810.761. d. aut ut alii ſcribunt. 2.810.743.

Ann

Anno 1614. Ex India appulerunt 11. milliones 297068. ducat. è quibus Regis ærario accesserunt 3.028.892. ducator.

Anno 1615. Ex India in totum appulerunt 10. milliones 129.331. duc. è quibus Regi cesserunt 2.305.710. duc.

Anno 1616. Ex India appulerunt 11. milliones & 131852. duc. pro Rege 2.252.459. duc.

Anno 1618. Ex India appulerunt 14. milliones ducatorum, pro Rege 1.674.031. ducat.

Anno 1622. Regi destinata erant è Continente & NovaHispania 1.913875. ducat. Sed classis illa horrenda tempestate jactata magnam jacturam passa est neque illo anno in Hispaniam appulit.

Anno 1623. Classis Indica æstimata fuit 12.135.207. ducat. è quibus Regi competebant 3.465.600. ducator. Sed hæc quoque classis maximam jacturam passa est, 2.229.365. ducator. mari haustis.

Anno 1624. Eadem classis appulit æstimata 14.113.801. ducatorum. E quibus Regi cesserunt 2.525.565.duc.

Anno 1625. Eadem Classis Regi attulit 1.144.919. ducat. in totum autem 5.846.632. ducat. nam nihil auri aut

argenti è Peruvia venerat illo anno ob metum nostratium qui cum classe sua mare Meridionale infestabant.

Anno 1626. Ex India appulerunt 17. milliones 520.257. ducat. è quorum numero Regi cesserunt 3.504.297. d.

XXIII.

Reditus annui Regni

PORTVGALLIÆ.

Ex Ioann. Hugonis Linscotan.

ORdinarii reditus Regni Portugalliæ annuatim ascendunt ad 1.100.000. d. Reditus autem Magistratuum ordinum militariũ, quorum Rex ipse hodie magister est, quique possident Insulas Azores, Maderam, Insulas Capitis Viridis S. Thomæ, del Principe reddunt quotannis 200.000. duc.

Reditus Castelli de Mina in Guinea, qui ad ordinis Christi magisterium pertinent, 100.000. ducat.

Reditus Brasiliæ 150000. duc.

Vectigalia aromatum aliarumque mercium quę ex India Orientali quotannis in Portugal, invehuntur 600000 ducat.

ducat. ſive 18. tonnas auri vt Belgæ vocant: nam quæ in ipſa India è vectigalibus aut tributis quocunque modo percipiuntur, ibidem rurſus impenduntur, ita ut Rex nullum emolumentum illius capiat.

In ſumma reditus annui Regni Portugalliæ ſunt 2.200 000.d. aut 66. tonnæ auri ut noſtrates vocant.

Expenſarum ejuſdem Regni hic eſt calculus & modus.

1. In Stipendia miniſtrorum Iuſtitiæ, alioſque officiales, in ipſo regno, impenduntur quotannis 100 000. d.

2. In Tencas, (ita vocant dona & immunitates, quas Rex tanquam feuda benemeritis ad vitam concedit) quotannis expenduntur 300000. duc.

3. In Iuras, (ita vocant reditus annuos quos vendit & in perpetuum hæreditario jure poſſidendos certis perſonis concedit, qui ſicuti alia patrimonialia bona ad hæredes tranſeunt) annuatim expenduntur 150. mill. ducat.

4. In arces & munimenta Africæ annuatim expenduntur 300. mil. duc.

5. In quinque triremes, quæ Regis ſumtu armantur quotannis expenduntur 50. mill. ducat.

6. In claſſem quæ Indicas naves ducit atque reducit 300. mil. d. expenduntur.

7. In Moradias, (ita vocant mercedes & ſtipendia annua quæ Rex concedit, partim miniſtris ſuis, quos vocant Mocos da Camara, Cavalleiros Fidalgos & ſimiles, partim aliis bene meritis aut quorum parentes Regi aliquid officii præſtiterunt; ſunt autem perexigua hæc ſtipendia & tantum cõceſſa vt equos ſuos alant, licet nullos interdum poſſideant aut alant; eademque & parce & maligne ſolvuntur:) annuatim impenduntur 80. million. ducatorum.

8. In Alimenta Regiæ familiæ, atq; Proregis quotannis fere expenduntur 300. mill. ducat.

9. Denique in arces atque alia munita loca Regni ipſius quotannis expenduntur 200. mill. ducatorum.

In ſumma, expenſa omnis quotannis aſcendit ad 1680000. duc.

Hactenus è Io. Hugonis Linſcotano.

Author autem Relationis de Regno Portugalliæ apud Honorium ſcribit reditus annuos hujus regni eſſe 3660000 duc. eoſque penitus omnes quotannis in miniſtros regios tam Eccleſiaſticos quam ſeculares, in milites, in claſſes aliaque rurſus expendi, neq; interdum ſufficere.

Qui

Quia autem *Nicolaus Oliveira* anno 1620. librum edidit in quo diligentissime & minutatim explicat reditus omnes annuos Regni Portugalliæ atque expensas vniversas, operæ pretium erit ea ordine ex ipso describere.

Primo itaque reditus Regni & Dominiorum quæ Reges Portugalliæ in exteris Provinciis bello acquisiverunt, qui in Teloniis publicis, *Alfandegas* ipsi vocant, passim colliguntur; (quippe omnes merces & res quęcunque venales solvunt alii decimam alii quintã, alii aliam partem, excepto tritico quod foris importatur, id enim liberum est ab omni vectigali) in hunc modum se habent.

1. Alfandegæ totius Regni atq; vrbis Olysiponensis reddunt quotannis 170. quentos reesiorum id est 425000 Crusatos.

2. Vectigal lignorum omnium quotannis locatur 10.700.000. rees, id est 26750. Crusat.

3. *A Caza dos Cincos*, id est Portorium quoquinque solvuntur de vno quoque centenario annuatim conducitur 7.200.000. rees, id est 18000.d.

4. Septem casæ vectigalium vini, olei, carnium, piscium, fructuum, Ni-

gritarum & similium rerum in Civitate Olysiponensi reddunt quotannis nonaginta quentos rees, id est 225000. crusat.

5. Vectigal vini, quod vocant o Real d'Agoa reddit quotannis novem quentos rees, id est 22500. crus.

6. Vectigal carnium in Macello reddit septem quentos id est 17500.

7. Portus Sicci ut vocant reddunt triginta sex quentos, id est 90000. duc.

8. *O Consulado* (id est portorium quo tria solvuntur pro vnoquoq; centenario mercium qui in Portugall. importantur aut rursus ex illa evehuntur, reddit per totum regnum octuaginta quentos, id est 200000. cr.

9. Vectigal chartarum lusoriarum annuatim locatur 5.400.000. re. id est 13500. crusat.

10. Cancellaria Curiæ reddit septem quentos, id est 17500. crusat.

11. Cancellaria Portuensis 700000. rees, id est 1750. crus.

12. Vectigal ligni Brasiliani reddit XXIV quentos rees, id est 60000. cr.

13. Vectigal mercium Indicarum reddit quotannis 120. quentos, id est 300000. crusat.

14. Piper, diducto primum precio quo emtum fuit in India & naulo quatuor

tuor crusatorum pro vno quoq; quintali, reddit 230 quent. id est 575000.cr.

15. Alfandegæ quæ in Africa sunt, reddunt quotannis 1.200.000. rees, id est 3000.crusat.

16. Impositio in vina Sanctareni reddit quotannis 780000.r. id est 1950.cr.

17. *O Estanco do Buzio*, (id est Apotheca publica qua certe merces Indicæ conduntur) reddit 1.200.000. rees, id est 3000. crusat.

18. Setubalis tabula reddit 16.quentos, id est 40000.cr.

19. Omnes Civitates & oppida hujus regni habent certos reditus in fundis, & è mulctis delinquentium & similibus; Rex autem percipit tertiam omnium partem; quæ reddit annuatim 21. quentos, id est 52500.cr.

20. *Os foros das propriedades*, &c. id est, Annua onera quorundam fundorum, quæ Regiæ Coronæ sunt obnoxia, eiq; annuum tributũ pendunt, reddunt quotannis 778000. rees, id est 1945. crusat.

Hoc primum vectigalium sive redit. genus efficit quotannis 837.958.000 rees, id est 2.094.895.crus.

Alterum redituum genus provenit ex Almoxarifis quibus colligendis plura loca sunt destinata;

reddunt autem annuatim in hunc modum.

1. Almoxariffatus Pontis de Lima; ſub quo comprehenduntur tria oppida & aliquot vici, reddit quotannis ſexquentos & triginta tria mill. octingéta & ſexaginta ſeptem rees, id eſt 15084. cruſat. 267. rees.

2. Almoxarifatus Vianæ in cujus diſtrictu ſunt ſex opida & aliquot vici: 7.594.014. rees.

3. Almoxarifatus Guimaranes in cujus diſtrictu ſunt x. oppida & imprimis Braga,& aliquot pagi:8.679.454.r.

4. Almoxarifatus Averi in cujus diſtrictu ſunt xxix oppida;7.777.816.r.

5. Almoxarifatus Porto in cujus diſtrictu ſunt tres 11.000.483.rees.

6. Almoxarifatus Civitatis Viſeo in cujus diſtrictu ſunt vndecim oppid.&c. 4.464.880. rees.

7. Almoxarifatus civitatis Lamego, in cujus diſtrictu ſunt xiv. oppida & plures vici reddit quotannis 5.261.070. rees.

8. Almoxarifatus Caſtellobranco in cujus diſtrictu eſt antiqua civitas Idahna cum xviii.oppid.7.593.039.re.

9. Almoxarifatus oppidi Mencorvo in cujus diſtrictu ſunt novem oppida, 6.340.336. rees.

10. Al-

10. Almoxarifatus oppidi Pinhel in cujus districtu sunt xxx.op. 6.942.872.
11. Almoxarifatus Mirandæ in cujus districtu est civitas Braganca & sex oppida 7.190.194.rees.
12. Almoxarifatus Villæ Real in cujus districtu sunt tria oppid. 5.780.747.
13. Almoxarifatus civitatis Guardæ in cuj⁹ districtu sunt xxiv.op. 6.798.720.
14. Almoxarifatus Portalegræ civitatis, in cujus districtu sunt xx. oppida 8.480.312. rees.
15. Almoxarifatus Conimbricæ, in cujus districtu sunt xix.op. 7.573,475.r.
16. Almoxarifatus civitas Leyriç in cujus districtu sunt xxiii.op. 4.832.625.
17. Almoxarifatus Tomar, in cujus districtu sunt xlviii.opp. 6.726.594. r.
18. Almoxarifatus Abrantos: 4.147.451. rees.
19. Almoxarifatus opidi Sanctaré in cujus districtu sunt xv. opp. 8.098. 612.
20. Almoxarifatus Alenquer, in cujus districtu sunt xvii. op. 6.252.692. rees.
21. Almoxarifatus Cintræ 3.443.587. rees.
22. Almoxarifatus territorii Olysiponensis, 1.300.356.rees.
23. Almoxarifatus civitatis Eboræ in cujus districtu sunt xviii. oppida, 10.222.741. rees.

24. Almoxarifatus Estremos in cujus districtu sunt XV op. 6.230.393. rees.

25. Almoxarifatus Eluas in cujus districtu sunt XII oppida 5.468.845. rees.

26. Almoxarifatus Beræ in cujus districtu sunt XXVIII opp. 9.428.132. rees.

27 Almoxarifatus Ouriques 5.872.976

28. Almoxarifatus Algarbię, in quo sunt quatuor civitates & novem opp. 9.124.390. rees.

29. Esteyrinha Faram; (id est si bene capio Lacus aut Palus Faram) reddit quotannis 61.768. rees.

30. Almadravæ (id est piscatura Thynnorum) reddunt quotannis 14. quentos rees.

31. Almoxarifatus Setuval in cujus districtu sunt XVII oppida 4.965.000. r.

32. Habet præterea Rex in hisce Almoxarifatib. XIII modios & II. Alqueiros tritici, pro quibus ipsi solvuntur 150.788. rees.

33. Habet & domus Trancozi quæ reddunt 5000. rees.

34. Habet & in dictis Almoxarifatibus, tritici modios bis mille ducent. hordei mille & quinquaginta, quos percipit è campestribus & palustribus quibusdam locis, in quibus derivata aqua sementem faciunt incolæ: qui annuatim reddunt 27.750.000. rees.

35. Præ-

35. Præterea in ſingulis Almoxariſatibus quotannis regi cera penditur;quę conjuncta efficit 777. Arrobas, & in argento reddit 2.722.500.rees.

Summa totalis horum redituum ex Almoxariſatibus eſt 238.555.721. rees. ſive 596.389.cruſat.

Tertium redituum genus percipit Rex nomine Magiſteriorum ordinum militarium, tam in Regno quam provinciis bello acquiſitis.

1. Oppida Tomar & Soure, de magiſterio ordinis Chriſti;Setuval & Alcacer de magiſterio ordinis S. Iacobi; Beneventum de Magiſterio Aviſi in ipſo regno reddunt quotannis 10.085.570.r.

2. Duæ commendæ ad ripam Tagi Aldeagalega & Alhos vedros 1.quen.r.

3. Vinum Almadæ & territorii adjacentis 700000.rees.

4. Fodinæ Stanni prope Viſeum 400000. rees.

5. Teloneum Inſulæ Maderæ tam in argento quam mille arrobis Sacchari; 26.621.000. rees.

6. Inſulæ Azores,demtis tribus quētis quæ miniſtris regiis impenduntur,reddunt Regi quotannis 27. quentos rees. id eſt 67500. cruſ.

7. Inſula CapoVerde cū adjacentibus inſulis & terris 14.quēt.id eſt 35000.cr.

8. Caſtel-

8. Castellum Mina in Guinea 40. quentos id est 100000.crusat.
9. Insula S. Thomæ locata est 14. quentis, id est 35000.Crusat.
10. Congo, Arda; Angola 26.quent. id est 65000. crus.
11. India Orientalis in illis partibus quotannis reddit Regi 1.375.000.pard. sive 412.500.000. rees: sive 1.031.250. crusat. Horum civitas Goa cum districtu solvit annuatim 400000 pardaos.
12. Teloneum Ormus 252000 pard. id est 75.600.000.re. sive 189000.crus.
13. Teloneum Dii 235000. pardaos, sive 70.500.000. rees.
14. Reditus Bacaim sunt annuatim 125 000. pard. sive 37.500.000.r.
15. Daman reddit 62000.pard.sive 18.600.000. rees.
16. Chaul 32000. pardaos, sive 9.600.000. rees.
17. Cochim 2000. pardaos, sive 6.000.000. rees.
18. Sofalla 40000. pardaos, sive 12.000.000. rees.
19. Monbassa 10000. pard. sive 3.000.000. rees.
20. Malacca 104000. pardaos, sive 31.200.000. rees.
21. Maluco 50000. pardaos, sive 15.000.000. rees.

22.Manre

22. Manre 37000. pard.

23. Ceylon 3000.pard. è tertia parte Canellæ.

24. Mangalor 3000. pard.

25. Bercelor 1000. pard.

26. Brasil reddit annuat.54.400.000 rees: id est 136000.crusat.

Solvitur præterea in licitatione omnium vectigalium & tributorum pro vnoquoque centenario vnus rees; faciuntque summa XI. quent. rees quæ Rex in pios vsus distribuit.

Summa totalis horum redituum est 637.705.570. rees.

Quibus si adjungantur 30. quenti, quos reddunt quotannis Salinæ regni, de quibus nihil dum diximus; & trium horum capitulorum summæ in vnam cogantur; efficitur summa totalis redituum omnium Regni 1.744.219.291. rees: sive 4.360.548. crusatos & 91. rees.

Recipit itaque quotannis Rex Hispaniæ secundũ calculos præcedentes.

Ex Hispania & aliis Dominiis 13.048:000.duc.

Ex Portugallia,&c. 4.360.584.crus.

17.408.548.

Quæ tribus florenis computatis in ducatos singulis efficiũt 52.225.644.flor.

His

His autem minime comprehenduntur quæ Rex extra ordinem è prælatorum & Cleri sui reditibus, ex Papæ indulgentia percipit; quæ quoque in gentem summam conficiunt, uti in superioribus demonstravimus.

XXIV.

Expensarum Regis in ipso Regno

HISPANIARUM

ratio.

QVemadmodum Regis Hispaniarum reditus annui ingẽtes sunt, ita etiam immensæ sunt illius expensæ; quarum tamen ratio difficulter iniri potest; tamen hic quantum possimus illas prosequemur.

1. Quoad familiam Regiam & aulam illius, annuatim expendit in Magnum Hospitii regalis magistrum 3000. ducat. in alios quatuor præfectos 6000 ducat. in viginti quatuor nobiles domesticos quorum vnusquisque dietim percipit sex reales, id est annuatim 4778. ducat. in decem nobiles cubiculi regii 3650. duc. in decem alios 1825. duc. & in reliquos qui aulæ inserviunt

viunt 6500 duc. aliis minoribus ministris solvuntur 2405. ducat.
Ianitoribus deniq; sexaginta 3180.d. omnium deniq; ministrorum aulæ stipendia annuat. ascendunt ad 31338.d.
2. In milites corporis regii custodes; in Tribunum, Legatum, signiferum, & centum Saristophoros è nobilitate Burgundica annuatim 14200. duc.
In turmam c peditum Germanorũ cũ suo Tribuno & aliis ministris 7800.
In turmam c peditũ Hispanor. cum suo Tribuno & aliis ministris 8380. d.
In turmam 60. equitum 5670.duc.
In alios militares ministros 1650.d.
In 300. nobiles familiæ Regiæ qui annuatim percipiunt singuli 40000. maraved. itaque in totum 31800.duc.
Secunda hæc expensa facit 69500.d.
3. In turmam c nobilium custodum corporis regii cum Tribuno suo & aliis ministris 19982.
In L nobiles Venatores quos vocant *Monteros de garda*, quorum singuli annuatim percipiunt 80. ducator. itaque 4000. ducat.
Puerorũ nobilium præfecto & magistris quotannis 2610. duc.
Tertia hæc expensa facit 26592.d.
4. In Capellanos, aliosq; ministros & Musicos omnis generis 12920.d.
In-

In alios XL. Capellanos, qui singuli annuatim percipiunt 80.duc.3200.d.

Quarta hæc summa efficit 16120.d.

5. In Equilis Regii administros qui magno sunt numero, & muliones; 13932. duc.

In Aucupes regios & illorum ministros 3394. duc.

Quinta hæc summa facit 17226. d.

In totum autem expensæ quæ annuatim fiunt in aulicos ministros ascendunt ad 160.776. ducat.

Et quantulam partem sumtuum qui in aulis tanti Principis fieri consueverunt attigimus.

Sumtus autem qui in politicos ministros fiunt ita se habent.

1. In Senatores Consilii Castellæ & cæteros illius administros 23422.duc.

2. In Senatores Consilii Arragoniæ & cæteros illius administros 38312. ducat.

3. In Senatores & alios ministros consilii Italici 18360.duc.

4. In Senatores & reliquos administros consilii Indici 19715.duc.

5. In Senatores Consilii quod vocant de Hazienda annuatim 9164.duc.

6. In Senatores & cæteros ministros consilii ordinum militarium S.Iacobi, Calatravæ & Alcantaræ ann: 9275.d.

7. In

7. In Inquisitores & omnes illius adminiſtros inter quos D. T. V. Y. recenſet xx. mille familiares qui hæreticis accuſandis & capiendis per totum Regnum dant operam, & ſingulis tribuit penſionem annuam 80. ducator. atque ita omnibus hiſce familiaribus 1600000. duc. quæ ſumma licet mihi immodica videatur, tamen illius fide refero; atque ita univerſa expenſa fuerit: 1.700.686.duc.
8. In Rationalium curiam & receptores alioſq; adminiſtros 35463.d.
9. In Senatores conſilii bellici & illius miniſtros annuatim 3676.d.
10. In Conſiliarios Cameræ vt vocāt & illius miniſtros 1332.duc.
Sunt & plura conſilia, quorum tamen miniſtrorū ſtipendia à D.T.V.Y. quo ſuperiora hauſimus non commemorat; qui fortaſſè ad majorem ſummam aſcendunt quam præcedentes; ſuperiores autem ſimul faciunt .859.405. ducat.
Et vtraque ſumma 2.020.181.duc.
Sed ea quæ hactenus de expenſis Regis Hiſpaniarum diximus minuta ſunt ro tanto imperio & fortaſſè non ſatis ccurate ſubducta, ſed quæ jam obiter ddemus majora ſunt:
1. In ſuperioribus Linſcotani obſer-

vationibus in Regium censum relata fuerunt, reditus Regni Neapolitani 450 quenti maravedi aut 1.200.000. ducat. Sed hunc majorem quidem esse in libello de principibus Italiæ, verumtamē totum in ipso Regno impendi & interdum non sufficere constans plerorumque opinio est : Saltem non abs re fuerit summam à Linscotano observatam in expensas denuo referre ; itaque dicimus Regem Hispaniæ in Regno Neapolitano expendere 1.200.000. ducatorum.

2. Ibidem dicitur Provincias Belgii & Burgundiæ reddere 700. quentos id est 1.866.666. d. alii dicunt 2.100.000. Sed utut sit totum in hisce provinciis consumitur itaque hic vt eundem tenorem servem in expensas refero. 1.866.666. ducat.

His accedit quod Rex quotannis in bellum Belgicum ex Hispania subministrare cogitur immensas summas, & ut uno exemplo hic vtar anno 1624. In Belgium per Cambium ut vocant remissa fuerunt 2.380.000. ducati. quos hic in expensas Belgii refero.

3. Ibidem dicitur Ducatum Mediolanensem quotannis reddere 300. quentos maravedis, id est 800000 ducat. de quo reditu in libello de Principibus Italia-

liæ diximus. Sed utut ſit totus in eodem ducatu, conſumitur, neque ſuperioribus annis potuit ſufficere; itaque hic rurſus in expenſas refero 800000. ducat.

4. Eodem anno 1624. invenio in ſumtus in claſſem faciendos expenſas fuiſſe 1.200.000. ducat.

5. Item eodem anno in milites præſidiarios limitaneos 600000.d.

6. In familiam regis, Legatosq; apud principes exteros 1.180.000 duc.

Atque hæc ſex expenſarum capita aſcendunt ad 9.846.666. ducat.

Nihil tamen hic de ſtipẽdiis miniſtrorum civilium & politicorum in ipſa Hiſpania, quæ annuatim ut ſupra oſtẽdimus faciunt 1.859.405. ducat.

Nihil de ſumtibus quos Rex facere cogitur in Sicilia; nihil de immenſis ſumtibus quos ſuſtinet in claſſe armãda quæ merces ex India occidentali reducit: nihil de penſionibus quas quotannis in aula Papali, & fere in omnium Principum aulis perſolvit. Sed hæc ſufficerint de expenſis illius qua Rex Hiſpaniarum eſt; nunc de expenſis illius in Regno Portugalliæ & ratione Regni illius, certiora afferemus ex Nicolao de Oliveira, cujus jam ſupra aliquoties meminimus.

Is expensas Regni Portugalliæ ad quatuor capita revocat, quorum primo continentur expensæ quas Rex facit in Capella sua regali, in stipendiis ministrorum Iusticiæ, in tencis & juris, id est stipendiis & præmiis quæ Rex è publicis vectigalibus & portoriis elargitur nobilibus & aliis benemeritis, aliisque personis quæ Regi inserviunt tam in Regno quam in provinciis exteris, & classibus; quorum quidem portiones singulas minutatim prosequitur & in vnam summam demum colligens, ad centum septuaginta quatuor quentos & octingenta & quadraginta septem millia sexcentos & octuaginta quatuor rees dicit ascendere.

Primum igitur expensarum caput efficit 174.847.684.rees, id est 437.119. crusat. & 84. rees.

Ad secundum caput refert expensas quas Rex facit in juros, tencas & ordinados & in Almoxarifatibus Regni & aliis reditibus regiis; easque singulatim persequitur & denique in vnam summam colligit centum triginta quatuor quentos, quingenta octuaginta & vnum millia & quingentos rees.

Secundum itaq; expensarum caput facit 134.581.500.rees, id est 33.6.453.cr & 300. rees.

A

Ad tertium caput revocat expensas, quæ à Rege annuatim fiunt in ministros publicorum vectigalium, & in ipsa loca publica, in classes regias & similia; quas expensas minutatim persequitur, & in vnam summam illas colligens dicit ascendere ad quingentos & vnum supra viginti quentos trecenta & novendecim millia & quinquaginta quinque rees.

Tertium ergo expensarum capitulum facit 521.319.055. rees, id est 1.304.297. crusat. & 255. rees.

Ad quartum caput revocat sumtus quos Rex facit in Africa, insulis, India Orientis, Brasilia & in summa in omnibus provinciis extra Regnum bello acquisitis; quia autem longe major redituum Regni portio ex hisce terris hauritur, operæpretium erit expensarum rationem singulatim persequi.

1. In tres arces atque oppida quæ Rex in Africa possidet, Septam, Tanger & Marzagaon (nam in arce Argim quia hodie ad Comitem Atougiæ pertinet Rex nullos sustinet sumtus) Rex annuatim impendit: Septæ quidem viginti quatuor quentos; totidem Marzagaoni; & Tangeri quadraginta octo. in totum nonaginta tres quentos rees, id est 232.500. crus.

 2. In

2. In Insula Madera Rex quotannis expendit in stipendia Episcopi, Iudicũ, Gubernatoris & aliorum ministrorum, novem quentos & trecenta millia rees id est 23250. crusat.

Reditus vt supra	66552 & dim.
expensæ	23250
Restant Regi	43302. & dim. cr.

3. In Insulis Azorum Rex quotannis in eumdem modum expendit XV quentos sexcenta & triginta mill. rees id est 39075. crus.

Reditus vt supra	67500
Expensæ	39075
Restant Regi	28425. crusat.

4. In Insulis Capitis Viridis ut vocant expenduntur septem quenti rees id est 17500. cr.

Reditus ut supra	35000.
Expensæ	17500.
Restant Regi	17500.

5. In Insula S. Thomæ quotannis expenduntur quinque quenti & quadringenta millia rees.

Reditus ut supra	35000.
Expensæ	13500.
Restant Regi	21500. crusat.

6. In

6. In Angola & vicinis regionibus expenduntur ſeptemdecim quenti, ſexaginta millia ſexcenti ſexaginta ſex rees.

Reditus ut ſupra 65000.
expenſæ 42651. cr. 266. rees.

Reſtant Regi 22348. rees 134.

7. In India Orientali reditus omnis rurſus impenditur. nimirum 412.500.000. rees. ſive 1.031.250. cruſ.

8. In Braſilia omnes itidem reditus conſumuntur in hunc modum.

In Capitania de todos los Santos 18.541.840. rees.	
In Capitan. dos Ilheos	159.053.
In Capitan. Porto Seguro	121. 320.
In Capitan. R. de Ianeyro	1.806.520.
In Capitan. Spirit. Santo	6.094.040
In Capitan. S. Vincent.	360.480.
In Vicariatu Seregippo	624.080.
In Capitan. Fernambuco	8.956.400.
In Capitan. Paraiba	2. 069. 381.
In Capitan. Tamaracæ	611.840.
In Capitan. Rio grande	3.518.581.
In Capitan. Seara	741.000
In Maranhon	9.706.920
In Caſtro Para	6.000.634
	59.310.089.

 Nico-

Nicolaus Oliveira licet disertè has summas particulatim prodat, tamen summam colligens dicit in Brasilia expendi quotannis 54.388.295. rees, sive 235.970.crusat:ubi itidem fallitur nam tantum sunt 135.970. crus & 295. rees.

Vniversas autem expensas in vnum colligens dicit annuatim à Rege expédi 1.455.077.299.rees: 3.636.663.cr. quæ summa licet paulo justior sit tamé cum particularium summarū subductione non plane convenit sed nonnihil excedit.

Reditus universi	4.360.548.crus.
Expensæ	3.636.663.
Restant Regi	632.885. crus.

Hactenus è Nic. Oliveira.

Porro Regis Hispaniæ reditus & expensas in India Orientali accurate & minutatim persequitur Eduardus Menesius Prorex, è quo hic quædam compendio delibabimus.

Goa reddit quotannis Rees	70.530.853.
Ormus	51.000.000.
Dium Bazar, Gogola	36.000.000.
Damaon arx	15.455. 880.
Bazaim arx	41.520.240.
Manora & Aceri	1.403.349.
Chaul arx	9.188.760.
Onor Castrum	4.620.000.

Barce-

Barcelor	120.000.
Mangalor teloneum	218.880.
Cochin vectigalia	15.000.000.
Manar castrum	4.003.800.
Seylan	900.000.
Malacca	21.600.000.
Maluco	300.000.
	271.861.762.

Verum ab hac summa deducenda sunt R. 24.000.000. ratione arcium & Castellorum quæ cum inter infideles sita sint, qui facili negotio armis inter se & cum Portugallis contendunt, non raro aditus ad loca illa impeditur & vectigalia minuuntur: atque ita vera summa omnium redituum erit 247.861.762.

Præter hanc summam, etiam aliud tributum colligitur, in arcibus & Castellis quæ versus Septemtrionem vergunt ab vrbe Goa, atque adeo in ipsa vrbe, nimirum è precio omnium mercium quę invehuntur aut evehuntur vnum pro quoque centenario; & conficit summam Rees 24.078.000. quæ summa tota impenditur eisdem arcibus instaurandis.

Expensarum autem ratio, quam idem minutatim persequitur, ascendit ad Rees 214.718.878.

XXV.

Iudicium Io. Boteri de Potentia Regis HISPANIARVM.

AB Orbe condito nullum majus imperium extitit eo, quod Deus hodie Regi Catholico concessit; potissimum postquam Portugallia Castellæ fuit vnita: Amplissimas enim Provincias Europæ, nobilissimasque Asiæ & Africæ regiones complectitur; denique Novum Orbem totum solus possidet sine ullo corrivali. In Europa totam Hispaniam possidet quæ ab annis 800. nulli uni paruerat: habet Belgicas provincias quæ mille milliar. Italic. ambitu complectuntur; regnum Neapolitanum quod cIↃ cccc mill. Ducatum Mediolanensem qui pene ccc; Insulas Majoricam, Minoricam & Ebusam; quarum prima ccc, secunda cL, tertia LXXX. Siciliam quæ IↃ cc & denique Sardiniam quæ IↃ LXII. In Africa possidet longe optimũ portum, quem ea Orbis pars habet ad Mare Mediterraneum, eundemque capacissimum & maxime securum, qui propterea Marzalcabil id est grãdis portus appellatur; præ-

præterea Orani Melillæ & Pegnoni loca. Dein extra fretum Herculeum Insulas Canarias, quæ XII quidē sunt, sed VII præcipuę, quarum nulla minus XC mil. ambit. Portugallicæ autē coronæ jure in eadem Africa possidet maximi momenti loca Septam & Tangerum, quæ veluti claves sunt Gaditani freti & maris juxta mediterranei atque Atlantici: extra Fretum autem Mazaganum: prę-terea in immenso illo Oceano Insulas Terceras, quæ septem numero, quarum Angra ambit XL mill. S. Michaëlis Insſ. supra XC: item Portum Sanctum, & non longe inde Maderam (quę CLX mill. circumgyrat) reginam Insularū oceani Atlantici: Præterea Insulas capitis Viridis, quæ sunt septem: sub ipso Æquatore S. Thomæ insulam, Madera aliquāto majorē, & Sacchari supra modum divitē: deniq; patronus sive Domin⁹ est totius oræ Africanæ à Promontorio quod vulgo vocāt d'Aguero, ad Guardafuēse, & commerciorū omnium & navigationū arbiter in illo Oceano, & tot tantisq; insulis, quę natura illic sparsit maximè è regione Cafrarię, inter promontoria Bonæ Spei & Guardafu. Sequitur Asia, in qua ejusdē Portugallię respectu, Dominus est pene meliorū locorū oræ illius occidentalis nimirū Ormuzii, Dii,

Goæ,

Goæ, Malaccæ. Ormuzium autem propter ſitus ſui opportunitatem adeo opulentum eſt, vt Arabes dicant, ſi totus orbis eſſet vnus annulus, Ormuzium haud dubio foret illius gemma: & ad illud pertinet bona pars Arabiæ felicis, & Baaren Regina inſularum illius ſinus tam propter magnitudinem illius cum fertilitate ſoli conjunctam, frugumque varietatem, quam ob ditiſſimum margaritarũ piſcatum. Dium, Cambajæ, (ditiſſimæ longe provinciæ) clavis eſt, ſicuti illius maris: ad quod Portugalli inſuper poſſident, Daman, Bazaim & Tanaam. Goa (nequid dicam de Chaul & arcibus in Cananor, in Cochin & Colan) civitas tanti momenti eſt, vt Coronæ Portugallicæ tantum, quantum nullum Europæ Regnum reddat. Poſſident denique fere totam oram, à Daman ad opidum Meliapor, & omnia aut ipſorum ſunt aut amicorum, præter Calicut. Zeilan amœniſſima eſt inſula totius vniverſi, in hac obtinent arcem Columbo cum ſuo portu. Malacca vltima eſt locorum quæ Portugalli poſſident in Aſia, & veluti clavis omnium commerciorum in Oceano hoc Orientali & infinitarum pene Inſularum quę corpus conficiunt nequaquã minus ipſa Europa. Habent

vlterius,

vlterius,potius loca quam arces,ad cõmercia exercẽda in Macau cum China; in Tidor,cum Moluccis,& Banda.Stupenda autem res est duodecim mille Lusitanos (neq; enim plures numerantur in tanto terrarum mariumq; intervallo) tot potentissimos Reges & populos Asiæ veluti freno coercere; & jam xc. annis Oceano Atlantico,Indico,Eoo,dominari non tãtum ad suam sed & totius Christiani nominis immortalem gloriam, & sese constabilivisse in hisce provinciis.Neque dici potest illis tantum rem fuisse cum gente vili & artium bellicarum rudi, siquidem regnum Ormuzii eripuerunt Vasallo Regis Persiæ, superarunt classem Sultani Ægypti, plenam Mamaluccorum,ad Dium; defenderunt Dium adversus copias Turcarum & Guzuratorum; profligarunt aliquoties classes eorumdem Turcarum in mari Erythreo; interceperunt alteram eorumdem classem anno cIↃ IↃ·LII· prope Ormuzium. Conflixerunt cum Rege Cambaiæ, cum Principe Decan, cum Rege Calicuti,cum Rege Achen in Sumatra insula,armis & militibus Turcicis instructo. Nec minus admiror expeditiones illorum in Cambaja Indiæ, & in toto illo Oceano & ora Asiæ,quã

alii

alii admirantur expeditiones & victorias magni Alexandri & Macedonum; eo etiam magis quia Macedonia amplitudine sua multum superat Portugalliam. Siquidem cum XIX tantum navibus superarunt classem Sultani Ægypti; cum duobus millibus expugnarunt Goam; eandemque cum CIↃ IↃ recuperarunt cum IↃ CCC expugnarunt Malaccam & aliquanto pluribus Ormuzium.

Altera pars ditionum Regis Catholici continetur Novo Orbe: in quo quum nullum habeat corrivalem, quicquid vult obtinet. Divisæ autem sunt hæ regiones in Insulas & continentem. Insularum maris septentrionalis tantus est numerus vt hodie ignoretur (solæ Lucajæ supra quadringentas sunt, & earũ aliquot ita grandes vt per se regnum satis grande possint constituere Borichen CCC mill. longa est lata LX. Iamaica paulo minor est; Cuba CCC leuc. longa lata XX. Hispaniola CIↃ IↃC mill. ambit. Continentem quod attinet, Rex Catholicus actu dominatur toti oræ, quam Florida, nova Hispania, Iucatana præcingit, & præterea immediatæ illi peninsulæ meridionali ad promontorium Californiæ, atque adeo Quiviram usque; hactenus enim atque ulrra

Castel-

Castellani novas terras lustrarunt. Novæ Hispaniæ ora quæ initium sumit à promontorio S. Helenæ & continuo orarum ductu per Panamam ad Quiviram pertinet, patet in longitudinem, quinque millia ducenta mill. quibus si mediterranea versus septentrionem adjungas, haud minus novem millibus milliar. conficient. Peruvia dein, à Panama incipiendo, gyrat duodecim mille & sexcenta milliar. quorum tria millia ad oram Oceani, inter Marannonem & flumen de la Plata, sub Brasiliæ nomine, ad coronam Portugalliæ pertinent. Continens Novi Orbis multa regna & amplissimas provincias cõprehendit; sed duo principalia veluti imperia sunt, Mexicanum & Peruvianum; quorum reges olim potentissimi & opulentissimi fuerunt. Rex Mexicanus non succedebat jure sanguinis, sed electione; electores erant sex; eligebant autem juvenes agiles, & menbris bene compositos & bello strenuos; & Regem aliquando veneno sustulerunt ob illius ignaviam. Senatus erat apud eos supremus, constans IV gradibus nobilium & ministrorum regni, sine quorũ consilio nihil magni geri fas erat. Nihil impensius curabant quam puerorum institutionem, nec quicquã majoris faciebant

quam religionem & militiam. Fuit inter ipsos eximius vir Tlacaellel, tanta fortitudine & armorum scientia, vt maximam partem regni Mexicani subjugarit; animo tam excelso vt regnum oblatum constanter recusaret, dicens vtilius esse Reipub. vt alter quivis imperaret, & ipse illius esset minister, quam totum regni onus humeris illius imponere, qui absque regia dignitate, multo securius commodis illius incubiturus esset quam si Rex foret. Agebat Rex cum maxima majestate & magnificentia tam ædificiorum quam servitiorum; extenderant Dominium suum, & vna religionem suam & idioma ad unam plagam usq; ad Tecuantepec ducentis ab oppido Mexico leucis, ad alteram usque ad Guatimalam, quæ abest ccc leuc. & à mari Septentrionali ad Meridionale. Verum est, numquam potuisse debellare neq; Mechuacanam, neque Tlascalam, neque Tepeacam; & inimicitias quæ inter Mexico & Tlascalam intercedebant, Hispanis aditum fecisse ad imperium Mexicanum subjugandum anno cIↃ. IↃ XVIII. Mexicani autem in has Provincias venerant divisi. in septem tribus è regione Septentrionali, vbi superioribus annis detecta fuit ditissima provin-

provincia & incolis frequentiſſima, quam Hiſpani vocant Novam Mexicanam. Armorum præcipuus erat honor, & iis nobilitas quærebatur. Motezuma, qui ultimus Regum fuit, ordines aliquot Equitum conſtituit, quorũ alii Principes, alii Leones, alii Aquilæ alii Pardi dicebantur. His licitum erat auro argentoq; ornari, goſſypino panno amiciri, calceatis incedere, vaſculis deauratis & pictis uti: quibus omnibus plebi & ignobilibus interdictum erat.

Imperium Peruvianum (cujus Rex dicebatur Inga) paulo grandius erat, & in ſumma ſua amplitudine, à Paſto in longitudinem patebat ad Chilen, ſpatium mille leucarum: in latitudinem vero ab Oceano Meridionali, ad partem Andium Orientalem centum leuc. immenſitas aquarum partim fluentium partim conſiſtentium ulterius vetabat terminos promovere.

E Nova Hiſpania & Peruvia trahuntur (præter merces) opes inexhauſtæ auri atque argenti; quarum Peruvia communiter duas tertias partes, Nova Hiſpania vnam tertiam ſubminiſtrat. Sed mercium longe opulentior & abundantior eſt Nova Hiſpania, quã Peruvia. Inter alia dat Cochenillã mercem maximi pretii, Anil & tergora vacca-

rum infinita quorum etiam Insulæ ingentem copiam præbent, uti & Gossypii, Sacchari, cassię fistulæ & vnionum. Inter Peruviæ Thesauros duo sunt admirabiles; prior, Argentifodinæ Potosianæ anno cIↃ IↃ XLV primum repertæ è quibus tanta argenti copia hausta est, hodieque hauritur, vt quinta pars quæ Regi cedit, quadraginta annis centum & undecim milliones Pezorum superarit; (valet autem Pezum XIII Regales & quartam partem regalis) & tamen vix duæ tertiæ quintatæ dicuntur. Purgatur hæc argentei metalli copia quinquaginta duabus machinis, super vicinum flum. extructis; & viginti duabus in Valle Tarapaja, præter alias quæ à jumentis circumaguntur. Alter est, Guancavelicæ metallum, locupletissimum hydrargyri, anno millesimo quingentesimo quinquagesimo septimo detectum quo Rex citra ullas expensas percipi circiter quadringenta millia Pesorum

Natura quæ tam liberaliter Peruvi auri argentique venas concessit, nih tale Brasiliæ indulsit; sed harum loc illi tribuit aërem ventorum clementi saluberrimum, fontes, & plurima grandia flumina multas sylvas, & s lum planitie & collibus peramæne d

stinxi

ſtinxit: & perenni amœnitate veſtivit; multiſque & ſecuris portubus dotavit. Abundat ſupra modum Sacchari cannis quas Portugalli invexerunt; & magnam Sacchari copiam foras emittit.

Novi Orbis veluti appendices ſunt Inſulæ Philippinæ; nam ſi ſitum advertas, Aſiæ pars æſtimari deberent; per Novam Hiſpaniam vero primo fuerunt inventæ; quarum Hiſpani jam quadraginta ſubjugarunt; iiſque pacifice fruuntur.

Quum itaque imperium Regis Catholici adeo amplum & ſpatioſum ſit, ne dicam infinitum, pertractationem illius quoad potentiam illius & regimen politicum dividemus in quatuor partes: quarum prima complectetur Provincias & ditiones illius in Europa: altera novum orbem: tertia ditiones ſecundum oram occidentalem & meridionalem Africæ diſperſas: quarta denique Indicas & Aſiaticas ditiones.

De ditionibus Regis in Europa.

DIcimus itaque ditiones quas Rex Hiſpaniæ poſſidet in Europa, ditiſſimas & copioſiſſimas eſſe omnium Europæarum: ſiquidem Hiſpania ditiſ-

ſima provincia eſt auri atque argenti, quæ quidem nota ſit,& tanti momenti, ut non ſine gravi cauſa, prima provincia continentis fuerit, de qua tam aſpere contenderint inter ſe Carthaginenſes & Romani; & in qua Gothi & Vandali poſtquam potiſſimam Romani Imperii partem pervaſtaſſent ſibi ſedem figendam judicarint: & Trebellius Pollio illam una cum Gallia appellat robora & nervos Imperii Romani. Et Conſtantinus Imperat. in diviſione Imperii illam prætulit Italiæ (licet nos Itali tantopere res noſtras admiremur) nam cum ipſi obtigiſſent, Britannia, Gallia, Hiſpania, Italia; tribus illis provinciis contentus hanc ſponte conſorti ſuo reliquit. In Italia porro longe pulcherrima gemma eſt Regnum Neapolitanum; quia natura hic veluti in compendium redegiſſe videtur quicquid pulchri per totam Europam larga manu ſparſit. Quid dicemus de ſtatu Mediolanenſi; poſſit ne Ducatus reperiri magis abundans omnibus ad vitam neceſſariis, frumento, oryza, animalibus, lacticiniis, vino, lino; aut plenior artificibus & commerciis; aut incolis frequentior & municipiis, aut denique opportuniore ſitu? Inter omnes Mediterranei maris Inſulas Sicilia

excelli

excellit tam amplitudine quam fertilitate. Inter omnes provincias ultramontanas, sine controversia primum sibi locum vendicant provinciæ Belgicæ, sive spectes fœcunditatem soli, sive oppidorum magnificentiam, sive populorum industriam, sive denique locorum munitissimorum copiam.

Regimen & potentia.

REgimen Hispaniæ Regium est, & hodie Principem, habet Philippũ II, qui regiminis sui duo veluti fundamenta judicat religionem & justitiam. Quarum virtutum illa quidem divinam protectionem meretur; hæc vero populi amorem; illa animos hominum frenat, hæc ligat manus; illa conservat bonum spirituale Reipubl. hæc pacem temporalem. Magna in hoc Regimine maturitas spectatur; omnes enim res à diversis consiliis ad id deputatis discutiuntur; quæ potius amplectuntur consilia gravia, & lenta, & Fabii potius agendi modum, quam Marcelli. Vitantur quantum fieri potest novitates & consuetudinum atque ordinum antiquorũ mutationes. Quo respiciens Cardinalis IV Sanct. qui postea

fuit Papa Innocentius VIII.) ſolebat dicere Hiſpanos attentos eſſe ad Regimen, & in eo neutiquam errare. Hiſce artibus Rex Catholicus quiete ſub ſuo imperio continet (præterquam ubi vicinitas principum hæreticorum diſturbat) nationes animis, moribus & ingeniis multum diverſas, Caſtellanos, Arragones, Cantabros, Luſitanos, Italos, Germanos; & orbem noſtrum atque novum: ſubditos natos & bello acquiſitos, Chriſtianos & gentiles. Rationi quoque conſentaneum eſt, ut ditiones quæ familiæ Auſtriacæ obvenerunt, via quieta & pacifica, (qualis eſt per matrimonia & affinitates) moderate & quiete adminiſtrentur: & cum habuerint originem adeo juſtam & honeſtam, etiam longiſſime oportet durare. Nam quod quidam objiciunt Regnum hoc diu ſtabile eſſe non poſſe, quia ita diviſum eſt, & longe lateque ſparſum, parvi momenti eſt: nam præter rationes quas alibi adduximus in contrarium, etiam hæc accedit, grandia dominia magis apta eſſe ad defendendum ſe adverſus cauſas extrinſecas ſuæ ruinæ; mediocria vero adverſus intrinſecas. Cæterum in Imperio ita diviſo amplitudo & mediocritas conjunctæ reperiuntur.

Ampli-

Amplitudo in toto corpore ex disjunctis membris composito: mediocritas autem in plerisq; membris: quia eorum nonnulla (quemadmodum Hispania, Peruvia, & Mexicana) per se grandissima sunt, unde omnibus illis bonis gaudent quæ tam illa, quam hæc suppeditare potest, id est magnam potentiam adversus inimicos externos, & securitatem adversus corruptelas domesticas. Adde dein, omnia membra Imperii de quo loquimur viribus maritimis posse conjungi. Quia, quemadmodum Augustus Cæsar vna classe quam habebat Ravennæ, & altera quę Miseni morabatur, totum Imperium Romanum securum reddebat; ita Rex Catholicus duabus classibus, quarum vnam in nostro mari, alteram in Oceano teneret, omnia Imperii sui membra tam in Europa, quam in Novo orbe potest unire. Bonus enim Galeonum & bellicarum navium numerus, quem in illis maribus habiturus esset, non modo tutaretur oras Hispaniæ atque Americæ, & classes ultra citraq; commeantes; sed & Angliam ita terreret, ut Belgium pace frui permitteret. Sed quantum ad classem maris mediterranei, ea ditiones illius vnitura est, ut vires illarum perpetuo in illa sint futurę.

quemadmodum videmus Portugallos classe sua conservasse ditiones suas in Persia, Cambaja, Decan & reliqua India & gloriose conservasse jam supra nonaginta annos. Quidam viri præstantissimi in deliberationibus super hac re habitis, opposuerunt æmulationem Turcæ; atque ita ratiocinantur: si Rex ut parcat immensis sumtibus quos facit in arcibus muniendis, classem instruat centum & quinquaginta aut plurium triremium, quod ipsi facillimum factu foret; efficiet ut Turca qui hodie centum triginta aut circiter triremium classe contentus est, quo Regem superet, fabricaturus ducentas; crescet itaque in immensum Regis expensa, sine ullo potentiæ illius incremento. Hæc argutia nimis magna est; & nihil minus in rebus agendis succedit, quam nimia ingeniorum subtilitas. Neque enim sufficit Turcam velle superiorem esse in hac re, sed dispiciendum est an possit: nam licet Turca plus orarum maritimarum possideat, non propterea majorem habet numerum hominum qui rerum navalium periti sint. Nam tota ora Africæ, præter Algerium & Tripolin, non habet ullum locum, in quo par triremium aut fabricare

possit

possit aut tenere. Idem dico de Ponto Euxino, ubi nullus est locus alicujus momenti præter Caffam & Trapezuntium ; idem quoque dici potest de tota fere Asiæ ora, non enim sufficit plurimum orarum habere, nisi simul habeas gentes quæ artibus nauticis delectentur, quæ labores ferre possint & tædium maritimum superare; quæ navigationibus & commerciis delectentur; quæ materie & Cannabe abundent; quæ ventorum minas & horrores tempestatum non metuant; quæ audeant vitæ discrimen adire & mortem contemnere inter Scyllam atque Charybdin.

Dimidia pars Imperii Turcici non habet tot homines navales, quos possit opponere, & comparare cum solis Catalaunis, Cantabris, Lusitanis & Genuensibus: (quos hic nomino quia Regi Catholico magnam in classibus illius operam præstant.)

Denique Rex duabus rebus superat Turcarum Imperatorem; prima, licet Turca plures subditos habeat quam ipse, tamen quia magna ex parte Christiani sunt, non audet illis fidere contra nos: altera quod oræ maritimæ Regis magis conjunctæ sint; quam Turcæ: unde etiam

vires omnes maritimę facilius conjungi possunt. Contigit etiam classes occidentales fere semper superiores esse Orientalibus; & Septentrionales Meridionalibus; Romanas Cartaginensibus; Græcas Asiaticis. Ita Octavius Cæsar cum classe Italica profligavit Ægyptiacam; & nostro sæculo Christiana, Turcicam. Ipsique Turcæ fatentur triremes nostras, suas longe superare, & metuunt earum occursum. Quotiescunque Carolus V. Imperat. classem instruebat tot tantasque naves adunabat, ut Turca se commovere reformidaret: nam in expeditionem Algerianam 1ↄ naves secum duxit; in Tunetanam supra sexcentas. Et Andreas Auria tantas copias in Græciam duxit ut sine discrimine Patras & Coronem expugnaret. Sed de hisce hæc dixisse sufficiat. Nihil dixi de viribus maritimis quas Rex habet in Oceano Germanico propter rebellionem provinciarum Belgii. Alioquin quæ gens in Europa, magis navibus & navalibus sociis, quibus volupe est cum mari & tempestatibus conflictari, abundat quã Hollandia & Zelandia? aut qui portus magis frequentantur quam Rammekena, Antvverpia, Amstelodamum? Nihil dicam de concursu navigiorum

omnis

omnis generis ad Hiſpalim,vbi claſſes è nova Hiſpania & Peruvia appellunt, & perpetim ingens numerus nauticorum hominum exercetur: neque de Cantabrorum in rebus maritimis præſtantia,qui excellentes evadunt tam in arte militari quam nautica; & pari audacia & armato hoſti obviam procedunt, & Oceano ſævienti. De maritimis viribus hactenus diximus:dicamus nunc pauca de terreſtribus; eæ conſiſtunt in peditatu & equitatu.

Quantum ad peditatum,qui pedites ſuperant Germanos & VVallones? De Hiſpanis nihil attinet dicere, ſiquidem illa natio ſemper bellicoſiſſima totius univerſi fuit æſtimata. Galli domi à Romanis ſubjugati fuerunt intra novem annos;Hiſpani ad ducentos fortiter reſtiterunt, & potentia atque præſentia Cæſaris Auguſti opus fuit ad Cãtabros perdomandos.Hiſpani patriam ſuam armis è manibus Maurorum liberarunt; & haud citius hiſce periculis defuncti fuerant,quam impetum in Africam verterunt, & loca maximi momenti interceperunt; Dein Portugalli Mauritaniam infeſtarunt, & oræ Guineæ frenum impoſuerunt,ſimul & Æthiopiæ,&Cafrorum provinciis;ſubjugarunt Indiam; Malaccam & Inſulas

Moluccas. Et Castiliani mare Atlanticum classibus prementes Novi Orbis compotes facti sunt, ubi tanta sunt Regna tot populi moribus linguisque diversi; & denique Francos è Regno Neapolitano & Ducatu Mediolanensi expulerunt. Virtus Hispanorum in sagacitate consistit, si quidem nulla gens melius novit quid obsit quidque prosit in bellis; in diligentia, siquidem nullam occasionem prætermittunt; quavis utuntur: in concordia, hactenus enim inauditum, eos extra regnum inter se venisse ad manus, denique in tolerantia famis, sitis, caloris juxta atque frigoris, inopiæ & discriminum: qua omnes omnino nationes præcellunt. Hisce virrutibus præclaros ab hostibus triumphos reportarunt: & licet interdum fuerint victi, ut plurimum victores rursus superarunt, uti contigit ad Ravennam; & numquam cladem alicujus momenti acceperunt; licet satis graviter perculsi fuerint à fortuna ad Algerium, & Angliam. Et tria aut quatuor millia Hispanorum nostro ævo nobilissimam Germaniæ partem sursum atque deorsum egerunt, & ultro citroque per medium inimicorum sibi viam aperuerunt. De peditatu Italico, qui Hispano

subest,

ſubeſt, non eſt neceſſe dicere, nota eſt enim militaris virtus, Marſorum, Pelignorum, Hernicorum, Samnitum, Lucanorum.

Quantum ad equitatũ, Hiſpani nobiliſſimam habent equorum ſtirpem totius Europæ; quales ſunt qui vulgo Granetti dicuntur Hiſpanis, & qui Corſieri Neapolitanis: habent Burgundicos, qui inter Gallicos eminent; & Belgicos qui inter Germanos agmen ducunt. Apparet Naturam hanc ſuam gentem armare voluiſſe ferri-metallis, in Cãtabria, Guipiſcoa, Molina: & ejuſdem temperatura Bajonæ, Bilbili, Tolofettæ, Calátajuti; officinis armorum Mediolani, Neapoli, & Buſcoducis; & annonæ copia inſtruere, per inexhauſta Granaria Apuliæ, Siciliæ, Sardiniæ, Arteſiæ, Caſtellæ, Andaluziæ, nec minus vini abundantia, per Somam, Calabriam, S. Martinum, Ayamontem & alia loca infinita. Abundat præterea Rex Catholicus auro & argento, quibus ne nationem Hiſpanicam tot tantiſque delectibus, & variis in diverſas partes expeditionibus minime exhauriat, equitatum & peditatum, Italicum & Germanicum ſtipendiarium accipit, quantum lubet.

Prin-

Principes finitimi.

PRincipes alicujus momenti, qui cum Rege Catholico limites conjunctos habent, sunt Veneti, Rex Franciæ, Angliæ, & Turca. Apud Venetos jam à longo tempore postquam Rex Hispaniæ Mediolanensi Ducatu potitur, res admodum quietæ fuerunt; nam Venetis magis propositum est sua tutari & oppida sua bene munite, quá aliorum acquirere. Nam cum Resp. ad pacem solummodo collimet, non expedit ipsi ut res in vicinia turbentur. Rex autem Catholicus tot tantasque ditiones possidet, ut iis contentus sit; & natio Hispanica in manibus habet tantas expeditiones contra Turcas, Mauros, hæreticos, infideles, in Europa, Africa, Asia, America, tantopere necessarias, tamque utiles, ut eo potius vires, irasque suas effundat: sed & vidimus Hispanos promptissime arma sua pro Venetis in gravissimo illorum discrimine convertere, contra Baiazetem, Solimannum, Selimum II. ad Cephaloniam, Prevesam, Lepantum. Et tamen habebant, habentque Hispani magis ad latus suum Algerium, Tunetum & Africam magis vicinam Hispa-

Hispaniæ, Siciliæ, Sardiniæ, Balearibus & Regno Neapolitano quam Cyprum aut Insulas in mari Ionio.

Quod ad Franciam attinet, ejus status hodie adeo miser est ut sine Regis Catholici ope conservari non possit. Quare illam protegendam suscepit, & conjungendo vires suas cum auctoritate Vicarii Christi, inæstimabili sumtu illam sustentat, quem facit tam in Languedocia, Guienna, Provincia, Normannia, Delphinatu, Britannia, Lutetiæ Parisiorum, aliisque in locis; ut nullus sit hodie comparationi locus. Sed quid dicam, si Francia Hispaniæ regno uniretur? primum id quidem facilius sperari quam confici potest: Deinde vires Franciæ impetu valent; Hispanicæ cunctatione; vix aliis verbis mentem expressero. Porro facilius est, cunctationem retundere impetum, quam contra. Nam impetus facile prævidetur, & vir constans facile illum vitat atque eludit. In eum modum Magnus Capitaneus deductis copiis ad Barlettam, & cunctatione sua ad ripas Liris fluvii (qui hodie dicitur Garigliano) Francos possessione Regni Neapolitani dejecit, & omnem recuperandi in posterum spem ademit. Iisdem artibus Antonius Leva Regem Fran-

Franciſcum fregit ſub Ticino; & ProſperColumna copias illius èMediolano ejecit. Fateor impetum multum valere in oppugnatione oppidorum atque hoc modoFranci res magnas geſſerunt ad Iuodium,Mommedium, Caletum: ſed in præliis fere victi diſceſſerunt ad Gravelingam, S. Quintinum, ad Senas: nam in hiſce plus valet ordo & ars quam furor, ſicuti in illis majori vſui eſt impetus & furor quam conſilium. Licet autem Hiſpani alibi cunctando præclaras rem bene gerendi occaſiones amiſerint; tamen contra Gallos, tam in bello quam pacis negotiationibus ſemper optime illis ceſſit. Nam cum Franci natura vehementes ſint, in lentitudinem Hiſpanorum impingentes, obtunduntur, & ſuperantur, atque ut tædium vitent, facile pacem, licet iniquioribus conditionibus cum illis ineunt; ut notat Bodinus.

Angliam nunc videamus. Carolus V Imperat. ut Flandriam à Gallorum armis ſecuram redderet, nihil non egit ut ſe cum Henrico VIII. Rege Angliæ arctius uniret; & dein per affinitatem cum Maria Regina nuru ſua. Sed hodie res ita ſunt mutatæ ut Flandria ab armis Gallicis tuta, ab Anglicis penitus conturbetur. Anglorum autem

arma

arma magis apta ſunt ad ſua defendenda, quam alios offendendos: ea enim conditio eſt Inſularum alicujus momenti; cæteræ neque ſe defendere neque alios offendere poſſunt. Ita videmus Anglos nunquam quicquam præclari egiſſe in continente, niſi ope aliorum. Franciam infeſtarunt, ſed auxiliis Ducis Burgundiæ aucti; per ſe vero, non tantum amiſerunt quæ in Gallia armis acquiſierant, ſed terras hæreditarias, præter Caletum & Comitatem Oyenſem; quæ noſtro ævo Dux Guiſæ intra paucos dies ipſis eripuit. Infeſtant hodie Belgicas provincias, ſed à populis ipſis adjuti. Ita ut appareat Naturam finxiſſe Angliam magis aptam ad ſeipſam conſervandam, quam regni limites promovendos per vicinarum provinciarum ſubjugationem: vires eorum magis idoneæ ſunt ad vexandum ditiones Regis Catholici, quam ad illum inſigni alicui diſcrimini objiciendum: & vexandi opportunitas naſcitur ab ipſarũ amplitudine & divitiis, pluribus locis latronibus & pyratis, expoſitis: Quare quemadmodum non eſt mirum Turcam, principem longe potentiſſimum, maria ſua non poſſe ſecura reddere à duabus triremibus triremibus S. Ioannis aut S. Ste-

 phani,

phani, ita neminem mirari oportet; piratis Anglis in ingenti Oceano illo, qui ditiones Regis Hispaniæ undiquaque alluit, iter præcludi non posse: sed liquido constat, quando ventum est ad manus, justo prælio & non piratico incursu, classem Regis Catholici, licet navium numero inferiorem, tamen Anglicam superasse uti bis patuit sub Tercera: Nam licet prima vice Angli nullam nominis sed virium jacturam fecerint; secunda & nomen & vires amiserunt.

Novus Orbis.

TRajiciamus nunc Oceanum. Ditiones Regis Catholici in Novo Orbe tam immensæ sunt tamque potentes, ut hostes timere minime necesse sit Hispanis. omnibus locis opportunis pulcherrimas colonias locarunt, & eisdem occuparunt & fluminum ostia & portus & transitus alicujus momenti, omnesque situs ad populos in officio continendos aptos, aut annona abundantes, aut metallis divites, aut ad frenandos populos bellicosos & oppida quantivis pretii. Ad Austrum vero ab hisce ditionibus nullos habent inimicos, qui ipsos vexare aut incommodare

possin-

poſſint, nam ab illa parte nulla inſula aut continens ipſis vicina eſt ad aliquot millia milliar. A parte ſeptentrionali nonnumquam infeſtantur à Gallis & Anglis qui eo uſq; excurrunt ut nunc claſſes, nunc portus aggrediantur. Maximum damnum quod umquam paſſi ſunt, anno cIↃIↃ LXXXVI pertulerunt quando Franciſcus Dracus Anglicus pyrata, oppidum S. Dominici in Inſula Hiſpaniola diripuit, & Cartaginem in continente: ſed hæc audacia Anglorum Hiſpanis aperuit oculos ut melius proſpicerent harum regionum ſecuritati. Quæ ab hac parte egregie à natura munitæ ſunt; primum tot tantiſque inſulis, quæ Novam Hiſpaniam veluti ſepiunt & vadorum atque brevium multitudine muniunt, non minus quam fluctuum varia viciſſitudine, præter rapidiſſimum fluxum, qui per anguſtias Pariæ, ubi Bucca Draconis appellatur, eluctatus, Iucatanam & Cubam radit, & inter Cubam & Floridæ promontorium, tanto impetu in Oceanum relabitur, ut naves plenis velis remoretur.

Hic fluxus cum ventorum varietate conjunctus, cæteraq; pericula maris, ſemper deterrebunt eos qui non habent tutos portus quo ſe recipiunt.

Præterea Rex eo naturæ beneficio utẽdum ratus, munitissimam arcem exstruxit in Insula exigua veræ Cruci (id oppidum est Novæ Hispaniæ ad oram freti Mexicani) objecta: alteram in Havana Insula Cubæ, è regione Floridæ. Illa adimit hostibus facultatem rapidum illum æstum devitandi, hæc eodem utendi. Quin & egregiam arcem communivit juxta S. Dominici oppidum, quod ob situs sui opportunitatem ad imperium maris à natura factum videtur. Vt concludam quemadmodum Italiæ situs à natura ad dominium maris mediterranei comparatus apparet; ita Hispaniç ad imperium Oceani formatus. Et experientia testatur Hispanos natura tolerantissimos esse omnium climatum varietatum, & regionum quarumcunque.

De Philippinis.

PHilippinæ insulæ, ad novam Hispaniam pertinent, non quod illius, aut novi orbis limitibus contineantur; sed quia primum anno cIↄ.Iↄ LXIV mandato Ludovici Velascii; Novæ Hispaniæ tunc Proregis à Michaële Lopezio de Legaspe fuerunt inventæ. Dictæ autem sunt Philippinæ in honorem Philippi Hispaniar. R. cujus felicibus

auspiciis

auſpiciis primum luſtrari cœperunt. In Oceano illo immenſo qui inter novam Hiſpaniam & Samatram producitur, circa undecim millia Inſularum variæ magnitudinis ſpargi opinantur: licet autem Hiſpani omnes uno Philippinarum nomine deſignent, tamen id nomen magis proprium eſt Septentrionalioribus; quarum quadraginta hactenus ſubjugarunt, cum millione incolarum. Principalis appellatur Luzon, longa quidem ſupra cc leuc. Sed ſatis arcta. Hic perpulchrum oppidum condiderunt juxta oſtium vaſti fluminis, quod vocant Manillam: à duabus lateribus mari cingitur & flumine; ubi autem flumen in mare egreditur ab una parte turrem munitam, ab altera caſtellum fabricarunt, quod primum lignis & ceſpitibus ſeptum erat, nunc autem muro è lapide & cemento. Maxima inſularum eſt Vendenao: famoſiſſima Tandaia, quæ quia prima detecta, per excellentiam Philippina vocatur. Inter alias ibidem eſt Cebe ubi Magallanes diem ſuum obiit; capit ambitu ſuo xI leuc. ſitaque eſt x grad. ab æquatore. Hæ uti & vicinæ inſulæ abundant auri metallis, & annona; Vendenao inſuper Canella, cujus copia ad novam Hiſpaniam traducitur atq; adeo in ipſam

Hiſpaniam. Superiore anno præcepit Rex Catholicus ut armenta è Nova Hiſpania huc transveherentur atque etiam equi & jumenta.

Hiſpani qui has regiones ſubjugarunt hodieque tenent, numero ſunt mille ſexcenti; inter quos non ſunt ſupra nongentos milites. Locis idoneis arces ab ipſis conſtructæ, maxime in Luzon Panai & Cobu; tenentque hic aliquot triremes & liburnicas. In oppido Manilla commoratur Epiſcopus cum octodecim Eccleſiaſticis, & Patribus S. Auguſtini & Societatis Ieſu; quorum labore & diligentia circiter trecenta millia animarum ad fidem Chriſtianam perducta ſunt. Maximum impedimentum converſioni illorum adfert, conjugum multitudo quas ſecundum communem omnium paganorum conſuetudinem hi populi ducunt. Sunt autem hæ ditiones longe majoris momenti quam vulgo æſtimantur. Nam præter alimentorum & auri abundantiam quod hic reperitur, opportune admodum ſitæ ſunt ad vicinas inſulas ſubjugandas, & Moluccas tutandas, & commercia in toto illo Archipelago exercenda; atque etiam inter Chinam & Novam Hiſpaniam; quæ res omnes ſunt magni momenti.

Longe

Longe autem maximum eſt quod hinc cœperunt veluti freno cohibere Mahumetanorum conatus, qui ſenſim ſe patronos harum inſularum & oræ Aſiaticæ conſtituere ſatagebant; multo autem facilior eſt Caſtellanis è Nova Hiſpania & Peruvia ad has inſulas acceſſus, quam Arabibus è ſuis Provinciis: nam præterquam quod viribus ſuperiores ſint aliquando navis à Peruvia duorum menſium ſpatio Philippinas adnavigavit (minus autem intervallum eſt ab Acapulco aut Xalaſco) cum ex Arabia vix ſenis menſibus id præſtiteris. Non quod illa his vicinior ſit quam hæc, ſed quia venti univerſales magis favent Caſtellanis quam Mahumetanis; & Caſtellani recta linea procedunt, Mahumetani curva: præterea illi iter unico ductu abſolvunt, hi vario, quia ad promontorium Comorinum æſtivum tempus ipſis mutatur in hibernum, idemque pene poſtea accidit juxta Malaccam, ubi venti ſecundi ipſis expectandi ſunt, quos vulgo Monzones vocant.

Ad hæc Caſtellani ſemper vento ſecundo & in mari pacifico navigāt; Arabes contra in Archipelago ubi propter Inſularum frequentiam, mille periculoſis æſtibus, & improviſis ventorum

varietatibus, & latronibus atque facinorosis hominibus expositi sunt. His accedit, ut quemadmodum Castellanorum nomen non parum Portugallis ob vicinitatem opitulatur; ita horum virtus egregiam Castellanis vicem rependat: utrique autem conjuncti, nihil non in illo mari efficient. Quod Chinenses animadvertentes, cavent sibi studiose & viciniam atque arma Christianorum suspecta habent.

Portugallia.

DIcamus porro de ditionibus quæ ad Regem Catholic. spectant ratione Coronæ Portugallicę. Id regnum CCCXX in longitudine, LX mill. in latitudine patens, licet neque amplo agro, neque magnis divitiis per se cluat: tamen situ gaudet commodo ad navigationes & opportunissimo ad longinquas regiones subjugandas: & incolitur à gente tanti animi ut expeditiones susceperit in Barbariam, Æthiopiam, Indiam, Brasiliam, & jam XC annis præcipuis oppidis & portubus harum regionum potiatur; & mari tam Atlantico quam Eoo dominetur. Sed antequam pergamus, pauca nobis dicenda sunt de Insulis Terceris quæ itidem

itidem ad hanc Coronam ſpectant; Hæ ſane ratione ſitus ſui, tanti ſunt momenti tamque neceſſariæ, ut abſque illis navigatio in Æthiopiam, Indiam Braſiliam non tam feliciter inſtitui poſſit. Quia claſſes quæ ab illis regionibus redeunt Hiſpalim aut Oliſiponem, vix vitare poſſunt quin illas attingant; occidente tenus venientes ut ventos ſecundos ſequãtur, ab oriente vero ut eoſdem rimentur. Noſtro ævo famam meruerunt, primo, ob pertinaciam habitantium in Rege Catholico à ſucceſſione regni Portugall. arcendo: deinde propter victorias quas Hiſpani juxta illas obtinuerunt contra Gallos atque Anglos.

De ditionibus in Africa atque Æthiopia.

PORRO Portugalliæ reſpectu poſſidet Rex Catholicus ad oram Africæ, præter Septam & Tanger intra fretum Herculeum, & Magazan extra ipſum viginti milliar. ab Arzilla verſus meridiem, à Promontorio d'Aguero ad Guardafu, ditiones duorum generum, nam aliæ immediate ipſi ſubſunt, aliæ ipſius confœderatis. Subſunt ipſi Inſulæ Madera. Portus Sanctus, Capitis Viridis, Arguin, Sancti Thomæ

& vicinæ. Hæ insulæ non modo sua se annona alunt, sed & copiam illius in Europam emittunt; maxime Saccharum & fructus, quibus maxime abundant (sicuti & vino) Madera; Sacchari autem magna vi Insula S. Thomæ. Hæ ditiones non nisi à pyratis Anglis & Gallis infestantur, qui tamen raro Insulas Cap. Viridis excedunt. In Insula Arguin, & S. Georgii de Mina duas factorias habent Portugalli, ad modum arcium, unde commercia exercent cum vicinis gentibus, Guineæ atque Lybiæ,& aurum Mandingæ,& vicinorum locorum attrahunt ad se. Inter principes confœderatos opulentissimus & nobilissimus est Rex Congo, siquidem unum è copiosissimis & amænissimis Æthiopiæ Regnis possidet. Portugalli hic duas habent colonias, unam in oppido S. Salvatoris, alteram in Insula Loanda. Ex hoc regno varias opes hauriunt; imprimis autem circiter quinque millia mancipiorum quotannis, quæ per insulas & in Novo Orbe disparguntur; & pro singulis capitibus, amplum vectigal coronæ Portugalliæ penditur.

Ab Regno hoc haud difficile fuerit ad Presbyterum Ioannem transire, siquidem iter haud ita longum censetur;

tur; & Congo ita abundat Elephantis, annona & omnibus rebus necessariis ut summam ad hanc expeditionem offerat opportunitatem. Congæ finitima est Angola cum cujus principe Paulus Diasius Portugallorum Dux hodie bellum gerit; causa belli principalis sunt argenti metalla quę Potosianis nequaquam cedunt; quinimo tantundem superant quantum argentum perfectum, præstat impuro. Et si Portugalli tanti fecissent viciniores regiones quanti longinquas, & vires, quibus superato Bonæ Spei promontorio ad Indiam Malaccam & Moluccas penetrarunt, ad Africam domandam convertissent, minori opera & sumptu, majores opes fuissent adepti: neque enim in universo orbe Regio est opulentior auro atque argento, quam Regna Mandingæ, Æthiopiæ, Congo, Angolæ, Butuæ, Toroæ, Maticui, Bori, Quiticui, Monomotapæ, Cafrariæ, & Monoemugi. Sed cupiditas humana majoris facit aliena quam sua; & longinqua magis allubescunt, majora apparent esse quam propinqua. Inter Promontorium Bonæ Spei & Guardafu habent Portugalli, arces Sofalæ & Mozambici. Illa Domini sunt commerciorum cum vicinis regionibus,
quæ

quæ auro atque ebore abundant: hanc navigationem in India faciliorem faciunt, nam classes illorum, aliquando hic hybernant, aliquando annonam aliaq; necessaria sibi comparant. Habent ad hanc oram Regem Melindę sibi amicissimum; Quiloæ autem & quarundam Insularum etiam vectigalem. Nihil Portugallis deest, nisi milites; nam præter alias insulas, quas aliis veluti relinquunt, est hic S. Laurentii Insula, è majoribus, si non maxima totius orbis (quippe mille ducenta mill. longa, quadringenta octuaginta lata) quæ licet non sit bene culta, capacissima tamen est ob fœcunditatem suam, cujusvis culturæ: natura illam fluminibus, portubus, & sinubus opportunissimis distinxit. Hæ ditiones Coronę Portugallicæ, non habent quod metuant nisi à copiis maritimis, quæ non possunt esse nisi Turcarum: Sed classes Portugallorum quæ ultra citraque commeant secundum has oras, illas satis tutantur; & anno cIↃ IↃ LXXXIX haud longe à Monbazza quatuor triremes & unam liburnicam Turcis eripuerunt, quæ eatenus excurrere ansæ fuerant.

De

De ditionibus in Asia.

HÆ divisæ sunt, aut in Persia, aut Cambaja, aut India citeriore & ulteriore. In Persia possident Portugalli Regnum Ormuzii, in Cambaja Insulam Dium, Daman & Bazain. In India citeriore Chaul, Insulam Goæ cum adjacentibus, arces Cochin, Colan; Insulam Manaris & Portum Columbi in Insula Ceilon; sed principalis est Goa ubi Prorex manet & Indiæ robur. Ormuzium & Dium magni merito fiunt ob dominium maris & commercia sinus Persici, & freti Cambaici: Cochin & Colan ob piperis copiam quæ ibidem in naves imponitur. Manar propter Margaritarum piscaturam quæ in illo mari exercetur. Columbo ob excellentiam & copiam Canellę quę ex hac Insula educitur: Daman & Bazain propter agri fœcunditatem: quare Ioannes III. Portugall. R. hic veteranis suis prædia solebat assignare. Goa longe maximi momenti est ob opportunitatem situs & agri sui fœcunditatem. Abundant omnes hæ Indorum regiones Gossypio, palmis (quibus vel maxime indigenæ se sustentant) oryza, fructibus, pipere & zinzibere.

Habet præterea Rex Catholicus aliquot principes amicos, alios etiam vectigales; inter amicos primus & ditissimus est Cochini princeps: hic antea Vasallus fuit Regis Calecuti, nec admodum potens hodie per amicitiam & commercia cum Portugallis, tantas opes, potentiamque sibi comparavit ut vicinis suis terrori sit. Rex Colan quoque amicus est; in utriusque regno castella habet Rex alicujus momenti. Sunt præterea diversi principes vectigales.

Vires.

POtentia Portugallorum in hisce ditionibus, è duabus rebus constat; locorum munitissimo situ, & numero atque præstantia classium. Ad situm quod attinet, Portugalli minime ignari, se tam exiguo numero, intra continentem expeditiones magni momenti suscipere non posse nec viribus pares esse Persis, Guzaratis, principi Decan, Regi Narsingæ & aliis, ejusmodi situs sibi elegerunt quibus mari possent dominari & commerciis, & qui cum exiguis copiis adversus grandissimos exercitus possent defendi. Cumque maris & portuum Domini sint, tantas vires maritimas commodissime coadunare

possunt,

possunt, ut nemo ipsis valeat resistere. & navigia eorum talia sunt, atque in eum modum instructa, ut unum illorum tria aut quatuor alterius sortis minime pertimescat. Et ut pauca adferamus è quibus potentia illorum in India liqueat, Franciscus Almeida cum XXI aut paulo pluribus navibus, Mamaluccos ad Dium superavit; Alfonsus Albuquerquius triginta onerariarum classe Calicut oppugnavit; cum XXI cœpit Goam: cum XXXIV amissam recuperavit; cum XXIII navibus cœpit Malaccam; cum XX mare Erythræum est ingressus; cum XXII Ormuzium recepit. Inde semper in majus proficientes; Lupus Suarez ad expeditionem in mare Erythreum XXXVII majora navigia duxit. Lupus Sigueira cum XXIV onerariis, sed majore, quam unquam hominum numero, Guiddam in mari Rubro tentavit, cum XLVIII Dium: Henricus Menesius cum L Patanen diripuit: Lupus Vazius Sampajus CXXXVI navigia bellica in armamentario reliquit, omnibus rebus probe instructa: Nonnius Acugica expeditionem Diensem cum CCC navibus suscepit, quibus tria millia Portugallorum & quinque millia Indorum vehebantur; præter magnam satellitum.

tum armatorum numerum, quos ſecum ducere conſuevere. D. Conſtanſtinus Braganza in Onorenſi expeditione c vela habuit; nec pauciora in Ioneſepatanenſi.

Principes Finitimi.

PRæter Principes amicos & vectigales ſive tributarios, hæ ditiones limites jungunt cum potētiſſimis inimicis; nam Rex Perſiæ jus prætendit in Ormuzium, quondam ſui Vaſalli proprium. Rex Cambajæ in Dium, ſuam quondam Inſulam, & alias terras quondam ipſius. Nizzamaluccus & Idalcanus (ita vocant Portugalli duos potentiſſimos principes regni Decan) & Calecuti Rex, & Narſingæ: ſed Rex Perſiæ & Narſingæ nunquam ſe Portugallis oppoſuerunt; quia ſemper ipſis res fuit cum longe majoribus inimicis: reliqui licet omnes nervos intenderint ad recuperandum Dium, Chaul & Goam vicinaque loca, nihil unquam magni potuerunt efficere. Quia ſitus locorum nimis opportunus eſt ad ſubſidia maritima recipienda. Et licet ut ſubſidia illa excluderent plerumque hybernis menſibus moverunt, nihil profecerunt; quia & navigiorum qualitas,

litas, & Portugallorum ferocia omnia pericula contempsit; ut dum obsessi obdurant & patienter omnia tolerant, alii autem, ut suis opitulentur ventorum tempestatibus & maris incommodis fortiter se exponunt, omnes inimicorum molitiones subverterunt. Verum nullum graviorem inimicum habent Portugalli quam Turcas, qui è mari rubro, ob opportunitatem oppidi Adenis, sæpius illos ex India pellere, nunc à Rege Cambajæ invitati, nunc à propria ambitione incitati, sunt conati. Maxima classis fuit LXIV navium quam misit ad Dium; sed turpiter in fugam acta. Alteram item XXVII navium ad expeditionem Ormuzianam destinavit, quæ fere tota oppressa fuit & conquassata. In Ceylan certe nihil habent præter arcem Columbo; nam Rex qui ibidem ipsorum vectigalis erat, Regno ejectus fuit à Singa Pandar Mahumetano: unde hic Rex hodie exul, Portugallorum opibus sustentatur.

De India Vlteriore.

IN India Vlteriore possident Portugalli Malaccæ Regnum & Insulas Moluccas. Malacca caput est Regni

quod patet CCLXX mill. Sed ob aëris insalubritatem incolis infrequens; nullum ibi oppidum alicujus momenti præter ipsam civitatem. Quæ ita sita est ut omnia commercia, omnesque navigationes conjungat, quæ inde à mari rubro ad promontoriumLiampo suscipiuntur: & hic coacervantur divitiæ continentis, & tot tantarumque Insularum, quæ amplitudine sua Europæ minime concedunt. Fuit Malacca aliquando longe major, & supra tria mill. secundum oram extensa, sed hodie Portugalli ut facilius defendi posset illam in munimentum contraxerunt, quod non ultra unum milliare in ambitu patet. Duos habet potentissimos inimicos Reges Ior & Achen, illum terrestribus copiis validum, hunc maritimis; à quibus non semel obsessa & in arctum redacta fuit; sed semper à ab iis qui ex India suppetias tulerunt liberata cum strage & excidio inimicorum. Tandem Rex Ior fusus fuit à Paulo Lima, & arx in vicinia Malaccæ ab ipso extructa, capta; in qua inter alia spolia inventa fuerunt nongenta ænea tormenta bellica. Nihilominus hæc ditio plurimum periclitatur, ob Regem Achen, qui omnem suam potentiam ad illius perniciem convertit. Vnde

ut illam in tuto collocet, creditur Rex Catholicus Matthiæ Albuquercio, quem ante biennium cum summa potestate, & maximis copiis in Indiam ablegavit, expeditionem Achenensem imperasse.

Superest Regnum Moluccarum, in quo Portugalli ut commercium Cariophyllorum, quæ in hisce insulis crescũt, & nucum muscatarum, quę Bandæ insulæ peculiares sunt, sibi conservarent, arcē in Insula Ternate construxerunt, quę superioribus annis auxilii spe destituta, Mahumetanis dedita fuit. Nihilo tamen secius Portugalli ad Insulam Tydor se recipientes, commercium Cariophyllorum hactenus tuentur. Nulla est in Orbe Regio, cujus incolæ compositi sint ex pluribus nationibus, nec magis diversis inter se moribus & linguis; nec magis instabilibus, fraudulentis, perfidis: Vnde hic nulla unquam pax, nec quies, nec quicquam boni.

XXVI.

Iudicia aliorum & simul Censura iudicii precedentis.

VDISTI Lector Iudicium summi Viri *Io. Boteri* de potentia Regis Hispaniarũ, sed quod hominem decuit obnoxium;nam ut illa prȩteream quæ fortassis tum vera fuere cum illa scriberet; & in viribus & potentia illius extollenda; & in finitimis Regibus & provinciis deprimendis nimius est;atque in utroque immodicus. Puto mihi cum bona illius venia licere,non modo judicia aliorum multum ab ipsius judicio diversa hic adtexere, sed & planius rerum quarumdam veritatem explicare ; imprimis autem monere, in quibus superioribus annis & postquam ille commentarium suum edidit insignis mutatio facta est.

Ditionum omnium quas Rex Hispaniæ quocunque jure possidet, supra non modo Catalogum sed & qualemcunque descriptionem præmisimus, in qua nihil consulto elevavimus, sed præcipue Hispanorum & Portugallorum fidem secuti sumus: nihil in hac parte à *Botero* discrepo:

nisi

nisi quod proxime superioribus annis aut loca aliquot amissa, aut census illorum multum imminutus fuit.

Vrget *Boterus* Amplitudinem & immensitatem Regni in tot partes divisi & per totum pene orbem sparsi, nihil obesse illius firmitudini & stabilitati; alios hic judices audiamus non minus notæ prudentiæ & probitatis.

Magnus ille Colinius apud Thuanum lib. LI. ad Regem Galliæ ita scribit. Cum solenne sit Hispanis ditiones Regi suo subjectas in provinciæ formam redigere, crebras arces ubique ædificare, easque validis præsidiis firmare, coguntur vires suas pluribus locis distractas habere, in Sicilia, in Africa, Neapolitano Regno, Insubribus & in Belgio ubi in solo limite Galliam spectante viginti septem præsidia magnis sumptibus alere necesse habent. & post pauca. Quod si Philippum maritimis prævalere contra nos opibus quis dicat, huic responsum esto, nos non in Italia bellum gerere, in qua illum classe potentissimum nemo inficiatur, sed in Oceano, in quo non triremibus sed navigiis rotundis certatur: & in quo proinde non eædem opes, non vires, non eadem rerum

navalium peritia in Hiſpanis conſpicitur & laudatur: nam Anglos, Scotos atque adeo Belgas & Batavos, quibus cum illis res eſt Hiſpanis præſtare in eo mari nemo eſt qui dubitet.

Huic accedit Noalii judicium apud eundem *Thuan.* lib. LXXXI. ubi ita Regi loquitur: Hoſtiles vires quales ſint, quandoquidem multi eas tantopere ad terrorem extollunt, operæ pretium eſt diligentius conſiderare: qui multitudine ditionum & titulorum amplitudine eas metiuntur, næ ignaris rerũ metum incutere poſſunt: verum illa ipſa amplitudo, robur ejus minuit, cum disiunctis tot locorum intervallo regnis, quæ omnia fere validis Hiſpanorum præſidiis tenet, ſeparatas habere vires cogatur.

Sed Gallorum fortaſſe uti infenſorũ judicium apud multos levius fuerit, itaque Italos audiamus: prodiit anno CIↃ IↃ CXV libellus ſub titulo Pietra del Paragone Politico; ſub nomine Traiani Boccalini: verus an fictus auctor ſit non jam quæro: In eo lepide fingitur in curia Parnaſſica Apollinis omnia regna Europæ in ſtatera à Laurentio Medices Florentino fuiſſe appenſa: Regnum autem Hiſpaniæ cum ſumma antiquorum admiratione, qui exiguam illius origi-

originem meminerant, ad pondus xx millionum aſcendiſſe: Hiſpanos vero ſperaſſe aliorum regnorũ ſupplemento, pondus Hiſpaniæ ſuperaturum aut ſaltem æquaturum pondus monarchię Gallicæ quod fuerat millionum viginti & quinque; itaque quantocius ad lancem adjunxiſſe regnum Neapolitanum nihil dubitantes ad minimum duas milliones ad pondus acceſſuras: ſed contra evenit, nam ſtatera millionem unam & dimidiam declinavit: hic Hiſpani indignati de Laurẽtio queri inſtiterunt, & ſtateræ fidem in dubium vocare; verum ille prudenter reſpondit, ſtateram eſſe juſtam, ſed non aggravare illam Neapolitanos & Mediolanenſes tam diſiunctos à potentia Hiſpaniæ ditiones plenas populis, qui iniquiſſimo animo ferãt dominationem extraneorum, uti nec Indias incolis pene vacuas. Sed obſequium & multitudinem ſubditorum, fœcunditatem & conjunctionem ditionum demum grave pondus addere & lancẽ inclinare. narrat deinde Hiſpanos etiam addidiſſe ducatum Mediolanenſem, ſed & hic lancem millione una leviorem eſſe repertam: Hiſpanos porro graviter commotos non auſos fuiſſe adjungere Belgium, ne gravius dedecus incurrerent. Fuiſſe denique

que qui dicerent si Indias adderent, forte rem melius processuram esse, sed non ea miracula addenda esse quæ quidam largis buccis effutiunt, qui tanta levitate de millionibus coronatorum ratiocinantur ; quanta figularii de tegulis & laterculis.

Quid multa prudentiores quique judicant Regnum Hispaniarum jam dudum mole sua laborare.

Sed jam remedium videamus quod Boterus huic incommodo paravit. duabus validis classibus membra tantis spatiis & locorum intervallis disjuncta probe uniri & in officio retineri posse judicat. Verum primo, ut facile admiserim ditiones omnes quas Rex intra Mediterranei maris limites possidet una, eaque valide classe conjungi & conservari posse : quis vel paulo gnarior rerum maritimarum, Oceani Atlantici, Indici, Eoi, Australis, & Septentrionalis Dominium vel acquiri vel conservari posse una classe crediderit ? Deinde qui satis norit quid ad classes instruendas requiratur, & Hispaniam multarum rerum necessariarum ad naves & nautica instrumenta pene inopem esse, quomodo crediturus est Hispanum tot classibus instruendis parem esse posse.

Adde

Adde ſolos Batavos (ut De Anglis nihil dicam quos maritimis rebus Hiſpano multum præſtare nemo facile inficias ierit) cum quibus ipſi res eſt in utraque India, plures naves inſtruere poſſe uno menſe, quam ipſe ſenis, aut fortaſſe vix umquam poſſet. Nec hoc diffitetur Boterus, ſed obiter Hollandiæ Zelandiæque mentione facta, unguem ab hoc ulcere abſtinet.

De terreſtribus copiis porro videamus: Hiſpanos (inquit Colinius jam ſupra à me citatus) homines ſtrenuos haud inficior, ſed raros & in provinciis minime populoſis natos, ut nunquam Carolus V, cum plurimos habuit, plures VII CIↃ peditum IↃ CCC equitibus in caſtris habuiſſe dicatur: & nobilitas in Hiſpania cum non niſi ex conventione privilegiis ſuis firmata pro provinciarum ſuarum defenſione Regibus militet, raro Pyrenęum transcendit. Quod ſi quando major numerus in Hiſpania conſcribatur; ex ruſticis & tironibus fere conſtat & ejuſmodi hominibus, quales nuper Medinæ cœli Dux ſecum in Belgium advexit, qui armorum rudes ad primum certamen fere univerſi deleti ſunt. De coudu&titiis exteris quid dicam,

quorum fides tantiſper durat, quandiu ſtipendia bene procedunt; quanquam quicquid de ſummo illo Hiſpanorum erga principem obſequio dicatur, non deſunt hoc noſtro & ſuperiori ſeculo exempla, Hiſpanos ob non ſoluta ſtipendia tumultuantes res principis ſui graviter afflixiſſe & in ſummum diſcrimen adduxiſſe.

Iam vero ſatis conſtat Ærarium Regis penitus exhauſtum eſſe, idque jam à multis annis; unde & fidem mercenariorum militum labaſcere neceſſe eſt: ſed de hoc paulo poſt plura dicemus; nunc eo regredientes unde paulo digreſſi ſumus, dicimus immenſum hoc Hiſpanicæ Monarchiæ corpus admodum debile eſſe & graviſſime laborare. Vt ſingula illius membra compendio luſtremus, ſequemur hunc ordinem; Hiſpaniam ſimilem eſſe exiſtimo magno alicui homini cujus corporis moles præter naturalem modum excrevit; aut corpori humano quod ſupra ætatis modum eam proceritatem jam adeptum eſt in juventute, ad quam ne pervenire quidem debet perfecta jam ætate: uti lepide de Hiſpania ludit idem qui ſupra Boccalinus. Hujus autē corporis caput Hiſpania eſt prout hodie particularia omnia Regna complecti-

plectitur; Satis quidem grande fateor, sed si cum cæterorum membrorũ mole compares, nonnihil deforme & impar; Stomachus autem qui fere hodie totum hoc corpus nutrit India est occidentalis; nam ut postea ex ipsorum Hispanorum confessione audiemus illa hodie fere sola ærario Regio subsidia subministrat. Hunc novum orbem inquit Boterus sine ullo rivali possidet Rex Catholicus; Itemque ditiones Regis Catholici in novo orbe tam immensæ sunt, tam potentes, ut hostes timere minime necesse sit. Sed quantum in hac parte fallatur Boterus paucis faciam manifestum. Primo habet Rex Hispaniæ æmulos & rivales in hac parte potentissimos Europæ principes qui re maritima non minus possunt, quã ipse, Gallos Anglosque; qui ne jure quidem primæ lustrationis in quibusdam partibus ipsi concedunt. Habet & Belgas, qui quid in hac parte possint efficere jam aliquoties nuperrime demonstrarunt: quid futurum censes, si Angli, quemadmodum olim, nunc rursus manum admoverint? Secundo ditiones hæ neque singulæ per se satis validæ & ita longis terrarum spatiis à se invicem sunt discretę ut mutuo sibi auxilio esse non possint. Tertio neque

inius

intus metu vacare possunt. quæ domi quidem in variis provinciis crudelissimos hostes barbaros imminentes habeant; & à quibus non raro gravia damna patiuntur: in Nova Hispania Chichimecas & alios ejusdem immanitatis barbaros, qui & itinera ipsis infesta reddunt, & agros pagosque devastant: in Brasilia non unam nationem crudelissimorum Antropophagorum In Chilensi provincia, barbaros libertatis suæ amantissimos, bellicosos, strenuos & ne artium quidem militarium rudes. Atque hæc quidem à Barbaris ipsi metuenda sunt; quid si obsequium eorum erga Regem vacillet? non desunt exempla; neque manifestæ occultæque causæ quæ hodie paria possent efficere; imprimis hoc sis vide, quanta jam copia hybridarum (quos mestecos vocant, è barbaris & Hispanis prognatos) hic numeretur; quanta nigritarum, qui non nullibi ipsos Hispanos superant, de quorum fide Regem semper sollicitum esse necesse est. Quarto adversus externos hostes, quomodo hæ ditiones tutæ esse possint, quæ tam immenso orarum spatio Oceano utrique protenduntur; ita ut totam Hispaniam incolis exhaurire necesse fuerit ut vel

dimi-

dimidiam partem orarum occupes: ſed Hiſpani inquit *Boterus*; omnibus locis opportunis optimas colonias fundarunt. Quantum in hoc fallatur ex deſcriptione harum ditionum adverti poteſt: Nam præter Habanam, Cartaginem, Pernambucum & pauca alia loca, quæ ſuperioribus annis Rex communiri curavit, quid uſquam validum eſt in toto orarum ductu; quid non omnibus quibus maritimæ ſunt copiæ expoſitum? A Meridionali parte, nullum, inquit idem, hoſtem habent quem metuant, at metuunt Chilenſes neque immerito; at metuerunt omnes qui claſſibus in mare illud pacificum jam aliquoties penetrarunt, & jam adhuc amplius metuunt, poſtquam præter fretum Magallanicum, apertior & facilior aditus à noſtratibus fuit inventus. Cætera quæ Boterus ad ſecuritatem harum ditionum demonſtrandam accumulat, Inſularum objectarum magnitudinem & multitudinem; vadorum breviumque incerta: æſtus qui ſe per Bahaniæ canalem egurgitat rapidum curſum, & ſimilia: næ ille opera ſua egregie abutitur, nam hæc ipſa Inſularum multitudo facit ut exteri commodius latere, aquare,

lignare

lignare & è propinquo nunc hic nunc illic colonias Hiſpanorum invadere, naves ultro citroque commeantes capere & diripere poſſint: nec vadorum breviumque incerta illis minus nota & vitatu facilia quam ipſis Hiſpanis: nec portus deeſſe poſſunt, cum vix centeſimam eorum partem aut communierint Hiſpani aut coloniis ac juxta poſitis aliis acceſſu difficiles reddiderint: nam ut cætera taceam, vix quatuor aut quinque ab ipſa Habana leucis Portus à noſtris aditi & frendentibus licet Hiſpanis neceſſaria omnia accepta, aqua, ligna cætera. Poſſem nunc è contrario oſtendere in univerſo Hiſpanicæ Monarchiæ corpore, ſiquidem principes aliquot, quibus opibus hiſce Indicis negotium faceſſit, operas ſuas ad hoc velint conjũgere, nihil debilius eſſe, nihil quod facilius ſubverti poſſit, quam hunc ſtatum Indiæ; ſed illud jam non ago, & malo Anglos, noſtrateſque ipſa opera oſtendere, verum eſſe quod dico, quam me laborando id rationibus demonſtrare, Hiſpanis ipſis oſtendere, qua parte maxime injuriæ expoſiti ſint, Mirum eſt autem Boterũ vel eo tempore quo ſcripſit, diſcrimen hoc quod huic membro ab hoſtibus imminet, tam parvi feciſſe, præ-
ſertim

ſertim cum non ignoraret quæ proxime ſuperioribus annis ab Anglis in utroque mari tam Auſtrali quam Septentrionali geſta fuerunt, quæque ad eundem modum geri poterant: nam huic diſcrimini ſatis proſpectum eſſe paucorum locorum munitione id vero nimis frivolum eſſet. Sed de America jam ſatis multa diximus: quid de Africæ ora atque India dicemus quam invalida hic ſint omnia quivis facile videt, nam vt Confœderatorum illius fluxam & inſtabilem fidē ſileam, quod haud ita nuper ex Congo Regis infido obſequio, ex Angolæ Regis conatibus ſatis patuit; Indiam quoque nutare ex Ormuzii jactura, & damnis quæ Portugalli à duabus mercatorum tantum Societatibus paſſi ſunt manifeſtum eſt; Moluccæ, Banda, Amboina & ditiſſimum Caryophyllorum, & nucum myriſticarum commercium penitus, amiſſa; mare Eoum noſtris pene liberum, Portugallis intutum, oræ omnes Anglorum & noſtratium claſſibus infeſtatæ denique faciunt fidem.

Sed de longinquis hiſce provinciis plura jam non addam: de Neapolitano Regno & Ducatu Mediolanenſi aliiſque Regis Hiſpaniæ ditionibus per Italiam in libello de Principatibus Ita-

liæ

liæ ſatis multa diximus : de Belgicis Provinciis alias fortaſſe dicturi ſumus, hoc nunc tantum dicam, eas quas Rex hodieque poſſidet, non modo per ſe pene exſangues eſſe, ſed ob belli quod cum confœderatis provinciis jam tot annis geritur molem, maximam copiam ſanguinis è reliquo illius corpore exhauſiſſe & quotidie exhaurire.

XXVII.

De
Ærarij Regis
HISPANIÆ
inopia illiuſque cauſis.

T Ærarii Hiſpanici inopia liquido pateat, pauca ex probatiſſimæ fidei Hiſtorico Thuano hic delibabo. (nam quo pacto jam ter fidem ſuam cum Genuenſibus fregerit in libello de Principibus Italiæ diximus) is ad annum cIↄ Iↄ LXXII ita ait, vel potius Colinius apud ipſum: Bellis ſuperioribus ſub Carolo parente geſtis Philippus patrimonio omni, portoriis, vectigalibus divenditis & oppignoratis,

noratis, cum Italis, quibus ingens æs alienum debebat vicis & pagis quos creditores sui in Sicilia & Neapolitano Regno possidebant, comitatuum principatuum & ejusmodi titulis ornatis, nullo præterea dato, transegit. Germanos vero importunius debita sua in Hispania reposcentes Inquisitionis metu, aut districto in pertinacius tam justæ petitioni insistentes formidandi fulminis telo, eos à persecutione deterruit & fide publica passim per Italiam & Germaniam elevata creditoribus suis decoxit. Quid Hispani? ii nisi ad tuendos fines ne obolum quidem contulerint. Indiæ jam fodinæ avara pervestigatione vacuatæ aut super[...]atante aqua obrutæ pene defecerunt, superest ut ærarium immodicis sumtibus in alieno invadendo factis exhaustum, aut proscriptionibus, quæ ardente civili [...]llo periculosæ sunt, aut aliunde sup[...]catur, an à donativo Belgico? atqui provinciæ illæ bello gerendo in stipendia militum vix sufficiunt. an ab Antverpiensium mercatorum collegio? [...]lli olim licuit, pacatis in Belgio re[...] & commercio libero, quod nunc, [...]stquam Mattiacæ insulæ in Arausio[...]ensis verba juraverunt, omnino in-

terruptum elanguit; ita ut plerique, qui aliis credebant nunc cum ad exſoluenda debita certo die appellantur, temporis gratiam à Iudice implorare cogantur. Quæ omnia licet ab homine infeſto, nimis tamen vere dicta ne Hiſpani quidem ipſi inficias ierint. Hinc ergo una ærarii Hiſpanici calamitas è bello Belgico. Acceſſit altera è clandeſtinis in Gallia conatib⁹ & mox aperto bello quod pro cõfœderatis Catholicis in Gallia maximis ſumtibus Rex aluit. Narrat Thuan. l. xciii. Guiſium ingentem pecuniam ab Hiſpano accepiſſe; quæ ut poſtea ſubductis rationibus cõſtitit, ex quo Ioannes Auſtrius Namurci deceſſit (nam ab eo tempore ſecreta Guiſii cum Philippo confœderatio redintegrata eſt) ad decies quinquies clↄ aureorum excurrebat. Idem lib. cv. prodidit orationem Legati Hiſpanici in Comitiis Pariſienſibus; in qua conqueritur Regem Catholicum jam ſexagies centena aureorũ millia ad minimum in bello illo Gallico conſumſiſſe, nullo interim compēdio ad ipſum derivato. Sed ne multis Lectorē morer quis fuerit Philippo II moriente ærarii Hiſpanici ſtatus, ex iis quæ ab eodem Thuano lib. cxx. narrantur proclive erit colligere.

ere. Circumferuntur (inquit) & alia
creta mandata, ex chartis ac brevi-
alis, quæ Rex plurima reliquit, atque
t igni post mortem suam abolerentur,
am eodem codicillo jussit, exscripta. Iis
5594 auri myriadas inutiliter con-
unsisse ingenue confessus nullum a-
ud tantæ operæ pretium superesse
icit, præter Lusitaniæ Regnum, quod
am facile amitti possit, quam citò
oncepta de Franciæ Regno spes eva-
uit, ac proinde optare ut aut saluta-
bus Patris monitis potius ipse ab ini-
o auscultasset, aut filius dictis Patris
ui audiens sit.

Quæ porro hodie sit ærarii Hispa-
ici condicio nemo melius nobis di-
erit quam proxime sequens auctor,
mni quidem exceptione, uti judico,
major.

CONSILIUM Philippo III. Hi-
spaniarum Regi subministratum à
consiliariis Status anno cIↄ Iↄ c xix.
libro qui inscribitur *Conservatio Mo-
archiæ Hispanicæ, &c.* Auctore Pe-
ro Ferdinando Navaretta, Canonico
Ecclesiæ S. Iacobi Complutensis & Se-
retarii Regii, impresso Madriti anno
Iↄ Iↄ c xxvi.

Serenissime Domine, Majestas tua

anno ſuperiore cIↄIↄcxvIII menſe Iunio, ad præſidem Conſilii ſui miſit propoſitionem, digniſſimam pietate & prudentia Principis tam Chriſtiani, tam ſapientis, & ſolliciti de conſervatione coronæ Caſtellanæ, quam ſatis conſtat ſupra modum remediis indigere.

Hæc propoſitio complectitur, 1. Maximos delectus militum qui quotidie fiunt; 2. Argenti inopiam; 3. & Impoſſibilitatem ſatisfaciendi tributis quæ continuo imponuntur, minari excidium huic ſtatui: ideoque neceſſarium eſſe quantocius deſpicere remedia quibus huic tam periculoſo & univerſali morbo obviam eatur: quare injungit Præſidi una cum conſiliariis qui ipſi nominatim adjungentur, diligenter diſpicere quid facto opus ſit, & ſine ulla mora, antequam malum augeatur, convenientia remedia ſubminiſtrare.

Conſilium itaque, ad quod cognitio & ſollicitudo harum rerum pertinet, cupiens ſancto & pio M. T. Zelo reſpondere & ardentiſſimo deſiderio flagrans populum tuum liberandi ab hiſce miſeriis, ſecundum legem R. Alphonſi ſapientis quæ ita ſe habet.

Regem oportet esse vigilantem ad conservandam Rempubl. ne oppida aliaque loca incolis exhauriantur, ne mœnia, turres, domusve per negligentiam aut incuriam concidant. Atque ita Rex qui amabit & curabit honorem & incolumitatem Reipubl. se, suosque subditos, honoribus & divitiis inclytos cernet; similiter fecerit, omnia contraria expectetur. Consilium itaque animadvertens, ventilans & inter se conferens causas infrequentiæ & morborum miseræ hujus atque inopis Monarchiæ, operæpretium judicavit cum debita reverentia M. T. suggerere sequentia remedia, quæ necessaria existimavit, non tantum ad restaurandum damna jam accepta, sed & prohibendum longe gravius, quod absque dubio secuturum est, nisi mature obviam eatur.

Primo. Cum incolarum infrequentia in hisce regnis longe major sit hodie quam umquam antea fuerit, ex quo majores M. T. hic regnare cœperunt, & verissimum sit Rempubl. hanc jam labascere, & propediem collapsuram, nisi Deus manu sua potentissima illam stabiliat, uti speramus mediante clementia M. T. Atque hujus mali haud alia causa sit, quam enormitas

Tributorum & aliorum onerum quæ ſubditis imponuntur, cui cum ferendo minime ſint, coguntur uxores ſuas & liberos familiamque deſerere, ut famem vitent, & alio ſe conferre, ubi ſpes aliqua melior affulget; atque ita agrorum ſuorum culturam penitus omittunt, & curam poſſeſſionum ſuarum abdicant. Præſentiſſimum remedium huic malo judicamus, ut M. T. inſupportabile hoc onus pro paterna ſua clementia moderari dignetur, (quo jam miſera plebs opprimitur,) ut vires ſuas reſumere, & priſtinam ſanitatem aliquando recuperare poſſit.

Remedium iſtud maxime proprium eſt & convenientiſſimum qualitati ipſius mali; deque excellentia illius optime judicari poteſt ex effectis exemtionis, quæ cætera regna & provincias M. T. ſubjectas, frequentiſſimas & opulentas reddit; licet quædam ſolo ſint ſterili & multum à noſtrate diverſo: denique idem demonſtrari poteſt exemplis aliorum Principum, qui digniſſimi ſunt immortali memoria.

Hic adhibentur ab iis exempla Ludovici XII. Galliarum Regis, Iuſtiniani & Valentiniani Imperatorum. Henrici

rici III. Regis Castellæ & monita Regis Alfonsi Sapientis; quæ consulto brevitatis causa omittimus.

Veruntamen hodie hoc remedium difficile videbitur atque inconveniens, siquidem illius usu, alia causa publica penitus desereretur, & novis periculis exponeretur: nam absolute necessarium M. T. succurri per concessionem millionum quas jam per se à generalibus Regnorum suorum ordinibus poscit. Et publicum discrimen flagitat ut singuli tam Sancto & Catholico Regi largiter subministrent de suo, ut inimicos omnes repellere & æmulos hujus Coronæ superare possit, siquidem hoc modo provincia pace fruitur, atque provinciales tranquille fruuntur possessionibus suis licet exiguis.

Ad hunc finem lex quædam Partidæ (ita vocant Legum Hispanarum Codicem) insit: *Rex est cor Reipub. quemadmodum igitur cor solum est, & illius gratia cætera membra se uniunt ad unum corpus constituendum; ita etiam, licet subditi plures sint, nihilominus quoniam Rex est aut debet esse solus, omnes & singuli oportet se conjungere ad auxilium ferendum Regi in quibus opus est.* Deinde etiam Caput Regni appellatur:

Dixere sapientes, quemadmodum à capite derivantur sensus & motus quibus reliqua corporis membra reguntur; ita à Rege qui est caput & Dominus subditorum, generantur voluntates secundum quas se tenentur componere & communi consensu ipsi obedire; defendere, conservare & augere regnum, cujus ipse Anima est & Caput & ipsi solum membra.

E quibus patet causam hanc publicam, non solum obligare Castellam (quod omnino advertendum) sed etiam cætera Regna & provincias hujus Monarchiæ. quæ cum magis tam incolis quam opibus abundent, rationi consentaneum est ut aut ultro offerant, aut requirantur partem ferre gravissimi oneris, quod hactenus incumbit uni soli, jam ita emaciatæ ut labascat: quemadmodum manifeste patet ex agris incultis atque desertis, ædificiis collapsis, & pagis infrequentibus; & (quod difficulter fidem inveniat) ex solitudine Ecclesiarum penitus desertarum.

Itaque necesse erit alia remedia quærere, ad refocillationem populi & defensionem Reipublicæ utrique enim ut gravis huius ævi author loquitur, eidem discrimini expositi sunt: & lex est

est divina juxta & naturalis ut Rex & Regnum se invicem adjuvent. Regnum quidem patienter ferendo onera juste imposita: Rex vero clementer commiserando afflictionibus regni, quando onera vires ejusdem superant.

Secundo. Populi miseriæ proveniunt ab excessu contributionum, & necessitatibus atque ærarii M. T. inopia. Nam licet reditus tui ingentes sint, tamen omnes aut exhausti sunt aut oppignorati, præter minus certos aut fixos, quales sunt tres gratiæ: servitium ordinarium & extraordinarium: milliones; & classis Indica.

(*Tres gratiæ istæ vulgo appellantur*; La Cruzada, el Subsidio: el Excusado. *quæ quid sint & quantum Regi quotannis reddant supra à nobis est explicatum.*)

Qui tamen reditus nequaquam pares sunt sustinendis oneribus tam vastæ & late patentis Monarchiæ. Quare ipsi placeat rectam rationem inire donorum & largitionum quæ fiunt: quæ enim uni donantur, pluribus eripiuntur: & ut superfluis satisfiat, necessariis subducitur, quæ res est magni scrupuli, & jure deploranda.

Certissimum est nihil tantopere Principem subditis suis charum reddere quam libertalitaté, sed & hic modus tenendus est, & hæc virtus sua habet extrema, à quibus Principem sibi cavere necesse est & quam longissime ab illis recedere. Sine dubio M.T. tua tenetur, numquam rebus inutilibus impendere reditus suos regales, qui domus suæ impensis & aliis necessariis usibus tam intra quam extra Regnum sunt destinati: multo minus reditus suos extraordinarios; siquidem sanguis est è populi tui venis eductus, ut à M. T. ad defensionem fidei & reipub. incolumitatem expendatur: ita ut ærarii tui prodigus esse non possis, sine gravi læsione conscientiæ tuæ, & nonnisi incurrendo non modo vitium prodigalitatis sed & peccatum injustitię: nam si largitiones suas ex ordinariis reditibus derivet, populum suum destruére & exactionibus vexare aggreditur: sin ab extraordinariis, id rectę rationi adhuc magis repugnat; nam ii non debent in aliud impendi quam destinati sunt, omnium minime in expensas ejusmodi, propter quas neq; honeste peti neq; jure cócedi potuissent.

Lex Partidæ egregie te instruet: *Sapiens quidã inquit Regi necessarium esse*

servare

servare justitiam in actionibus & modum in expensis, & non largiri grandia siquidem id vitare potest: oportet illum reditus suos & quicquid possidet, ita disponere & ordinare, ut serviant utilitati illius: nam licet Imperatoris divitiæ longe maximæ fuerint, si non caute utatur, emolumentum perexiguum futurum est.

Hinc porro rationibus aliquot Regem officii sui admonent & ostendunt illum vel maximam habere largiendi potestatē, sine damno publico aut privatorū oppressione, nimirum propter officiorum tam temporalium quam perpetuorum copiam, ordinum equestrium, Commendaturarū, titulorum Duc. Comit. March. dignitatum denique Ecclesiasticarum ingentem numerum; in quibus elargiendis liberalitas Regis sine dispendio populi potest exerceri. Deinceps aliquot remedia proponunt quibus onera plebis sublevari & Regis ærarium restaurari posset; quorum primum est: Largitionum & donorum omnium quæ à Rege profecta sunt postquam regnare cæpit rationem inire; & immensas largitiones aut revocare aut restringere. Exempla adferunt Henrici II. Castellæ Regis cognomento liberalis; dein Henrici III.

Ca-

Castellæ Regis. Exemplum (inquiunt) habemus Henrici III. filii II. qui cum patrimonium Regni pro quatuor millionibus maravedis oppignorasset, sese in summam necessitatem cernens incidisse (quæ illi mens fuisset, si talis fuisset rerum status, qualis est hodie M. T. qui cogeris omnia mutuo accipere, cum reditus tui supra omnem comparationem longe amplissimi sint?) non quod quidam suadebant, à populo subsidium petiit, sed ditissimos & potentissimos ministrorum capi & in opes illorum inquiri jussit, ut ratione inita eorum quæ antea quam ipsius servitio se applicassent possederant, liquido constaret quibus modis rem familiarem in immensum auxissent & largitionibus quas fecerat recognitis & damni accepti modo inito; quæ contra rationem fecerat, optimo jure revocavit. Bellum illi erat cum Mauris, & tamen non tanta erat ærarii inopia quanta hodie: oppignorationes non erant tales, neque concessiones tam immensæ quam sub regno M. T. quæ ab initio regni tui ad hodiernum diem ascendunt ad LIV. milliones: Et expensæ tum longe aberant ab hodiernis, quæ intra viginti annos alias C. milliones

nes ſuperant: Monſtri ſimile videatur ſi adjunxerimus: Gazam Indicam, gratias, ſervitium ordinarium & extraordinarium, & plura media quibus M. T. uſa eſt, & quæ non parum publico incommodarunt: quibus omnibus, ſi modo recte fuiſſent applicata & directa, tandem aliquando (cujus nos tui miniſtri & ſubditi necdum ſpem abjecimus) Dominium totius orbis acquiri poſſe videatur.

Quis ignorat Ioannem II. edicto revocaſſe privilegia exemtionum, quæ tam ipſe quam majores ſui Reges Monaſteriis, Eccleſiis, Nobilibus & aliis privatis conceſſerant; & edictum illud à Philippo II. tuo parente anno cIↄ. Iↄ LXVII. renovatum fuiſſe & confirmatum; & ad hodiernum diem inviolabiliter ſervari?

Ferdinandus & Iſabella, qui ſapientiſſime rempubl. adminiſtrarunt, dona omnia quæ Henricus IV. ab anno LXIV. ad annum LXXIV. elargitus erat, edicto revocarunt. Iidem ann. cIↄ. cccc XCII. omnia privilegia exemtionum tam per ſe quam per prædeceſſores ſuos variis regni oppidis & iis qui illa ab hoſtibus receperant conceſſa moderarunt & reſtrinxerunt, licet jure

meri-

meritoque ob præclare facta in illos collata: ſed ita facto opus videbatur, ne agrorum cultura negligeretur.

Eadem Iſabella teſtamento ſuo declaravit ſe quædam contra voluntatem donaſſe, quæ revocata velit. Itaque ſi M. T. ſimilia conceſſerit, jure divino naturali & poſitivo, obque rationes publicas, propter juſtitiam denique & conſcientiæ ſuæ tranquillitatem tenetur eadem reformare: è quo duo inſignia emolumenta ſequentur, primum, ærarii inopiæ ſuccurretur, & onus contributionum levabitur; alterum, unusquiſque attendet diligenter quid quantumque petat & abſtinebit à tam ingentibus donis petendis, quæ M. T. fortaſſis contra mentem ſuam indulget.

Tertio. Vt populus incrementum capiat, neceſſarium eſt ut regni finibus non excedat, & commercia cum exteris prohibeantur, quæ illum deſtruunt, præterea neceſſe eſt illum è locis ubi ſuperat, in loca vacua derivare. atque in hunc finem curia ingenti illa multitudine quæ illam adeo inflat exhaurienda erit, & ſingulis præcipiendum ut lares proprios reviſant; licet enim habitationum mutatio libera & ſpontanea

tanea

tanea ſit tamen ingruente neceſſitate, & cum publicum reſtaurandum eſt M. T. licet præcipere ut unuſquiſque provinciam incolat in qua natus eſt. Nam ſi curia tantopere allubeſcit tanquam patria aliqua communis, certe potior erit vera & naturalis patria.

Vt hoc feliciter efficiatur, non utique exordiendum eſt ab infimæ ſortis hominibus, uti olim factum fuit; nam pravum conſilium eſt, pati ibidem ſubſiſtere Magnates & opulentiores, qui tenuioribus ſuccurrere poſſunt, & illos remittere ad proprios Penates, quos rerum inopia illos deſerere coëgit & non Curiæ amor atque dulcedo, ſiquidem illos illuc confluere cernimus, ut laboribus ſuis rem faciant & paupertati ſuæ conſulant. Ablegandi ſunt è curia Magnates, domini, nobiles & ſimiles; magnus viduarum numerus quæ in illa hærent ſine cauſa neceſſaria. itidem Eccleſiaſtici, qui cum in locis beneficiorum ſuorum teneantur reſidere, tamen Curiam adeunt ſub prætextu negotiorum, ad quæ agenda ſe miſſos videri volunt atque ita longe ſecus quam obligantur, cultũ divinum deſerunt, & negligunt diſpenſationem Eleemo-

Eleemosynarum. utrique incuria morantur aut emunt sibi ædificia, aut à fundamentis exstruunt; interim oppida & alia loca quæ incolere solebant, quæque ab iis emolumenta sua hauriebant, deseruntur: nam illi quibus nulla est rem familiarem sustentandi copia, nisi ex subsidio aliorum, siquando illo frustrati fuerint, coguntur patriæ suæ valedicere: Atque ita ex eo quod opulentiores in curia hæreant, publicum duplicem patitur jacturam, nam & potentiores hic opes suas inutiliter profundunt, & provinciæ habitatoribus suis exinanitæ sensim desertæ redduntur.

Hoc pacto, & Domini penitus noscent vasallos suos, eosque amabunt, iis auxilio futuri in suis miseriis, & subditi à Dominis suis adiuti, diligentius culturæ agrorum incumbent, & omnium rerum abundantiam promovebunt. Provinciæ incolarum incrementum accipient, tam ab iis qui magnates ministerii causa sequuntur, quam illis qui ut se sustentent, vitam licentiæ & discriminum plenam amplectuntur: Mercedes non per importunitatem aut indebita media, impetrabuntur ab indignis, sed ultro benemeritis

meritis & dignis concedentur: Et qui venturi sunt adcuriam ut illas petant (licet operæ pretium fuat nemini veniam talem concedi, sed potius inquirere qui fugiunt & nequaquam petunt) aut alia justa de causa, venia concedetur tamdiu ibidem hærendi quandiu negotia eorundem reqnirent: iisdemq; confectis ad sua revertentur & pauperibus qui subditi ipsorum nati sunt opitulabuntur, &c.

Quarto. Vt expensis modus adhibeatur, varias leges sumptuarias suadent constitui;& Regem rogant ut ipse exemplo suo velit præire: atq; in hunc finem non tantum vestium magnificentiæ modum imponere sed & ministrorum curialium numerum minuere; siquidem expensæ domus regalis hodie duabus tertiis partibus excedant, eas quæ anno cIↃ IↃ xcviii sub parentis illius exitum fieri consueverant. In eundem finem & non necessaria Regis & curiæ per provincias profectiones dissuadent, ut pote quæ miseram plebem rusticam plane exhauriant & agrorum culturam impediant, aliaque gravissima mala subditorum cervicibus imponant.

Quinto. Quia plebs rustica, præstan-

ſtantiſſima pars eſt Monarchiæ, utpote quæ illam nutriat & conſervet: illam quibuſdam utilibus & neceſſariis privilegiis donari optant: Deinde & numerum eorum qui à tributis exempti ſunt minui; nam cum nobilium & Eccleſiaſticorum qui à tributis immunes ſunt immenſus ſit numerus, omnis ſarcina in tenuiorum humeros incumbit.

Sexto. Ne deinceps facile nova monaſteria ſtruantur, novique religioſorum ordines inſtituantur: & Papam rogari ut huic decreto ſuum calculum adjungat.

Septimo. Suadent ut centum illi quæſtores ærarii qui anno cIↄ Iↄ cxvII. conſtituti fuerunt, abrogentur: ſiquidem manifeſtum ſit, eorum munus non niſi ad oppreſſionem miſeræ plebis comparatum eſſe.

Quæ denique concludunt gravi adhortatione ut Rex mature gliſcenti morbo medeatur antequam incurabilis & lethalis fiat.

FINIS.

Summa Privilegii.

Illustrium & Præpotentium D. D. Ordinum Fœderatarum Belgiæ provinciarum decreto cautũ est Bonaventuræ *&* Abrahamo Elzeviriis, *Academiæ Leydensis Typographis, Ne quis præter illorum aut hæredum voluntatem toto decennio proximo, his in regionibus excudat, aut alibi extra provincias excusum inferat vendatve, librum hunc, cui titulus*, Hispania sive De Regis Hispaniæ Regnis & opibus, &c. *Quodsi quis contempta auctoritate, directe vel indirecte, præsumpserit, librum hunc, totum, vel partem ejus, hoc sive alio modo, extra dictum temporis intervallum typis mandare, vel impressum alibi in has oras inferre & vendere; confiscatione exemplarium, mulctaque insuper sexcentorum florenorum, damnas esto; uti latius patet in ipso privilegio, dato Hagæ in conventu D. D. Ordinum Generalium,* XV *Maij*, cIↃ IↃ C XXVI.

G. V. HERTEVELT. Vt.

Ad mandatum Præpotentum
D. D. Ordinum General. ſl.

I. van Goch.

Hispania, sive de regis Hispaniae regnis et opibus comment. 24°
Lugd. Batav. Elzevir. 1629. Vélin.

Contains description of Florida, Mexico, Panama, Brazil, Rio de la Plata, Chile.

